

SUMMARY

SUMMARY ANALYSIS

of service performance with subject:

„Social Entrepreneurship in the Haskovo Region“ and development of an analysis for the region on the impact and opportunities of the social enterprise sector within the Project SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1 under grant agreement B2.9c.04 within the INTERREG V-A Greece-Bulgaria Cross-border Cooperation Program 2014-2020

Contractor: Association “Alliance for Regional and Civil Initiatives (ARGI)”

1. Subject of the study

The main goal of the study is to present the socio-economic environment providing social entrepreneurship at regional, national and EU level, indicating: its positive aspects, registering the problems and trends in the social economy sector in recent years in the EU and Bulgaria, the perspectives for its future development are outlined and concrete positive practices and their effect on the target groups are presented.

Within the framework of the Contract a Desk study of the current legislation regulating the activity of social enterprises in Bulgaria was conducted and a report was prepared, containing:

- review of public policies and stakeholders in this sector;
- a description of the institutional framework governing the establishment and operation of social enterprises in Bulgaria, especially with regard to the development of the relevant regulatory environment currently in force;
- review of the social and solidarity economy of the internal economic and social environment;
- description of the factors that influence the opportunities for economic growth;
- analysis of the need to promote the social economy and entrepreneurship;
- analysis of trends in the development of the social economy in recent years;
- description of the normative and institutional framework governing the establishment and operation of social enterprises in a number of European countries and in Bulgaria;
- review of the internal economic and social environment in different European countries and their practices in the social economy;
- analysis of public policies and description of stakeholders in this sector;
- identification of the factors that determine the opportunities for economic growth through the application of the social economy;
- justification of the need to promote the social economy and entrepreneurship and their stimulation.

The report of the study reflects: the challenges facing social entrepreneurship, its growth prospects; main obstacles, assessment of the existing institutional and legislative framework of the social and solidarity economy sector and proposals for their improvement. During the preparation of the document various sources of information were used, both specialized publications and articles on the topic, as well as websites

that present specific documents, facts, analyzes and practices. All of them are reflected correctly as used sources of information.

2. Objectives of the study

The sociological survey "***Social Entrepreneurship in the Haskovo region***" aims to take into account the impact of the social enterprise sector on the target groups and the opportunities they provide to solve their problems. The results of the study and the information gathered provide the basis for the implementation of the follow-up activities of the Project. A parallel study was conducted by the Greek partners in the project, as the geographical scope covers the regions of Eastern Macedonia - Thrace and Central Macedonia in Greece.

3. Methodology

The implementation of the contract includes a set of activities, methods and approaches, which in their entirety to collect, analyze and summarize information and data so as to present a summary analysis reflecting the socio-economic environment in Haskovo region, generating general conclusions and indicating prospects for the development of the social and solidarity economy in the district, as well as the degree of development of the social enterprises and their benefit for the target groups.

The main methods used in the execution of the contract are:

- **Desk study** – reviews information sources on the topic, review and secondary analysis of data from existing surveys, analysis of statistical information and analysis of documents.
- **Field research** - provides information on the level of development of social entrepreneurship and outlines the readiness and attitudes of the target groups for the development and marketing of products and services.
- **Questionnaire method** - provides information through questionnaires, according to the specifics of the target groups to which they are directed.
- **Statistical methods**, including: descriptive method for data analysis, graphical method for data analysis. SPSS statistical software was used for data processing, which allows the processing of multivariate questionnaires in both tabular and graphical form, which overcomes the distortion of the results mainly in the frequency distributions.

- **Conducting focus groups** - conducted after a preliminary review of the results of the cabinet survey and the purpose of collecting information and exchanging views between the representatives of the participants on current and emerging trends in the social and solidarity economy.
- **Analytical methods** - primary review and secondary analysis of data from existing surveys, analysis of statistical information and analysis of documents, etc.

4. Conclusions

The conclusions of the study and analysis clearly show that social enterprises are established as a suitable form for the integration of disadvantaged people. They depend to a large extent both on established practices and legislation of individual countries, as well as on EU policies in this direction.

It is clear that regardless of the common European documents, the approach is different at national level, depending on the regulation and functioning of social enterprises. Nevertheless, EU Member States as a whole are taking a major step forward in the field of the social economy and its development.

The great public support enjoyed by social enterprises and the opportunity to receive public funds to finance their activities make a favorable impression. The envisaged tax reliefs for stimulating the activity of social enterprises also have an impact on their sustainability, which in turn enables them to work in the long run to meet the needs of the target groups to which their practice is directed. In addition, social enterprises actively use the opportunity to generate additional funds through economic activity.

A great opportunity for development are the European Structural Funds to support social entrepreneurship, which are a solid and effective financial source for supporting people from socially vulnerable groups.

What are the benefits of the social economy?

- improves and strengthens the European social model by contributing to stable and sustainable growth;
- improves the social status of disadvantaged people;
- unites profitability and solidarity, creates quality jobs, strengthens social, economic and regional cohesion, generates social capital, promotes active citizenship;

- strengthens the entrepreneurial spirit, contributes to the more democratic functioning of enterprises, embodies social responsibility and promotes the active social integration of vulnerable categories.
- helps to correct three main imbalances in the labor market: unemployment, precarious jobs and the exclusion of the unemployed from the labor market;
- contributes to achieving the four main objectives of employment policy:
 - ✓ improving the "job opportunities" of the active population;
 - ✓ promoting entrepreneurship, in particular by creating local employment;
 - ✓ improving the adaptability of enterprises and their workers by modernizing labor organization;
 - ✓ strengthening equal opportunities policy, in particular through the development of public policies that reconcile family and professional life.

The constant growth of the role and importance of the social economy sector in recent years testifies to the enormous potential it has to solve key social and economic problems, turning it into a vector of innovation and cohesion.

In recent years, Bulgaria has been trying not only to catch up in this area, but also to bring to the fore the social economy as a clear political priority for economic and social development in the current planning period.

However, the social economy in Bulgaria has several negative characteristics:

- It is still an underdeveloped sector, despite a long tradition in the cooperative movement;
- Specialized legislation has not yet entered into force;
- Access to preferential financing of social enterprises is also limited;
- People with disabilities still stay away from the possibility of professional and social realization;
- There are no in-depth analyzes and data on the state of the sector in our country and its real potential.

Development opportunities can be summarized as follows:

- It is necessary to optimize the implementation of the created long-term vision for the social economy through the operation of an adequate legal framework that promotes its development.
- Attracting the attention of the civil society, its activation for stimulating the local economies and for the creation of social capital in the country.
- Active participation of people with disabilities in the implementation of projects funded by the European Structural and Investment Funds, as well as other EU programs in order to launch new social initiatives.
- Using the experience of other European countries in the institutionalization and financing of the social economy sector.

Despite the numerous difficulties in the development of the sector and the obstacles to the development of the activities of social enterprises, the institutions are rather optimistic. Making adequate decisions based on mistakes and good practices from abroad will inevitably affect the positive development in the future. This is confirmed by the data that 40% of the institutions in Bulgaria believe that the opportunities for development of social enterprises are relatively high, and 55% believe that the opportunities may not be good, but they are not bad. Only 5% think that they are relatively low, and no institution thinks that they are very high or very low, which is proof of caution, given the dynamics of economic and social relations.

Social enterprises in Haskovo district are the most diverse in terms of size, turnover, sectors in which they develop, number of staff, revenues and profits. The sector of the solidarity economy as a whole is well developed, as evidenced by the practices of internal order, the diversity of goals, participation in networks of regional, national and supranational nature, quality assessment, supplier assessment, participation in social groups, etc.. It is also an established practice for regulated ways of financing, joint activity with a number of partner organizations of institutional and private nature. The disadvantage is the unbalanced recognition of target groups of services. A number of groups are the focus of many businesses of all kinds, while others are short of services. The participants in the sector clearly formulate the challenges and the plans for overcoming them. In general, despite the traditionally skeptical opinion about the intervention of the government, half of the respondents perceive its role positively.

According to the type of enterprises, the medium ones turn out to be the most efficient in terms of turnover, while the smaller and larger ones face difficulties in 2017. Their expectations for development in 2018 are pessimistic.

When assessing the effects of the functioning of social enterprises, it is noticed that the positive effects are significant. The role of social enterprises in promoting employment among disadvantaged groups is indicative. Social enterprises achieve this goal by prioritizing it and by directing the distribution of profits, namely to creating new jobs

The current picture of socio-economic development, including and the development of social enterprises in Haskovo district, shows complex processes with difficult to measure effects. The reason for this can be found in the fact that the period in which the dynamics of major social and economic indicators are studied coincides with the manifestation of one of the most significant and lasting global and economic crises, which leaves a serious imprint on the development of the national economy, and in particular on the economics of the area in question. Based on the dynamics of the studied indicators, it can be concluded that the contribution of Haskovo district to the development of the national economy is limited.

The low level of foreign direct investment; poor absorption of EU funds; the deteriorating quality and quantity of the labor force due to the rapid aging of the population, the still lack of the Law on Enterprises of the Social and Solidarity Economy, are only some of the unfavorable factors that are an obstacle to achieving sustainable growth in the district.

5. Prospects for the development of social entrepreneurship

The development of a social / solidarity economy is inevitable. The question is how to do it properly and effectively. There are many benefits, obstacles and measures that need to be taken into account, but the positive perception of the opportunities for future development shows that the socio-economic situation in Haskovo district could change in a positive direction. Opportunities for the development of the sector and social enterprises are primarily related to the more active state intervention, expressed in the effective implementation of an adequate, for the needs of the sector, legislative and institutional framework. Last but not least, there is the issue of limiting the main challenges facing social enterprises.

The institutional and legal environment has been identified by all institutions as a major obstacle to the development of social enterprises, but has also been identified as a major measure to promote the sector. This requires more targeted actions by the state in this direction.

In addition public policies are identified as a major factor that is currently not functioning effectively enough for the needs of the sector. These conclusions, along with the large disparities in the provision of various public services to support the activities of social enterprises, close the circle of the most serious problems for the sector. Promoting its development inevitably goes through a revision of local and national policies, also through a change in the institutional local public structure and through a change in the legislative framework at the national level.

This document is created within the project "SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, financed under a grant agreement B2.9c.04 within the Cross-border Cooperation Program INTERREG VA Greece-Bulgaria 2014-2020, co-financed by the European Union through the European Regional Development Fund and the national funds of the countries participating in the program. The overall responsibility for the content of this publication lies with the HCCI and under no circumstances can this document be considered as reflecting the official opinion of the European Union and the Managing Authority.

ОБОБЩЕН АНАЛИЗ

по изпълнение на услуга с предмет:

„Социалното предприемачество в регион Хасково“ и изработване на анализ за региона относно въздействието и възможностите на сектора на социалните предприятия в рамките на Проект SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.1 по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9c.04 по Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020

Изпълнител: Сдружение „Алианс за регионални и граждански инициативи (АРГИ)“

Хасково, 2018 г.

www.greece-bulgaria.eu

„Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9c.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

СЪДЪРЖАНИЕ

ТАБЛИЦИ	3
ФИГУРИ.....	4
ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ.....	6
1. ВЪВЕДЕНИЕ	7
1.1. Предмет на проучването.....	8
1.2. Цели на проучването.....	10
1.3. Методология.....	10
2. ПРЕГЛЕД НА СОЦИАЛНИЯ И СОЛИДАРЕН ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ	12
2.1. Понятие на социалната икономика	12
2.2. Заинтересовани страни в социалната икономика	18
2.3. Икономическа и социална рамка	21
2.4. Еволюция и форми на социалните предприятия.....	25
2.5. Нормативна база. Институции и организации, имащи отношение към социалния и солидарен сектор	26
2.6. Представяне на добри практики	70
3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА В ОБЛАСТ ХАСКОВО.....	116
3.1. Развитие на социалните предприятия в региона	118
3.2. Анализ на данните от проведено проучване сред представители на социални предприятия в област Хасково.....	121
4. НАГЛАСИ И ОЧАКВАНИЯ НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА ЦЕЛЕВИТЕ ГРУПИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА	158
5. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ	195
6. ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО	200
7. БИБЛИОГРАФИЯ	201
8. ПРИЛОЖЕНИЯ	207

ТАБЛИЦИ

Таблица 1. Население в риск от бедност и социално изключване	117
Таблица 2. Относителен дял на бедните по области, за ЮЦР и за страната, за периода 2006-2017 г.	117
Таблица 3. Респонденти по вид	124
Таблица 4. Характеристика на Социалните предприятия	125
Таблица 5. Вътрешни правила – Социални предприятия	127
Таблица 6. Стопанска дейност – цели на социалното предприятия	129
Таблица 7. Бъдещ и настоящ финансов резултат - оборот на Социалните предприятия	132
Таблица 8. Партньорски организации	134
Таблица 9. Разпределение на нетната печалба.....	136
Таблица 10. Основен източник на приходи	137
Таблица 11. Основен източник на финансиране	139
Таблица 12. Брой служители	139
Таблица 13. Очаквания за броя на служителите според стопанската дейност на СП	143
Таблица 14. Доброволческа мрежа по сектори	145
Таблица 15. Целева група - дейност на СП.....	147
Таблица 16. Ползи от участие в мрежи	150
Таблица 17. Принцип за избор на доставчик	152
Таблица 18. Предизвикателства - планове	153
Таблица 19. Информираност за публичните политики и възможностите за развитие	156
Таблица 20. Респонденти - вид и географски обхват.....	177
Таблица 21 Институции - Услуги в публичния сектор	178
Таблица 22. Фактори - Институции.	180
Таблица 23. Институции - Ползи	183
Таблица 24. Институции - Предизвикателства	186
Таблица 25. Мерки за подобряване - институции.....	189
Таблица 26. Социална и солидарна икономика - Институции.....	191

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

ФИГУРИ

Фигура 1. Социално предприятие по вид организационна форма.....	119
Фигура 2. Разпределение по вид икономическа дейност	120
Фигура 3. Характеристика на социалните предприятия	126
Фигура 4. Вътрешни правила – Социални предприятия	128
Фигура 5. Бъдещ и настоящ финансов резултат - оборот на Социалните предприятия	132
Фигура 6. Разпределение на нетната печалба	136
Фигура 7. Основен източник на приходи	136
Фигура 8. Основен източник на финансиране.....	139
Фигура 9. Брой служители	141
Фигура 10. Видове заетост по пол	142
Фигура 11. Очаквания за броя на служителите според стопанската дейност на СП	144
Фигура 12. Доброволческа мрежа по сектори	145
Фигура 13. Целева група - дейност на СП	147
Фигура 14. Социално въздействие и участие в мрежа	149
Фигура 15. Ползи от участие в мрежи	151
Фигура 16. Принцип за избор на доставчик.....	152
Фигура 17. Предизвикателства - последици пред СП	154
Фигура 18. Информираност за публичните политики и възможностите за развитие	157
Фигура 19. Степен на образование	163
Фигура 20. Актуално състояние на трудова заетост	164
Фигура 21. Връзка между степен на образование и актуално трудово състояние ...	164
Фигура 22. Регистрация на бюро по труда.....	164
Фигура 23. Времеви аспект на състоянието на безработица	165
Фигура 24. Наличие на социални потребности	165
Фигура 25. Степен на съществуване на социална икономика.....	166

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 26. Връзка между степен на образование и мнение за съществуването на пазарна икономика.....	166
Фигура 27. Влияние на специалните потребности върху мнението за съществуване на социална икономика.....	167
Фигура 28. Влияние на образованието върху степента на готовност за участие в социалната икономика.....	167
Фигура 29. Основни източници на информация.....	168
Фигура 30. Предприятия на социалната икономика.....	168
Фигура 31. Проявен интерес към предприятията на социалната икономика.....	169
Фигура 32. Нагласи за включване в социалната икономика.....	169
Фигура 33. Вероятен първи избор на предприятие.....	170
Фигура 34. Предпочитана форма на трудова дейност.....	170
Фигура 35. Степен на съгласие за развитие на собствен бизнес.....	171
Фигура 36. Степен на готовност за социално предприемачество.....	171
Фигура 37. Влияние на образованието върху перспективата – социално предприемачество.....	172
Фигура 38. Натрупан опит в социалното предприемачество.....	172
Фигура 39. Пречки за развитие на бизнеса.....	173
Фигура 40. Разпределение по пол.....	173
Фигура 41. Разпределение по възраст.....	174
Фигура 42. Семейно положение.....	174
Фигура 43. Средномесечен паричен доход на домакинство.....	175
Фигура 44. Институции - услуги в публичния сектор.....	179
Фигура 45. Фактори - Институции.....	182
Фигура 46. Институции - Ползи.....	184
Фигура 47. Предизвикателства - Институции.....	187
Фигура 48. Мерки - институции.....	190
Фигура 49. Социална и солидарна икономика - Институции.....	193

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ	Агенция по заетостта
АИМ	Международната асоциация на взаимоспомагателните дружества
АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хората с увреждания
БЦНП	Български център за нестопанско право
ДООИО	Дружество с ограничена отговорност в интерес на общността
ЕП	Европейски парламент
ЕСФ	Европейския социален фонд
ЕС	Европейския съюз
ЗИХУ	Закон за интеграция на хората с увреждания
ЗКПО	Закон за корпоративното подоходно облагане
ЗДС	Закон за данък върху добавената стойност
ЗНЗ	Закон за насърчаване на заетостта
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НАПОО	Национална агенция за професионално образование и обучение
НОИ	Национален осигурителен институт
НПО	Неправителствени организации
НСИ	Национален статистически институт
НФРИ	Национална федерация на работодателите на инвалиди
СЕДАГ	Европейски съвет на сдруженията в общ интерес
СИ	Социалната икономика
СП	Социално предприятие
UEPS	Европейски съюз на социалните аптеки
УОИИ	Услуги от общ икономически интерес
ЦСИ	Центрове за социална интеграция

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият доклад е част от изпълнение на услуга с предмет **„Социалното предприемачество в регион Хасково“ и изработване на анализ за региона относно въздействието и възможностите на сектора на социалните предприятия**”, която се изпълнява в рамките на Проект **SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.1 - Извършване на проучвания и изготвяне на регионални доклади за сектора на социалните предприятия - Въздействие и възможности**, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V - А Гърция - България 2014-2020. Поръчката е изпълнена в периода 30.05.2018 г. - 30.09.2018 г. от Сдружение “Алианс за регионални и граждански инициативи (АРГИ)”.

Проектът има за цел да повиши социалното предприемачество и да допринесе за увеличаване на нивата на заетост в трансграничния регион.

Проектните резултати целят да осигурят нови знания и да повишат осведомеността, даващи възможност на хората в трансграничния район да разберат напълно условията, при които социалното предприемачество започва, развива се и може да допринесе ефективно и ефикасно за решаване на социалните предизвикателства по устойчив начин. Всичко това ще подобри ефективността на местните политики за икономически растеж и качество на социалните предприемачи в трансграничния регион.

През последните години особено в сектора на социалните услуги се наблюдават обществени потребности, които не могат да бъдат задоволени нито от традиционните стопански компании, нито от различните структури разполагащи с обществени средства.

Проблемите пред заетостта, нарастващият дял на бедните и на населението в риск от бедност, засилващото се неравенство на фона на различните форми на държавна интервенция, необходимостта от предприемане мерки за икономии, както и слабия икономически растеж доведоха до влошаване на бюджетните позиции на държавите в света като цяло. Социално-икономическите проблеми засилиха интереса на политици и изследователи към социалната икономика. В този контекст развитието на сектора на социалната икономика се превърна в един от водещите

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-А Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

политически приоритети на Европейския съюз (ЕС). Отличаващите черти на социалната икономика са следните:

- част е от реалната икономика, както и от гражданското общество;
- финансовите резултати на предприятията се реинвестират за постигане на социална цел и дейности и само разумна част се използва за режийни разходи;
- ефективна е и в областта на социалното включване;
- дава възможност за равно участие на широки слоеве от населението, като по този начин се различава от корпоративната икономика дори и в случаите, когато субектите на социалната икономика работят по Търговския закон.

Посредством социалното предприемачество и социалната икономика се създават алтернативни модели за извършване на стопанска дейност, които са пазарно ориентирани и в същото време интегрират всички участници на свободния пазар - работници и служители, работодатели, инвеститори, потребители и др. Чрез популяризирането на концепцията за социалното предприемачество за първи път започва да се говори за стопанска дейност, ориентирана не само към увеличаване на печалбата, но и към постигането на резултати, свързани с благоденствието на цялата общност и определени социални групи, намиращи се в неравностойно положение.

1.1. Предмет на проучването

Предмет на настоящето изследване е социалното предприемачество в регион Хасково, проблемите и тенденциите в сектора на социалната икономика през последните години в ЕС и в България, както и перспективите за бъдещото ѝ развитие.

В рамките на Поръчката се проведе Кабинетно изследване на настоящата нормативна уредба, регламентираща дейността на социалните предприятия в България и се изготви доклад, съдържащ:

- преглед на публичните политики и заинтересованите страни в този сектор;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- описание на институционалната рамка, уреждаща създаването и функционирането на социалните предприятия в България, особено по отношение на развитието на съответната нормативна среда актуална към настоящия момент;
- преглед на социалната и солидарната икономика на вътрешната икономическа и социална среда;
- описание на факторите, които влияят върху възможностите за икономически растеж;
- анализ на необходимостта от насърчаване на социалната икономика и предприемачеството;
- анализ на тенденциите в развитието на социалната икономика през последните години;
- описание на нормативната и институционалната рамка, уреждащи създаването и функционирането на социалните предприятия в редица европейски страни и в България;
- преглед на вътрешната икономическа и социална среда в различни европейски страни и на техните практики в социалната икономика;
- анализ на публичните политики и се описват заинтересованите страни в този сектор;
- идентификация на факторите, които определят възможностите за икономически растеж посредством прилагането на социалната икономика;
- обосновка на необходимостта от насърчаване на социалната икономика и предприемачеството и тяхното стимулиране.

Докладът от проучването отразява: (1) предизвикателствата пред социалното предприемачество, перспективите му за растеж; (2) основните пречки, оценка на съществуващата институционална и законодателна рамка на сектора на социалната и солидарната икономика и предложения за тяхното подобрене. При изготвяне на документа са използвани различни източници на информация, както специализирани издания и статии по темата, така и интернет страници, които представят конкретни документи, факти, анализи и практики. Всички те са отразени коректно като използвани източници на информация.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

1.2. Цели на проучването

Емпиричното изследване „**Социално предприемачество в регион Хасково**“ има за цел да отчете въздействието на сектора на социалните предприятия върху целевите групи и възможностите, които те предоставят за решаване на техните проблеми; да проследи развитието на сектора на социалното предприемачество на регионално ниво, възможностите за неговото развитие, ползите и предизвикателствата пред които са изправени институциите и социалните предприемачи. Резултатите от проучването и обобщената информация дават основата за изпълнението на последващите дейности от Проекта. Паралелно проучване е реализирано и от гръцките партньори по проекта, като географският обхват покрива регионите на Източна Македония - Тракия и Централна Македония в Гърция.

1.3. Методология

Изпълнението на поръчката включва набор от дейности, методи и подходи, чрез които да се регистрират, обобщят и анализират данни; да се представи обобщен анализ, отразяващ социално-икономическата среда в област Хасково; да се формулират общи изводи и да се посочат перспективите за развитие на социалната и солидарната икономика в областта, както и степента на развитие на социалните предприятия и ползата им за целевите групи.

Основните методи, използвани в настоящото емпирично изследване са:

- **Кабинетно проучване** – прави се преглед на информационни източници по темата, преглед и вторичен анализ на данни от съществуващи изследвания, анализ на статистическа информация и анализ на документи.
- **Теренно проучване** - осигурява информация за степента на развитие на социалното предприемачество и очертава готовността и нагласите на целевите групи за разработването и маркетинга на продукти и услуги.
- **Анкетен метод** – осигурява информация чрез въпросници, съобразно спецификата на целевите групи, към които са насочени.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- **Статистически методи**, в т.ч.: дескриптивен метод за анализ на данни и графичен метод за анализ на данни. За обработка на данните е използван статистическият софтуерен продукт SPSS, Версия 25, който позволява обобщаване на емпирични данни, получени от анкетни проучвания както в табличен, така и в графичен вид, с което се превъзможва изкривяването на резултатите при честотните разпределения.
- **Провеждане на фокус групи** - проведени след предварителен преглед на резултатите от кабинетното проучване и с цел регистриране на данни и обмен на мнения между представителите на участниците относно текущите и нововъзникващите тенденции в сектора на социалната и солидарната икономика.
- **Аналитични методи** - първичен преглед и вторичен анализ на данни от съществуващи изследвания, анализ на статистическа информация и анализ на документи и др.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

2. ПРЕГЛЕД НА СОЦИАЛНИЯ И СОЛИДАРЕН ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ

2.1. Понятие на социалната икономика

През последните години в световен план се търсят нови възможности за преодоляване пропастта между бизнеса и публичния сектор. Развитието на социалното предприемачество е една много добра възможност, която трябва да се използва оптимално от различните страни в съвременните условия. То е стъпка напред и е тясно обвързано с концепцията за нестопанския сектор, както и тази за „социалната икономика“, защото неговата основна цел е подобряване благосъстоянието на представителите на уязвимите социални групи, както и на обществените условия за сметка на генериране на печалби от страна на съответната компания.

Икономиката на солидарността е алтернативен отговор, елемент на социална трансформация, на нови икономически отношения, които поставят човека преди печалбата и облагодетелстват всички заинтересовани страни.

В Европа социалната икономика се развива като „полюс на обществена полза“ и изпълнява важна роля като мост между икономиката социалната система и нуждите на обществото. Понастоящем социалната икономика предлага повече от 11 млн. платени работни места, в повече от 2 млн. предприятия в Европа. В тази връзка социалната икономика подпомага развитието на пазара на труда, улеснявайки икономическото развитие чрез посрещане на нови и растящи социални нужди, самоуправление и самоучастие на всички членове на отделните субекти¹. Дейностите в икономиката на солидарността са ценност сами по себе си, тъй като насърчават развитието на този, който получава шанс да се развива, като едновременно с това – той допринася за развитието на обществото, за създаването

1

<https://trud.bg/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D1%82%D1%80%D1%8F%D0%B1%D0%B2%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%8A%D1%80%D1%87%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D1%81/> 03.08.2017 г. –

Автор: д-р Султанка Петрова – Зам.Министър на Труда и Социалната Политика

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

на по-благоприятна социална, икономическа, културна, политическа и околна среда.

Социалната икономика представя един нов икономически отношения, при които се поставя човека преди печалбата и всички се облагоденстват. В социалната икономика натрупаната печалба се използва за постигане на социални цели, а не за натрупване на индивидуално богатство. Този модел инвестира в хората, в техните способности и креативност и ги овластява, като създава качествени работни места и професионално обучение, както и приоритизиране на социалните цели, като например подпомагане на хората, които са откъснати от пазара на труда да намерят подходяща професионална реализация.

Чрез поставяне на социалните цели на първо място, социалната икономика допринася, по иновативен начин, за справяне със социални, икономически и екологични нужди на обществото, които са били пренебрегнати или неправилно разгледани от частния или публичния сектор.

Моралното измерение на икономиката изисква тя да се управлява ефективно, така че икономическият растеж, получен чрез дейността на производството на стоки и услуги, да допринася за благосъстоянието на отделните хора и за общото благо на различните социални групи и народи и същевременно да не допуска тяхното увреждане, изоставане, деградация и изключване.

Настоящото проучване показва, че предприятията на социалната икономика в различните си форми играят важна роля за повишаване на конкурентоспособността и ефективността на европейската икономика по няколко различни начини и главно чрез:

- насочване на разпокъсаните и неизползвани ресурси към икономическа дейност;
- мобилизиране на финансови и човешки ресурси на местно и регионално ниво;
- засилване на културата на предприемачеството;
- насърчаване на гъвкавостта на пазарите;
- разширяване производителността на голям брой икономически субекти и др.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Освен това предприятията на социалната икономика разполагат с по-голям капацитет за запазване заетостта и предотвратяване на загубата на работни места по време на на цикличното развитие на икономиката.

В продължение на над две десетилетия европейските институции (Парламентът, Комисията и Европейският икономически и социален комитет) признават способността на социалната икономика (СИ) да коригира значителни социални и икономически неравновесия и да подпомага постигането на различни цели от общ интерес. Наскоро Европейският парламент определи СИ като фундаментален стълб и основа на европейския социален модел.

Социалният бизнес на практика може да бъде много силна програма за промяна, защото чрез него се постигат по-добри резултати за общото благо, показва се, че е възможно да се вършат нещата по-отговорно и по-справедливо и в същото време се постигат по-добри пазарни успехи. Така социалното предприемачество се превръща в истински двигател на растежа в ЕС.

В Единния пазар се засилва необходимостта от нов приобщаващ растеж, насочен към създаване на работни места за всички. Също така е необходимо да бъде удовлетворена все по-голямата нужда на европейците от едно по-етично и по-социално измерение на тяхната работа, потребление, спестявания и инвестиции. Затова през последните години особено в условията на криза и непосредствено след нея в Европа все повече се говори и инициира социалното предприемачество, обръща се по-голямо внимание на уязвимите социални групи и техните проблеми. До момента социалното предприятие, като форма на стопанско начинание е доказало своята ефективност при осъществяването на активна политика за социално включване на групи от обществото, считани за рискови и уязвими, които са останали по една или друга причина в трудова и социална изолация. Тази тенденция позволява създаването на алтернативни модели за извършване на стопанска дейност, които са пазарно ориентирани и в същото време позволяват интегрирането в тази дейност на всички ключови фигури на свободния пазар: работници и служители, работодатели, инвеститори, потребители и т. н. по начин, който извежда на първо място социалната цел и едва след това стремежът за

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

реализиране на печалба, която да бъде инвестирана за постигането на тази социална цел.

Всъщност, социалното предприятие, което е основен икономически субект в социалната икономика, представлява предприятие, чиято цел е по-скоро оказването на благотворно социално влияние, отколкото реализирането на печалба за собствениците или за партньорите. Неговата основна социално – икономическа цел и мисия е да доставя стоки и услуги по предприемачески и иновативен начин и използва ревизираната печалба основно за социални цели. То е обект на отговорно и прозрачно управление особено чрез обвързване на своите служители, клиенти и заинтересовани страни с социално - икономическата му дейност.

Под „**социално предприятие**“ Комисията разбира също така предприятията²:

- за които социалните цели или обществения интерес е причина за търговската им дейност, която често се проявява под формата социална иновация;
- чиито печалби основно се реинвестират за осъществяването на тези социални цели;
- и чиято организация или система на собственост отразява мисията, опираща се на демократични или миротворчески принципи или на идеята за социална справедливост³.

В социалната икономика може също така да става въпрос за:

- предприятия, които предоставят социални услуги и/или стоки и услуги, предназначени за уязвими потребители (достъп до жилище или до грижи, помощ за възрастни хора или инвалиди, приобщаване на рискови групи, грижи за деца, достъп до работа, образование, справяне със зависимост...); и/или
- предприятия, чийто начин на производство на стоки или предоставяне на услуги има за цел укрепване на социалния ред (социална и професионална интеграция чрез достъп до работа на лица в неравностойно положение, особено поради нисък образователен статус, ниска квалификация или

² По смисъла на Договора за функционирането на Европейския съюз и съдебната практика на Съда на Европейския съюз

³ Например с ограничени различия в заплащането

социални или професионални проблеми, които са причина за изолация или маргинализация), но чиято дейност може да обхваща стоки или услуги, различни от социалните.

За целите на Регламент (ЕС) No1296/2013 „**социално предприятие**“⁴ означава предприятие, независимо от правната му форма, което:

а) съгласно своя учредителен договор, устав или друг правен документ за създаването му има за основна цел постигането на измеримо, положително социално въздействие, а не генерирането на печалба за своите собственици, членове и акционери, и което:

- предоставя услуги или стоки, които генерират социална възвръщаемост и/или
- използва метод за производство на стоки или услуги, който въплъщава неговата социална цел.

б) използва своята печалба преди всичко за постигането на основната си цел и е въвело предварително определени процедури и правила относно всяко разпределяне на печалба между акционери и собственици, което гарантира, че това разпределение не накърнява основната цел;

както и

в) се управлява по предприемачески, отчетен и прозрачен начин, по-специално чрез включване в управлението на работници, клиенти и заинтересовани страни, засегнати от стопанската му дейност.

Като има предвид, че в своята резолюция от 10 септември 2015 г. Парламентът отбеляза, че предприятията на социалната и солидарната икономика, за които не е задължително да бъдат организации с нестопанска цел, са предприятия, чиято основна цел е да изпълнят социалното си предназначение, което може да бъде създаване на заетост за уязвимите групи, осигуряване на услуги за техните членове или, в по-общ смисъл, генериране на положително социално и екологично въздействие, като реинвестират печалбата си главно за постигане на тези цели;

⁴ Проект на доклад с препоръки към Комисията относно устава за социалните и основани на солидарност предприятия (2016/2237(INL))

посочва, че предприятията на социалната и солидарна икономика се отличават с ангажимента си към утвърждаването на следните ценности:

- предимство на личностните и социалните цели пред интересите на капитала;
- демократично управление от страна на членовете;
- съчетаване на интересите на членовете и на ползвателите с общия интерес;
- защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност;
- реинвестиране на излишъка от средства в дългосрочните цели за развитие.

От посочените характеристики на социалното предприятие става ясно неговата същност, цели и възможности като то се представя под различни организационни форми, които са три на брой: кооперативи, взаимоспомагателни дружества и нестопански организации. Социалната икономика включва всички икономически дейности, осъществявани от предприятия, главно кооперативи, асоциации и общества за взаимопомощ, чиято етика следва следните **принципи**:

- o Поставяне на услугата към членовете или към общността преди печалбата;
- o Автономно управление;
- o Процес на демократично вземане на решения;
- o Предимство на хората и работата над капитала при разпределението на ресурсите.

За да спомогне за постигането на една "социална икономика и високо конкурентен пазар", Комисията постави социалната икономика и социалните иновации на централно място в дневния си ред, както по отношение на сближаването на степените на териториално развитие, така и в търсенето на оригинални решения на проблемите пред обществото и най-вече в борбата срещу бедността и социалната изолация — доказателство за това са приетите документи като стратегията „Европа 2020“⁵, водещата инициатива „Съюз за иновации“⁶ и

⁵ Европа 2020 „Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“ - COM(2010) 2020.

⁶ Съобщение Съюз за иновации — COM(2010 г.) 546 окончателен, 6 октомври 2010 г.

„Европейската платформа срещу бедността и социалното изключване“⁷, както и в Акта за Единния пазар (АЕП)⁸.

РАЗРАБОТЕНАТА ЕВРОПЕЙСКА ПОЛИТИКА ЗА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА Е ОСНОВЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА СПРАВЯНЕ С ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ И/ИЛИ РЕШАВАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНО ЗНАЧИМИ ПРОБЛЕМИ. КАТО ЧАСТ ОТ ПОЛИТИКАТА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА И СОЦИАЛНИТЕ ИНОВАЦИИ, СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО ДОПРИНАСЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ЦЕЛИ, ЗАЛОЖЕНИ В ЕВРОПА 2020, ЗАТОВА ВСЕ ПОВЕЧЕ СРЕДСТВА ОТ БЮДЖЕТА НА ЕС СЕ ОТДЕЛЯТ ЗА КОНКРЕТНИ МЕРКИ ЗА ПОДКРЕПА НА СОЦИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ.

Публичните консултации във връзка с АЕП⁹ показаха силен интерес към възможностите на социалните предприятия и социалната икономика като цяло да дадат новаторски отговори на икономическите, социалните, а в някои случаи и на екологичните предизвикателства, посредством създаването на постоянни работни места, чрез социална интеграция и подобряване на социалните услуги на местно равнище, териториално сближаване и т.н.

Социалното предприятие (СП) е идентифицирано на ниво Европейски съюз като ключов инструмент за сближаване на регионите и преодоляване на проблемите „бедност“ и „социална изолация“.
(http://bcnl.org/uploadfiles/documents/analyses/bcni_analysis_final.pdf)

2.2. Заинтересовани страни в социалната икономика

Трите ключови фигури в пазарната икономика са: производителите, потребителите и държавата, които в голяма степен определят и заинтересованите страни в социалната икономика. Те инициират дадената стопанска дейност и я управляват така, че да задоволява потребностите на уязвимите социални групи, било то като

⁷ Съобщение „Европейска платформа срещу бедността и социалното изключване: европейска рамка за социално и териториално сближаване (COM(2010 г.) 758 окончателен, 16 декември 2010 г.

⁸ „Акт за единния пазар — дванадесет лоста за насърчаване на растежа и укрепване на доверието“, COM (2011г.) 206 окончателен, 13 април 2011 г.

⁹ http://ec.europa.eu/internal_market/smact/consultations/2011/debate/index_en.htm

откриват нови работни места предназначени за тях, като подобряват тяхната професионална квалификация или като задоволяват техните социални потребности. Важно в този случай е развиваната стопанска дейност да е ориентирана не само към максимизиране на печалбата, но и към постигането на конкретни резултати, свързани с благоденствието на цялата общност и по-точно на представителите на уязвимите социални групи, които според проведено изследване на социалните предприятия в европейските страни са:

- хората с увреждания;
- хората от етнически малцинствени групи;
- хората в предпензионна и пенсионна възраст;
- трайно безработните;
- наркозависимите;
- бивши затворници;
- деца живеещи извън семейна среда.

Всички избороени по-горе представители на производителите, на държавата и на общините, както и потребителите на услугите определят заинтересованите страни в социалната икономика. Или с други думи, това са ключовите фигури, имащи интерес и ползи от развитието на социалната икономика. Те са различни по вид, структура и социална насоченост, но винаги извършват стопанска дейност, присъстват на пазара на труда и активно участват в процеса на предлагане и търсене на стоки и услуги.

Обхващайки по този начин представителите на хората намиращи се в неравностойно положение се очертават и ключовите характеристики на социалната икономика, която съчетава социалните цели с предприемаческия потенциал. Задоволяването на социалните потребности както вече казахме по-горе разширява нейната всеобхватност и социалните ползи за общността, които често изместват фокуса на вниманието от печалбата. Акцентирайки върху социалните ползи болшинството социални предприятия намаляват вниманието си към печалбата, което заплашва в голяма степен финансовата им устойчивост. Затова социалните предприятия освен приход от собствената си стопанска дейност често се подпомагат от държавата главно чрез държавните субсидии давани под различни форми. Подкрепата от страна на държавата се проявява по различен начин чрез:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- специално данъчно законодателство (намаляване или освобождаване от дължими от тях данъци, насърчаване на дарения в полза на социалните предприятия);
- учредяването на специализирани държавни фондове;
- директни субсидии за покриване на разходи по наетите лица (трудовето възнаграждение и осигурителните вноски за наети лица от уязвими групи);
- подкрепа от държавата в началните етапи от създаването на социалните предприятия, на базата на осигурен достъп до финансиране, посредством грантове или специализирани фондове, предоставящи заеми, безплатни консултации за предоставяните финансови възможности и др.

Обединените усилия на публичния и частния сектор в този случай са от важно значение за успеха на социалните предприятия и тяхната устойчивост, защото те успяват да обединят ресурси и капацитет, да разкрият повече възможности пред представителите на социалните групи.

Разработката на настоящото проучване и анализ, се изпълни с активното участие на целеви групи по проекта, а именно: представителите на социалните предприятия (10 участници), Безработни лица и хора с увреждания (130 лица), органи и експерти за насърчаване на сектора на социалната и солидарната икономика (15 представители). Те участваха в попълването на анкетните карти и в провеждането на фокус групите.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

2.3. Икономическа и социална рамка

В доклада представен на конференцията се изразява становището, че са „Необходими целенасочени действия от правителствата и заинтересованите страни за изграждане на пълноценна среда за развитието на социалната икономика“. По време на конференцията в София се проведе и седмото издание на Европейския форум за социално предприемачество, в който участваха над 100 социални предприятия от България и от други страни¹⁰. Тази международна инициатива показва, че социалната икономика стои във фокуса на вниманието на българското правителство, а доклада недвусмислено посочва мястото на България в европейската социална политика и необходимите бъдещи стъпки, които ще доведат

„България решително застава зад каузата на социалното предприемачество и социалната икономика и провежда активни действия за подобряване условията, които в най-голяма степен ще благоприятстват нейното развитие у нас и в рамките на Европейския съюз и в региона“

Бисер Петков, министър на труда и социалната политика, конференция на тема: „Социалната икономика – за икономически устойчив и социално приобщаващ ЕС“, София, 16 и 17 април 2018 г.

до подобряване на условията, подпомагащи нейното социално развитие. Очаква се това да стане, чрез подобряване на нормативната среда и активната подкрепа на социалното предприемачество посредством прилагането на националните и европейски политики в този така важен сектор на нашето развитие.

Съществуват различни дефиниции за социално предприятие и свързаните с него определения в България¹¹. Обсъжданият в момента проектозакон за предприятията на социалната и солидарна икономика дава конкретна дефиниция, но тя все още не е приета. Очаква се Народно събрание на Република България да приеме Законопроекта през октомври 2018 . Към настоящия момент ситуацията е следната:

¹⁰ <https://eu2018bg.bg/bg/news/873>

¹¹ Уебсайт на Министерството на труда и социалната политика, <http://seconomy.misp.government.bg/index.php>

Според концепцията на **Националната концепция за социална икономика, социалните предприятия в България** са предприятия, които произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и отделят част от ресурсите си за постигането на социални и икономически цели.

Социалните предприятия, освен това са:

- Разработени в рамките на специфичен местен контекст;
- Всички видове предприятия, независимо от тяхната правна структура, могат да бъдат социални предприятия, доколкото те са създадени и функционират най-вече с оглед на социалните цели, например кооперации, местни самоподдържащи се предприятия или групи, сдружения, дружества за взаимопомощ, фондации, профсъюзи и др.;
- Намира се между традиционния частен и публичния сектор;
- Основните им характеристики са: социални цели, съчетани с предприемаческия потенциал на частния сектор.

Социалното предприемачество се определя като икономическа дейност, насочена изцяло към създаването, функционирането и развитието на социалните предприятия, а социалният предприемач е човек, който създава социално благо чрез дейности, които съчетават икономически и социални цели, оказват подкрепа на социално уязвимите групи от обществото, стимулират социално положителните промени и задоволяването на социалните потребности.

Социалният предприемач използва оптимално наличните ресурси и прилага иновативни подходи към развитието на социалната икономика. Съществува и известно ниво на риск, свързано със социалното предприемачество: социалният предприемач е човек, който действа, взема решения и отговаря на възникналите нужди в несигурна и рискова среда.

Социалният предприемач е признат за професия в националната класификация на професиите.

Интегрирането и развитието на принципите и ценностите на социалната и солидарна икономика, доказано от европейската практика, подпомага утвърждаването на обществените отношения по посока повече солидарност,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

сплотеност, взаимно доверие, демократичност и включващо участие на заинтересованите страни.

Особена активност в областта на социалното предприемачество в нашата страна се регистрира от 2012 г., когато Министерският съвет одобри Националната концепция за социална икономика. След тази стъпка се предприемат редица последващи стъпки, но най-важната от тях е изработения и поставен за обществено обсъждане проектозакон за предприятията на социалната и солидарна икономика.

По данни на Министерство на труда и социалната политика в България към момента функционират близо 5 000 предприятия и организации, които се самоопределят като „социални предприятия“¹².

По отношение на различните категории стопански субекти и неправителствени организации, които функционират в социалната икономика, следва да се открият следните:

- Специализираните предприятия и кооперации за хора с увреждания, които са основните и предпочитани работодатели за хората с увреждания, като в специализирана работна среда те се чувстват физически и морално защитени. Днес, броят на специализираните предприятия и кооперациите на хората с увреждания е 124 по данни на Агенцията за хората с увреждания, но заетите в тях не надхвърлят 5 хиляди, в т.ч. хората с увреждания са не повече от 2 500. Произвежданата продукция е многократно намалела – работят се основно шивашки изделия на ишлеме, картонаж и пластмасови изделия¹³.
- Като цяло броя на кооперациите е по-голям и в системата на ЦКС функционират 795 кооперации със 149 761 член-кооператори. Кооперациите са организирани в 33 регионални и един браншови кооперативни съюзи.
- В структурата на специализираните предприятия и кооперации около 20% са малките предприятия, 25% са средните и около 45% са микро предприятията. В същото време част от предприятията са свързани чрез един собственик. Такива са случаите на предприятията от системата на Съюзите на глухите в България и на Съюза на слепите в България, както и с

¹² www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

¹³ www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

общинските предприятия, което прави тези предприятия големи според Закона за малките и средните предприятия – 10 % от общия брой на специализираните предприятия и кооперации¹⁴.

- По отношение на юридическите лица, като сдружения, фондации, асоциации, регистрирани по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел, може да се приеме, че доколко те са част от социалната икономика се определя от целите, за които е учредена съответната организации и предмета ѝ на дейност. Към настоящия момент показател за това е самоопределянето им като социално предприятие. Като такива, видно от данните по-горе са се определили 2 155¹⁵ предприятия/организации с нестопанска цел.
- Като социални предприятия би следвало да се приемат и всички доставчици на социални услуги за деца и/или възрастни, регистрирани в Агенцията за социално подпомагане. По данни към 23 юни 2015 г. техният брой е 1 433 на територията на цялата страна, като отделните доставчици предоставят между една и седем различни услуги. Ако се приеме по-широкото тълкуване относно ролята и мястото на НПО в социалната икономика, то би могло да се счита, че всички организации, регистрирани в обществена полза и вписани в регистъра на Министерство на правосъдието, като такива, също са част от нея. Към 23 юни 2015 г. в регистъра са вписани общо 12 578¹⁶ юридически лица с нестопанска цел в обществена полза.
- Съществен потенциал за развитие в България имат и други форми на социалната икономика, като взаимоспомагателните каси, застрахователни и осигурителни каси с широкото участие на гражданите на принципа на взаимност. Към момента тези форми са слабо познати, като практически отсъства нормативна уредба, която да регламентира учредяването и дейността им в съответствие със съвременните социално-икономически реалности.

От анализа на европейските практики става ясно, че социалните предприятия имат ключово място в европейския модел на социалната пазарна икономика. Те

¹⁴ www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

¹⁵ www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

¹⁶ www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

предоставят възможност за реализиране на потенциала на най-уязвимите групи от работната сила и допринасят за реализиране на каузи от голям обществен интерес, който далеч надхвърля броя на хората, които са пряко ангажирани в социалната икономика. Това се отнася и за България.

Кабинетното проучване направено в рамките на настоящата поръчка представя социалните предприятия в нашата страна като успешен бизнес модел, но също така очертава основните предизвикателства пред тяхното развитие. Изследването завършва с представянето на проектозакона, както и върху основните принципи, които следва да бъдат следвани от националните политики и мерките за насърчаване на социалното предприемачество в България. Разглеждат се проблемите в развитието на социалните предприятия и се правят изводи и препоръки относно развитието на националното законодателство и обмена на добри практики, както и предоставянето на информация, опит и компетентност.

2.4. Еволюция и форми на социалните предприятия

Под една или друга форма социални предприятия възникват в България още в края на 19 век. Силен тласък непосредствено след Освобождението получават селските кредитни кооперации и развитието на социалните финанси в страната. За това голяма роля има държавата (посредством създадените земеделски каси непосредствено след Освобождението, както и по-късно чрез Българска земеделска банка, 1903 г.), която във времето променя техния наистина социален характер и използва за постигане главно на политически цели.

В градовете първата занаятчийска кооперация в България е създадена през 1895 г. Това е работническо шивашко дружество "Напредък" в Габрово. Нейните цели са да съдейства за повишаване на майсторството в занаята на своите членове, постигане на евтино производство и подпомагане на членовете, които имат нужда и желаят да усъвършенстват занаята. До появата на първата популярна банка през 1903 г. занаятчийският кредит е концентриран преди всичко в Българска народна банка.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Понастоящем много често кооперативите остават свързани с периода на социализма, който се характеризира с централизирана икономика, политически контрол и насилствен колективизъм. Преходът от планова към пазарна икономика е съпътстван от усилията за създаване на инклузивни пазарни институции, но в същото време България изостава от европейските и световни тенденции в развитието на сектора на социалната икономика.

След падането на комунизма в държавите от Централна и Източна Европа се създават различни модели на пазарни общества и режими. Доминиращ става неолибералният режим в голяма част от държавите, включително и в България. През периода на преход нарастват социалната дезинтеграция, неравенството и бедността сред населението. От края на 90-те години България се ориентира към създаването на институции за икономическа координация, ориентирани към стабилност, ниски данъци и слаба държава на благосъстоянието. В този контекст създаването на инклузивна икономика е от ключово значение за социалното и икономическо развитие и сближаване с държавите от Европейския съюз.

2.5. Нормативна база. Институции и организации, имащи отношение към социалния и солидарен сектор

В България, въпреки традициите в кооперативното движение и мрежата от специализирани предприятия за хора с увреждания, налагането през годините на прехода на икономически модели, основани на крайния пазарен либерализъм, поставят под риск самото съществуване на социалните предприятия в страната. Може да се каже, че активно социалните предприятия в страната започват да се създават след 2000 г. и то основно с подкрепата на външните донори.

Така например през 2002 г., Каунтърпарт Инт. - България започва реализацията на програма за създаване и подкрепа на социални предприятия с финансиране от Американската Агенция за Международно Развитие. Това е първото целенасочено използване и въвеждане на термина „социално предприятие“ в публичното пространство в България, което предизвиква интерес сред нестопанските организации и местните общности. В рамките на програмата и в периода 2002 - 2006 година са проведени кампании за популяризация на социалното предприятия,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

като механизъм за социално включване, заетост на групи в неравностойно положение и стратегическа възможност за повишаване на капацитета на доставчиците на социални услуги. Едновременно с това след провеждане на два конкурса за нестопански организации, са избрани 45 организации от 17 общности, които участват в обученията и получават техническа помощ и финансиране за създаване на социални предприятия. В резултат на програмата и с оглед на нарастващата роля на социалната икономика в рамките на Обединена Европа, като част от дейностите за подкрепа на социалните предприятия, е организирана кампания за подготовка на законодателни промени, които да регламентират законово социалното предприятие в съществуващата нормативна уредба. Въпреки усилията на нестопанските организации и изразената политическа воля на правителството за осигуряване на адекватна нормативна уредба, предложенията остават само на хартия¹⁷.

Първата стъпка за институционална подкрепа на социалното предприемачество е направена през 2009 г., когато Агенцията за социално подпомагане открива процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по схема BG051P0001-5.1.01 „Социално предприемачество - Популяризиране и подкрепа на социални предприятия /Пилотна фаза/. Целта на процедурата е да подкрепи развитието на социалното предприемачество като възможност за подобряване качеството на живот на лица от рискови групи и преодоляване на социалната им изолация¹⁸.

През 2011 г. стартира нова процедура - BG051P0001-5.1.02 – „Нови възможности“. Основната цел е да се подкрепи процеса на развитие на социалната икономика и създаване на социален капитал чрез подкрепа на общините за осигуряване на заетост и активност на лица от рискови групи. Специфичните цели са: Подкрепа за лица от целевите групи; Оптимизиране на социалните разходи на общините; Подкрепа на инициативи на местно ниво, насочени към справяне с местни проблеми, произтичащи от бедността и социалната изолация на хората от

¹⁷ Доклад – социалните предприятия в България

¹⁸ Доклад – социалните предприятия в България

съответната община; Създаване и подкрепа на добри практики за развитие на социални предприятия¹⁹.

Други държавни агенции и неправителствени организации, които осигуряват подкрепа за дейности в сферата на социалното предприемачество са: Агенцията за хората с увреждания (АХУ), Националното сдружение на работодателите на хора с увреждания (НСРХУ), Институт „Отворено общество“, „Тръст за социална алтернатива“ (ТСА).

В резултат на европейската политика през новия програмен период и изпълнението на Европа 2020, всяка една държава-членка прие собствена стратегия за реформи, която набелязва ключови национални цели и действия за тяхното постигане в рамките на общите европейски такива.

В България, политиката за развитие на социалната икономика и социалните предприятия не остава встрани от общите усилия за постигането на европейските цели.

Сериозна крачка към развитие на социалната икономика бе одобрената от Министерския съвет през месец април 2012 г. *Национална концепция за социална икономика*, която е израз на политическата ангажираност на държавните институции на Република България за създаване на благоприятна среда за развитие на модели и практики за социална икономика. Целите на концепцията са:

- Да повиши осведомеността, свързаните аспекти на социална култура и човешки ценности;
- Да отговори на визията на правителството и приоритетната цел за насърчаване на социалната икономика;
- Да даде концентриран израз на волята на широк кръг заинтересовани страни;
- Да осигури платформа за развитието на свързаните с нея политики;
- Да развие стимули за създаване на нови подходи за социално включване;
- Да допринесе за постигането на целите на „Европа 2020“.

¹⁹ Доклад – социалните предприятия в България

Друг важен документ е Националната програма за реформи на България 2020 (актуализирана през 2015 г.²⁰), където се регламентират част от основните области на структурните реформи касаещи модернизирването на услугите за достъп до пазара на труда, до социалната подкрепа, здравната грижа и образованието. Тя предвижда въвеждането на активните мерки за заетост, включително и на лица от уязвимите групи, чрез механизми за осигуряване на устойчива заетост, стимули за работодателите за откриване на нови работни места, програми за квалификация, преквалификация и придобиване на ключови умения и т. н.

Особено важна роля за развитието на СП имат двугодишните планове на МС, които очертават приоритетите и мерките за действие в областта на социалната икономика за периода 2016-2017 г. и 2018-2019 г. Целта им е да се повиши значимостта на сектора, като се подобрят условията и достъпа до финансиране и правно регулиране. Държавната политика по социална икономика се води от разбирането, че социалното предприемачество не замества държавните и пазарните механизми при решаването на конкретни проблеми, а ги допълва по посока на по-висока заетост и по-добро качество на живот. На различни групи, предимно в риск от бедност и социална изолация. Чрез социалната икономика и социалното предприемачество може да се създаде по-добра среда за хората изпаднали в затруднение, да получат достъп до работа, да могат да се трудят и да получат адекватно възнаграждение.

Особено важен резултат се очаква да бъде постигнат с разработването на проектозакона за предприятията на социалната и солидарна икономика, който е представен за обществено обсъждане. Проектът на ЗПССИ е разработен във връзка с изпълнението на Управленската програма на правителството на Р. България за периода 2017-2021 г., Националната концепция за социална икономика, приета с протоколно решение на Министерския съвет по т. 2 от Протокол № 13 от заседанието на Министерския съвет на 4 април 2012 г., Решение № 151 на МС от 15.03.2018 г. за приемане на План за действие по социална икономика 2018 - 2019 г., както и Програмата и целите на Българското председателство на Съвета на Европейския съюз. (www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=13389)

²⁰file:///D:/UserData/Pavleta/Documents/D/Letti_archive/BCNL%20projects/projects%202015/BCAF/document_s/BG/NPR_2015.pdf

Проектът на този нормативен документ ще синхронизира материята с европейското законодателство, като се даде възможност на социалните предприятия в България да се възползват от достиженията на: (1) Регламент (ЕС) № 1296/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно Програма на Европейския съюз за заетост и социални иновации („ЕaSI“) и за изменение на Решение № 283/2010/ЕС за създаване на Европейски механизъм за микрофинансиране за трудова заетост и социално приобщаване; (2) Регламент (ЕС) № 346/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2013 година относно европейски фондове за социално предприемачество; (3) Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 година за обществените поръчки.

Законопроектът ще създаде възможности за коопериране и по-тясно сътрудничество между самите социални предприятия, между социалните предприятия и другите заинтересовани страни като общини, държава, инвеститори, граждани и други.

Създаването на специализирана правна рамка в областта на социалната и солидарна икономика е един доста съществен елемент от цялостната екосистема, подпомагаща развитието на субектите на този вид икономика. Институционалната, политическата и правната рамка са основните стълбове, на които се крепи развитието на социалната и солидарна икономика.

В рамките на социалната икономика трябва да се създаде устойчив бизнес модел, който не се окачествява по размера и сферите на дейност, а посредством зачитането на общите ценности, каквито са: върховенство на демокрацията, ангажирано участие на структурите на гражданското общество за постигане на социален напредък, правата на личността; защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност, съчетаване на интересите на членуващите ползватели и общия интерес; демократичен контрол от страна на членовете; доброволното и открито членство, автономия на управлението и независимост по отношение на публичните органи; влягане на излишъка от приходите в услуга на членовете в съчетание с общия интерес за постигане на целите за устойчиво развитие.

Към настоящия момент в Република България няма единна цялостна нормативна система от правила, свързана и съобразена със социалната и солидарна икономика,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

както и с условията, организацията и реда, при които социалните предприятия функционират и си взаимодействат с държавата и общините.

Действащото законодателство не съдържа изрична регламентация и на социалното предприемачество. Въпреки това, практиката показва, че в България съществуват редица предприятия, които могат да бъдат определени и се самоопределят като „социални“. Те са създадени и развиват дейността си в рамките на допустимото от действащото право, макар и да не са специално разпознати от него като специална категория „социални предприятия“. Ясното дефиниране в отделен нормативен документ на социалното предприятие би елиминирало възможните обърквания и затруднения, свързани с идентифицирането на предмета на дейност на социалното предприятие и целите, които те си поставят.

Социалните предприятия в България до момента осъществяват дейността си в различни сектори, като най-сериозно участие имат в: доставката на социални услуги; предоставянето на работа на хора с увреждания; посредничеството при намиране на работа на незаети лица; предоставянето на здравни услуги; дейност в сферата на образованието и други.

Както вече споменахме по горе основен субект на социалната икономика в България са кооперативите. Те имат 120 годишна традиция в страната. В България функционират близо 2 000 кооператива, които имат 0.5 млн. членове и осигуряват 50 хил. работни места. В тях работят около 50 % от хората с увреждания²¹.

Най-големите кооперативи на територията на страната са:

- **Централен кооперативен съюз (ЦКС)**, обединяващ потребителните кооперации в страната представлява 155 000 член-кооператора и 10 300 заети, членуващи и работещи в 808 кооперации и 34 регионални кооперативни съюза;
- **Национален съюз на земеделските кооперации (НС на ЗК)**, представляващ земеделските кооперации за производство и услуги. Съществуващите сега 903 земеделски кооперации бяха изградени в периода 1992-1994 г. след ликвидация на съществуващите до тогава колективни производствени структури. Те обединяват 240 000 членове, осигуряват 16

²¹ http://ebox.nbu.bg/ico16/view_lesson.php?id=12

000 постоянни работни места, обработват близо 7 млн. дка земя и произвеждат голяма част от необходимото количество зърнена продукция за изхранване на населението;

- **Националният съюз на трудово-производителните кооперации (НС на ТПК)** обединява малки и средни кооперативни предприятия за производство на промишлени стоки и извършване на услуги с над 20 000 член-кооператори. В тях са заети приблизително 15 000 човека, в т. ч. около 11 000 човека с увреждания;
- **Национален съюз на кооперациите на инвалидите (НС на КИ)**, обединяващ кооперации на хора с увреждания.

Законът за кооперациите е един от основните нормативни документи, регламентиращи създаването и функционирането на ключовите субекти на социалната икономика - кооперациите.

Социалните предприятия, регистрирани по Закона за интеграция на хора с увреждания са предимно кооперации, чиито прозрачни и демократични принципи на управление ги правят особено подходяща форма на предприемачество в областта на социалната интеграция.

Съгласно Закона за юридическите лица с нестопанска цел юридическите лица с нестопанска цел в страната са сдружения и фондации. Тези организации представляват също субект на социалната икономика поради мисията и целите, които преследват.

В България поради липсата на законова дефиниция на социално предприятие се приема до момента набор от характеристики, които са отправна точка за идентифициране на социалното предприятие. Визията и приоритетните цели за насърчаване развитието на социалната икономика у нас са определени в Националната концепция за социална икономика, приета през 2012 г. Тя следва приоритетите на Стратегия „Европа 2020“. Предприятията на социалната икономика се управляват като бизнес, произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и насочват част от своите ресурси в осъществяването на социални и екологични цели. Социалната икономика включва всички видове предприятия, независимо от правно организационната им форма, създадени и действащи предимно за постигане на социални цели. Такива могат да бъдат: кооперациите; местните, самоподпомагачи

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

се предприятия или групи; асоциациите; взаимоспомагателните дружества; фондаците, сдруженията и други.

България се придържа към индикаторите на Европейския парламент за определяне на стопанските и хуманитарни дейности като част от социалната икономика. Според Концепцията социалната икономика е „едновременно част от реалната икономика и част от гражданското общество, в която физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалбата за постигане на социални цели”²².

Основните мерки и направления, свързани с Концепцията, са дефинирани в Плана за действие по социална икономика 2018 – 2019 г. В документа са заложени дейности, които ще допринесат за развитието и утвърждаването на социалната икономика и социалното предприемачество в България.

Ясната видимост на социалните предприятия е съществен фактор за развитие на сектора. Поради тази причина в плана са заложени редица информационни кампании, форуми и семинари, както и представяне на добрите практики в тази сфера. Предвижда се провеждане на трудова борса, по време на която социални предприятия ще предлагат работа на младежи, настанени в социални заведения, както и услуги за хора с увреждания, в риск от бедност и социално изключване.

В Плана са очертани и дейности, които ще подобрят правната рамка, както и дейности, които ще създадат условията за повече партньорства и мрежи на социалните предприятия. Включени са и действия, които ще насочат вниманието на потребителите към продуктите на социалните предприятия на пазара. Предвидени са и мерки за създаване на благоприятни условия а образование, обучение и изследвания в подкрепа на социалната икономика. Сред тях са провеждането на анкетни проучвания сред учителите и заинтересованите страни за възможности за разработване на учебни програми и проекти в областта на социалната икономика. Планът включва и мерки за оценка на икономическото и социално въздействие на социалните предприятия върху заетостта и социалното включване на хората в неравностойно положение.

²² Терзиев Венелин, Арабска Еактерина, Георгиев Марин, Социалните предприятия и тяхното влияние

Други стратегически документи, свързани с развитието на социалната икономика в страната са:

- Национална стратегия за младежта 2010–2020 г.;
- Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване (2020);
- Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания 2011–2020 г.

Въпреки предприетите мерки този тип предприятия у нас и в Европа са изправени пред един сериозен проблем какъвто е достъпа до финансиране. развитието на социалните предприятия и организации в страната се подпомага от европейските структурни и инвестиционни фондове, както и от възможностите за участие в редица европейски програми. В рамките на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ област на интервенция 5.1 „Подкрепа на социалната икономика“ се предоставя подкрепа на съществуващи специализирани предприятия, кооперации на хора с увреждания и социални предприятия. Насърчава се създаването на нови форми на социални предприятия, в това число и защитени работилници, и условия за активизиране на общностни и доброволчески инициативи, допринасящи за повишаване на равнището на социалния капитал в страната.

Възможностите за по-нататъшно развитие на сектора на социалната икономика в България могат да се търсят не само в създаването на целенасочена държавна политика за насърчаване на социалното предприемачество и социалните иновации, чрез предприемането на законодателни и институционални мерки, но и в нарастване на инициативите на самото гражданско общество.

Каква е картината на СП в правни разпоредби и възможности²³

Както беше отбелязано, до момента в България няма въведена легална дефиниция на СП, нито има ясна и изрично дефинирана регулаторна рамка. По отношение на типовете правно-организационни форми, чрез които може да се развива

²³ Извадка на използваните определения и дефиниции за СП в Националната концепция за социална икономика, Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 и критериите, използвани от Националния статистически институт е приложена към настоящия документ – Приложение 1.

социалното предприятие, се наблюдава непоследователност и разминавания между отделни стратегически документи и програми²⁴. Липсва единна и общозадължителна рамка на характеристиките на социалното предприятие. Това затруднява съотнасянето им във всеки отделен случай към дадено предприятие и преценката доколко то е „СП“ или не е такова. Разрешаването на този проблем би имал отношение към по-ефективното планиране и по-ефикасното разходване на публични средства за насърчаване развитието на социалното предприемачество.

В Националната концепция за социална икономика са дадени следните дефиниции, имащи отношение към СП:

- „Социални предприятия“ могат да бъдат кооперации, предприятия и организации, надлежно регистрирани съгласно националното законодателство, чийто предмет на дейност има социален и хуманитарен резултат и те реинвестират печалба за социални цели;
- „Социално предприятие“ - бизнес с водещи социални цели, чийто излишък е реинвестиран обратно в бизнеса или в общността;
- „Социален предприемач“ - лице, което мобилизира ресурси и използва възможности, за да отговори на съществуващи нужди, да помогне на хора в неравностойно положение;
- „Социално предприемачество“ - стопанска дейност, която съчетава възможностите на пазара със социалните каузи, като в центъра са хората и техните нужди;
- „Компас за социалното предприятие“ - метод за идентификация на принадлежността на едно юридическо лице към социалната икономика.

С оглед на така заложените условия като социални могат да се идентифицират различни по правно организационната си форма предприятия, стига стопанската им дейност да е насочена към подобряване положението на лица от уязвимите групи. Следователно, за да бъде определено едно предприятие като „социално“, то трябва да притежава следните допълнителни белези:

- Осъществяваната от предприятието стопанска дейност да има изразен и траен социален ефект т.е. дейностите, извършвани в социалното

²⁴ Националната концепция за социална икономика; Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 20014-2020 ПРЧР (стр. 22 от ОПРЧР).

предприятие, да преследват изначално и постоянно във времето определени социални цели. Тук следва да се отбележи, че еднократното предоставяне на финансова или нефинансова помощ/подкрепа на едно лице от социално уязвима група или предоставянето на еднократна услуга не могат да бъдат считани за дейност на СП;

- Осъществяваната от СП стопанска дейност да има специфично предназначение или цел - да подобри жизненото равнище на лица, считани от обществото за уязвими; да осигури заетост и да създаде условия за икономическата им независимост; да предоставя услуги или друга форма на подкрепа с оглед ефективното им социално включване.

Регламентираните финансови и нефинансови стимули следва да са в съответствие с правилата за държавна помощ.

България се придържа към индикаторите на Европейския парламент за определяне на стопанските и хуманитарни дейности като част от социалната икономика. Според Концепцията социалната икономика е „едновременно част от реалната икономика и част от гражданското общество, в която физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалба за постигане на социални цели”.

а) Правно-организационни форми

Проведеното социално изследване²⁵ идентифицира разнообразието от социални предприятия в България. Това са:

- Самостоятелни търговски фирми, които наемат хора от рискови групи и/или предлагат услуги или продукти за такива хора;
- Специализирани предприятия за хора с увреждания, които осигуряват заетост на тези уязвими групи;
- Неправителствени организации, които развиват стопанска дейност в рамките на законово установената възможност за това или регистрират търговски дружества за развитие на такава дейност, осигурявайки работа за хора от уязвими групи;

²⁵ Доклад на социалните предприятия в България

- Социални предприятия към общините, които осигуряват заетост на хора от рискови групи (най-често на хора с увреждания);
- Социални предприятия под формата на публично-частни партньорства с общини;
- Дневни центрове за хора с увреждания, които търсят възможности за стопанска дейност с цел социализация и адаптация на своите клиенти.

Основен субект на социалната икономика в България са кооперативите. Те имат 120 годишна традиция в страната. В България функционират близо 2 000 кооператива, които имат 0.5 млн. членове и осигуряват 50 хил. работни места. В тях работят около 50 % от хората с увреждания²⁶.

Кооперативите представляват модел на демократично управлявано предприятие, създадено върху ценности като отговорност, солидарност и прозрачност. Това са сдружения (общности) от хора, чиято цел е да осигурят индивидуални и колективни услуги на своите членове. Установяват се реципрочни и трайни ангажименти между кооператива и неговите членове, които едновременно свързват клиентите, производителите и служителите. Кооперативите функционират върху следните седем принципа: доброволно участие и отвореност към всеки; демократична власт, упражнявана от членовете; икономическо участие на членовете; автономност и независимост; предоставяне на образование, обучение и информация; коопериране между кооперативите; ангажименти спрямо общността.

Често срещана и подходяща форма (от гледна точка на критериите за определяне на едно предприятие като СП) в българския контекст е **ЮЛНЦ**²⁷. Причините, които налагат този извод са следните:

- 1) постигането на нестопанска (включително и социална) цел е водещо при тази правно-организационна форма и законово изискуемо;
- 2) ЮЛНЦ имат законово гарантирана възможност да извършват пряко стопанска дейност, която трябва да отговаря на строго определени критерии²⁸;

²⁶ Развитие на социалната икономика в България в период на криза, Гл.ас.д-р Цветелина Маринова, Нов Български Университет

²⁷ Закон за юридическите лица с нестопанска цел,

²⁸ Допълнителност и свързаност на предмета на стопанска дейност с основната дейност на ЮЛНЦ – нестопанската, както и регламентиране на предмета на стопанската дейност в устройствения акт на ЮЛНЦ,

- 3) по силата на законовите разпоредби приходите от стопанската дейност следва да се използват за постигане на нестопанските цели на ЮЛНЦ;
- 4) законът забранява разпределянето на печалба, реализирана от извършваната стопанска дейност между учредители, членове, членове на органите или други свързани или несвързани лица в организацията (за разлика от търговците).

Съвкупността от тези законово гарантирани характеристики на целите и дейността на ЮЛНЦ, определят потенциала на ЮЛНЦ да развият социално предприемачество.

Извършването на стопанска дейност би определила ЮЛНЦ като социално предприятие, стига тя да бъде насочена към постигането на определена социална цел. Законът за ЮЛНЦ предвижда специални изисквания към стопанската дейност на ЮЛНЦ²⁹ - да бъде допълнителна, да е свързана с основния предмет на дейност, да е регламентирана в устройствения акт, да не се разпределя печалба, а ако такава се генерира, тя да се използва за постигане на нестопански цели.

На следващо място този потенциал бива допълнен и от предимствата пред останалите икономически субекти, с които разполагат ЮЛНЦ за търсене на социален ефект:

- Съществуването им е обусловено от нуждите на хората в дадена общност, създадени са от тях самите и съответно хората ги разпознават като възможност за преодоляване на даден социален проблем;
- Връзката с общността им помага да идентифицират социалните нужди и да подбират подходящите интервенции за тяхното задоволяване;
- Могат да генерират допълнителни ресурси и да надграждат, като съчетават публични ресурси с дарителски.

Оползотворяването на този потенциал трябва да бъде свързано с преодоляването на някои слаби страни, като: недостатъчните управленски умения, особено свързани с дейности, генериращи средства; както и дефицит в областта на маркетинга и продажбите; управление на хора и счетоводство. Това са дефицити, присъщи за МСП принципно и които в крайна сметка са преодолими.

²⁹ Чл. 3, ал. 3, 4, 5 и 6 от ЗЮЛНЦ.

Социалното предприятие би могло да бъде обособено и като **търговско дружество**³⁰. Действащото законодателство за търговските дружества не предвижда ограничения относно целите и разпределянето на печалбата подобни на тези за ЮЛНЦ. Поради тази причина, за да се доближи до схващането за СП, търговското дружество или трябва да е учредено от ЮЛНЦ или да предвиди подобни правила във вътрешно устройствените си документи. Напоследък наблюдаваме интерес от страна на стартиращи предприемачи, особено млади хора с професии в бизнес сектори, щадящи природата, енергийните ресурси или с ефект върху здравето и благосъстоянието на хората. Необходимо е те да получат подкрепа да развият идеите си в социален бизнес с внимание към специалното ограничаване на частните им интереси в полза на публичните социално значими цели.

Специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания са търговски дружества, които отговарят на допълнителни критерии относно осигуряване на заетост на хора с увреждания³¹ и следва да бъдат вписани в специален регистър в Агенцията на хора с увреждания. Те биват разпознавани като социално предприятие *по дефиниция*.

Специализирано предприятие/кооперация³² се регистрира по Търговския закон или по Закона за кооперациите.

³⁰ Търговски закон

³¹ Критериите са регламентирани в чл. 28 и 29 от Закон за интеграция на хората с увреждания, последно изм. ДВ. бр.14 от 20. 02. 2015г. Следва да бъде отбелязано, че съгласно чл. 316 от КТ, общините, държавните органи и работодателите с над 300 работници имат задължението да създават специализирани предприятия или цехове за лица с трайно намалена трудоспособност.

³² Единственият законодателно регулиран тип специализирани предприятия са специализираните предприятия и кооперациите на хора с увреждания. Според Закона за интеграция на хората с увреждания специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания са тези, които отговарят на следните условия:

- Регистрирани са по Търговския закон или по Закона за кооперациите;
- Произвеждат стоки или извършват услуги;
- Имат относителен дял на лицата с увреждания, както следва:
 - за специализирани предприятия и кооперации за незрящи и слабо виждащи лица - не по-малко от 20 на сто от общия брой на персонала;
 - за специализирани предприятия и кооперации на лица с увреден слух - не по-малко от 30 на сто от общия брой на персонала;
 - за специализирани предприятия и кооперации на лица с други увреждания - не по-малко от 50 на сто от общия брой на персонала;
- Вписани са в регистъра, воден в Агенцията за хората с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Регистрацията на специализираните предприятия/кооперации се извършва по определен ред в Агенцията за хората с увреждания.

Наличието на такава регистрация е основание за:

- Възстановяване на 30 на сто от дължимите от работодателя осигурителни вноски за общия брой персонал, работещ в тях – реализира се чрез Агенция за хората с увреждания;
- Получаване на право да бъдат финансирани от Агенцията за хората с увреждания по целеви проекти и програми.

В различни закони са предвидени редица допълнителни регистрации, които следва да се извършат в зависимост от конкретните стоки и услуги, които ще предоставя съответното СП. Такива са например: регистрация като посредник по заетост пред Агенция по заетостта (АЗ)³³, регистрация на доставчици на социални услуги пред Агенция за социално подпомагане (АСП)³⁴, регистрация на лечебни заведения в регионалната здравна инспекция³⁵, регистрация на обучителни организации пред Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)³⁶.

Според различните критерии в България се срещат и различен предприемачески тип предприятия, като:

- 1) Специализирани предприятия за хора с увреждания – най-масовият тип, устойчиви предприятия, създадени по линия на Закона за интеграция на хората с увреждания;
- 2) Самостоятелни фирми, които са стартирали със собствени ресурси – няколко случая, възникнали от автентична бизнес идея. Оказват се жизнеспособни именно, защото не се облягат на външна помощ;
- 3) Общински специализирани предприятия за хора с увреждания – това е междинен тип между самостоятелните специализирани предприятия и общинските социални предприятия.

³³ Закон за насърчаване на заетостта.

³⁴ Закон за социално подпомагане.

³⁵ Закон за лечебните заведения.

³⁶ Закон за професионалното образование и обучение

Те остават ориентирани към печалбата и на практика работят на конкурентни начала, но при тежки финансови ситуации могат да разчитат на подкрепата на общините като важни, а в някои случаи и основни клиенти.

С доминираща социална кауза:

1. Общински социални предприятия (или публично-частни партньорства с участие на общината). Те нямат право на самостоятелна стопанска дейност, приходите от дейността им не са достатъчни за да се самофинансират, т.е. те се издържат основно от бюджета на общината и при прекъсване на финансирането, не биха могли да продължат дейността си.
2. Предприятия на нестопански организации. Юридически те могат да функционират като отделно регистрирани стопански субекти или в рамките на възможността за самостоятелна стопанска дейност на НПО.
3. Социални услуги за уязвими групи, които търсят допълнително или устойчиво финансиране чрез предприемачеството, заедно с осигуряване на заетост и социализация.

По отношение на бизнес целите, те са ясно изразени при предприемачите, и присъстват само абстрактно при предприятията с водеща социална кауза.

Друга приложима типология е според формата на подпомагане на рисковите групи.

От тази гледна точка, могат да се разграничат 4 основни групи предприятия:

- Предприятия, които създават заетост/ангажират хора от уязвими групи да участват в производствен процес/предоставяне на услуги, т.е. те не са пасивни получатели;
- Предприятия, които предлагат стандартен продукт/услуга, но със социално влияние;
- Иновативни продукти, които сами по себе си са свързани със социалното подпомагане или революционни социални продукти;
- Предприятия, които предлагат безплатни продукти/услуги или подпомагат финансово уязвими групи. Понастоящем тази форма на подпомагане е характерна по-скоро за гранични на социалното предприемачество области – корпоративна социална отговорност, благотворителност и др.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Българското законодателство предвижда различни категории **преференции, които имат отношение към дейността на СП**. Някои от тях могат да се ползват независимо от правно-организационната форма на СП.

Възможностите и преференциите за социалните предприятия според действащата нормативна уредба на този етап в България са следните:

б) Данъчно облагане и преференции за социалните предприятия³⁷

Социалната икономика включва всички видове предприятия, независимо от правно-организационната им форма, създадени и действащи предимно за постигане на социални цели. Такива могат да бъдат както вече казахме по-горе: кооперации, местни, самоподпомагащи се предприятия или групи, асоциации, взаимоспомагателни дружества, фондации, сдружения и други. Те се управляват като бизнес, произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и насочват част от своите ресурси в осъществяването на социални и екологични цели. В сферата на заетостта социалните предприятия предоставят услуги, свързани с:

- насърчаване възможностите за заетост и кариерно развитие за дългосрочно безработни, хора с увреждания и други на пазара на труда, както и предоставянето на съдействие при насочването към дадено работно място, осигуряването на заетост и завръщане към работното място;
- насърчаване на възможностите за самостоятелна заетост, предприемачество и развитие на кооперации и стартиране на самостоятелен бизнес.

Обединявайки разнообразните определения и характеристики на социалния предприемач, Стратегията определя **четири водещи идеи** за неговото описание.

Първата поставя ударение върху риска. Социалният предприемач е човек, който действа, взема решение и удовлетворява своите потребности в условия на неопределеност и рискове.

Втората идея акцентира върху иновативната, творческа, откривателска същност на социалното предприемачество.

Третата поставя ударение върху динамичната роля на социалния предприемач за развитие на социалната икономика и за ефективно използване на ограничените

³⁷ Закон за корпоративно подоходно облагане. и Закон за данък върху добавената стойност

социални ресурси, а **четвъртата** идея се свързва със социалния мениджмънт. Според нея, предприемачът постоянно търси промяната и намира адекватен отговор, максимално оползотворявайки възможностите чрез нововъведения. Конкретната дефиниция гласи - „социален предприемач е лице, което мобилизира ресурси и използва възможности, за да отговори на съществуващи нужди, да помогне на хора в неравностойно положение³⁸”.

Независимо от правно-организационната форма, под която е създадено социалното предприятие, няколко основни данъци имат отношение към неговата дейност. Приходът от икономическата дейност на СП подлежи на облагане с годишен корпоративен данък в размер на 10% върху печалбата. В определени от закона случаи социални и представителни разходи на СП ще подлежат на облагане с данък върху разходите, данък при източника и данък добавена стойност.

Режимът на данъчно облагане на социалните предприятия зависи от формата, в която те са организирани. В случая когато социалното предприятие е правен субект, различен от ЮЛНЦ, то ще се облага по реда предвиден за юридическите лица търговци. В този случай социалното предприятие ще дължи корпоративен данък за печалбата си от стопанска дейност.

Когато социалното предприятие е част от ЮЛНЦ, за него ще важи режимът на данъчно облагане на юридическите лица, които не са търговци, каквито са и ЮЛНЦ. Принципът, възприет в данъчното ни законодателство по отношение на този вид юридически лица е, че те са данъчнозадължени субекти само за приходите си от стопанска дейност. Единствено за печалбата си от такава дейност те подлежат на данъчно облагане. От съществено значение при изясняване на данъчния режим на социалните предприятия е да бъде направено разграничение между приходите от стопанска и приходите от нестопанска дейност на ЮЛНЦ. За да бъде направено това разграничение, е необходимо да се направи разлика между източниците на тези приходи, т.е. разлика между стопанската и нестопанската дейност на ЮЛНЦ.

В данъчната практика безспорно е възприето, че:

³⁸ Анализ на социалното предприемачество в България, Мария Куманова и Надя Шабани

- приходите от целеви субсидии и безвъзмездни финансираня по програми и проекти;
- приходите от дарения;
- приходите от членски внос при сдруженията са приходи за постигане на стопанска цел и като такива не подлежат на облагане с корпоративен данък.

Според **Закона за корпоративното подоходно облагане** (ЗКПО) юридическите лица, които не са търговци, се облагат за печалбата и доходите им, получени от сделки по Търговския закон, извършвани по занятие, включително от отдаване под наем на недвижимо и движимо имущество. Следователно за своята печалба от стопанска дейност и приходи от отдаване под наем на движимо и недвижимо имущество социалните предприятия подлежат на облагане с корпоративен данък по общия ред, предвиден за всички останали стопански субекти.

Облагаемата печалба от извършваната стопанска дейност се формира, като счетоводният финансов резултат, получен като разлика между приходите, получени от стопанска дейност и направените разходи във връзка с тази дейност, се преобразува по реда на ЗКПО - чрез неговото увеличаване или намаляване за данъчни цели. Получената положителна величина представлява облагаемата печалба, която се облага с корпоративен данък.

Според **Закона за данък върху добавената стойност** (ЗДДС), когато едно социално предприятие на територията на страната извършва стопанска дейност, изразяваща се в сделки и услуги, които според ЗДДС са облагаеми доставки, то формира облагаем оборот по смисъла на ЗДДС. Приходите от нестопанска дейност не се включват при формирането на облагаемия оборот по ДДС.

Социалното предприятие е задължено да се регистрира по ЗДДС, когато неговият облагаем оборот за 12 предходни последователни месеца преди текущия достигне 50 000 лв.

В закона има предвидена възможност за регистрация по избор за лица, за които не са налице условията за задължителна регистрация и които имат общ облагаем оборот на стойност над 50 000 лв. за 12 предходни последователни месеца преди текущия.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Освобождане от ДДС при внос на безвъзмездни помощи

ЗДДС предвижда, че не се дължи данък върху добавената стойност при внос на стоки, когато се внасят безвъзмездни помощи от определени лица, сред които и юридически лица с нестопанска цел, осъществяващи общественополезна дейност и вписани в централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за общественополезна дейност при Министерството на правосъдието (Агенцията по вписванията). В случаите, когато социалното предприятие функционира в рамките на ЮЛНЦ, вписано в Централния регистър при Министерство на правосъдието, социалното предприятие няма да заплаща ДДС върху получени от чужбина неакцизни стоки, внесени на негово име като безвъзмездни помощи на името на ЮЛНЦ.

Освобождане от ДДС на доставките на социални помощи

Според ЗДДС доставката на социални помощи е освободена от ДДС. Законът определя, че доставка на социални помощи е доставката на стоки или услуги, пряко свързани със социалното дело, извършвана от специализирани общински органи или лицензирани юридически лица при условията и по реда на Закона за социално подпомагане. Следователно, когато социалното предприятие е доставчик на социални услуги, неговите доставки ще бъдат освободени от ДДС.

Освобождане от ДДС на здравни услуги

В ЗДДС е определен обхватът на здравните услуги, освободени от облагане с данък върху добавената стойност. Според закона освободени доставки са здравните услуги, оказани от национални центрове по проблемите на общественото здраве и от лечебни заведения по Закона за лечебните заведения в домовете за стари хора и в други заведения от лекари, стоматолози и медицински специалисти по Закона за здравето и Закона за лечебните заведения. Здравни услуги са и всички услуги, оказвани в домове за стари хора или за лица с физически или психически увреждания, финансирани от държавния или общински бюджет или от друг специализиран национален или регионален фонд. В тези случаи не се начислява данък върху добавената стойност. Освободените доставки не участват във формирането на облагаемия оборот и следователно дори акумулираните чрез тях приходи да преминават прага за задължителна регистрация от 50 000 лв., такава

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

регистрация не е необходима. Лечебните заведения са освободени от облагане само за предлаганите от тях здравни услуги - дейностите, извършвани по занятие.

Други данъчни облекчения се отнасят за дарителите на определени уязвими групи (хора с увреждания, включително и за технически средства за тях, социално слаби лица, деца с увреждания или без родители, наркозависими лица за тяхното лечение)³⁹, данъчни облекчения за работодатели на трайно безработни лица или на хора с увреждания⁴⁰, възможност за освобождаване от облагане с ДДС на определени доставки на стоки и услуги⁴¹.

СП като ЮЛНЦ, регистрирани в обществена полза са освободени от заплащане на местен данък дарение⁴². СП, които са специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания⁴³ могат да поискат преотстъпване на дължимия от тях годишен корпоративен данък и да го използват изцяло за интеграция на хората с увреждания или за поддържане и разкриване на работни места за трудоустроени лица в следващите две години.

Предвидени са също така и **данъчни облекчения за дарителите на СП**, регистрирани като ЮЛНЦ в обществена полза, като лечебно заведение или като специализирано предприятие или кооперация на хора с увреждания⁴⁴.

Данъчни облекчения за дарения могат да се ползват, ако отговарят на особените изисквания на Закона за корпоративното подоходно облагане, които трябва да са:

- **направени в полза на определените в закона лица, сред които попадат и:**
 - здравни и лечебни заведения;
 - специализирани институции за предоставяне на социални услуги съгласно Закона за социално подпомагане;

³⁹ Чл. 31 Закон за корпоративно подоходно облагане

⁴⁰ Чл. 177 Закон за корпоративно подоходно облагане, чл. 26 Закон за интеграция на хора с увреждания, Раздел II на Глава 6 Закон за насърчаване на заетостта

⁴¹ чл. 38-50 Закон за данък върху добавената стойност

⁴² Чл.48, ал. 1 Закон за местните данъци и такси

⁴³ Чл. 178 Закон за корпоративно подоходно облагане

⁴⁴ Чл. 31 Закон за корпоративното подоходно облагане; чл. 22 Закон за данъците върху доходите на физическите лица

- домове за медико-социални грижи за деца и домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа, съгласно Закона за лечебните заведения и съответно Закона за здравето;
 - детски ясли, детски градини, училища, висши училища или академии;
 - специализирани предприятия или кооперации за хора с увреждания;
 - юридически лица с нестопанска цел, регистрирани в Централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност.
- **направени за определените цели, измежду които:**
- подпомагане на лица с увреждания и за технически помощни средства за тях;
 - пострадали от природни бедствия, аварии или катастрофи или на семействата им;
 - подпомагане на социално слаби;
 - подпомагане на деца с увредено здраве или без родители;
 - учредени и предоставени стипендии за обучение на ученици и студенти в български училища.

С даренията не трябва да се облагодетелстват ръководителите, които ги отпускат, или тези, които се разпореждат с тях. Трябва да има доказателства, че предметът на дарението е получен.

Даренията, отговарящи на горните изисквания, не се облагат с данък, удържан при източника. Техният режим зависи от размера на дарението, съотнесен към финансовия резултат на юридическото лице дарител. Когато разходът за дарение не надвишава 10 на сто от положителния финансов резултат на юридическото лице дарител, той има статута на разход за дейността и се приспада от финансовия резултат. Ефектът на данъчно облекчение се проявява в това, че от една страна разходът за дарение не се облага с данък при източника, а от друга страна с него пряко се намалява финансовият резултат, т. е. дарителят има възможност да

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

заплати по-нисък корпоративен данък, след като си намали данъчната основа с разхода за дарение.

В случаите когато разходите за дарения, направени в полза на някое от горните лица, надвишават 10 на сто от положителния финансов резултат на юридическото лице дарител, с надвишението се извършва увеличаване на финансовия резултат и на практика те се облагат с корпоративен данък.

Следователно корпоративните дарители на социални предприятия биха могли да ползват данъчни облекчения, ако тези предприятия попадат в кръга от лица, посочен в закона. В случаите когато социалното предприятие е интегрирано в самото ЮЛНЦ, за да може неговите корпоративни дарители да ползват данъчно облекчение за дарение, то трябва да е определено за извършване на дейност в обществена полза и да е вписано в Агенцията по вписванията. Когато социалното предприятие е обособено в отделен стопански субект, учреден от ЮЛНЦ, този субект трябва да представлява здравно или лечебно заведение, специализирана институция за предоставяне на социални услуги, дом за медико-социални грижи за деца или дом за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа, детска ясла, детска градина, училище, висше училище или специализирано предприятие или кооперация за хора с увреждания, за да могат неговите дарители да ползват данъчни облекчения.

Друг вид данъчно облекчение представлява **преотстъпването на корпоративния данък**. Преотстъпването на данък е правото на данъчно задълженото лице да не внася в бюджета определените по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане и начислени суми за данък, които остават в неговия патримониум или се разходват за цели, определени със закон.

Според Закона за корпоративното подоходно облагане корпоративният данък се преотстъпва на юридическите лица - специализирани предприятия, кооперации и обособени производствени единици, членуващи в националните организации на хора с увреждания и организации за хора с увреждания, в които трудоустроените лица и хората с увреждания са не по-малко от:

- за слепи и слабо зрящи - 30 на сто от общия брой на персонала, зает в основната дейност;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- за всички останали заболявания - 50 на сто от общия брой на персонала, зает в основната дейност.

Корпоративният данък се преотстъпва и когато броят на трудоустроените лица и хората с увреждания е под горните норми, като преотстъпването се извършва пропорционално на увредените лица към общия брой на персонала.

Във всички тези случаи данъчно задължените лица начисляват, но не внасят корпоративен данък, а го отчитат като резерви. Те са длъжни да разходват преотстъпените средства за рехабилитация и социална интеграция на хората с увреждания. Планирането, разходването и отчитането им се извършват с наредби на националните организации на и за хора с увреждания, съгласувано с министъра на финансите.

Следователно ако социалното предприятие функционира като специализирано предприятие или кооперация на хора с увреждания и отговаря на особените изисквания на закона, то ще може да ползва облекчение, изразяващо се в 100% преотстъпване на корпоративния данък. Това означава, че социалното предприятие начислява дължимия корпоративен данък върху реализираната от него печалба, но не го внася в държавния бюджет, а го ползва за посочените в закона цели.

По силата на **Закона за облагане доходите на физическите лица** физическите лица (независимо от източника на техните доходи - трудови правоотношения и приравнените към тях свободни професия и други дейности и услуги по извън трудови правоотношения или отдаване под наем движимо и недвижимо имущество) могат да приспадат до 10% от своя облагаем доход при дарения, ако са изпълнени следните условия:

1. *Даренията са направени в полза на определените в закона лица, сред които са:*
 - юридически лица, които не са търговци, с благотворителни, социални, природозащитни, здравни, научноизследователски, образователни, културни и спортни цели;
 - юридическите лица с нестопанска цел, регистрирани в Централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- лечебни заведения,
- или даренията са направени за определените цели, измежду които:
 - подпомагане на социално слаби, хора с увреждания, деца с увреждания или без родители;
 - учредените и предоставените стипендии за обучението на ученици и студенти в българските училища.

2. Лицата, предоставили дарението, нямат неизплатени деклариращи държавни вземания или такива, установени с данъчен ревизионен акт към момента на извършване на дарението.

Едно социално предприятие, функциониращо като лечебно заведение или ЮЛНЦ в обществена полза или като такова в частна полза, преследващо предвидените в закона цели, представлява привилегирован субект, който дава възможност на свой индивидуален дарител да ползва данъчно облекчение за дарение. От тази гледна точка режимът на данъчни облекчения по Закона за облагане доходите на физическите лица е по-либерален в сравнение с този по Закона за корпоративното подоходно облагане.

Законът за държавните помощи урежда възможностите за отпускане на определени средства - държавни помощи, в полза на предприятия, които осъществяват дейности, които по смисъла на закона правят държавната помощ „допустима“. Според закона „държавна помощ“ е всяка помощ, предоставена от държавата или общината или за сметка на държавни или общински ресурси, пряко или чрез други лица, под каквато и да е форма, която нарушава или застрашава свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на определени предприятия, производството или търговията на определени стоки, или предоставянето на определени услуги. Помощите за отделно предприятие на обща стойност под 200 000 лв. за срок 3 години се считат за съвместими с принципите на свободната конкуренция.

Според закона държавна помощ се предоставя, ако:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- има социален характер и се предоставя на отделни лица, при условие, че помощта се оказва без дискриминация относно произхода на съответните стоки;
- насърчава икономическото развитие на райони с ниско жизнено равнище или с висока безработица;
- подпомага изпълнението на проект със значителен икономически интерес за Република България и за страните, с които тя е установила режим за наблюдение на държавните помощи или за преодоляване на съществени трудности в икономиката на Република България;
- подпомага развитието на определени стопански дейности или отделни икономически райони, доколкото не се засягат по неблагоприятен начин условията на търговския обмен между Република България и държавите, с които тя е установила режим за наблюдение на държавните помощи.

Органът, който разрешава и контролира предоставянето на държавните помощи, е Комисията за защита на конкуренцията.

Законът и правилникът за прилагането му съдържат специална процедура, чрез която се разрешава предоставянето на помощта. Няма пречка действащи социални предприятия да бъдат бенефициент на държавна помощ, тъй като по дефиниция дейността им има социален характер и много често такива предприятия действат в райони с висока безработица. Дейността на социалните предприятия попада в критериите и условията на Закона за получаване на средства от държавни и общински ресурси, което също би могло да се използва за подобряване на финансовата им устойчивост.

В **Закон за общинската собственост** е предвидена възможността за по-облекчен режим за отдаване под наем на общински имоти, когато това е в полза на юридически лица с нестопанска цел в обществена полза.

Общият ред за отдаване под наем на недвижими имоти или части от тях - частна общинска собственост, е чрез провеждането на търг или конкурс. Условията за това се детайлизират в специална наредба, която се приема от общинския съвет. Законът допуска за някои категории юридически лица отдаването под наем да става без търг или конкурс - сред тях са юридически лица с нестопанска цел, осъществяващи дейност в обществена полза.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Относно останалите хипотези за ползване и разпореждане с общинско имущество социалните предприятия следват общия режим. След последните промени на закона бе предвидена възможността безвъзмездно право на ползване, на строеж и на надстрояване да се учреди след решение на общинския съвет, взето с квалифицирано мнозинство - две трети от общия брой на съветниците. Социалните предприятия могат да бъдат адресат на такова решение, стига за това да има воля от местния общински съвет.

По подобен начин е уредена и хипотезата с предоставянето под наем на държавно имущество в **Закона за държавната собственост**, който предвижда, че имоти или части от тях - частна държавна собственост, могат да се отдават под наем на юридически лица с нестопанска цел, определени за осъществяване на общественополезна дейност без търг, от министъра, ръководителя на друго ведомство или областния управител, на когото имотът е предоставен за управление, при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона. Имоти или части от тях - частна държавна собственост, могат да се отдават под наем без търг за здравни, образователни и хуманитарни дейности за социално задоволяване на съответните нужди на населението от областния управител или от ръководителя на ведомството, към които заинтересуваните лица или организации отправят мотивирано искане. Социалните предприятия биха могли да ползват такова имущество, стига да успеят да докажат целите на дейността си пред съответния компетентен орган.

По изключение имоти с публичен характер и части от тях могат да се отдават под наем или да се ползват съвместно по договор с трети лица за срок до 5 години за здравни, образователни и хуманитарни дейности, при условие че се използват съобразно предназначението им и не се възпрепятства осъществяването на дейностите, за които са предоставени.

Със **Закона за държавния бюджет** на Република България е предвидена определена сума за юридически лица с нестопанска цел в обществена полза и вписани в Централния регистър към Министерство на правосъдието (от 2018 г. в Агенцията по вписванията). Ако отговарят на тези изисквания социални предприятия също могат да получат финансови средства чрез този механизъм. Съгласно закона следва да се разпредели за обществено значими проекти, за които

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

се считат проекти в областта на общественото образование или физическо възпитание и социален туризъм, общественото здравеопазване, социалното дело, опазването на околната среда, опазването на историческото или културното наследство. При преценката на обществената значимост на проектите се взема предвид броят на лицата, които се очаква да получат ползи от осъществяването на проекта, разходите за осъществяване на проекта на едно лице, броят на лицата, членуващи в юридическото лице и други.

Лицата не могат да кандидатстват с проекти, които се финансират или следва да бъдат финансирани на друго основание със средства от държавния бюджет или от бюджетите на общините.

Законът за местните данъци и такси регламентира облагането с данък на имуществата, придобити по дарение. Поначало получателят на движимо или недвижимо имущество по дарение дължи данък дарение в размер на 5% върху оценката на придобитото имущество.

Според закона от данък дарение се освобождават придобитите имущества от:

- юридическите лица с нестопанска цел, регистрирани в Централния регистър на ЮЛНЦ (Агенцията по вписванията) за осъществяване на общественополезна дейност, за получените и предоставените дарения;
- домовете за социални грижи и домовете „Майка и дете“;
- даренията за лечение на български граждани и технически помощни средства за хора с увреждания;
- даренията с хуманитарна цел на лица с намалена от 50 до 100 % работоспособност и социално слаби граждани.

Облекчението важи единствено в случаите, когато имуществото се използва от организацията за изпълнение на уставните ѝ цели. Когато дарението не е свързано с изпълнението на уставните цели, данъкът става дължим. Когато дарението е направено във връзка с уставните цели, но имуществото се прехвърли на трето лице за цели, различни от уставните, данъкът също става дължим. В случаите когато социалното предприятие е интегрирано в ЮЛНЦ в обществена полза, дареното имущество може да бъде използвано от самото социално предприятие, т. е. имуществото може да бъде инвестирано в стопанската дейност на организацията.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Трябва само да е налице пряка връзка с целите на нестопанската организация, изразяваща се в това, че стопанската дейност допринася за постигането на уставните ѝ цели.

Предвидените към момента данъчни облекчения са крайно недостатъчни, за да се стимулира реално развитието на социалното предприемачество в България. Облекчения съществуват преди всичко към корпоративните дарители и в по-малка степен към дарителите - физически лица. Подобна мярка насърчава по-скоро корпоративната социална отговорност. Липсват сериозни данъчни стимули за извършваната дейност от страна на СП, като политиката за финансови стимули е насочена в голяма степен само към предприемачество за една от уязвимите групи, свързана с хората с увреждания.

Има нужда от правна рамка, която да гарантира насърчителна среда за развитие на СП, като ясно се регламентират конкретните данъчни облекчения към всички, които покриват определението и резултата за СП, и то с оглед на извършената от него дейност.

с) „Запазени“ обществени поръчки⁴⁵

По смисъла на Закона за обществените поръчки специализирано предприятие или кооперация на лица с увреждания е това, което:

- Е регистрирано по Търговския закон или Закона за кооперациите;
- Има обща численост на персонала не по-малка от 10 души;
- Произвежда стоки или извършва услуги, и
- Не по-малко от 50 на сто от общия брой на работниците или служителите са лица с увреждания.

Националното законодателство регламентира възможността за „запазване“⁴⁶ на обществени поръчки само по отношение на специализираните предприятия и

⁴⁵ Закон за местните данъци и такси.

⁴⁵ Чл. 178 Закон за корпоративно подоходно облагане.

Чл. 16г Закон за обществени поръчки.

⁴⁶ Запазени обществени поръчки.

Чл. 12. (1) Министерският съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика определя с решения:

1. списък на стоките и услугите съобразно Общия терминологичен речник, които са предназначени за възлагане на специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания или за стопански

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

кооперации на хора с увреждания. Ако предмет на поръчката е някоя от посочените в нарочен списък на Министерски съвет или тя се изпълнява по програми за защита на заетостта на лица с увреждания, възложителят на поръчката е длъжен да запази само за специализираните предприятия/кооперации на хора с увреждания правото да кандидатстват за изпълнители на поръчката.

d) Възможности за финансиране дейността на СП⁴⁷

Съобразно така описаните понятия, представителите на държавната администрация обобщават и насочват публичните средства за подкрепа и развитие на социалната икономика. В страната съществуват програми, които са насочени и финансово субсидират социални предприятия и работодателите, които разкриват работни места за социално уязвими групи – безработни лица, военноинвалиди, младежи или лица с трайни увреждания, трайно безработни.

Наличните механизми за финансиране на социалните предприятия, наред с посочените по-горе данъчни преференции, са:

- **Банкови кредити** - изключително затруднени, без особени облекчения за някои категории СП;
- **Рисково финансиране чрез дялово участие** – достъпно само за търговци, предимно малки и средни предприятия. ЮЛНЦ нямат достъп до подобно финансиране⁴⁸.

субекти, чиято основна цел е социалното и професионалното интегриране на хора с увреждания или на хора в неравностойно положение;

2. програми за създаване на защитени работни места, в рамките на които възложителите имат право да запазят поръчки.

(5) При възлагане на обществените поръчки по ал. 1 могат да участват лица, при условие че най-малко 30 на сто от списъчния им състав е от хора с увреждания или такива в неравностойно положение. В случаите по ал. 1, т. 1 лицата трябва да са регистрирани като специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания най-малко три години преди датата на откриване на конкретната процедура за възлагане на обществена поръчка.

(6) Специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания могат да участват в обществена поръчка по ал. 1, т. 1, при условие че могат да изпълнят най-малко 80 на сто от нейния предмет със собствени машини, съоръжения и човешки ресурс. За изпълнение на условието те могат да ползват подизпълнители или да се позовават на капацитета на трети лица, ако подизпълнителите или третите лица са специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания.

⁴⁷ Финансиране на социалните предприятия в България, доклад, Фондация Помощ за благотворителността

⁴⁸ Към момента има два фонда, избрани в рамките на инициативата JEREMIE, които предоставят start up финансиране – LAUNCHHub и Eleven, които общо управляват 21 милиона евро за малки и средни предприятия, но само ако са регистрирани като търговци. Наред с този вид финансиране има и фондове в

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Грантово финансиране за развитие на СП – подобно финансиране е било предоставяно в рамките на ОПРЧР 2007-2013, а през настоящия период се финансира по ОПРЧР 2014-2020 г. - „Развитие на социалното предприемачество“. По него допустими кандидати са социални предприятия, работодатели, специализирани предприятия на хора с увреждания, кооперации на хора с увреждания, общини и райони на общини, доставчици на социални услуги и неправителствени организации. Очаква се да има отново в рамките на настоящия програмен период. Наред с това в подкрепа на развитието на социалното предприемачество през този програмен период са предвидени средства и в рамките на Оперативна Програма „Иновации и конкурентоспособност“. Агенцията за хора с увреждания подкрепя проекти на специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания.⁴⁹
- **Събиране на такси за платени услуги** – СП по правило могат самостоятелно да ценообразуват. Предвид обаче спецификите на уязвимите групи за които работят, способността им да се самоиздържат единствено и само от приходите от стопанска дейност често е ограничена.

От анализа на нормативната уредба става ясно, че законодателството, което урежда статута и регулира дейността на социалните предприятия у нас е слабо развито. В българското законодателство все още липсва легална дефиниция за социално предприятие, както и норми, уреждащи статута, формата и дейността на социалното предприятие. Нещо повече, термина „социално предприятие“ не съществува формално в нормативната уредба на страната.

Данните на ЕК показват, че в социални организации в страната за заети между 2% до 5% от населението. В Европа с най-висок дял на заетите в социални предприятия се отличават Швеция и Норвегия - над 11%.

рамките на инициативата, които са за финансиране на предприятия в растеж или целят да подпомогнат достъпа до друг тип финансиране за малки и средни предприятия. (Финансиране на социалните предприятия в България, доклад, Фондация Помощ за благотворителността)

⁴⁹ За 2014 г. средствата предвидени в държавния бюджет възлизат на 270 000 лева. Аналогична сума бе предвидена и в бюджета за 2013 г. Средствата се използват за финансиране на проекти програми и проекти на нестопански организации, които стимулират стопанската инициатива на хората с увреждания и стопанската инициатива в интерес на хората с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Най-разпространена сфера⁵⁰ на дейност на социалните предприятия в България са услугите, най-често социални и образователни. Производството и търговията са по-слабо развити. Предприятията, които се занимават с производство, правят дрехи, храни (хляб, мед), сувенири, картички, дърводелски стоки, предмети на приложното изкуство и др.

Социалното предприятие най-общо се определя като нов иновативен бизнес модел, който изпълнява социални и икономически цели като по този начин допринася за интеграцията на трудовия пазар, социалното включване и икономическото развитие. Социалното предприемачество е всяка дейност, която се извършва в интерес на общността чрез предприемаческа стратегия, в която основна цел е постигането на социални и икономически цели. Социалните предприятия в най-голяма степен създават социални иновации. Социалната иновация се дефинира като решение на социални проблеми. Социалните иновации се свързват с нови подходи, практики и интервенции, или нови продукти, които се внедряват за подобряване на ситуацията или решаване на социален проблем, чиито потребители са институции, организации и общности.

Социалната икономика включва също дейности, насочени към експериментиране с нови работещи модели за икономиката като местни търговски системи и общностни валути (комплементрани, местни пари), справедлива търговия, икономическо развитие на общността, социална интеграция чрез икономическа активност, микрофинанси и солидарни финанси.

Социалната и солидарна икономика има колективен характер. Това е така, защото тя показва конкретно, онова което може да се реализира, когато се действа заедно с някого и заедно се проверяват приходите от дейността. Социалната и солидарна икономика не замества публичната интервенция, а я допълва. Това е благодарение на капацитета ѝ да реагира по-бързо и по-гъвкаво на по-ниска цена. Тя притежава капацитет да мобилизира в гражданското общество средства, до които държавата няма достъп. Социалната и солидарна икономика допринася също към основните функции на държавата: преразпределението, производството на услуги и регулацията.

⁵⁰ Доклад на социалните предприятия в България

Възможностите за по-нататъшно развитие на сектора на социалната икономика в България могат да се търсят както в създаване на целенасочена държавна политика за насърчаване на социалното предприемачество и социалните иновации чрез законодателни и институционални мерки, така и в нарастване на инициативите на самото гражданско общество. Много важен стимул за развитие на сектора е тясното сътрудничество и координация между държавните институции и гражданските организации в рамките на създадената към министъра на труда и социалната политика Работна група по въпросите на социалната икономика.

Особен напредък в социалната икономика регистрира представения за обществено обсъждане проектозакон, който цели уреждането на нови обществени отношения⁵¹, свързани със социалната и солидарна икономика, както и с условията, организацията и реда, при които социалните предприятия функционират и взаимодействат с държавата и с общините, включително мерките за тяхното насърчаване. Законопроектът търси възможности за преодоляване на съществуващите неясноти за начините, по които социалните предприятия могат да се възползват от наличните финансови ресурси, заделени по правилата на Регламента относно европейските фондове за социално предприемачество и Регламента относно Програмата на ЕС за заетост и социални иновации. Той запълва празнините произтичащи от липсата на разпознаваемост на социалните предприятия от страна на инвеститори и финансиращи организации.

Основните моменти⁵² в новия законопроект са:

- Въвеждане на легална дефиниция за социално предприятие⁵³, съдържаща няколко критерия, които стъпват на основни характеристики, представени в секторните европейски документи и Националната концепция за социална икономика;

⁵¹ Мотиви на МС към проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика.

⁵² Социалните предприятия в солидарната икономика и визията на социалното министерство за тяхното развитие.

⁵³ Социално предприятие е това, което независимо от организационно-правната му форма има за предмет на дейност производство на стоки и/или извършване на услуги, съчетавайки икономически резултати със социални цели, постигайки измерима, положителна социална добавена стойност и управлявайки се прозрачно и с висока информираност на работниците. Социалните предприятия осъществяват своята икономическа дейност, като част от средносписъчния брой на персонала са хора от уязвими групи и/или като печалбата преимуществено се разходва за осъществяване на социална дейност и/или социална цел съгласно учредителния му акт или устав.

- Регламентиране съществуването на два класа социални предприятия – клас А и клас А+, като първият се предлага да обхване по-малките социални предприятия от гледна точка на оборот и човешки ресурс, а вторият – по-развитите, които извършват дейността си в места с висок процент на безработица;
- Въвежда се изискването за регистрация на предприятията, които отговарят на дефиницията в национален, публичен регистър, който ще се поддържа от администрацията на Министерството на труда и социалната политика;
- Предвиждат се няколко насърчителни мерки, които ще могат да се ползват от регистрираните в регистъра социални предприятия. Като универсални за двата класа мерки са предвидени: безвъзмездното ползване на отличителна сертификационна марка „продукт на социално предприятие“, която ще се създаде от министерството и ще се предоставя от него, както и възможността компании, които правят дарения на социални предприятия да ползват данъчно облекчение за дарение. Специфична насърчителна мярка, изразяваща се във възможността да се ползва възмездно общинско имущество, но без провеждането на търг или конкурс е предвидена за клас А+;
- Регламентирани са и функциите на министерството, насочени към развитие на сектора като те основно се изразяват в предоставяне на специализирана експертна подкрепа за развитие на бизнеса и търсене на финансиране, провеждане на обучения и общи инициативи в сектора, популяризиране чрез поддържането на електронна платформа.

Проектът въвежда легални определения на социалната и солидарна икономика⁵⁴ и на субектите на този обособен стопански отрасъл със специални правила. Приложението на принципите на социалната и солидарна икономика отличава нейните субекти от конвенционалните стопански оператори. Въведени са критерии, които позволяват на дадено предприятие да бъде правно признато като социално предприятие и да ползва предвидените в проекта насърчителни мерки. Те са

⁵⁴ Социалната и солидарна икономика е форма на предприемачество, насочено към една или няколко социални дейности и/или социални цели, осъществявани от предприятия, включително чрез производство на различни стоки и/или извършване на услуги, в сътрудничество с държавата или общините или самостоятелно.

съобразени с констатираните моделни недостатъци спрямо конвенционалните пазарни участници. Насърчителните мерки се делят на различни категории в зависимост от субектите, в зависимост от техния капацитет и от степента на обществена ангажираност. Критериите са обективни и създават предпоставки за формиране на общи инициативи и различни форми на коопериране с цел по-ефективно изпълнение на социалната насоченост на социалните предприятия⁵⁵.

Предвижда се създаване на **Национален регистър на социалните предприятия в Република България** и създаване на отличителна сертификационна марка за социалните предприятия, техните стоки и/или услуги. Тази марка се предоставя за безвъзмездно ползване от социалните предприятия, вписани в Националния регистър на социалните предприятия в Република България. Създаването на Регистър на социалните предприятия се обосновава със спецификата на модела им и тяхната изрична целенасоченост към дейности от обществен интерес преимуществено пред цели, свързани с капиталова възвръщаемост. Наличието на обективна и точна информация за състоянието на сектора и на предприятията ще има положително въздействие върху способността на държавната политика да насърчи тяхното бъдещо развитие, ще повиши доверието и информираността на гражданите, потребителите и инвеститорите по отношение на спецификите на тяхната дейност и принос. Изискваната информация за доброволното регистриране в Регистъра на социалните предприятия е изключително опростена, стандартна, малка по обем и лесно събираема. Не се предвиждат такси за регистрация или друг вид финансова тежест за предприятията.

Уязвимите групи, които са предмет на дейността на социалните предприятия са: **младежи до 29 години, хора над 55 години, хора с увреждания, родители на деца с увреждания, бежанци, бездомни, хора с различни зависимости, бивши затворници, жертви на домашно насилие, самотни родители, многодетни майки, дълготрайно безработни, обект на социално подпомагане**. Те могат да бъдат подпомагани както с наемането им от социални предприятия, така и за стартирането на такива.

⁵⁵ Мотиви на МС към проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика

Насърчителният модел, който се залага в закона не се ограничава до финансово подпомагане, а предвижда инструментариум, който да коригира пазарните дефицити чрез пазарен подход.

Има няколко насърчителни мерки, чрез които държавата ще подпомага стартирането на социални предприятия - чрез фонд „Социална закрила“, като ще се даде възможност за кандидатстване на проектен принцип, чрез закона за корпоративното подоходно облагане, както и възможност социалните предприятия да кандидатстват преференциално за ползване на обекти, които са публично-частна собственост.

Екип от социалното министерство ще съветва желаещите да създадат социално предприятие към кой фонд и към каква подкрепа да се обърнат.

МТСП чрез Националния план по заетостта ще отпуска средства за обучение на хората от социалните предприятия. Водят се и разговори с Българската банка за развитие за възможността още един фонд да подпомага кредитори на социални предприятия.

Проектът предвижда разработване и утвърждаване на методика за оценка на социалната добавена стойност на социалните предприятия. Проектът съдържа основните елементи на методиката и предстои да бъде завършена съвместно със заинтересованите страни. Тези разпоредби ще бъдат в съответствие с политиката на ЕК в областта на социалната и солидарна икономика, отразена в документи като Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Икономическия и социален комитет и Комитета на Регионите „Инициатива за социалното предприемачество и Създаване на благоприятна среда за насърчаване на социалните предприятия като основни участници в икономиката и социалната иновативност“, 2011 г.

Проектът на закон дава основание на органите на местната власт да доразвият вече съществуващите практики насърчаващи субектите на социалната и солидарна икономика, да подпомагат осъществяването на тези форми на сътрудничество като идентифицират субектите и ограничават възможностите за субективното им самоопределение.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Проектът предвижда възможност за сближаване между потенциалните инвеститори и социалните предприятия като предвижда корекции в Закона за корпоративното подоходно облагане. Предоставят се облекчения при инвестиции, които имат значимо социално въздействие.

Проектът предвижда възможност за социалните предприятия да кандидатстват на проектен принцип към Фонд „Социална закрила“ чрез промяна в Закона за социално подпомагане.

Разходите за осъществяване на дейностите по новия закон няма да доведат до необходимост от допълнителни финансови средства за държавния бюджет по смисъла на чл. 35, ал. 1, т. 4, б. „б“ от Устройствения правилник на Министерския съвет и на неговата администрация.

В обявения за обществено обсъждане текст на законопроекта следва да бъдат подчертани няколко ключови положения, които са в съответствие с посочените в мотивите към него цели. На първо място не се налага създаване на отделна правна форма за социални предприятия, а се **дава възможност на субекти с различни правно организационни форми да получат статут на социални предприятия**. Това положение ще даде възможност за реално участие на различни субекти, като ключова характеристика за тяхното определяне като такива ще бъде именно дейността, която извършват и целите към които е насочена тяхната дейност. В допълнение, **ще се спести налагане на допълнителна административна и финансова тежест, която би била налице, ако се налагаше създаване на отделно юридическо лице**.

На следващо място, според предвидената дефиниция в чл. 3, ал. 1 във вр. с чл. 4 т.4 ясно се извежда принципа, че социалните предприятия по своята същност са форма на стопанска дейност, извършвана от частни субекти. Социалните предприятия, според релевантните европейски документи, следва да са институционално независими от органите на държавна власт на централно и местно ниво т. е. **държавни институции и общини нямат възможността да въздействат във вътрешното вземане на решения в социалните предприятия** нито по силата на закон, нито по силата на учредителните му документи.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Не на последно място е възможността за **безвъзмездно ползване на отличителна сертификационна марка за продуктите на социалните предприятия.**

Очакванията са държавата да инвестира ресурс в това да рекламира марката сред обществеността и така да стимулира позитивно отношение към социалните предприятия и да насърчи социално отговорното пазаруване сред хората. Тя би била особено подходяща за малките и стартиращи предприятия, които чрез един такъв инструмент ще бъдат подкрепени да се позиционират на пазара по по-добър начин. За целта обаче е необходимо и да се ревизират критериите за дефиниране на социалните предприятия, така че те да бъдат по-достижими от повече предприятия, поставящи си за цел постигането на социална добавена стойност.

Има и пропуски, които Българския център за нестопанско право регистрира подробно в изразеното от експертите му Становище по законопроекта. Това са:

Завишени критерии за дефиниране на „социално предприятие“ и риск от ограничаване, а не насърчаване развитието на сектора

На първо място, предвидените в чл. 5, ал. 5, т. 3 критерии (наличието на определен положителен финансов резултат) е завишен критерии за българският контекст за дефиниране на социални предприятия и ще доведе до стесняване на лицата, които могат да бъдат определени като социални предприятия. Поради високия праг за наличие на „положителен финансов резултат“ (макар и да е казано, че към конкретната година дори да не е налице такъв, то от тълкуването на разпоредбата става ясно, че най-малко е необходимо такъв да е налице за предходната година), стартиращите „социални предприятия“, които не наемат директно на работа представители от уязвими групи (например работят в сферата на екологията или по други обществено значими въпроси) няма да могат да се идентифицират като социални предприятия и съответно няма да могат да се възползват от насърчителните мерки в проекта⁵⁶.

⁵⁶ Извън чл. 5, ал. 5, т. 3 остават също организациите, които си поставят социални цели, но въвличането на уязвимите групи се случва чрез обучителни програми, квалификационни програми, програми за стажуване, подкрепена и временна заетост и други подобни, които от икономическа гледна точка дават по-добри възможности за развитие и финансова стабилност на самото предприятия като такава.

Много от тези организации, следвайки концепцията за социално предприятие представена в Националната концепция за развитие на социална икономика, към момента се идентифицират като такива, но с приемането на законопроекта тази им възможност ще бъде преустановена.

Така предложената дефиниция, ще ограничи неоправдано кръга субекти „социални предприятия“. Това, в съчетание с правото на една организация да се нарича социално предприятие, само ако е вписана в регистъра, няма да доведе до развитие на сектора като мащаб и разнообразие на социалните цели и проблеми, които ще се адресират чрез него.

Въвеждането на подобно „регулиране“ на сектора не намира оправдание нито в Националната концепция за социална икономика, нито в Националната програма за реформи България 2020, както и в релевантни европейски документи, в които са приети ясни критерии за това какво следва да се разбира под „социално предприятие“.

В тази връзка експертите към БЦНП дават предложението прагът от 7500 лева за положителен финансово резултат да отпадне, и да остане единствено изискването предприятието да реинвестира преимуществено печалбата си, ако има такава, в осъществяването на социална дейност и/или социална цел.

Ако печалба не се реализира, например при стартиращите социални предприятия, изискването да бъдат ресурсите на организацията, генерирани в рамките на предприемаческата дейност, да бъдат преимуществено използвани за осъществяване на социална дейност и/или социална цел.

Въвеждане на „разрешителен“ режим, а не на регистрационен режим⁵⁷

С представения законопроект се въвежда „разрешителен“ режим, а не регистрационен, тъй като предвижда оценка според методика за оценка на

⁵⁷ Становище на Българския център за нестопанско право за проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика

социално добавената стойност, приета от министъра на труда и социалната политика (чл. 5, ал 5, т.1). Методиката предвижда „преценка“ за всяко социално предприятие, което се заяви за вписване в регистъра. Тази преценка е основание за даване на право за вписване в Националния регистър (респективно възникване на допълнителните права и ползи, предвидени в този законопроект и други закони), и съответно отрицателното становище, което не може да бъде обжалвано.

Следва да се отбележи, че легалната дефиниция в т. 8 към пар. 1 от Допълнителните разпоредби не дава достатъчно яснота нито развива по същество законовата рамка на основните елементи на методиката, които са посочени „моделните специфики, социалните цели, икономическата и социална среда, заинтересованите страни, ефективното използване на вложените ресурси, преките и косвени ефекти от дейността в подкрепа на целева група и/или за постигане на обществено значима цел“. Тази неяснота на практика означава, че ключови изисквания към социалните предприятия като това кога една дейност има социален ефект или на какви критерии трябва да отговаря едно социално предприятие, за да бъде вписано в регистъра (и да се възползва от насърчителните мерки) ще бъдат известни едва след приемане на подзаконовата рамка, която няма да има и нормативен характер, но ще определя режим на възникване на права.

Подобен подход, освен че противоречи на изискванията на Закона за ограничаването на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност по повод регламентацията на регистрационните режими, нарушава и принципа за правна сигурност, като в подзаконов акт се уреждат първично отношения, които попадат в обхвата на закона.

Според становището на БЦНП, **т.нар. регистрационен режим е всъщност ясно развит разрешителен режим (близък до лицензионните режими), без дори да са дадени достатъчно гаранции за защита на заявителя при отказ от страна на администрацията за вписване. В тази връзка експертите на БЦНП предлагат да бъде допълнен текста на законопроекта с елементи, които ще бъдат включени в методиката като критерии за оценка и начина, по който ще бъде извършвана, включително гаранции при отказ.**

Въвеждане на забрана за извършване на дейност в случаи, когато не е налице вписване в Националния регистър

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

В рамките на дискусиите в работната група БЦНП многократно изтъква, че въвеждането на подобна забрана (чл. 7, ал. 7, второ изр. 8) ще доведе до необосновано свръх регулиране на сектора и въвеждане не само на разрешителен режим за извършване на дадена вид дейност, но и необосновано ограничаване на свободната стопанска инициатива. Следвайки тълкуването, че това което не е изрично разрешено - е забранено, стигаме до извода че предприятията, които припознават себе си като „социални“ и извършват подобна дейност (например подкрепят уязвими групи да стигнат до първичния пазар на труда), но не могат да отговорят на завишените критерии на законопроекта за положителен финансов резултат, на практика няма да имат право да се представят като такива в публичното пространство. И макар да е отпаднала специалната глоба, която бе предвидена в предходен вариант на законопроекта за подобни случаи, на общо основание по силата на Закона за административните нарушения и наказания, възможност за налагане на такава остава, включително и предприемане на административно санкциониращи действия, че извършват дейност, която „противоречи на закона“.

Поради така изложените по-горе бележки и аргументи, предложението на БЦНП е за отпадане на така въведената забрана в чл. 7, ал. 7, изр. и съответно -за допускане на възможността за добавяне към наименованието на „социално предприятие“ и въвеждане на максимално широка дефиниция за социално предприятие, която да дава на практика възможността на повече организации да се припознаят като част от този сектор. *Регулацията чрез вписване в Националния регистър те предлагат да бъде обвързана с ползването на насърчителните мерки. По този начин, регулацията ще има изцяло насърчителен характер и само вписани в националния регистър ще получат правото да ползват предвидените права, а тези, които съответно не са вписани, няма да могат да се възползват от тях.*

Възможността за възмездно ползване на общинска или държавна собственост при облекчен режим (без провеждане на търг или конкурс) и получаване на възможността за обучения

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Тези възможности са допуснати само за големи и развити социални предприятия - тези от клас А+⁵⁸. Експертите от БЦНП отбелязват, че предвидените критерии за попадане в този клас са несъобразени по тяхно мнение с контекста в България и със съществуващата екосистема на социални предприятия – техния мащаб и място на развитие на дейността. В Доклада за цялостна предварителна оценка на въздействието на законопроекта липсват данни и анализ за това колко точно предприятия (които отговарят на критериите за дефиниране като социални предприятия и на критериите за квалифициране като клас А+) ще могат да се възползват от тези мерки.

Натрупаният до момента опит в програмата за предприемачество, както и направените анализи за развитие на социалното предприемачество в България показват, че мнозинството социални предприятия са малки и са позиционирани към момента в по-големите градове. Това означава, че тези насърчителни мерки или ще останат изцяло неоползотворени или ще бъдат използвани от изключително ограничен кръг социални предприятия, като и в двата случая няма да оправдаят очакванията за въздействието от законопроекта върху сектора.

Предвид това, тяхното предложение е подобни насърчителни мерки да бъдат достъпни и за малките социални предприятия, независимо от населеното място в което развиват своята дейност.

По този начин ще бъдат стимулирани и общините, които разполагат с по-голям ресурс да планират и предоставят част от собствеността си в подкрепа на социалните предприятия.

⁵⁸ За социално предприятие клас А е необходимо печалбата за последния отчетен период да се разходва повече от 50 на сто и не по-малко от 7500 лева за осъществяване на социална дейност и/или цел. За предприятието клас А се изисква още не по-малко от 30 на сто или не по-малко от трима от работниците на предприятието да са хора от уязвими групи.

За социално предприятие клас А+ се изисква да отговаря на всички законово разписани изисквания за социално предприятие клас А, като има и три допълнителни изисквания, на едно от които такъв тип предприятия задължително трябва да отговаря. Инвестицията тук не трябва да е по-малка от 75 000 лева, а наетите от уязвимите групи трябва да са поне 30 души. Едно от допълнителните изисквания е социалната добавена стойност да се осъществява изцяло в административните граници на общини, които за предходната година имат равнище на безработица, равно или по-високо от средното за страната.

Възможност за ползване на данъчни облекчения от страна на корпоративни дарители за направените от тях в полза на социални предприятия дарения

Въпреки желанието на министерството да предвиди със законопроекта стимули, което е разпространена практика в други европейски държави с добре развито законодателство, насърчаващо социалното предприемачество, конкретното предложение е неподходящо.

В мотивите към законопроекта е изтъкнато че целта на това предложение е да насърчи „инвестициите“ в сектора. Според експертите, има съществена разлика между дарение и инвестиция. Инвестициите са инструмент за развитие на стопанския сектор и стимулиране на икономическия растеж на предприятията, които не биха могли да се стимулират чрез облекчения за дарители. Следователно, желанието за насърчаване на инвеститорите в сектора следва да бъде развито с друг вид стимули.

В заключение, те отбелязват, че ако целта на въвеждане на новата регулация е създаване на благоприятна рамка за развитие на социалните предприятия, е необходимо освен новите законови изисквания, да се предвиди и насърчителна държавна политика, която да гарантира, че са налице конкретни инструменти за постигане на целеното със закона въздействие. В тази връзка в законопроекта липсват предложения насочени към създаване на институционални механизми за развитие на подобна политика, включително и създаване на съвместен орган с участието на представители на гражданското общество и бизнеса, които в духа на плурализма и солидарността, могат да участват в процеса на вземане на решения. Не е предвидено и периодичното приемане и актуализиране на националните стратегически документи в сектора, чрез които ще се дадат гаранции, че темите на социалната и солидарна икономика ще останат приоритет в съответните секторни политики.

Предвид, изложените по-горе бележки и предложения, експертите от работната група считат, че е важно текстовете на така представения законопроект да бъдат подобрени и да дадат по-големи гаранции, че целите, за които се въвежда тази регулация, ще бъдат постигнати. В противен случай, ефектът ще бъде единствено и само силно „намаляване“

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

броя на социалните предприятия, тъй като са поставени сериозни (и неизпълними) критерии за „малките“ предприятия, или пък тези, които имат безспорни социални и обществено значими цели, но не непременно наемат (и то по трудово или служебно правоотношение) на работа хора от уязвими групи. Подобни условия, те считат, че на практика ще действат като ограничения пред създаването на благоприятна среда за дейността на социалните предприятия и включително противоречат на така заявените цели на социалната икономика.

Проектът на **Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика** въпреки някои слаби страни е разработен в изпълнение на Управленската програма на правителството. Социалната и солидарна икономика е форма на предприемачество, водещо до създаване на условия за по-добра взаимосвързаност на индивидуалните и колективни интереси, като преимущество имат социалните пред икономическите цели. В рамките на тази икономика съществена роля имат социалните инвестиции и социално-иновативните практики.

Нормативният акт цели развитието на социалната и солидарна икономика като стопански отрасъл, което ще подобри достъпа до заетост и обучения на хората от уязвимите групи, ще създаде условия за повишаване на техния жизнен стандарт и ще намали социалното неравенство. Необходимо е обаче някои текстове да се прецизират за да се отговори на масовите очаквания.

Законопроектът дефинира същността, мястото и ролята на социалните предприятия като стопански обединения с подчертано различна ценностна насоченост, постигащи висока икономическа и социална резултативност. Нормативният акт урежда отношения, свързани със социалната и солидарна икономика, както и условията, организацията и реда, при които социалните предприятия функционират и взаимодействат с държавата и с общините, включително мерките за тяхното насърчаване. Неговото приемане ще е крачка напред в развитието на социалната икономика.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

2.6. Представяне на добри практики

Първи Европейски панаир на социални предприятия и кооперации на хора с увреждания⁵⁹

Тип на практиката: Развитие на социално предприемачество, обмяната на опит, повишаване възможностите за трудова заетост на хората с увреждания и осъществяване на бизнес контактите.

Първият европейски панаир на социални предприятия и кооперации за хора с увреждания е последовател на проведените до сега девет Национални изложения на тези структури, инициирани от неправителствените организации, в които те членуват. Секторът на социалните предприятия има годишен оборот над 50 милиарда евро в рамките на Европа. Инициативата се реализира във връзка с изпълнение на целите на Стратегия „Европа 2020“. Панаирът става реалност, благодарение на подкрепата на Европейската комисия, която е съорганизатор на проявата. Съорганизатори са и Европейската конфедерация на производствените кооперации и социалните предприятия (СЕКОП), Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за хората с увреждания, Националния съюз на трудовопроизводителните кооперации, Националната федерация на работодателите на инвалиди, Съюза на глухите в България и Националния съюз на кооперациите на инвалидите.

Основни цели

Общата цел на проекта е чрез участие на международен форум да се популяризира активна обществена позиция на членовете на специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, постиженията им в трудовата реализация, в процеса на интеграция в социалния и обществен живот на страната.

В дългосрочен план целта на проектите за организиране и провеждане на Национални изложения за специализирани кооперации и предприятия за хора с увреждания е преодоляване на слабата информираност на обществото за възможностите на хората с увреждания. Да се преодолее негативното мнение на

⁵⁹ Сборник с добри практики в областта на професионалната рехабилитация, ориентиране, обучение и заетост на хората с увреждания, реализирани в Белгия и в България, 2012 г.

работодателите, които се отнасят с нежелание и недоверие към възможностите на хората с увреждания да полагат пълноценен труд и да реализират заработени доходи.

Чрез популяризиране на тяхната дейност на практика се постига интегрирането на хората с увреждания в трудовия процес, ускорява се тяхната рехабилитация и социална интеграция и се подобрява социално-икономическия им статус.

Бенефициенти

Общо 74 социални предприятия и кооперации за хора с увреждания от България и Европа участват в изложението през 2012 г.⁶⁰ Участниците от България са представени от 64 социални предприятия и кооперации. От Европа участва: Неправителствената организация „Група 484“ от Сърбия, която представи своята мрежа на социалната икономика, обединяваща 24 организации; Сдружението АНСПЛ от Италия - обхваща 893 кооперации и 5 консорциума с годишен оборот от 12.87 милиарда евро; Образователна агенция от Тоскана, Италия - специализирана в обучение, преквалификация и разработване на проекти за нови предприятия и кооперации.

Еврокомисар Ласло Андор и Министърът на труда и социалната политика Тотю Младенов откриват Европейския панаир

⁶⁰ Тази дейност става традиция и от 30 март до 2 април 2017 г. в Пловдив в хотел "Маринела" се провежда Седмия Европейски форум за социално предприемачество, който включва международно изложение на социални предприятия и Европейска конференция. Организатори на този уникален форум са Европейската комисия, Европейският икономически и социален комитет, Министерството на труда и социалната политика в България и неправителствени организации на и за хора с увреждания.

Резюме на практиката

Европейският панаир е послание за целия Европейски съюз, че кооперациите, социалните и специализирани предприятия за хора с увреждания трябва да бъдат подкрепяни активно, като се реализират специални програми за подпомагане на този вид фирми.

Социалните предприятия и кооперации на хора с увреждания намират изключително широко приложение в съвременното общество, където активно се прилагат бизнес методите за решаване на социалните проблеми.

Европейският панаир на социални предприятия и кооперации на хора с увреждания е иновативен модел за укрепване на специализирана заетост и развитие на работната сила. Представява своеобразен механизъм за социално включване на хора с увреждания. Предоставя възможности за устойчива трудова реализация на хора с трайни увреждания на територията на страната, чрез популяризиране на техния труд и създаване на нови контакти и бизнес партньорства.

На 600 кв. м изложбена площ в най-известния Експо център на България - „Международен панаир – Пловдив“ АД, са експонирани продуктите, произведени от хората с увреждания. Резултатите от техния труд, демонстрирани на изложението, стават достояние на много широк кръг от участници и посетители - държавни и обществени организации, бизнес фирми и потребители в страната и чужбина. Трябва да отбележим, че такива мащабни мероприятия не са по силите на отделните специализирани предприятия на хора с увреждания. Предприятията участници в изложението не само търсят поле за изява, но и целенасочено търсят обществено признание на произвежданите от хората с увреждания разнообразни стоки и предлагани услуги. Незаменима помощ им оказват националните сдружения и специализираните фондове и агенции към МТСП.

В рамките на проекта е организирана и успешно проведена Конференция на тема „Социално предприемачество и Европа 2020“, в която участват и представители на различни европейски институции. Специално участие взема и Еврокомисарят по заетостта, социалните въпроси и социалното включване Ласло Андор.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Постигнати резултати

Участието в Европейския панаир за социални предприятия и кооперации за хора с увреждания активизира всички процеси, свързани с реализирането на Стратегия „Европа 2020“ чрез ефективно използване на ресурсите и повишаване на конкурентоспособността, чрез увеличаване на участниците в пазара на труда. За хората с увреждания голямо значение има гарантирането на икономическо, социално и териториално сближаване.

В резултат на контактите с фирмите - изложители от други страни, в т.ч. и страни-членки на ЕС, се дава възможност да се ускори интеграцията на специализираните предприятия и кооперации с водещи български и чуждестранни фирми за структурно и технологично обновяване на производството и разширяване на пазарите и новите партньорства. Специализираните предприятия, взели участие, ще продължат да работят за ускоряване на иновациите и трансфера на нови технологии и рационално използване на ресурсите по стандартите на ЕС. Популяризирането на дейностите на специализираните предприятия сред обществеността също така се очаква постигне на благоприятен ефект върху техните продажби, както и върху устойчивата заетост и личностно развитие на заетите в тях хора в неравностойно положение.

В рамките на проекта е създаден и затвърден управленски и организационен капацитет за планиране и координация на международно събитие както в рамките на предприятията и кооперациите - участници, така и в рамките на организациите, спомогнали за осъществяването на Европейския панаир: Националната федерация на работодателите на инвалиди, Националния съюз на трудово-производителните кооперации, Националния съюз на кооперациите на инвалиди и Съюза на глухите в България.

Ефект и въздействие

Разрастването на националните изложения в Европейски панаир за социалните предприятия и кооперация за хора с увреждания ще засили вниманието на правителствата на много страни за подкрепа на устойчивото развитие на социалните предприятия и кооперации за хора с увреждания, ще популяризира извън рамките на всяка страна на потенциала на тези предприятия, ще ускори приемането и реализирането на мерки за създаване на благоприятни условия за

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

развитие и засилване на международното сътрудничество и все по-успешното интегриране на хората с увреждания в обществения живот.

На практика се реализират основните задачи, свързани с ускорената интеграция на хората с увреждания в икономическия и обществен живот на страната и тяхното социално включване, промяна във вида и начина на комуникации, в повишаване степента на информираност на обществото за проблемите и възможностите на хората с увреждания и реализиране на програми насочени към решаването на тези проблеми.

- Европейският панаир на специализирани предприятия и кооперации на инвалиди подкрепя развитието на социалните предприятия и усъвършенстването на социалната икономика в България и показва добрите примери за интеграция на трудовия пазар на хората с увреждания. Този форум спомага за промяна в отношението към хората с увреждания и укрепва социалния капитал в страната.
- Добавената стойност на проекта се изразява в повишаване на социалната интеграция и личностната реализация на немалка група от хора с увреждания, подобрява качеството на техния живот, увеличава социалния кредит и финансовия резултат на фирмите, в които работят хора с увреждания.
- От първостепенно значение е включването на партньори (държавни и частни) в процеса на разработване и реализиране на подобен форум като Европейския панаир на специализирани предприятия и кооперации на инвалиди. Оценката и признанието към момента са високи и това дава стимул на организаторите да направят всичко възможно да продължават дейността, защото мотивацията на институциите, организациите и предприятията на и за хората с увреждания е голяма.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Социално предприятие „Работилница на мечтите“⁶¹

Тип на практиката: Развитие на умения и пригодност за заетост на хора с трайни увреждания.

Основни цели

С този проект община Велико Търново си поставя за цел създаването и развитието на социално предприятие **„Работилница на мечтите“**, което да предоставя възможности за защитена заетост на лица, напускащи специализираните институции, както и трудова реализация на хора с трайни увреждания на територията на общината, като иновативна форма на социална услуга за изграждане на подкрепяща среда за активно социално включване.

Бенефициенти

Хора с трайни увреждания и лица с умствена изостаналост. Целевата група включва 80 души с умствена изостаналост, напускащи специализираните институции, 34 лица, настанени в защитените жилища в Церова кория и Дебелец, 50 души с трайни увреждания и 28 с увреждания от Дома за стари хора.

Резюме на практиката

Социалните предприятия са феномен, набиращ скорост в България по примера на европейските държави, където активно се прилагат бизнес методите за решаване на социалните проблеми. В момента над 10 милиона души от Обединена Европа са заети в сферата на социалното предприемачество.

Социалното предприятие **„Работилница на мечтите“** е иновативен модел за създаване на защитена заетост и развитие на работната сила. Представлява своеобразен механизъм за социално включване на хора с увреждания и лицата, напускащи специализираните институции. Предоставя възможности за трудова реализация на хора с трайни увреждания на територията на общината.

В рамките на проекта е изградено, оборудвано и обособено социално предприятие за производство на сувенири, което осигурява защитена заетост. За 14 месеца са

⁶¹ Пак там

разкрити четири защитени работилници. В трудотерапия са обхванати общо 192 лица с увреждания от специализирани институции и от общността. Целта е да се разработят продукти, които са продаваеми на туристите, гостите и международните партньори на общината. До голяма степен това не е само занаятчийска дейност, а важен елемент от рехабилитацията и трудотерапията на хората с умствена изостаналост. Участвайки в защитените работилници, те реализират своите мечти за труд и обществено полезна дейност, защото никога не са работили. След обособяването на предприятието са създадени възможности за постоянна и трайна заетост на 16 защитени работни места за лица с интелектуални затруднения.

В структурата на социалното предприятие се включват четири защитени работилници:

- в с. Церова кория е специализирана в производство на керамични сувенири;
- в Дома за хора с умствена изостаналост в с. Пчелище, където се произвеждат сувенири от кожа;
- в защитеното жилище в гр. Дебелец, профилирана в производство на изделия от плетиво и текстил;
- в Дома за възрастни хора "Венета Ботева" - Велико Търново, където се изработват сувенирни пана и картички, чрез използване на т. нар. графика с конец, тениски с щампа и др.

Към социалното предприятие функционират още База за окомплектоване, опаковане и етикетиране на продуктите, осигуряваща ангажираност на 3 лица с увреждания и звено за управление и маркетинг на продуктите на социалното предприятие - това е офисът за управление и оперативен мениджмънт, където е ангажирано едно лице. Продуктите, произвеждани в „Работилница на мечтите“, се характеризират със своята уникалност и ръчна изработка, обвързани са с традиционни символи на културно-историческото наследство на старата българска столица и имат за цел да съхранят спомена от посещението на региона. Всички изделия са съобразени с търсенето на пазара и с производствените възможности на защитените работилници и ангажираните в тях хора със специфични възможности и увреждания. От началото на м. септември 2010 г. са внедрени в производството първите модели сувенири, които се произвеждат в защитените работилници и към настоящия момент всички жители и гости на града могат да се докоснат до

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

продуктите чрез специално организирани промоции на ключови места в града с маркетингово послание „Ти сбъдваш една мечта“.

Предлагат се следните видове продукти:

- масови сувенири - ключодържатели, магнити за хладилник, поставки за бележки/ визитки, декоративни пана, гривни, тениски, текстилни чанти;
- тематични сувенири - свързани с определени празници (напр. Свети Валентин, Великден, Коледа, Първа пролет);
- официални подаръци - декоративни пана, свещници, кърпички и пана с герба на град Велико Търново.

Предвижда се изделията да се предлагат директно в хотелски и туристически обекти на територията на гр. Велико Търново и архитектурния резерват Арбанаси. Основни канали за дистрибуция ще бъдат продажбите на едро, чрез използване на действащи хотелски и туристически обекти, поръчки чрез интернет сайта на социалното предприятие.

Основните предизвикателства, пред които е изправен екипът на проекта, са свързани с:

- предоставяне на допълнителни възможности за образование и професионално обучение на хората с увреждания;
- създаване на програми за трудова заетост със специални правила за хора с умствени увреждания;
- обособяване на работно място, достъпно за всеки човек, включително и за хора със сериозни увреждания.

Подкрепената заетост в конкретния случай се състои от услуги, които са създадени съобразно възможностите на хората с увреждания да бъдат трайно наети на открития пазар на труда. Тези услуги предлагат различни видове подкрепа като намиране на работа и коучинг⁶², осигуряване на помощни средства, които да

⁶²Думата „коуч“ няма точен еквивалент на нито един език и затова не се превежда, но смислово на български може да се предаде като „треньор по живеене“ или „треньор по наставляване“. В международен план коучингът се развива през последните 40 години и се структурира като професия през последните 15 години. „Коучингът“ е професионална услуга от ново поколение за бизнес организациите в България, която директно подкрепя процеса на вземане на решения и реализацията на цели и резултати.

улеснят лицата в изпълнението на задачите им, специализирано обучение за извършване на работата и индивидуална подкрепа.

Постигнати резултати

В рамките на 24 месеца са постигнати следните резултати:

- Създадено е функциониращо Социално предприятие с 20 работни места, от които 16 защитени работни места за лица с интелектуални затруднения.
- От началото на м. юни 2010 г. е създаден Център за социално консултиране и подкрепена заетост, като иновативна социална услуга за подкрепа на лица с трайни увреждания за преход към реалния пазар на труда. Същият е разположен в сградата на Център за социална интеграция и рехабилитация - Велико Търново и в него са предоставени над 700 бр. индивидуални консултации на 140 лица с трайни увреждания, от екип, включващ психолог, социален и трудов консултант, консултант защитена заетост.

В периода от м. декември 2010 до м. март 2011 г. са проведени десет промоции за представяне на продуктите на социалното предприятие пред жителите и гостите на града на ключови места с маркетингово послание „Ти сбъдваш една мечта ©“.

- С цел осигуряване на пазарна реализация на произведените след приключване на проекта продукти, успешен маркетинг и реклама, както и популяризация на дейностите, са разработени продуктов каталог, интернет страница www.sbudvam.bg, брошури, 15-минутен филм, рекламен клип, осъществено е демонстрационно посещение в защитените работилници.
- В рамките на проекта е създаден управленски и организационен капацитет за планиране и развитие на устойчиво социално предприятие, като за целта в периода от м. юли 2010 г. до м. януари 2011 г. са проведени специализирани обучения, консултации и обмяна на опит за развитие на бизнес умения на 40 представители на доставчици на социални услуги.

Социалният ефект на изграденото предприятие „Работилница на мечтите“ намира израз в създаването на защитени работни места за лица с умствена изостаналост, които никога не са работили, както и осигуряване на средства за допълнителни трудотерапевтични програми в защитените жилища на територията на община Велико Търново.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Друг важен резултат е създаването на условия за развитие на нови професионални умения и трудови навици за защитена заетост на лица с интелектуални затруднения, като 80 от тях са потребители на социални услуги в специализираните институции и 34 лица от защитените жилища в Община Велико Търново. Всички те са преминали обучения по следните модули: Приложно изкуство, Керамика, Изработка на сувенири и изделия от кожа, Плетиво и текстил. Освен чисто професионалните курсове, хората с умствена изостаналост взеха участие и в тренинги за повишаване на мотивацията за защитена заетост и обучения по безопасни условия на труд.

Проектът за защитените работилници е иновативен за България и засега е единствен за създаване на заетост за хора с интелектуални затруднения. Интересът на самите работници е много голям, те работят с интерес и се радват на всеки изработен сувенир.

През м. май 2012 г. „Работилница на мечтите“ беше представен в София на промоцията на социални проекти, реализирани със средства от Европейския съюз и получи голямата награда „Еврооптимист“ в номинациите на в. „24 часа“ за най-добро представяне на проект, променил живота на хора с увреждания.

През м. април 2012 г. еврокомисия е посетила работилниците и е дала много добра оценка на резултатите. Проектът „Работилница на мечтите“ участва на изложение в Брюксел, където бе представен като успешен модел с европейско финансиране за създаване на социално предприятие, в което работят хора с умствени увреждания.

- **„Работилница на мечтите“** е първият проект в страната за създаване на защитена заетост на хора с интелектуални затруднения. Оценката и признанието към момента са високи и това дава стимул на организаторите да направят всичко възможно да продължат дейността, защото мотивацията на хората от четирите работилници е голяма.
- Добавената стойност на проекта се изразява в повишаване на социалната интеграция и личностната реализация на немалка група от хора с интелектуални затруднения, подобряване на качеството на техния живот, увеличаване на социалния кредит на фирмите, в които работят хора с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- От голяма важност е включването на партньори (в лицето на местния хотелиерски бизнес) в процеса на разработване и реализиране на инициативата, което се доказва в процеса на осъществяване на проекта. Изграждане на дългосрочни отношения с партньори като частни компании, институции от публичния сектор и други организации с нестопанска цел за осигуряване на устойчивост и обхват на проекта.
- Предоставяне на широк спектър от обучения и услуги за хора с увреждания.

Промяна в отношението към хората с интелектуални затруднения

29

Кооперация в корпорация Райна Княгиня - П" ООД – гр. Панагюрище⁶³

Тип на практиката:

Успешно социално предприятие за хора с увреждания

Основни цели

„Райна Княгиня – П“ ООД притежава дългогодишен опит в осигуряването на заетост на лица с различна степен на намалена трудоспособност. За бързото и успешно адаптиране към трудовия процес фирмата практикува наставничество от старши служители, както и всякаква форма

на физическо и емоционално-психологическо подпомагане на лицата с увреждания. Основните цели са свързани със създаване на дълготрайни и здрави връзки между „Райна Княгиня – П“ ООД, нейните клиенти и служителите на дружеството. С оглед постигането на тези цели фирмата:

⁶³ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- инвестира в човешкия си капитал, в развитието на персонала и продължаващото професионално обучение с фокус служителите с намалена работоспособност;
- инвестира в повишаване на производителността чрез автоматизиране на производството;

- поддържа високо качество на професионална производствена среда, гарантираща финансовата стабилност и конкурентоспособността на предприятието;

Дейностите, които „Райна Княгиня – П“ ООД развива, са в четири направления:

- *Пластмасово производство:*

Заема най-голям дял от цялостната дейност на фирмата - 72%, включващо производство на пластмасови изделия по метода на леене на термопластични материали в студена форма. Основно се произвеждат опаковки за козметика, предимно кремове с различен обем като това заема 90% от пластмасовото производство и 65% от продажбите на цялото предприятие.

Произвеждат се и пластмасови закачалки за дрехи, дръжки за рекламни и опаковъчни чантички и много други пластмасови артикули.

Благодарение на богатия си асортимент и гъвкавата ценова политика, фирмата получава одобрението на клиентите и успява да запази дългосрочни партньорски взаимоотношения. От 2005 г. фирмата е сертифицирана по система за качество ISO9001-2000.

- *Шивашко производство:*

Шивашкият цех е специализиран в производството на облекла - система специални работни облекла, скиорски екипи, ловни облекла и др. Оборудван е с всички необходими машини за осъществяване на сложните производствени операции по изработката на специализирани облекла. Цехът разполага с 60 работни места, добре осветен и климатизиран. Поради високото качество на изработваните

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

облекла, към фирмата проявиха интерес две големи италиански фирми и една българска фирма, с които се създаде общо производство на скиорски екипи.

- *Производство на картонажни опаковки:*

Едно от допълнителните производства, с които се занимава фирмата, е производството на нестандартни картонажни опаковки, направени по заявка на клиента. В тази област обслужва десетки фирми не само от града, но и от други населени места.

- *Производство на релефни емблеми:*

„Райна Княгиня – П“ ООД произвежда различни емблеми и знаци върху плат и PVC.

Бенефициенти

Служители с намалена работоспособност. Целевата група включва 44 работници с различен вид и степен на увреждане от Община Панагюрище, Община Стрелча и Община Пазарджик. В същото време като бенефициент може да бъде разглеждано и самото предприятие.

Реализирани успешни проекти

- През 2010 г. *„Инвестиции за по-висока конкурентоспособност в пластмасовото производство на „Райна Княгиня – П“ ООД“* - с цел подобряване качеството на производство и условията на труд. Реализацията на проекта доведе до повишаване производителността на предприятието; гарантиране на финансовата и икономическата му стабилност; постигане на социалните цели, чрез поддържане на работни места за хора с намалена трудоспособност. Най-голямата полза за фирмата е модернизацията на производствения процес, а оттам - по-ниската себестойност и по-високото качество на продукцията.
- През 2011 г. *„Създаване на добър микроклимат и здравословни и безопасни условия на труд за работещите в сградата на „Райна Княгиня – П“ ООД“*, с основна цел минимизиране рисковете за здравето на работещите в предприятието, чрез превръщането на старата амортизирана производствена сграда в съвременна сграда, осигуряваща многофункционалност и безопасни условия на труд, според нормативните

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

изисквания. Реализацията на проекта подобри параметрите на работната среда по отношение на температура и въздушни течения и минимизира рисковите фактори от спуквания и запушвания на тръби и радиатори, използвани в отоплителната система на предприятието.

- През 2012 г. „Подкрепа за социално включване на хора с увреждания в „Райна Княгиня – П“ ООД“, с основна цел осигуряване на заетост на хора с увреждания и изграждане на устойчива корпоративна култура за инвестиции в развитието на персонала и продължаващо обучение, насочено към служителите с намалена работоспособност. При реализацията на проекта се планира разработване и приемане на система за управление на човешките ресурси с фокус управлението на смесени колективи и индивидуален подход към хората с намалена работоспособност и система за оценка на професионалните възможности на труд на хората с увреждания, спомагане за тяхната адаптация и социална интеграция.
- През 2012 г. „Модернизация на пластмасовото производство в „Райна Княгиня – П“ ООД“ с цел повишаване конкурентоспособността и рентабилността от производството на опаковки за козметика в предприятието; модернизиране на остарялото оборудване, чрез инвестиции в ново; автоматизиране и увеличаване обема на производството. При реализирането на проекта ще бъдат закупени, доставени и пуснати в експлоатация четири нови шприцформи за производството на четирите отделни елемента на опаковките. Очакванията са свързани с увеличаване на производителността на съществуващото производство, по-висока степен на автоматизация; едновременно изработване на детайлите; намаляване себестойността на продукцията и реализиране на икономии.

Постигнати резултати

„Райна Княгиня – П“ ООД притежава дългогодишен и разнороден опит при реализиране на национални проекти и програми по линия на Европейския социален фонд. Благодарение на това фирмата:

- Осигурява нови работни места за хора с увреждания и с намалена работоспособност;
- Инвестира в качеството на човешкия си потенциал;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- *Подобрява условията на труд и безопасност за работещите във фирмата;*
- *Автоматизира и модернизира производствените процеси;*
- *Реализира икономии и висока производителност;*
- *Повишава качеството на продукцията си и внедрява нови продукти и услуги;*
- *Отстоява позициите си на пазара в производството на опаковки за козметика за едни от най-големите козметични фирми, чрез високо качество на продукцията и устойчива конкурентоспособност.*

Социалният ефект на изграденото дружество „Райна Княгиня – П“ ООД намира израз в създаването на работни места за хора с увреждания. Благодарение на организации като „Райна Княгиня - П ООД, хора с такъв статут получават шанс за трудова реализация и професионално обучение, както и умение за работа в смесени колективи.

През последните години „Райна Княгиня – П“ ООД се представя на международни изложения и панаири за красота. През октомври 2011 г. участва в изложба „INTERCHARM“- Moscow, Russia - най- голямото изложение за козметика в Русия, ОНД и Източна Европа, което събира всички експерти на индустрията. „INTERCHARM“ е идеалното място да се представи нов продукт, да се постави началото на ново партньорство и разширяване на бизнеса. През март 2012 г. се представи на изложението „COSMOPROF“ - Bologna, Italy - най-важното събитие в областта на естетиката, красотата и козметиката. През юни 2012 г. - в „BEAUTY EVRASIA“ - Istanbul, Turkey, панаир на красотата и представяне на всякакви видове опаковки за козметика.

25

Център по арт-терапия Театрална младежка формация „Кой съм аз?“⁶⁴

Тип на практиката:

Професионална рехабилитация и интеграция на младежи с увреждания.

⁶⁴ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Основни цели

Основната идея за създаването на Център по арт-терапия е той да предостави на младежите в неравностойно положение достъп до професионална рехабилитация, неформално обучение, развиване на дарованията и осмисляне на свободното време. Инвестицията в подобна структура цели:

- подпомагане интеграцията на млади хора с изяви дарби в неравностойно положение в гражданското общество чрез насърчаване на тяхната инициативност;
- създаване на равен достъп за младежи със специални потребности до различни форми за развиване на дарованията им - социална работа, специална закрила и развитие на техните умения в областта на културата и изкуството;
- предоставяне на възможност за придобиване на нови знания и умения, с оглед извеждане от маргиналната група и поощряване желанието на хората с увреждания да водят нормален живот;
- изграждане на позитивни обществени нагласи към желанието и възможностите на младите хора с увреждания да направят най-големия експеримент - експериментът със себе си и сами да повлияят на обществото да промени нагласата си към тях;
- хармонизиране на отношенията между младите хора с увреждания и останалото общество чрез изкуството.

Младежката инициатива, реализирана през 2003 - 2006 година в партньорство с представители на общинската дирекция „Младежки дейности и спорт“, утвърждава алтернативна политика в град Варна, извеждаща младите хора с увреждания от изолация и даваща им възможност да защитават правото си на интеграция, като по този начин влияят на обществените нагласи и създават добър социален климат.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Бенефициенти

Целевата група са млади хора с увреждания от 16 до 29-годишна възраст, които желаят да работят в направленията музика и изкуство. В групата по проекта са включени младежи с различни видове увреждания, младежи от различни етнически общности, ученици от социалните домове, студенти, млади работещи и незаети специалисти.

Резюме на практиката

Водеща организация на инициативата за разкриване на социален център по арт-терапия е сдружение „Евроинтеграция“ - Варна, което е член на Обществен съвет по рехабилитация и социална интеграция на хора с увреждания и Националната мрежа за равни възможности. Една от основните целеви групи, към които са насочени дейностите, са младежи в неравностойно положение: учащи, работещи и безработни. Организацията има дългогодишен опит в реализирането на съвместни проекти с представителите на местната и държавната власт. През 2005 г. стартира проект „Изкуството в нас“, чрез който сдружението поема отговорността спрямо младежите в неравностойно положение заедно с общинската дирекция „Младежки дейности и спорт“ и създават „Център по арт-терапия“. Проектът е финансиран от община Варна и подкрепен с активното участие на много доброволци.

Сдружение „Евроинтеграция“ инициира идеята този център да бъде създаден в подходящо, архитектурно достъпно помещение на територията на база „Младежки дом“. Общинската дирекция откликва на искането и така стартира работа по проекта в различните направления: „Музика“, „Изобразително изкуство“, „Приложно изкуство“. Към този момент направление „Театър“ вече е развито, на което общината предоставя на разположение концертната зала на Младежкия дом.

Основните дейности по проекта „Изкуството в нас“ поставят акцент върху:

- осъществяване на психология на творческия процес чрез индивидуална и групово работа с участниците по направления за изграждане на мотивация за реструктуриране на личността и формиране на творческия процес;
- реализиране на модел за алтернативна теоретико-практическа подготовка в целия спектър на съвременните изкуства;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- провеждане на теоретичен модул на тема: Психологически климат и създаване на мотивация за творчески процес у младите хора със специални нужди;
- социално консултиране за ресоциализация;
- работа в направления: „Театър“, „Музика“, „Изобразително и приложно изкуство“.

С помощта на психолог и педагог се работи с младите хора и по укрепване на тази общност, провеждат се разговори във фокус-групи, където придружителите (родители, лични и социални асистенти) споделят лични наблюдения и опит. Идеята е да се постигне изграждане на емпатично отношение и желание за взаимопомощ в общността: родителите, от позиция на асистенти на своите деца, да се превърнат в асистенти и на другите младежи. С помощта на множеството доброволци, с които се работи, да се помогне на младежите да видят нов свят с нов поглед: при разходките в Морската градина, при колективни посещения на организирани форми, при провеждане на музикални прояви, художествени изложби, пленери, и т.н.

Привличането на много младежи с и без увреждания благоприятства развитието на този интегриран модел на съвместна работа и като резултат се създава нов театрален продукт, с който Театралната Младежка Формация „Кой съм аз“ печели награди за добро представяне в различни конкурси (включително и на международен фестивал). От 2004 г. успешно се осъществяват съвместни проекти на театралната формация, в която са включени младежи с различни видове увреждания, ученици от социални домове, студенти, млади работещи и незаети специалисти. В трупата участват 12 младежи с различни социални проблеми, от психически разстройства и травми до физически и умствени увреждания. Някои от тях са на инвалидни колички, други са със зрителни затруднения, с по-лека форма на церебрална парализа, включително с леко психическо увреждане. Центърът по арт-терапия създава различни предмети и продукти на изобразителното и приложното изкуство, с които участва при тържествени прояви във и извън Варна. При репетициите, заниманията по направления и участието в инициативи съществена роля имат доброволците от училища, университети, свободна и работеща младеж: те ги придружават, помагат им при създаването на декори,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

реквизит и различни предмети; участват в дискусиите по проблемите на младите хора в неравностойно положение; заедно посещават театър, изложби и други прояви.

През 2006 година се създават условия млади специалисти, изучаващи и завършващи специалностите „Социални дейности“ и „Социална работа с деца“, да идват в свободното си време и да прилагат на практика наученото във висшите учебни заведения. Предоставена е възможност и на други неправителствени организации, обучаващи „социални асистенти“, да ги изпращат в Центъра по арт-терапия, за да приложат своите знания и да помагат на младежите с различни видове увреждания.

Постигнати резултати

Основните резултати от реализирането на проекта могат да се обобщят, както следва:

- Участващите в посочените дейности и направления младежи с увреждания се обучават и развиват своите дарования;
- Те доказват своите способности в условията на равнопоставеност с други техни връстници, които имат висока самооценка, позитивно мислене и шанс да се реализират;
- С примера си оказват положително влияние на други маргинализирани групи да извървят своя път към по-висока лична самооценка и самодоказване в обществото;
- Създават се позитивни нагласи у младите хора в неравностойно положение да развиват своите умения в областта на музиката и изкуството, чрез креативните си способности работят за създаването на широки коалиции за социална промяна.
- Осъществяването на проектните дейности създава онзи интелектуален фон, който излъчва система от стойности и демократични ценности и активира творческите сили за един по-добър и по-щастлив свят.
- Различните форми на работа помагат на младежите с увреждания да приемат здравословния си проблем и да насочат позитивните си сили за въвеждането на добри практики за интеграция. Те им помагат да повярват, че музиката и

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

изкуството дават шанс на човека да се чувства свободен, независим и да намери своя път за реализация.

Амбицията на екипа на проекта е формите на занимания и дейностите, които се предлагат в Центъра по арт-терапия, да продължат създадената вече нова обществена практика във Варна за хармонизация на отношенията между младежите в неравностойно положение, техните връстници и цялото общество. Това ще бъде предпоставка младежите в неравностойно положение да се почувстват равнопоставени и значими, а представителите на гражданските организации, в партньорство с местната власт, да отговорят на изискванията и предизвикателствата в социалната сфера.

Създаденият Център по арт-терапия в град Варна утвърждава алтернативна и иновативна политика, която благоприятства извеждането на младите хора с увреждания от изолация и предоставя възможности за защита правото им на интеграция и промяна на обществените нагласи.

Сформираната театрална младежка формация „Кой съм аз?“ към сдружение „Евроинтеграция“, която е съставена от деца и младежи в неравностойно положение, от години участва и печели множество награди от различни местни, национални и международни конкурси и фестивали. „Кой съм аз?“ е не само театър, трупата създава нова сценична форма - изкуството да сме активни граждани. Чрез форум театър, децата и младежите, които са с различни увреждания, в риск, в социална изолация, осмислят свободното си време. Този вид театър е малко познат в България.

Социодраматичната постановка е основен начин да се поставят и изследват на сцена различни проблеми в неразрешена форма, да се стимулират дискусии.

За своята петгодишна история младежите имат зад гърба си редица признания и награди, спечелени на различни местни, национални и международни театрални форуми. Вече имат награда за спектакъла „Метаморфози“ на Международния фестивал в Лозенец. Силата им идва оттам, че играят себе си, че съпреживяват миналото на връстниците си, което е било донякъде и тяхно.

Най-новият проект, по който младежите вече работят, е „Изкуство без граници“. Той е спонсориран от общината и по него работят младежите от формация "Кой съм

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

аз?" и обучават децата от „Карин дом“. Заедно те ще се усъвършенстват в кукловодството и в изработката на декори за театрални представления.

Социален ефект

- Центърът по арт-терапия предоставя на млади хора с изяви дарби в неравностойно положение достъп до професионална рехабилитация, развиване на дарованията и придобиване на нови знания и умения, с цел извеждане от маргиналната група и поощряване желанието на хората с увреждания да водят нормален живот.
- „Изкуството в нас“ е инициатива, породена от сътрудничеството между сдружение „Евроинтеграция“ и общинската дирекция „Младежки дейности“. Проектът създава единствената във Варна театрална формация за младежи с увреждания. На сцената младите актьори намират истинското си Аз и са убедени, че изкуството е най-прекият път към равнопоставеността. Във формацията работят заедно младежи със и без увреждания. Интересното в театралната трупа „Кой съм аз?“ е, че освен себе си, децата намират в нея и приятели.

Театралната формация „Кой съм аз?“, добила популярност и като театър на колела, е единствената у нас с актьори в инвалидни колички и има зад гърба си уникални постановки.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Иновативни услуги за социално включване на хора с увреждания⁶⁵

Дистанционна работа

Тип на практиката:

Социални услуги за подкрепа на заетостта на хора с увреждания.

В изпълнение на своята мисия, през 2011 г. Националната федерация на работодателите на инвалиди (НФРИ) реализира успешно Проект

„Посредничество и електронни услуги - нова форма за достоен живот и преодоляване на социалното изключване“, по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд.

Основни цели

Основната цел на проекта е да се разширят възможностите за посредничество и асистирание на хората с увреждания за намиране на работа, включително електронно базирано посредничество, за преодоляване на социалното и електронното изключване чрез прилагане на иновативни подходи - изграждане на е-сайт, ел-консултиране и он-лайн обучения.

Бенефициенти

Хора с трайни увреждания без оглед на вид и степен на увреждане на територията на цялата страна.

Работодатели. Общини и доставчици на социални услуги за хора с увреждания.

Резюме на практиката

Алтернативната социална услуга за електронно специализирано посредничество е насочена към две основни заинтересовани страни:

⁶⁵ Пак там

- *Търсещите работа:* чрез предоставяне на информация и услуги за ориентиране при професионалната реализация, в т.ч. чрез дистанционна работа (он-лайн) в съответствие с възможностите, желанията и способностите на хората с увреждания на отворения пазар на труда, т.е. индивидуална подкрепа от трудовите ментори към бюрото.
- *Работодателите:* чрез консултиране и подкрепа от експертния екип на Бюрото при адаптиране, приспособяване и оборудване на работните места, съобразно нуждите на хората с увреждания.

Създадените иновативни услуги по проекта допринасят представителите на целевата група да получат различни мероприятия, насочени към индивидуална работа. Установяват се контакти с работодатели и се осъществява менторство за започване на работа, ориентиране за професионална реализация в съответствие с личностните качества на хората с увреждания от целевата група. Оказва се подкрепа при самонаемането на лица с увреждания за стартиране на собствен бизнес, консултации при разработване на проектни идеи и бизнес-планове. Социалното предприемачество е форма на заетост на хората с трайни увреждания, която е изключително удачна, устойчива, допринасяща за тяхното самочувствие, себеизява и удовлетвореност от постигнатите резултати. Развитието на бизнеса от тези лица им дава възможност да станат предприемачи и работодатели на други лица.

Осигурява се достъп до комплексна рехабилитация за пълноценно включване в живота на обществото на целевата група чрез подкрепа с консултации за развиване на социални умения и мотивация, психологична подкрепа и др. вид индивидуални консултации в зависимост от потребностите на потребителите.

Постигнати резултати

Методологията по отношение на предоставяното посредничество и асистирание чрез е-сайт е съобразена с потребностите на хората с увреждания. Достъпът до подходящи инструменти за дистанционно предоставяне на социални и информационни услуги ще улеснява всичко това.

В рамките на 12 месеца са постигнати следните резултати:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Насърчаване и провеждане на политика за широко прилагане на социалните услуги за подкрепена заетост, което е и в контекста на стратегиите на ЕС и целите за социално включване.
- Създадено специализирано посредничество в контекста на Дългосрочната стратегия за заетост на хората с увреждания в България 2011 - 2020, чрез изградената и функционираща ел-среда за подкрепа на всички заинтересовани страни в процеса на заетостта на хора с увреждания: хора с увреждания, работодатели и доставчици на услуги.
- Разработена Методология за развитие на бюра за менторство и асистирание при намиране на работа на хора с увреждания и Методика за разкриване и предоставяне на новата социална услуга „Електронно базирано посредничество, ориентирано към индивидуалните нужди на хората с увреждания“.
- Предоставяне на услугата чрез специализирания сайт на бюрото на неограничен брой хора с увреждания;
- Разработване на първата в България Система за оценка на професионалната пригодност на хората с увреждания и приложения с разработена методология за информационна папка по професии и кратък терминологичен речник;
- Разработени четири наръчника в помощ на всички заинтересовани страни в процеса на социалното включване чрез заетост на хора с увреждания:
 - Наръчник за доставчиците на услуги при предоставяне на услугата „Посредничество и менторство при намиране на работа за хора с увреждания“; Наръчник за работодателя „Да наемем на работа лице с увреждане“;
 - Наръчник за хората с увреждания „Да си намерим подходяща работа чрез услугата „Посредничество и асистирание и он лайн-обучение“;
 - Наръчник за общините „Съвместни действия за предоставяне на социалната услуга „Посредничество и асистирание при намиране на работа на хората с увреждания“.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Разработен е за първи път в България Регистър на хората с увреждания, желаещи да работят дистанционно - от дома, чрез ползването на съвременни информационни технологии;
- Насърчаване на работодателите да използват нови форми на заетост;
- Осигурена заетост на 10 лица с увреждания;
- Подкрепени 4 лица с увреждания да стартират социално предприемачество;
- Създаване на социални компетенции на 25 трудови медиатори за предоставяне на услугата на територията на страната в 6-те планови района за бъдещото развитие на социалната услуга за подкрепена заетост;
- Повишаване степента на информираност за възможностите на хората с увреждания и промяна в нагласите на работодателите спрямо наемането на хора с увреждания чрез провеждане на 6 регионални форума във всички планови райони на страната и 1 национален форум.

Това е иновативен проект, разработен от НФРИ, който може да се мултиплицира и от други доставчици на услуги.

Изпълнението на проектните дейности ще послужи като добър пример за останалите доставчици на услуги, които да разширят и подобрят предоставяните от тях услуги за хора с увреждания.

Проектът работи за подобряване на информационната среда и развиване на структури, адекватни на потребностите на хората с увреждания и на обществото, чрез предоставяне на достъпна информация и комуникация, включително в ел-включване на хората с увреждания. Разшириха се и възможностите за посредничество и асистиране на хората с увреждания за намиране на работа, вкл. електронно базирано посредничество - изграждане на е-сайт ел-консултиране и он-лайн обучения. Това е първият проект в страната за създаване на система за оценка на професионалната пригодност на хората с увреждания, която да бъде в помощ както на работодателите, така и на хората с увреждания и доставчиците на услуги при достъпа до възможности за трудова реализация.

Добавената стойност на проекта се изразява в повишаване на социалната интеграция и личностната реализация на немалка група от хора с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

С проведените национален и шест регионални форуми се повиши степента на информираност на обществото за възможностите на хората с увреждания и промяна в нагласите на работодателите спрямо наемането на хора с увреждания.

29

„Стопански дейности КЦМ“ гр. Пловдив ⁶⁶

Тип на практиката:

Корпоративна политика за заетост на хора с трайни увреждания.

Фирма „Стопански дейности КЦМ“ ООД, гр. Пловдив е създадена през м. юни 2003 година като дъщерна фирма на частното дружество КЦМ АД (Комбинат за цветни метали АД). Към настоящия момент собственици на фирмата са КЦМ 2000 груп, с 52% участие и КЦМ АД, с 48% участие.

Основни цели:

Основната цел е създаване и развитие на специализирано предприятие „Стопански дейности КЦМ“, което да предоставя възможности за трудова заетост на лица, трудоустроени в КЦМ, както и трудова реализация на хора с трайни увреждания на територията на Община Пловдив, Община Асеновград и Община Куклен, като иновативна форма на специализирано предприятие за създаване на модел за корпоративна социална отговорност за активно социално включване, чрез:

- Възприемане на хората с увреждания в компанията като икономически активен човешки ресурс със здравословни проблеми.
- Търсене на възможности за активно включване на хората с увреждания в дейността на компанията, чрез адаптиране на дейности, процеси и работни места.
- Постигане на по-висока индивидуална производителност, съответно рентабилност и конкурентоспособност на дружеството и реализиране на неговото устойчиво развитие.

⁶⁶ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- По-ефективното и целенасочено използване на Службата по трудова медицина, Медицинския център, базиран в КЦМ АД и направлението по Безопасност и здраве при работа.
- Постигане на разумен баланс между загубите и ползите за КЦМ АД и за самите хора с увреждания.

Аутсорсинг и разумно децентрализиране на дейностите е пътят за развитието на фирмата. Това се постига чрез трансфериране на хора, активи и процеси с цел: стимулиране на индивидуалните инициативи и възможности за самостоятелна бизнес изява, чрез налагане на усещането за значението на „*малката компания в рамките на голямата*“; стимулиране усвояването и развитието на нови продукти и услуги. Основната причина за създаването на малката фирма е липсата на възможности за осигуряване на специализирани работни места в предприятието, подходящи за трудоустрояване, а така също и на конкретна работна среда, подпомагаща оздравяването и/или възстановяването на хора с намалена работоспособност. Това е пътят да се преодолее неефективно, непроизводително използване на труда на хората с увреждания, често пъти водещо до деквалификация и социалната им деинтеграция.

Бенефициенти

Хора с различен вид увреждания.

Целевата група включва 50 души с различен вид и степен на увреждане от Община Пловдив, Община Куклен и Община Асеновград.

Резюме на практиката

Етапи на реализацията.

- Обособяване на структурна единица в състава на КЦМ АД и вътрешно бюджетирание на дейността ѝ.
- Учредяване на ново дружество със социална насоченост.
- Покупко-продажба от КЦМ АД на новоучреденото дружество, при условията на чл. 15 ал. 1 от Търговския закон, с едноличен собственик на капитала КЦМ АД Пловдив, впоследствие пререгистрирано на ООД, Сключване на два вида основни договори между КЦМ АД и „Стопански дейности КЦМ“ ООД:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Договор за сервизно обслужване по предмета на дейност на „Стопански дейности КЦМ“ ООД;
- Договор за създаване и поддържане на работни места, подходящи за трудоустрояване на работници и служители с намалена работоспособност, с предмет „разкриване и поддържане на работни места, подходящи за трудоустрояване на работници и служители на КЦМ АД, в съответствие с определения процент по чл.315 от КТ.“

Постигнати резултати

При учредяването на фирмата числеността на персонала е 85 души, от тях 24 лица са с намалена работоспособност: 13 човека по решение от ТЕЛК; 11 човека по решение на ЛКК. Ръководството на фирмата си поставя за цел да превърне социалното предприятие в специализирано предприятие за хора с увреждания, което да осигурява възможност за трудова реализация не само на работещи в КЦМ, но и за лица с увреждания от региона.

Първи етап

Започва с анализ на здравния статус на лицата с намалена работоспособност във фирмата. Създадена е картотека на лицата с регистрирани заболявания; изготвят се трудови препоръки за работа на лицата с намалена работоспособност; осигурен е контрол по спазване на сроковете за явяване пред ЛКК и ТЕЛК; завежда се отчитане на промените в здравния статус на лицата и възможността за връщането им в обичайната работна среда.

Втори етап

Разширяване на дейностите и разкриване на нови работни места за хора с увреждания:

- Създаване на шивашки цех за производство на специално работно облекло, бельо и филтри за работещите на площадката на КЦМ. В цеха има новоразкрити 5 работни места за хора с увреждания, като от тях 4 са заети от лица с увреждания от региона и 1 работно място - от лице, пренасочено от КЦМ АД.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Закупуване, поставяне и обслужване на автомати за кафе и топли напитки от 1 работник с трайни увреждания от региона.
- Изграждане на инсталация за добив на етерични масла, обслужвана от лица с трайни увреждания.
- Увеличаване на броя на обектите за почистване и съответно числеността на персонала, зает с тази дейност, е 5 бройки.
- Определяне на обекти, които могат да се обслужват от лица с увреждания – от 4 на 11 души. Към момента всички места са заети от хора с увреждания, постъпили на работа от околните населени места.
- Разширяване на дейността по „озеленяване и хигиенизиране“, чрез поемане създаването на зелени площи и градини на външни фирми. Увеличаване на персонала чрез наемане на лица с увреждания от региона.

Трети етап

Инвестиции в разширяване на дейностите и подобряване на условията на труд. За изтеклия 9-годишен период от съществуването на фирмата са направени инвестиции в размер на над 500 хил. лв. за:

- разкриване на нови дейности: шивашки цех (ремонт и обзавеждане на помещенията и закупуване на оборудване); кафеавтомати; инсталация за добиване на етерични масла; земеделска дейност - създаване на 185 дка лавандулово насаждение и осигуряване на техника за механизирана обработка на земеделските площи.
- разширяване, модернизация и подобряване условията на труд - битово обслужване (ремонт и обзавеждане на баня и стая за почивка и закупуване на нови перални).
- озеленяване и хигиенизиране - замяна на ръчния с механизиран труд.

Във фирмата работят 102^{-ма} души, като от тях 50 са с увреждания, а 37 са хора с трайни увреждания. От месец юли 2005 година „Стопански дейности КЦМ“ е регистрирано в Агенцията за хора с увреждания като специализирано предприятие. Фирмата работи на печалба от самото си създаване, което ѝ дава възможност да

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

инвестира както в разширяване и модернизиране на дейностите си, така и в подобряване условията на труд на своите работници.

Осигурени са условия на труд и почивка: бесплатно хранене на територията на фирмата, безплатен превоз от дома до работното място и обратно, изплащат се средствата за лекарства на лицата с намалена работоспособност, ежегодно се изплащат суми за почивка - възстановяване в размер на 200 лева/човек, както и за Великденските и Коледните празници, осигурява се работно облекло и лични предпазни средства, изплащат се помощи за лечение, осигурени са стаи за почивка и възстановяване, съблекални и бани. Определени са режими на труд и почивка съобразно натоварването на лицата и заболяванията им.

Устойчивост

- Създаване на работни места за трудоустроени, на базата на наблюдаваната заболеваемост (както социално значими болести, така и болести, свързани с металургичния труд);
- Моделиране на условията на труд на всяко заболяло лице чрез разработване на конкретни препоръки за изпълняваната работа и съобразно експертното мнение на ТЕЛК/ЛКК;
- Проследяване на здравното състояние на всяко заболяло лице, с оглед влиянието на облекчените условия на труд и насоките за лично превантивно поведение при работа;
- Своевременно насочване на заболелите лица към работни места без експозиция на причинните фактори, с цел предотвратяване развитието на професионални заболявания;
- Възможност за непосредствен контрол на съответствието на възлаганите ежедневни задачи и дейности с облекчените условия, по разработената от СТМ „трудова препоръка“;
- Условия за по-пълноценна и ефективна трудова ангажираност на хората с увреждания;
- Възможности за по-успешно икономическо и социално развитие на специализираното предприятие, чрез използване на законовите

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

преференции, проекти и програми. Социалният ефект на изграденото предприятие „Стопански дейности КЦМ“ намира израз в създаването на работни места за хора с увреждания в смесени колективи. Проектът за създаване на дъщерно специализирано предприятие от голяма корпорация, каквато е КЦМ, е иновативен за България и засега е единствен.

През последните години „Стопански дейности КЦМ“ ООД се представя на Националните изложения на специализирани предприятия и кооперации за хора с увреждания в рамките на Международния пролетен панаир, а през м. март 2012 г. участва и в Първия Европейски панаир на социални предприятия и кооперации в Пловдив.

29

Достъп до електронна информация за лица с увреждания в българските библиотеки⁶⁷

Тип на практиката: Информационната обезпеченост - предпоставка за образование и обучение през целия живот на хората с увреждания - национален обхват.

Проектът е осъществен с участието на 31 библиотеки от 24 града в България: София, Стара Загора, Добрич, Варна, Шумен, Велико Търново, Габрово, Сливен, Бургас, Ловеч, Попово, Пловдив, Смолян, Димитровград, Павликени, Пазарджик, Монтана, Враца, Хасково, Кюстендил, Разград, Кърджали, Казанлък, Търговище.

Основни цели

Мисията на проекта е създаване на модел за информационно обслужване на хората с увреждания в библиотеките, базиран на електронната информация и на съвременните информационни технологии и съобразен със спецификата на традициите и съвременното състояние на българските библиотеки.

Основните цели са свързани с:

⁶⁷ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

○ Осигуряване на възможност за обучение на хората с увреждания в библиотеките за използване на Интернет и електронните ресурси.

○ Популяризиране на възможностите на библиотеките за предоставяне на модерни информационни услуги за хората с увреждания и адаптиране на електронните библиотечни

ресурси.

○ Увеличаване на разбирането и подкрепата на изпълнителната власт и обществото като цяло за ролята и мястото на библиотеките като институции, осигуряващи свободен достъп до електронна информация за хората с увреждания.

○ Стимулиране на партньорството между библиотеките в страната (специални, публични, училищни, университетски и др.), както и между библиотеките и други правителствени и неправителствени организации в осигуряването на достъп до електронна информация за лицата с увреждания.

В България функционира добре развита библиотечна мрежа, като към момента броят на специалните библиотеки, предназначени да обслужват хора с различни увреждания, е незначителен. Във всяко селище има публична или училищна библиотека, което е важна предпоставка за превръщането им в място за достъп до информация за всички граждани, включително и за хората с увреждания.

С масовото навлизане на Интернет и съвременните информационни технологии, особено актуален е въпросът за достъпа на хората с увреждания до електронното офис оборудване.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Регионално сдружение "Диабетни грижи" – Бургас⁶⁸

Мисията на Регионално сдружение "Диабетни грижи" – Бургас⁶⁹ е да предлага достъпни и качествени услуги и стоки за по-пълноценен живот с диабета.

Захарният диабет се явява здравен, социален и икономически проблем с увеличаваща се значимост. Той е причина за дълготрайни увреждания и ранна смъртност, само на територията на област Бургас има 7 300 души с диабет, от които 32% с ампутации.

Социалното предприятие

Обществен кабинет "Диабетно стъпало" официално стартира своята дейност на 1 март 2003 година като предлага здравни и социални услуги, обучение и консултации на хора, болни от диабет. Част от услугите, които се предлагат са срещу заплащане, но клиентите са склонни да заплатят за услугата, тъй като получават много повече грижи – подкрепа, консултации и обучение.

Обществен кабинет "Диабетно стъпало" – Бургас предлага система от базови грижи за краката, неразделна част от цялостното управление на диабет. Целта на социалното предприятие е да мотивира хората, болни от диабет да поемат отговорност и грижа за предотвратяване на ампутацията на крайниците или трайната инвалидизация.

Дейности и услуги

Понастоящем, организацията извършва дейности по предоставяне на услуги в офиса и по домовете на клиентите, като услугите са свързани с домашен контрол над диабета и обгрижване, като начинът на предоставянето на услугите е на принципа на абонаментното обслужване или на индивидуално и групово обучение.

Основната дейност на социалното предприятие са продажба на услуги – социални услуги, услуги по договаряне, помощ при избор на ортопедични обувки, както и продажба на стоки: унифицирани талони, хранителни добавки, тестове за диабетици.

⁶⁸ Пак там

⁶⁹ http://millenium.bg/sites/default/files/dobri_praktiki.pdf

Освен стопанската дейност по предоставяне на услуги, екипът на социалното предприятие извършва кампании за информиране на обществото относно проблемите на диабета, с цел превенция на заболяването.

Модел на социално предприятие: продажба на услуги и стоки за хора, болни от диабет.

Сектор: социални и здравни услуги.

Юридическа форма: юридическо лице с нестопанска цел, което извършва допълнителна и свързана стопанска дейност.

Социален ефект

Социалното въздействие на социално предприятие "Диабетно стъпало" е в няколко посоки:

- На първо място спестените публични разходи от предотвратени ампутации на долните крайници на хората с диабет. От създаване на социалното предприятие да момента 30 човека са спасени от ампутация и са получили възможност за по-качествен живот.
- На следващо място, обществен кабинет "Диабетно стъпало" е съдействал за намиране на работа на 140 човека, които са имали трудности при професионалната си реализация поради заболяването. В допълнение на това, към социалното предприятие са създадени 7 работни места за хора с диабет.

Не на последно място, социалната полза от работата на обществения кабинет намира изражение в повишената информираност и дейностите по превенция на ампутацията.

Фактори за успех

Един от водещите фактори за успех на социално предприятие "Диабетно стъпало" е силната мотивация на ръководителя на сдружението към каузата и в същото време силен стремеж към финансова независимост. Друго важно условие за успех е изграждането на добри партньорски отношения между социалното предприятие и лекарското съсловие - ендокринолози, невролози, хирурзи, ортопеди, офталмолози, и кардиолози. Не на последно място социалното предприятие не се

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

явява конкурент на здравните институции, а по-скоро техен партньор и осигурява директен контакт с хората, болни от диабет.

Основни цели на социално предприятие "Диабетно стъпало":

- Увеличаване на броя на потребителите на услугите, предоставяни от СП и популяризиране на предлаганите социални услуги сред целевата група.
- Разширяване на пакета от социални услуги, предоставяни безплатно на бенефициентите на кабинета.
- Постигане на устойчива финансова независимост чрез прираст на стопанската дейност.

Морски клуб "Приатели на морето"- Варна ⁷⁰

Морски клуб "Приатели на морето"- Варна е създаден през 1996 г. като организация в обществена полза. Социалната дейност започва през 2000 г., с обучение на 17 младежи – сираци от дом "Княгиня Надежда"- Варна по две морски специалности, като по този начин младежите получават възможност за социална интеграция и професионална реализация.

Идеята за социално предприятие възниква в търсене на по-голяма независимост от външно финансиране. Социално предприятие "Заедно на борда" като част от морски клуб "Приатели на морето" организира обучения в морски специалности срещу заплащане и предлагане на услугата подводен туризъм. Клиенти на социалното предприятие са младежи на възраст над 16 години, които биха искали да придобият морска специалност, български и чуждестранни туристи желаещи да се спускат на разработените от морския клуб обекти. Български и чуждестранни граждани желаещи да получат сертификат по морски специалности.

Дейности и услуги

Социалното предприятие "Заедно на борда" включва:

- Обучение на млади хора в неравностойно социално положение по две морски специалности „Водолаз“ и „Водач на плавателен съд“;

⁷⁰ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Обучения във квалификационни курсове за водолаз – с придобиване на български сертификат и/или сертификат по системата на Световната федерация по подводна дейност /CMAS/;
- Специални курсове – дълбочинно спускане, подводна археология, спускане до потънали кораби, подводна фотография, подводна екология;
- Наем оборудване за участие във водолазни курсове;
- Курсове за капитани на плавателни съдове до 20 БТ по море.

Социален ефект

Социалното предприятие "Заедно на борда" обучава по морски специалности младежи в неравностойно социално положение /сираци, полус ираци, безработни и от ромски произход/, които изпитват трудности при своята социална интеграция и професионална реализация. Допълнителен шанс за социалната реализация на младежите е ангажимента на Морски Клуб "Приятели на морето" да им съдейства за продължаване на квалификацията или започване на работа във ВМФ, Гражданска защита, БМФ и частни морски фирми. 30% от всяка платена такса за обучение се заделя за покриване на разходите за обучение на младежи в неравностойно социално положение.

Фактори за успех

- Наличие на подготвени квалифицирани кадри в областта на водолазното обучение в региона;
- Право за издаване на международен сертификат CMAS на преминалите успешно обучения през клуба;
- Популярност на личностите, ангажирани с водолазно обучение и много добър имидж на организацията в региона и страната;
- Подкрепа от страна на местната общност в лицето на общински и държавни власти, нестопански организации и международни донори, отличен опит за работа в екип;
- Поддържане на по-ниски от конкуренцията цени за курсове с издаване на български сертификати, по-ниски цени за обучение на ученици и студенти.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

**Дружество за социално подпомагане
гр. Дряново⁷¹**

Дружество за социално подпомагане в гр. Дряново е местна неправителствена организация, регистрирана през 1997 година, която да работи за повишаване качеството на живот на хората в неравностойно положение. През 2001 година Дружеството за социално подпомагане спечелва проект за създаване на Бюро за социални услуги в Дряново. След реализацията на редица проекти, организацията започва да търси начини за устойчивост, като си поставя за цел да оцелее за да продължи да помага на хората в тежко положение.

Социалното предприятие на Дружеството за социално подпомагане започва да функционира през 2003 година с предлагането на част от социалните услуги срещу заплащане. Най-голямото предизвикателство при разработване на пазара на социални услуги се оказва трудната промяна в мисленето на хората по отношение на социалните услуги, а именно наследените стереотипи, че социалните услуги са безплатни. Затова социалното предприятие се ориентира към намиране на платежоспособни клиенти, които да заплащат за услугите за възрастните хора. По отношение на стопанската дейност Центърът успява да удвои своите приходи от такси за платени услуги спрямо получените приходи през предишната 2003 година.

Дейности и услуги

Социалното предприятие граждански център за комплексни социални услуги предлага широк спектър от услуги на своите членове, повече от 50 вида услуги, включващи пазаруване за възрастни хора, гледане на болен в домашни условия, снабдяване с лекарства, поддържане на хигиената, раздвижване и масаж.

Към организацията функционира и Дневен център за възрастни хора, който предлага топъл обяд, здравни прегледи, организиране на празници, екскурзии и социални дейности. Понастоящем част от услугите се заплащат по договор с Община Дряново след проведен конкурс за държавно делегирани социални услуги.

⁷¹ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Социален ефект

Чрез своето социално предприятие, Дружеството за социално подпомагане успява да осигури допълнителни услуги за възрастните хора, които с ниските си доходи не могат да заплащат за тях. Тоест предлага се по-качествена грижа, която се субсидира със собствените приходи на нестопанската организация. По този начин те помагат и на хора в неравностойно положение, извън системата на социално подпомагане. Не на последно място, социалното предприятие се явява работодател на дългосрочно безработни жени, които намират възможност за реализация на трудовия пазар.

Фактори за успех

Основният фактор за успех на социалното предприятие е, използването на експертизата и натрупания опит в нестопанската дейност за платени социални услуги, които да носят приходи на организацията. Екипът е мотивиран в това което прави, изградил е доверие и висока репутация сред хората в Дряново.

Социалното предприятие нямаше да бъде толкова успешно без подкрепата на местната власт. Дружество за социално подпомагане спечели конкурс за социална услуга, обявен от Община Дряново и по този начин работи в тясно партньорство с местната власт.

Друг ключов фактор за успеха на социалното предприятие е продължаващия процес на обучение и повишаване квалификацията на хората в екипа. Развитието на предприемачески дух и бизнес умения изисква време и висока мотивация, но след това се възвръща с успеха на социалното предприятие.

25

Дневен център за деца и лица с интелектуални затруднения гр. Перник⁷²

Дневният център е изграден през 1999 година по инициатива на БАЛИЗ. В него се предлагат обучителни и арттерапевтични сесии за деца с интелектуални увреждания с професионалист дизайнер и социален работник. През 2001 г.

⁷² Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Дневният център и Детския комплекс обединяват ресурса си и се изгражда интегрирана група, в която се осъществяват обучителни, арттерапевтични и социотерапевтични занимания, за по-пълна интеграция и социализация на децата и младежите с увреждания. Една от основните цели на БАЛИЗ Перник и тяхното социално предприятие "Вяра, Надежда, Любов" е да създаде трудов център за хора с увреждания, където ще бъдат изградени ателиета за трудотерапия за момчета и момичета над 18 годишна възраст с различни увреждания.

Социалното предприятие Асоциация за лица с интелектуални затруднения - Перник започва своето социално предприятие, наречено "Вяра, Надежда, Любов" през ноември 2003 год. Целите, които си поставя социалното предприятие са да присъства постоянно на пазара на произведения на изкуството, разширяване на пазара и успешна реализация на млади хора с увреждания.

Социалното предприятие демонстрира връзката между бизнес дейността и социалната мисия на организацията, а именно: Арт-терапия и бизнес в едно – Път към себе си и към света.

Дейности и услуги

Дейностите на социално предприятие "Вяра, Надежда, Любов" се изразяват в изработка на произведения на изкуството като: керамични и текстилни пана, декоративни чинии, пластики и други. Творческата работа се извършва от момчета и момичета, включени в интегрирана група по програма за арт-терапия. Произведенията имат висока естетическа стойност и успешно се продават на местни и чуждестранни клиенти. Приходите, получени от продажбата на тези произведения на изкуството се използват за закупуване на консумативи за по-нататъшно производство, поддържане на арт-педагог с цел да се продължи предоставянето на арт-терапия на целевата група. С част от средствата се издържа и социалното предприятие.

Социален ефект

Чрез социалното предприятие е създаден ефективен модел за работа в интегрирана група от лица със и без увреждания. Опитът показва, че високото качество на продукта за социалното предприятие не може да бъде постигнато, ако в него работят само хора с увреждания. Повечето от децата посещаващи центъра са както

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

с физически така и с умствени увреждания. И нещо повече, чрез интегрираната група се постига реална интеграция на хората с увреждания.

Друг важен социален ефект от социалното предприятие, е че то създава стимули за хората с увреждания, да се интегрират в обществото чрез подобрени умения и възможности за заетост. От една страна обществото се адаптира към проблемите на хората с увреждания, а от друга страна на хората с увреждания се дава възможност да контактуват с другите в обществото, а това е необходимост, която те изпитват.

Фактори за успех

Цел на екипа ръководещ социалното предприятие е продуктите да се купуват не защото в тяхното изработване участват хора с увреждания, а защото са с високо качество и художествена стойност. Тъй като социалното предприятие осигурява достъп до пазар и клиенти за продажба на уникалните продукти, водещ фактор за неговия успех е да използва широка мрежа от партньори. Не на последно място съчетаването на трудовата терапия с продажба на продуктите изисква съчетаване на различни предприемачески умения и силна ангажираност с мисията на организацията.

Център "Отворена врата" - Плевен⁷³

Центърът е създаден през 2000 г. за предоставяне помощ на жени, преживели насилие. В момента към центъра функционира подслон за жени, преживели домашно насилие, където временно се настаняват жени и деца за период от 3 до 6 седмици.

Стартирането на социалното предприятие е поредната стъпка за оказване на помощ на жени, жертви на насилие и механизъм за самофинансиране на сдружението.

Социално предприятие "Отворена врата" ЕООД е създадено през 2002 г. за предоставяне на услуги като пране, гладене и почистване. Защо нестопанската организация се ориентира към развитие на социално предприятие? На първо място чрез социалното предприятие се създават работни места за жени в неравностойно положение, без квалификация, временно пребиваващи в подслона на център "Отворена врата". Освен това се осигуряват средства за издръжка на подслона за

⁷³ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

жени, преживели насилие. Бъдещите планове за развитие на социалното предприятие "Отворена врата" са към увеличаване на асортимента на предлаганите услуги и разширяване на пазара в краткосрочен план.

Дейности и услуги

Посредством социалното предприятие, център "Отворена врата" Плевен успява да развива стопанска дейност – ателие за пране и гладене, услуги по почистване на домове и офиси, която подпомага мисията на организацията, а именно: да се даде възможност на жени, преживели насилие, да получават професионална помощ и подкрепа. Основна услуга на социалното предприятие е ателие за пране и гладене, което е оборудвано за обслужване на граждани и фирми. Допълнителните услуги, които се предлагат са: почистване на офиси, домове и сгради, и разносна търговия на перилни и почистващи препарати. Пазарната стратегия на социално предприятие "Отворена врата" е създаване на постоянни клиенти, чрез качество на услугата и конкурентни цени.

Социален ефект

Средно 50% от приходите от социално предприятие "Отворена врата" - Плевен се използват за издръжка на подслона и осигуряване на финансова независимост на нестопанската организация. Процент от приходите се използва за материален стимул и мотивация на жените в неравностойно положение, да развият лични умения за реализация на пазара на труда.

Важен социален ефект от дейността на социалното предприятие е създаването на временна заетост на жени в неравностойно положение, които след преживяно насилие имат възможност да се възстановят в защитена работна среда. До момента в социалното предприятие са разкрити 4 работни места за хора в неравностойно положение, от които една жена с увреждания и 2 трайно безработни жени.

Фактори за успех

- Добър екип – хора, които разбират социалната мисия на организацията, но в същото време осъзнават необходимостта от създаване на постоянен източник за финансиране на НПО;
- Откриване на пазарна ниша и предлагане на качествени услуги;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Подкрепа от местната власт – сградата на център "Отворена врата", където се помещава подслонът, кризисния център и социалното предприятие са предоставени от местната власт.

Сдружение „Самаряни“ – Стара Загора⁷⁴

Сдружението възниква през 1998 година с главната мисия да работи за пълноценното приобщаване към обществото на деца, младежи, възрастни и семейства в неравнопоставено положение на територията на община Стара Загора. До 2004 година сдружението е реализирало над 20 проекти и инициативи с обществена значимост в подкрепа на уязвими групи деца и семейства. Към сдружението функционира център за социална и образователна подкрепа на рискови групи деца, кризисен център „Самарянска къща“ и комплекс за социални услуги.

Социалното предприятие

Дейността на социалното предприятие е свързана с производство и търговия с пчелни продукти и пчеларски инвентар и технологии и съществува вече няколко години. То функционира като социално-икономически инструмент за развиване на ефективна бизнес среда. Главната цел на създаването му е да се развият икономическите възможности и умения на организацията за генериране на приходи от производството и търговията с пчелен мед, други пчелни продукти, пчеларски инвентар и технологии, за да се обезпечат социалните услуги, предоставяни от организацията.

Дейности и услуги

Основната дейност на социалното предприятие е да популяризира пчеларството, продуктите, технологиите и научните постижения сред широката общественост, както и да срещне професионалните и бизнес интереси на производители, преработватели и търговци.

Освен производство социалното предприятие развива и търговска дейност чрез собствен магазин. Друго ново направление е, че Сдружение "Самаряни" е

⁷⁴ Пак там

официален представител на датската фирма "Суенти", която е един от водещите световни производители на висококачествено пчеларско оборудване. И не на последно място, Сдружение "Самаряни" управлява нов "Евроцентър за съвременно пчеларство и технологии" където целогодишно се предлагат специализирани консултации и обучения на начинаещи пчелари и млади хора, желаещи да се занимават професионално с пчеларство.

Социален ефект

Приходите на социалното предприятие към сдружение "Самаряни" спомагат да се обезпечат социалните услуги, предоставяни на деца, младежи и семейства в неравностойно положение в Център за социална и образователна подкрепа „Самаряни“. Благодарение на това, клиентите на социалното предприятие могат не само да бъдат ползватели на отделните стопански продукти и стоки, но и същевременно да подкрепят социалната кауза на организацията.

Друг важен ефект от социалното предприятие е предоставяне на помощ за самопомощ. Устойчивост на резултатите от социалната работа се постига чрез професионализъм и стратегическото развитие на стопанската дейност.

Фактори за успех

Основен фактор за успех е използването на социални иновации и стратегическо планиране на развитието на организацията. Пример за социална иновация е инициативата "Купи кошер – подкрепи дете", като нетрадиционен начин за набиране на първоначален капитал на социалното предприятие. Тази благотворителна инициатива функционира така, че позволява еднократно направено дарение за кошер да бъде преумножавано 15 години.

Друг фактор за успех са хората в социалното предприятие – млади и предприемчиви, отдадени на социалната кауза и на развитието на нови възможности.

Център за образователни програми и социални инициативи - Ямбол /ЦОПСИ/⁷⁵

Центърът е неправителствена организация регистрирана в обществена полза, работеща предимно в сферата на разработването и внедряването на нови образователни програми за хора в неравностойно положение и пълноценната им интеграция в обществото.

Социалното предприятие

През 2002 г. ЦОПСИ регистрира търговско дружество "Успех 21" ООД, действащо като социално предприятие, което предлага платени услуги за детска дневна грижа, като с получените приходи се инвестират в социални услуги и се финансира изграждане на мултифункционален Център за подкрепа на деца в риск. Социалното предприятие заема и нова пазарна ниша в град Ямбол с предлагането на нова услуга – почасово гледане на деца, както и разширяване на услугата организиране на детски празненства.

Дейности и услуги

Основната услуга на социалното предприятие е почасово гледане на деца – услугата е насочена към родители с деца от 1 до 9-10 год., за предоставяне на консултации и предлагане на различни форми за прекарване на времето като четене на приказки, рисуване, моделиране.

Организиране на детски партита – услуга насочена към родители на деца от 1 до 12 год. и свързана с организирането на рождени дни/детски празненства по домовете. Услугата се предлага в пакет, включващ:

- подготовка на празненството;
- закупуване на различни сувенири - балони, маски, шапки, салфетки, чаши и др.;
- изнасяне на представление пред участниците в тържеството по определен сценарий;

⁷⁵ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- фото и видео заснемане.

Социален ефект

Приходите от социалното предприятие на ЦОПСИ Ямбол подпомагат развитието на нови социални услуги за деца и семейства, като изграждане на ефективно работещ мултифункционален Център за подкрепа на деца в риск. Социалното предприятие осигурява между 32-50% от средствата, необходими за издръжка на центъра, като по този начин се финансират услуги по превенция на наркомания и детска престъпност, подкрепа на деца за връщане в училище, консултиране на родители и учители за справяне с проблема. Допълнителен социален ефект от социалното предприятие е развитието на трудови умения сред младежите и създаване на заетост. Икономическото изражение на дейността на социалното предприятие са спестените публични средства чрез превенция на зависимости.

Фактори за успех

Успехът на социалното предприятие зависи от мотивацията на хората, които работят в него и комбинацията от силен предприемачески дух и пазарна ориентация. Успехът на всеки бизнес зависи от идентифицирането на пазарна ниша. Социалното предприятие на ЦОПСИ Ямбол се е насочило към развитие на този вид дейности на основата на направени проучвания и установени пазарни ниши, които не са разработени добре в града и гражданите имат потребност от такъв вид услуга.

Други примери за социални предприятия в различни европейски страни

- Хърватия, RODA** (Родители в действие) се фокусира върху екологични и социално ценени предмети за кърмачета.
<http://www.roda.hr/article/category/about-us>
- Гърция Loft2Work** е посветена да мотивира, обединява и насърчава хората да осъществяват предприемчиви идеи за устойчиво въздействие чрез взаимодействие и сътрудничество. <http://loft2work.gr/en>
- Германия, Социалното предприятие "Диалог"** има мисията да ангажира обществеността с по-добро разбиране на нуждите и бариерите, пред които са изправени тези групи в неравностойно положение. <http://www.dialogue-se.com/>

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- D. **Италия, Извършването на промяна** осигурява финансова, оперативна и управленска подкрепа за стартиращи фирми. <http://makeachange.it/>
- E. **Cauto - Cantiere Autolimitazione ("работа за автолимитация")** има за цел социално да насърчава интеграцията на работа на хора в неравностойно положение. <http://www.cauto.it/chi-siamo/>
- F. **Румъния, Ateliere без граници (AFF - Workshops Without Borders)** е румънско сдружение, създадено през май 2008 г., което цели социална, професионална и гражданска интеграция на хора в затруднение. <http://atelierefarafrontiere.ro/> Мотивацията подкрепя децата и възрастните с увреждания в Румъния и техните програми акцентират върху социалното, образователното и професионалното развитие чрез консултации за изграждане на достъпност, посредничество за интеграция на пазара на труда. <http://www.motivation.ro/>
- G. **NESsT** развива устойчиви социални предприятия, които решават критични социални проблеми в развиващите се пазарни икономики. <http://www.nesst.org/romania-eng/portfolio/>
- H. **Испания, Altekio** предлага обучителни дейности, изследователски и интервенционни проекти, проектиране на проекти, консултантски услуги за публични и частни организации и улеснява разбирането на устойчивостта. <http://www.altekio.es/>
- I. **Pueblo** инициатива на испанското социално предприятие, ръководена от младежи, чиято мисия е да ангажира младите хора в социалното предприемачество, да популяризира занаятчийските продукти и да отпразнува разнообразието на испанската култура. <http://www.2pueblo.com/>

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА В ОБЛАСТ ХАСКОВО

Развитието на социалната и солидарна икономика следва да бъдат разглеждани през призмата на социално-икономическото развитие на област Хасково.

Област Хасково е разположена в югоизточната част на Южен централен район. Тя включва 261 населени места, организирани в 11 общини, с общ брой население 231 276⁷⁶ души към 01.02.2011 г. Неблагоприятната демографска тенденция, свързана с нарастването на отрицателния естествен прираст в страната, засяга също така и област Хасково. Коефициентът на естествен прираст в областта достига до - 8,3‰ през 2017г. при - 6,5‰ средно за страната. Ефектът от нарастващия отрицателен естествен прираст е застаряване на населението. Икономическите ефекти от това неблагоприятно демографско развитие са свързани с негативни последици за пазара на труда, а именно намаляване на качеството и количеството на работната сила. Влошената структура на труда от друга страна е причина за неблагоприятно отражение върху работната заплата, а оттам и върху намаляване на конкурентоспособността.

По отношение на безработицата се отчита благоприятна тенденция към намаляване. За 2017г. коефициентът е 7,9%, за сравнение през 2012г. той е бил 14,9%. Въпреки че безработицата се е понижила, икономиката в област Хасково остава под равнището на пълна заетост и съответно под потенциала си. Причините за това са недостатъчният икономически растеж и осезаемите ефекти на кризата върху уязвимите групи на пазара на труда.

В същото време заетостта в област Хасково нараства от 42,2% през 2011г. на 48,6% през 2017г. Въпреки това, равнището на заетост за целия разглеждан период в областта остава под средните нива за страната.

Справка за населението в риск от бедност или социално изключване по области, за ЮЦР и за страната, за периода 2006-2017г. (в %), може да се проследи чрез Таблица 1:

⁷⁶ Данни НСИ към 31.12.2017 г.

Таблица 1. Население в риск от бедност и социално изключване

НАСЕЛЕНИЕ В РИСК ОТ БЕДНОСТ ИЛИ СОЦИАЛНО ИЗКЛЮЧВАНЕ										
	2008	2009	2010	2013	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Общо за страната	44,8%	46,2%	49,2%	49,1%	49,3%	48,0%	40,1%	41,3%	40,4%	38,9%
Южен централен	42,6%	51,4%	53,7%	49,9%	51,7%	52,3%	44,4%	46,9%	44,4%	40,2%
Кърджали	41,1%	51,0%	70,2%	48,2%	53,9%	52,0%	59,0%	58,6%	55,5%	44,1%
Пазарджик	43,1%	59,5%	53,0%	57,9%	55,8%	64,2%	59,4%	57,0%	52,9%	48,5%
Пловдив	30,9%	48,2%	49,2%	46,9%	47,9%	49,2%	39,9%	39,1%	38,8%	36,8%
Смолян	50,2%	63,0%	60,2%	37,6%	56,2%	51,3%	41,2%	53,9%	47,6%	48,6%
Хасково	35,0%	45,0%	54,6%	54,5%	52,2%	48,3%	34,7%	40,4%	38,5%	33,8%

Източник: НСИ

Данните показват, че в област Хасково делът на населението в риск от бедност и социално изключване е намалял от 35% през 2008г. на 33,8% през 2017г. (таб 1). В същото време за последните четири години от разглеждания период нивата на този показател в област Хасково са под средните стойности за страната и за ЮЦР.

Определяща роля при формирането на размера на изложените на риск от бедност и социално изключване е отсъствието на заетост; както и степента, характера и съдържанието на придобитото образование. Ниското образование, а да не говорим за липсата на такова, води до намаляване на възможностите за хората на пазара на труда, а също и до ниски доходи.

Таблица 2. Относителен дял на бедните по области, за ЮЦР и за страната, за периода 2006-2017 г.

	ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА БЕДНИТЕ ПО ПОЛ И ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ						50% от медианния еквивалентен доход			
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Общо за страната	14,4%	15,0%	15,2%	16,2%	15,1%	15,1%	15,9%	15,5%	16,5%	16,0%
Южен централен	13,3%	14,7%	12,3%	14,7%	16,2%	17,1%	19,1%	18,9%	17,8%	18,0%
Кърджали	18,0%	5,1%	5,4%	1,9%	13,2%	17,5%	17,8%	19,3%	15,6%	21,6%
Пазарджик	15,6%	18,5%	16,7%	16,1%	22,4%	23,4%	31,3%	23,1%	23,9%	16,7%
Пловдив	11,2%	12,2%	11,3%	16,3%	14,9%	12,8%	16,5%	15,0%	15,6%	16,2%
Смолян	7,3%	14,2%	8,0%	8,0%	20,4%	10,5%	10,0%	16,5%	13,1%	14,4%
Хасково	11,6%	15,1%	16,7%	10,1%	9,9%	8,2%	15,2%	17,7%	16,6%	14,3%

Източник: НСИ

За изследвания период се наблюдава обща тенденция при развитието на показателя „относителен дял на бедните“. Неговите стойности са значително по-ниски през 2008г. за всички области в ЮЦР, включително и за страната, спрямо стойностите му през 2017 г.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

В края на периода в област Хасково относителният дял на бедните е 14,3%, което е под средните нива за страната (16,0%) и за ЮЦР (18,0%).

По отношение профилът на предприятията най-голям дял имат микропредприятията (до 9 заети лица), като те са 93.4 %, най-малко са големите предприятия, едва 0,1% от фирмите са със средносписъчен състав повече от 250 заети лица в общия брой предприятия за областта. По отношение коефициентът на икономическа активност, стойностите за област Хасково остават близки до средните за страната и за региона, но въпреки това са по-ниски - за 2017г. -51% при 55,4% за страната и 55,3% за Южен централен регион.

Ниското равнище на ЧПИ; слабото усвояване на средства от ЕС; влошеното качество и количество на работната сила поради бързото застаряване на населението, следствие от отрицателния естествен прираст, са само част от неблагоприятните фактори, които са пречка за постигане на устойчив растеж в областта.

3.1. Развитие на социалните предприятия в региона

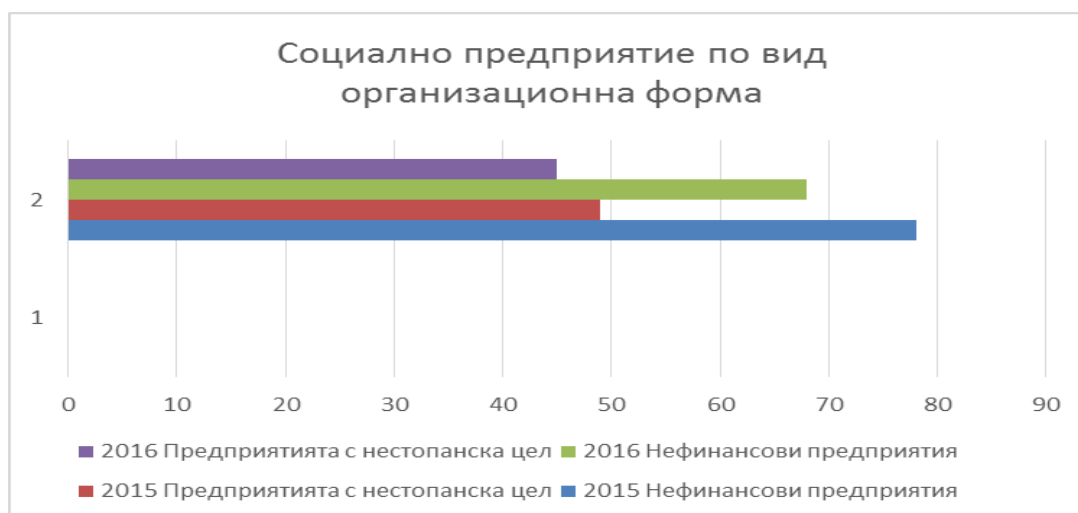
Безспорно социалните предприятия (на регионално, национално и международно ниво) започват да придобиват все по-важно значение за развитието на икономиката, и в частност на пазара на труда. От особено значение е всички хора, независимо дали са от уязвими групи или не, да участват на пазара на труда и да имат принос за създаването на обществения продукт. Това, от една страна, е добра възможност за стимулиране на икономиката и за по-ефективно функциониране на пазара на труда. От друга страна, е възможност за предоставяне на равноправен достъп до пазара на труда и за подобряване на интеграцията на хората в неравностойно положение.

По данни на НСИ профилът на предприятия, самоопределили се като "социални", в област Хасково, за периода 2015 - 2016 г. дава превес на нефинасовите по вид структури (Фиг 1). Впечатление прави намаляването на техния брой, като през 2015г. те са били 127, а през 2016г. са 113.

www.greece-bulgaria.eu

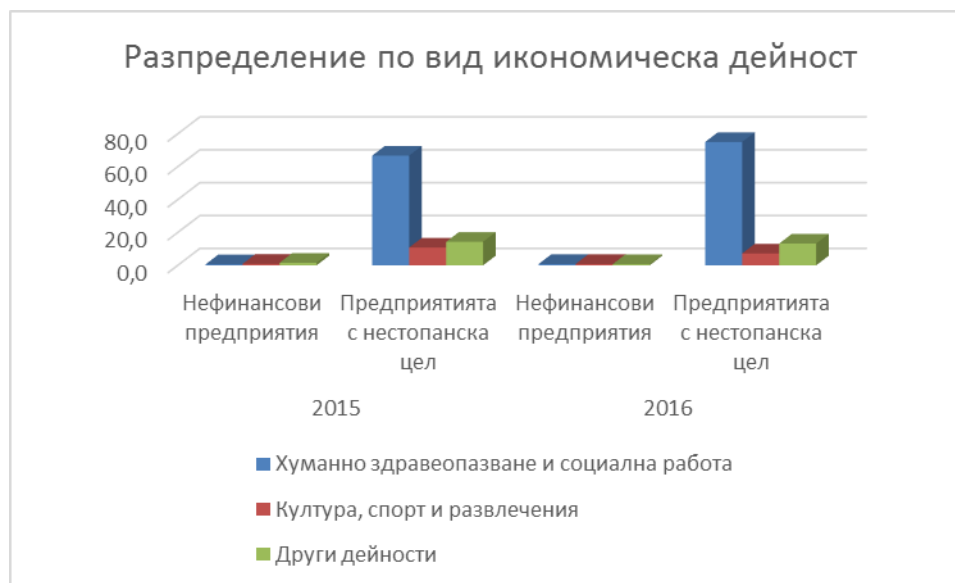
Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 1. Социално предприятие по вид организационна форма

По отношение на вид икономическа дейност на „социалните“ предприятия, статистиката показва, че сред неправителствените организации преобладаващи сектори са „Професионални дейности и научни изследвания“, следвани от „Хуманно здравеопазване и социална работа“, Култура, спорт и развлечения“. При нефинансови предприятия най-голям процент социални предприятия има в сектор „Води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ – 4,5% през 2015г. срещу 3,8 % през 2016г. На второ място е сектор „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ – 2,9 % през 2015г., 1,8 % през 2016г. Справката на НСИ включва още сектори: „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Търговия“, „Операции с недвижими имоти“, „Ресторантьорство и хотелиерство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Административни и спомагателни дейности“ и др. При последните коефициентът е под или около 1 %, което означава, че в тези сектори трудно можем да говорим за развити форми на социално предприемачество (Фиг. 2).

Фигура 2. Разпределение по вид икономическа дейност

С оглед развитието на социалните предприятия и на сектора се поставя въпросът за социалните ефекти, които генерират този тип предприятия.

Всичко това налага необходимостта от провеждането на по-задълбочен анализ на социалните предприятия. За целта е направено теренно проучване, което включва провеждане на анкети с представителите на работещите социални предприятия, които да очертаят профила на активните социални предприятия в Хасковска област.

Анализът на социалните предприятия е насочен към осмисляне на ролята на публичния сектор в област Хасково; към подпомагане на социалното предприемачество, в частност, и солидарната – социална икономика в цялост. Методическата логика на анализа е изцяло подчинена на задачите и подзадачите на проекта, а именно:

„...да повиши социалното предприемачество и да допринесе за увеличаване на нивата на заетост в трансграничния регион...“ като „...осигури нови знания и да повиши осведомеността, даващи възможност на хората в трансграничния район да разберат напълно условията, при които социалното предприемачество започва, развива и може да допринесе ефективно и ефикасно за решаване на социалните предизвикателства по устойчив начин.“

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Институционалната рамка в икономическите и социалните отношения е основен фактор за развитие на социалните функции на обществото. Нещо повече, без активни политики и мерки за насърчаване на социалните отношения е изключително трудно развитието на успешни практики в областта на социалното предприемачество. Икономическата криза през последните 10 години показва, че сегашните икономически и социални структури не са достатъчни да посрещнат нуждите на новите социално-икономически отношения. Активизирането на гражданското общество, което да използва предприемачеството за задоволяване на необходимостта на обществото от социални услуги е наложително при прехода от третата към четвъртата индустриална революция. Област Хасково по своето географско положение има значителни икономически и социални отношения със съседните области от Гърция. Анализирането на възможностите за развитието на съвместните отношения в областта на солидарната икономика допълнително ще засили развитието на областите и може да се превърне в пример за развитие на публичните инструменти и политики в областта на социалните отношения.

3.2. Анализ на данните от проведено проучване сред представители на социални предприятия в област Хасково

За набиране на данни от представители на социалните предприятия са използвани два подхода- попълване на анкетна карта и с участие във фокус-група.

Фокус групата се проведе от 10:00 до 12:00 часа на 19.06.2018г. в гр. Хасково. Участваха 15 лица, представители на работещи предприятия в област Хасково, сред които: „Ния - Милва“ ЕООД, „Б и Д“ ООД, ЦОП- с. Стамболово, „Агенция за евроинтеграция“, Социално предприятие- гр. Димитровград и др.

След кратко представяне на проекта и неговите цели, дейности и очаквани резултати, сесията се отвори за дискусия. Присъстващите споделиха своя опит в сферата на социалното предприемачество. Обединиха се около мнението, че подобна форма на икономическа единица е от изключително важно значение за социално-икономическото развитие не само в региона, но и за държавата. Поставени бяха и много въпроси, по отношение регламентирането на дейността на социалните предприятия предвид предлаганите промени в проект на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика. Коментирани бяха

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

критериите за дефиниране на „социално предприятие“ (най-вече финансовите условия) и риск от ограничаване, а не насърчаване развитието на сектора. Като ограничаващо и по-скоро негативно беше посрещнато предложението за регулиране на сектора, чрез въвеждане на „разрешителен“ режим, а не на регистрационен режим. Присъстващите споделиха, че дейността на едно малко, частно предприятие е трудно да бъде разгърната и не е с еднакъв старт в сравнение със специализираните предприятия и кооперации за хора с увреждания, който обичайно получават финансиране от държавата. Наблегна се на необходимостта от допълнителни стимули и преференции, за предприятия определящи се като „социални“, тъй като тяхната добавена стойност за обществото, в частност и за собствените им служители и много съществена. Като част от популяризиране на дейността си, от НИЯ - Милва споделиха комуникационните канали, който ползват за да рекламират своята продукция, както и с гордост отбелязаха, че са отличени с награди за социално предприемачество. Най – голямото предизвикателство, което организациите посочват като трудност пред развитие на своята дейност е осигуряване на други финансови ресурси, наемането на служители, развитието на предприемачески умения, осигуряването на институционална и правна база. Това бяха и препоръки за промяна, към който самите предприемачи, но с помощ от местната власт и държавата трябва да се справят.

Освен резултатите от фокус-група, информационната база данни е осигурена посредством попълването на 10 анкети на различни социални предприятия в област Хасково. Анкетите съдържат 39 въпроса, които са разделени в пет тематични части: въпроси за получаване на обща информация за социалните предприятия; въпроси, включващи финансови данни; въпроси, свързани с човешките ресурси; въпроси, изследващи ефектите от дейността на социалните предприятия; и въпроси, насочени към очертаване на предизвикателствата и перспективите при развитието на социалните предприятия в област Хасково.

Целенасочено отговорите на въпросите по скала са: категорийни/номинални; ординални и интервални, което позволява да се използва пълния спектър от статистически инструментариум за анализ на резултатите.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Основната цел на анкетите, и съответно на самия анализ, е създаването на осведоменост за мястото и ролята на социалните предприятия в контекста на социалното предприемачество в област Хасково.

В този смисъл основните статистически методи, използвани в настоящия анализ са:

- дескриптивният метод за анализ на данни, чрез който ще се обработят данните, с цел създаване на обобщена, сумарна картина за ролята на държавата;
- графичният метод за анализ на данни - използва се с цел да се онагледят получените резултати от анкетите и да позволи по – лесното и обективно извеждане на изводи;
- в по – малка степен, предвид характера на изследването, ще се търси възможност за комбиниране и асоцииране на отговорите за обогатяване на изводите;

Предвид спецификата на въпросите, създадени специално да осигурят нуждите на анализа, се налага тяхната обработка. Тъй като отговорите им са многовариантни по своя характер, за да не се ограничават респондентите при попълването на анкетите, за да се създаде възможност за тяхното анализиране в статистическа софтуерна среда, са трансформирани на дихотомни. Впоследствие, за да не се прекъсне връзката между многовариантността на въпросите и дихотомния характер на отговорите дескриптивния анализ се базира на метода на множествените отговори.

Използваният статистически софтуер е SPSS, който позволява обработката на многовариантни въпросници както в табличен, така и в графичен вид, с което се превъзможва изкривяването на резултатите основно при честотните разпределения.

Анализ на респондентите (въпроси 3, 8 и 12)

Фирмите (дружествата), обект на анкетиране покриват широк кръг от вид и правна форма, като по този начин се цели да се създаде максимална обективност при анализиране на отговорите на анкетата. Социалните предприятия могат да варират по много показатели като дейност, вписване в регистъра на социалните предприятия и т.н., затова правилният подбор е ключов за обективност на

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

резултатите при съотнасянето им към целия сектор в района на гр. Хасково. Разбивка на фирмите по вид е направена на таб. 3.

Таблица 3. Респонденти по вид

Каква е правната форма на Вашето социално предприятие?				Пояснете вида на социалното предприятие			
1	Социално-кооперативно предприятие	0	0,0%	1	Социално предприятие	9	90,0%
2	Социално сдружение с ограничена отговорност	1	10,0%	2	Институция за социалната икономика	0	0,0%
3	Клуб	0	0,0%	3	Доброволческа организация	0	0,0%
4	Гражданско общество	0	0,0%	4	НПО	0	0,0%
5	Земеделско сдружение	0	0,0%	5	Друго (моля, посочете)	1	10,0%
6	НПО	3	30,0%	Вашето предприятие вписано ли е в Регистъра на социалните предприятия?			
7	Друго (моля, посочете):	6	60,0%	1	Да	4	40,0%
				2	Не	4	40,0%
				3	Не зная	2	20,0%

От таблицата ясно се вижда, че анкетираните предприятия основно като правна форма попадат в три групи. Най – много- с 60% са отбелязали като правна форма други, 30% като неправителствени организации и 10% социално сдружение с ограничена отговорност. Липсва представители на социално – кооперативните предприятия, клубовете, гражданското общество и земеделските сдружения.

Според вида на социалното предприятие, почти всички анкетираните организации попадат в една категория – социално предприятие (90%), като само 10% са отговорили с друго. Този резултат е логичен, предвид целевата група на анкетата, която е именно социалните предприятия. Липсват представители на институциите за социална икономика, доброволческите организации и НПО-тата.

Според вписването в регистъра на социалните предприятия, резултатите са разделени почти на половина – 40% са вписани, 40% не са вписани а 20% не знаят дали са вписани. Така в анкетата са равно представени фирми в и извън регистъра, което цели да създаде безпристрастност на анализа.

Анализ на дейността на предприятията. Специфични характеристики (въпрос 7)

Освен по вид и правен статут, социалните предприятия се различават значително и по дейност и характеристики, свързани с дейността им. Поради това, че

www.greece-bulgaria.eu

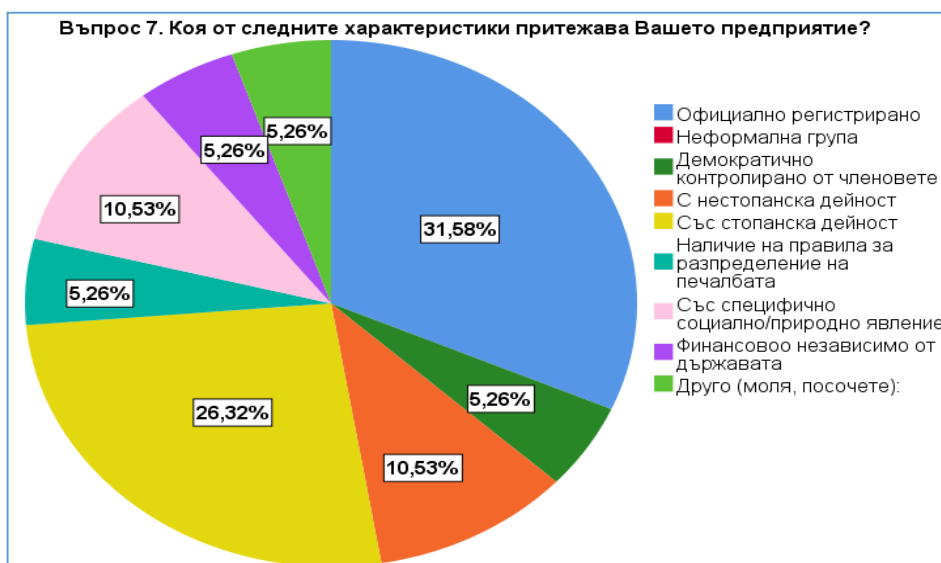
Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

социалните предприятия извършват множество социални дейности, методиката на тяхната работа логично варира. На таб.4 таблично, и на фиг. 3 графично са представени различните характеристики на анкетираните социални предприятия.

Таблица 4. Характеристика на Социалните предприятия

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Официално регистрирано	6	31,6%	60,0%
Демократично контролирано от членовете	1	5,3%	10,0%
С нестопанска дейност	2	10,5%	20,0%
Със стопанска дейност	5	26,3%	50,0%
Наличие на правила за разпределение на печалбата	1	5,3%	10,0%
Със специфично социално/природно явление	2	10,5%	20,0%
Финансовоо независимо от държавата	1	5,3%	10,0%
Друго (моля, посочете):	1	5,3%	10,0%
Total	19	100,0%	190,0%

Фигура 3. Характеристика на социалните предприятия

Като най – често срещана характеристика се очертават официалната регистрация и наличието на стопанска дейност. И двете характеристики са посочвани от половината предприятия между 50% и 60%. Останалите характеристики се посочват от едва 10 и 20% от предприятията, като от отговорите този процент е дори по – малък – между 5 и 10%. Открояват се единствено нестопанската дейност и наличието на специално/природно явление, посочени от по 2 организации. Кумулативният процент, надхвърлящ 190% ясно показва множеството особености характерни за различните социални предприятия в тяхната дейност.

Вътрешни правила (въпрос 13)

Предвид особения статут и дейност на социалните предприятия всяко едно от тях създава и използва специфичен набор от вътрешни правила за регламентиране и регулиране на дейността. Разнообразието в правилата се обосновава, както с различната дейност на предприятията, така и с разликата в техния статут, мрежово участие, правна обособеност, големина, възможността от реализиране на печалба и т.н. На таб. 5 таблично и на фиг. 4 графично са представени многообразието на вътрешните правила, посочени от анкетираните предприятия.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 5. Вътрешни правила – Социални предприятия

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Колективен начин за определяне на ролите и работата	4	16,7%	40,0%
Определяне на ролите от мениджъра/координатора	3	12,5%	30,0%
Равно заплащане на еднаква работа	3	12,5%	30,0%
Участие на членовете в дейността на социалното предприятие	3	12,5%	30,0%
Вземане на решения от Общото събрание	2	8,3%	20,0%
Вземане на решения от Управителния съвет	2	8,3%	20,0%
Организиране на образователни дейности	3	12,5%	30,0%
Дейности, свързани с местната общност	2	8,3%	20,0%
Бизнес планиране за устойчивост на организацията	2	8,3%	20,0%
Total	24	100,0%	240,0%

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От данните става ясно, че 40% от организациите посочват, че колективният начин за определяне на ролите и работата е най – често използваното правило. След него 30% от организациите посочват, че определяне на ролите от мениджъра, равното заплащане при еднаква работа, участието на членовете в дейността на социалните предприятия и организирането на образователните дейности са част от правилника за дейността им. Най – рядко, но въпреки това, посочвани от 20% от предприятията са взимането на решения от общото събрание и управителния съвет, както и дейности, свързани с местната общност и бизнес планиране за устойчивост.

Процентът на случите, надхвърлящ 240% показва, че организациите са посочвали повече от една дейност, което е индикация и за известна обща практика при избор на вътрешни правила. Това се потвърждава и от липсата на посочено правило само от 10% от организациите или само от 1 организация.

Вид дейност и цели на предприятията (въпроси 14 и 15)

Целите на всяка организация са свързани основно с дейността, която тя

Фигура 4. Вътрешни правила – Социални предприятия

практикува, независимо дали става въпрос за социални предприятия или субекти

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

от частния и публичния сектор. На таб. 6 е представен кръстосан анализ на дейности – цели на социалните предприятия. Целта е да се изведе тенденция при целеуказването, надхвърлящо чисто дейностния подход, а зависимо и от мисията на предприятията като основен елемент от социалната – солидарна икономика.

Таблица 6. Стопанска дейност – цели на социалното предприятие

		Въпрос 14. Каква е основната стопанска дейност на Вашето социалното предприятие?							
		Туристически услуги/Търговия	Обществено хранене	Бизнес консултиране / поддръжка	Селскостопанско производство	Образователни услуги	Социални грижи	Друго (моля, посочете):	Total
Въпрос 15. Какви са основните цели на Вашето социално предприятие?	Подпомагане на определена група от населението	1					1	1	3
	Подкрепа на уязвими групи хора		1	1			1	4	7
	Създаване на възможности за заетост, вкл. и за членовете на предприятието			1		1	1	3	5
	Стимулиране на образованието	1			1	1		1	2
	Преодоляване на социалното изключване			1		1	1	1	3
	Защита на околната среда	1			1	1			1
	Овластяване на жените / равенство между половете							1	1
	Осигуряване на дом							1	1
	Достъп до качествени продукти / услуги	1			1	1	1		2
	Борба с неравенствата като цяло							1	1
	Подкрепа на социалните инициативи			1			1	1	2
	Развиване на различен работен модел	1			1	1	1		2
Total		2	1	1	1	2	1	5	10

Стопанска дейност

По своята стопанска дейност анкетираните организации се разделят основно на две половини. Едната, в която 50% от организациите са посочили като дейност „друго“ и всички останали, заемащи останалите 50%. С по 20% се открояват организациите в сферата на туристическите услуги/ търговията и образователните услуги. В анкетата са представени и организации от сферата на общественото хранене, бизнес консултирането, селскостопанското производство и социалните грижи, като посочилите ги организации заемат по 10% от общо анкетираните. Представените организации покриват над 7 различни дейности в сектора солидарна икономика, което е показателно за обективност на изведените съждения от анкетата към целия сектор в област Хасково.

Основни цели на организациите

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Данните показват изключително разнообразие в целите на организациите. Общият процент, надхвърлящ 300 показва, че всяка организация е посочила около 3 цели, обуславящи тяхната дейност. От една страна, това е показателно за ролята на предприятията в рамките на социално – икономическите отношения, а от друга, въпреки разликите си, наличието на сходност в целите, припознати от предприятия, дори с различна дейност. От всички цели 70% от организациите посочват подкрепата за уязвимите групи като основна цел, а 50% създаването на възможности за заетост.

Следователно, може да се направи изводът, че анкетираните социални предприятия в област Хасково се стремят към предоставяне на възможността на хората в неравностойно положение за по-плавен преход към пазара на труда и осигуряване на заетост.

Като основни цели *подпомагане на определени групи от населението и преодоляване на социалното изключване* се посочват от 30% от анкетираните организации. Значително по-рядко, от 10 – 20% от анкетираните, се посочват цели като: *стимулиране на образованието, защитата на околната среда, равенството между половете, осигуряването на дом, достъпът до услуги, борбата с неравенството, подкрепата за социални инициативи, развитието на различен работен модел.*

Кръстосан анализ

Представените резултати показват липса на някаква тенденция между цели и дейност на организациите. Единствено организации с дейност други посочват подкрепата за уязвимите групи и създаване на възможности за заетост като приоритет в целите си. Останалите организации, независимо от вида дейност, който практикуват, нямат еднакви цели. Въпреки това, организациите с дейност образователни и социални грижи посочват най – голямо разнообразие на целите си, наравно с дейност други (7 от 12 възможни цели). С най – малко цели са организациите с дейност обществено хранене – само една, която е в подкрепа на уязвимите групи. Тези резултати следва да покажат, че тук целите не изпитват

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

силно въздействие от дейността на фирмите и са свързани с други фактори като възприемане за ролята на предприятието в обществото и т.н.

Анализ на финансовите данни.

Кръстосан анализ размер на годишния оборот – финансов резултат към този момент и очакван към края на годината. (въпроси 16, 17, 18)

Социалните предприятия като всяка организационна единица в социално-икономическата сфера изпитват необходимост от финансиране, за да могат да предлагат своите продукти и услуги в контекста на дейността и целите си. В този смисъл като елемент от развитието на сектора се посочва възможността от реализиране на положителен финансов резултат, което да позволи разширяването и растежа на социалните предприятия. На таб. 7 е показано тройно кръстосано съпоставяне между настоящия и бъдещия финансов резултат на организациите в областта, както и техният оборот. Целта е да се изведе наличието на зависимост между получените от анкетите резултати.

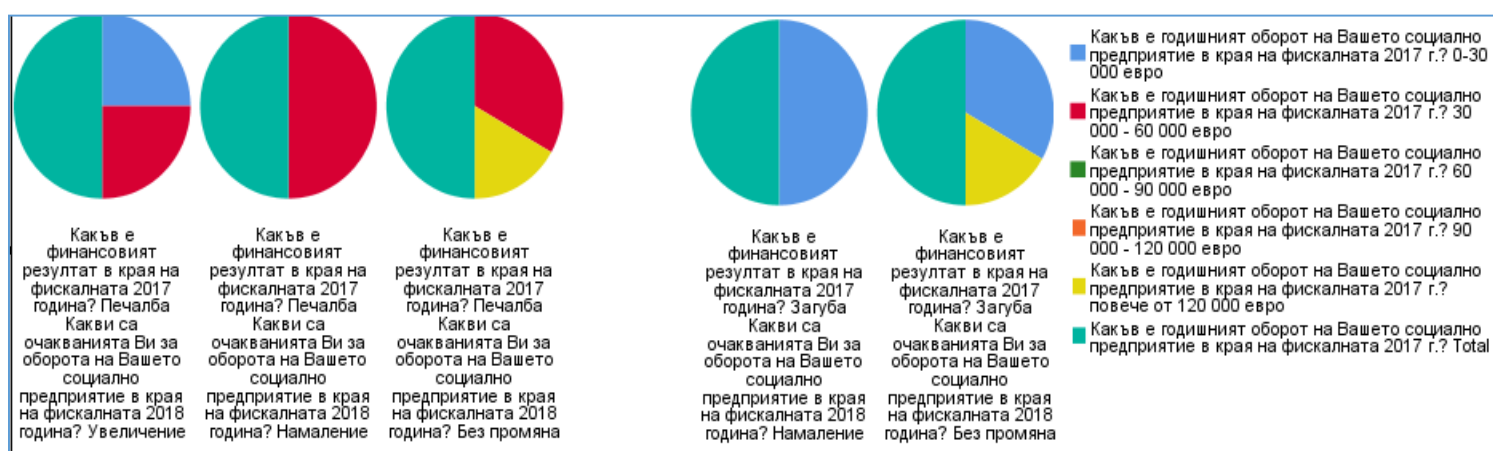

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 7. Бъдещ и настоящ финансов резултат - оборот на Социалните предприятия

	Какъв е финансовият резултат в края на фискалната 2017 година?								
		Печалба				Загуба			
		Какви са очакванията Ви за оборота на Вашето социално предприятие в края на фискалната 2018 година?				Какви са очакванията Ви за оборота на Вашето социално предприятие в края на фискалната 2018 година?			
		Увеличение	Намаление	Без промяна	Total	Увеличение	Намаление	Без промяна	Total
Какъв е годишният оборот на Вашето социално предприятие в края на фискалната 2017 г.?	0-30 000 евро	1			1		1	2	3
	30 000 - 60 000 евро	1	1	2	4				
	60 000 - 90 000 евро								
	90 000 - 120 000 евро				1				1
	повече от 120 000 евро				1			1	1
Total		2	1	3	6		1	3	4

Фигура 5. Бъдещ и настоящ финансов резултат - оборот на Социалните предприятия

Финансов резултат в края на 2017 г. и очакван през 2018 г.

Положителни са данните за финансовия резултат на анкетираните организации. С печалба са 60% от социалните предприятия, докато със загуба са 40%. От тези организации, които са с печалба за 2017 г., 50% смятат, че няма да имат промяна в оборота през 2018 спрямо 2017 г., 33 % смятат, че ще имат увеличение на приходите, и само 17% са на мнение, че 2018 г. ще бъде по – лоша спрямо 2017 г. От организациите отчели загуба през 2017 г. 75% смятат, че няма да имат промяна в оборота през 2018 г., а 25% смятат, че 2018 г. ще е по-лоша по отношение на оборота им. Нито една организация, която е отчела загуба през 2017 г. не смята, че 2018 г. ще е по – добра от тях.

Положителните финансови резултати на по-голямата част от анкетираните социални предприятия в област Хасково за 2017 г. показват, че дейностите в областта на социалната икономика могат да бъдат от полза не само за уязвимите

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

групи, но също така и за самите организации, а от там и за националната икономика.

Размер на оборота – финансов резултат през 2017 и 2018 г.

Според размера на оборота анкетираните организации попадат в три групи: големи-с оборот над 120 000 евро, средни-с оборот между 30 000 и 60 000 евро и малки-с оборот под 30 000 евро за финансовата 2017 година. Големите фирми съставляват 20% от анкетираните организации, средните и малките съставляват съответно по 40% за всяка група.

От големите фирми половината са реализирали печалба през 2017 , а другата половина загуба. Всички големи фирми обаче очакват, че през 2018 г. финансовият им резултат няма да претърпи промяна. Всички средни организации са реализирали печалба през 2017 г., като половината от тях смятат, че през 2018 г. няма да имат промяна. 25% от тях са на мнение, че 2018г.ще е по – добра, и останалите 25% - че 2018г. ще е по – лоша. От малките организации 66% са реализирали загуба през 2017г. и едва 33% печалба. Съответно реализиралите загуба смятат, че 2018 г. ще е или по – лоша или без промяна, а реализиралите печалба смятат, че 2018 г. ще е по-успешна финансово.

Изводите, които могат да се направят са следните: финансовият резултат през 2017 г. оказва въздействие върху очакванията на организациите за неговото равнище през 2018 г. По – специално, регистриралите загуба през 2017г. очакват да се запази същата тенденция и отново да реализират загуба през 2018 г. От регистриралите печалба 33% смятат, че ще имат увеличаване на приходите през 2018 г.

Забелязва се зависимост между размера на организациите и финансовия резултат. При малките фирми финансовият резултат е по – скоро загуба, с относително песимистични очаквания. При големите фирми резултатът е равно разпределен между печалба и загуба. Най – успешни се оказват средните фирми, всички от които реализират печалба.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Анализ на основните партньорски мрежи и организации по вид стопанска дейност (въпроси 14 и 21)

Функционирането на социалните предприятия, предвид сходството в целите и дейността си, налага необходимостта от партньорства за тяхното постигане с организации и институции както от частен, така и от публичен характер. На таб. 8 са показани предпочитаните партньорски организации според основната стопанска дейност на социалните предприятия в област Хасково.

Таблица 8. Партньорски организации

		Въпрос 21. С какви други организации социалното предприятие си взаимодейства или работи?								
		Университети	Профсъюзи	Общини	Търговски асоциации	Професионални асоциации	Организации на гражданското общество	Международни организации	Друго (моля, посочете)	Total
Въпрос 14. Каква е основната стопанска дейност на Вашето социалното предприятие?	Туристически услуги/Търговия			2			1	1		2
	Обществено хранене			1						1
	Бизнес консултиране / поддръжка	1		1			1			1
	Селскостопанско производство			1			1	1		1
	Образователни услуги	1		2			2	1		2
	Социални грижи			1						1
	Друго (моля, посочете):	2	2	2	1	2			2	5
	Total	3	2	7	1	2	2	1	2	10

Най - честият партньор на социалните предприятия са общините, като 70% от анкетираните посочват именно тях като основен партньор. На второ място са университетите, като 30% от анкетираните ги посочват като партньори. Между 10 и 20% от анкетираните посочват като партньори профсъюзите, търговските асоциации, професионалните асоциации, организациите на гражданското общество, международните организации и други.

Партньорите, които са най – често използвани от всички видове социални предприятия, независимо от тяхната дейност, са общините и организациите на гражданското общество. Те са партньори в почти всички сектори на дейност на социалните предприятия. Това показва, че държавата има ключова роля за развитието на социалната икономика, както и на обхвата и функционирането на социалните предприятия.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

На другия полюс са профсъюзите, търговските и професионалните асоциации, които са посочени като партньори само от предприятия с дейност други.

За развитието на социалното предприемачество важна роля заема и анализът на международния опит в тази сфера. Добрите практики са възможност за усъвършенстване на съществуващата социална икономика и за нейното по-благоприятно развитие.

Забелязва се обаче, че социалните предприятия в област Хасково в много ниска степен си взаимодействат с международни организации. Това налага необходимостта от подобряване на сътрудничеството в тази посока.

Разпределение на годишната печалба по размер на предприятието (въпроси 16 и 19)

Положителните фискални резултати позволяват разпределение на нетната печалба по различни направления. Разбира се разпределението на печалбата зависи от много фактори: дейност на фирмата; равнище на финансовия резултат, планирани инвестиции и проекти, задължения и т.н. Но фактор е също така и големината на предприятието по годишен обем на оборота. На таб. 9 и фиг. 6 е представено съпоставяне между обема и разпределението на печалбата на анкетираните фирми.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 9. Разпределение на нетната печалба

		Какъв е годишният оборот на Вашето социално предприятие в края на фискалната 2017 г.?					Total
		0-30 000 евро	30 000 - 60 000 евро	60 000 - 90 000 евро	90 000 - 120 000 евро	повече от 120 000 евро	
Посочете как разпределяте нетната печалба към днешна дата?	Откриване на работни места	1	3			1	5
	Увеличаване на инвестициите	1	1			1	3
	Разпределение на печалбата за служителите						
	Разпределение на печалбата за членовете	2					2
	Подкрепа за други социални предприятия						
	Друго (моля, посочете):						
	Total	4	4			2	10

Фигура 6. Разпределение на нетната печалба

Анкетираните предприятия посочват основно три опции за разпределение на печалбата – за откриване на работни места, за инвестиции и за членовете. От всички опции за разпределение на нетната печалба, с най-голям дял е откриването на нови работни места – с дял 50% от анкетираните. На второ място с 30% са увеличаване на инвестициите и с 20% разпределение на печалбата между членовете. Тези данни са показателни за ползите на социалните предприятия като възможност за стимулиране на заетостта и подпомагане на националната и местна политика за намаляване на безработицата и активиране на неактивните лица в област Хасково. Тези данни подчертават също и особеното значение на социалните предприятия за прехода на хората в неравностойно положение към пазара на труда.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От анализа на размера на предприятията става ясно, че големите организации разпределят печалбата поравно между инвестициите и откриването на работни места. Средните предприятия посочват, че разпределят печалбата както следва: 75% за нови работни места и 25% за инвестиции. Докато малките предприятия разпределят 50% между членовете и едва по 25%, съответно за инвестиции, и нови работни места.

Според размера на предприятията средните са най – социално насочени към инвестиране в заетостта и това донякъде е фактор за по – добрите им резултати спрямо другите два типа предприятия.

Анализ на основните източници на приходи и финансиране на социалните предприятия (въпроси 20 и 22)

Постигането на положителен или отрицателен финансов резултат е свързан с големината на приходите на всяка стопанска единица. За разлика от субектите в частния сектор, които реализират основно приходите си от продажба и кредитно финансиране на финансовия пазар, социалните предприятия могат да избират между множество канали като източници на приходи и финансиране. На таб. 10 и фиг. 7 са показани данните, получени от анкетираните субекти по източник на приходи.

Таблица 10. Основен източник на приходи

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Транзакции от общественния сектор	2	16,7%	25,0%
Транзакции от частния сектор	3	25,0%	37,5%
Транзакции от други институции на социалната и солидарната икономика	1	8,3%	12,5%
Спонсорства от местните власти	3	25,0%	37,5%
Спонсорство от държавата	2	16,7%	25,0%
Други спонсорства (моля, уточнете)	1	8,3%	12,5%
Total	12	100,0%	150,0%

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 7. Основен източник на приходи

От всички източници на финансиране най – често използваните са транзакциите от частния сектор и спонсорства от местните власти. Съответно 37,5% от анкетираните предприятия са посочили тези два източника на приходи. На следващо място, използвани от ¼ от анкетираните са транзакциите от общественния сектор и спонсорството от държавата с дял от 25% от предприятията. Най – рядко посочвани с дял по 12,5% са транзакции от други институции и други спонсорства.

Основният извод, който може да се направи от тези данни е, че социалните предприятия от област Хасково предпочитат да използват спонсорства или от местните власти, или от частния сектор, и в по-малка степен от държавата, или общественния сектор. Това донякъде е свързано с по – добре изградената практика за подпомагане и финансиране на социалните предприятия на местно ниво от местните институции и фирми.

На таб. 11 и фиг. 8 тези изводи са допълнени с информация за основните източници на финансиране на социалните предприятия. Основните канали, използвани за финансиране са спонсорство, заеми, овърдрафт, ресурси в натура и друго. Всички са използвани относително поравно от анкетираните организации като най – рядко използван канал е овърдрафт кредитната линия. Това може да е свързано с липсата на практика от банковите и кредитните институции за кредитиране на такъв род предприятия на местно ниво, както и от установена практика за финансиране,

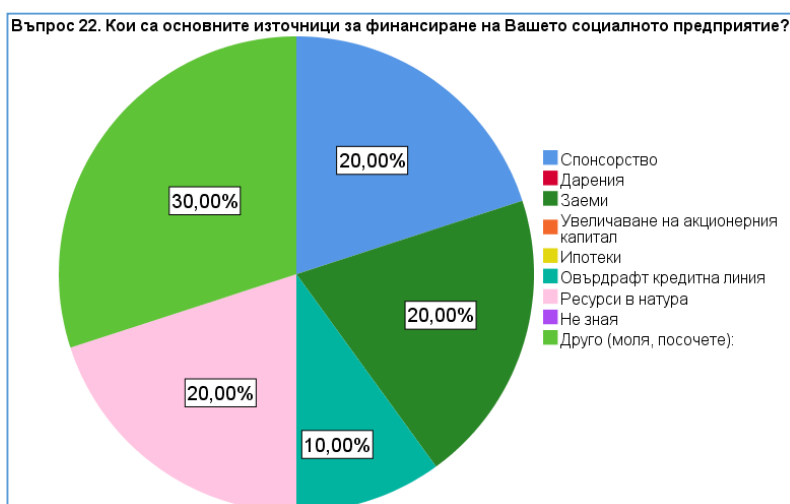
www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

която е по – достъпна като спонсорството от местни публични и частни организации.

Таблица 11. Основен източник на финансиране

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Спонсорство	2	20,0%	22,2%
Заеми	2	20,0%	22,2%
Овърдрафт кредитна линия	1	10,0%	11,1%
Ресурси в натура	2	20,0%	22,2%
Друго (моля, посочете):	3	30,0%	33,3%
Total	10	100,0%	111,1%

Фигура 7. Основен източник на финансиране

Таблица 12. Брой служители

Колко служители има във Вашето социално предприятие?			
	Frequency	Percent	Cumulative Percent
2	1	10,0	10,0
5	1	10,0	20,0
7	1	10,0	30,0
9	2	20,0	50,0
10	1	10,0	60,0
12	1	10,0	70,0
19	1	10,0	80,0
24	1	10,0	90,0
60	1	10,0	100,0
Total	10	100,0	

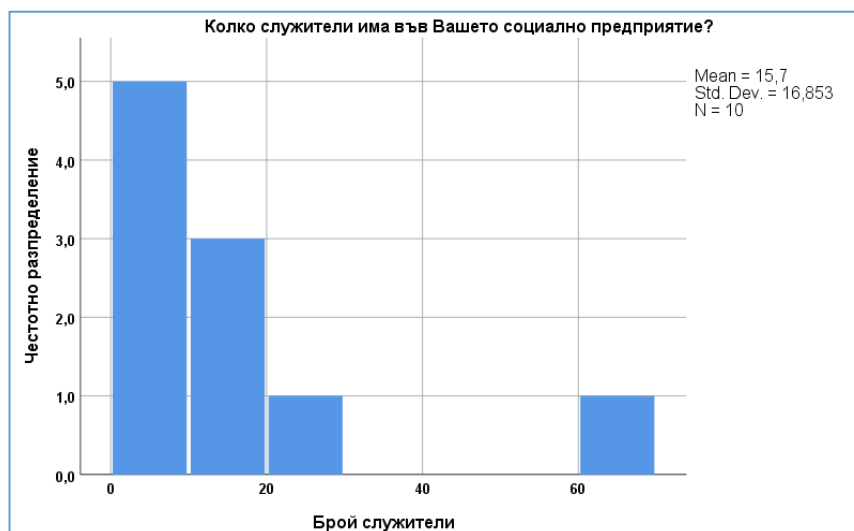
Анализ на данни за човешки ресурси. Анализ на работната сила към този момент (въпрос 23)

Важен момент при анализа на социалните предприятия е не само тяхната големите спрямо обем на приходи, но също така и тяхната големина спрямо размера на работната сила, като заети лица. Подобно на разликите в обема, и разликите в броя на работниците е значителна. Предприятията варират от такива с брой 2-ма служителя до такива с брой 60 служителя. Спрямо размерът на служителите социалните предприятия могат да бъдат разграничени като микро, малки и средни предприятия. На таб. 12 и фиг. 9 са представени броят служители на всички анкетиранни социални предприятия в област Хасково.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 8. Брой служители

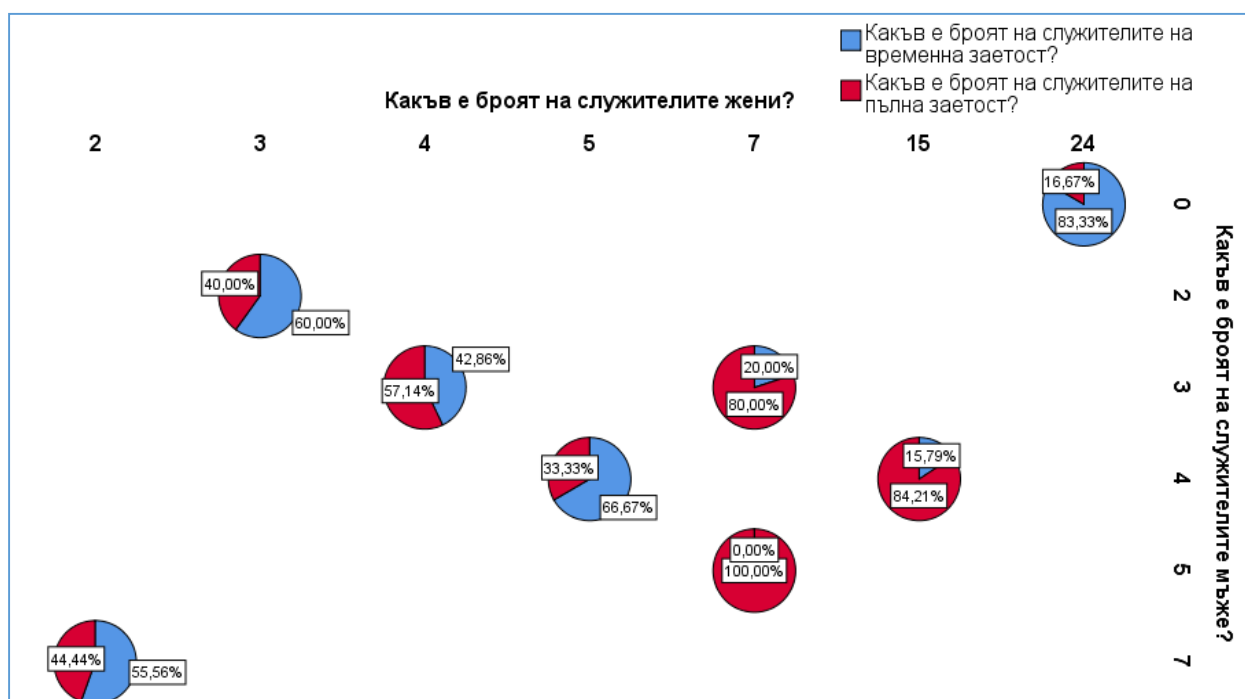
Въпреки разнообразието във броя по националната класификация на предприятията може да се заключи, че 6 предприятия са микро (служители 10 и по – малко); 3 са малки (до 50 служителя) и само 1 е средно със служители над 50. Средният брой на служителите в предприятията е около 16 човека. От всички 10 предприятия 9 имат брой на служителите между 2 и 24 и само едно е със служители-60 човека. Това показва, че средната аритметична на цялата група не е обективна. Ако се премахне последното средно предприятие средният брой служители спада от 16 до 11 човека.

Структурен анализ на работната сила по пол и вид заетост (въпроси 24 и 25).

Служителите на всяка организация са ключът към нейният успех. Нито една дейност не може да се развива без производствения фактор труд, както и именно той е показателен за качеството на предлаганите стоки и услуги и социалните предприятия не са изключение. На фиг. 10 е представена заетостта на социалните предприятия по пол, от една страна, и по тип заетост – пълна и временна, от друга страна. На графиката е представена информация само за 8 предприятия, защото 2 не са попълнили необходимата информация в анкетите.

Фигура 9. Видове заетост по пол

Заетостта по пол показва интересна картина. Заетите жени са повече от заетите мъже 24 срещу 7 като рангова скала на графиката. Също така две от предприятията показват поляризация. При едното всички 24 служители са жени и няма нито един представител на мъжкия пол, а при другото от 9 служителите 7 са мъже и само 2 жени. Като изключим тези две предприятия останалите показват тенденция, че с увеличаване броя на служителите се увеличават приблизително поравно и броят на служителите от двата пола.

Според типа заетост при всички микро предприятия временната заетост преобладава над пълната, а при малките предприятия с изключение на едно пълната заетост е водеща. Следователно може да се направи изводът, че видът на заетостта (временна или пълна) зависи от размера на предприятията. Тези с по-

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

малък капацитет са ограничени да предлагат временна заетост, докато тези с по-голям капацитет имат по-голяма възможност да предоставят на служителите си пълна заетост.

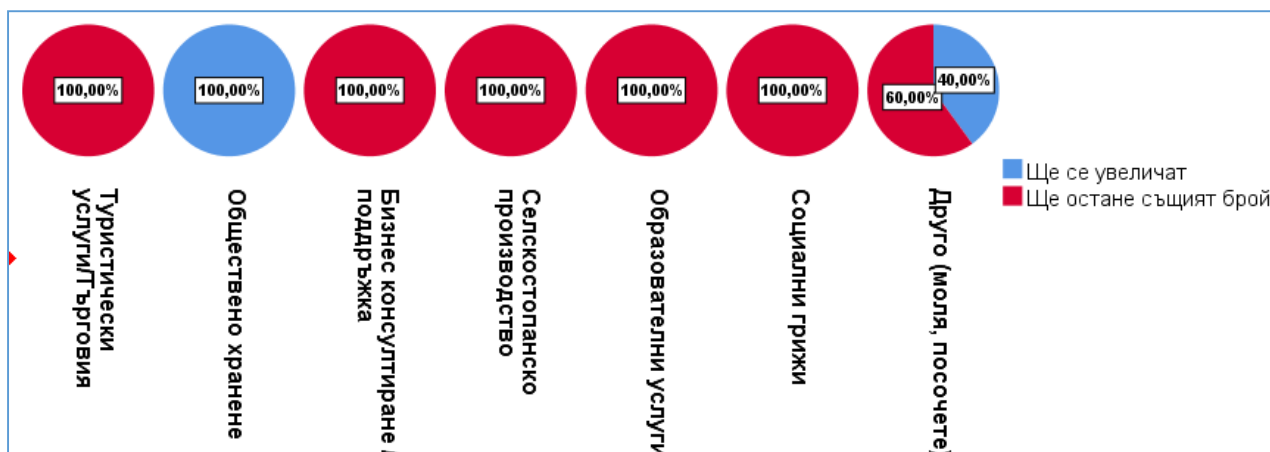
Анализ на динамиката в работната сила по вид дейност на предприятията (въпрос 26)

Очакваният финансов резултат е основен измерител за бъдещата дейност на фирмата в областта на финансите на фирмата. В сферата на човешките ресурси очакваният брой на служителите също е показателен за перспективите пред социалните предприятия. В този смисъл високите очаквания за броя на служителите кореспондира с благоприятните очаквания за дейността на фирмата през следващите периоди. На таб. 13 таблично и на фиг. 11 графично са представени очаквания за броя на служителите през следващата година на анкетиранияте социални предприятия в област Хасково по вид на тяхната стопанска дейност.

	Какви са очакванията Ви за броя на служителите в края на годината?				Total
	Ще се увеличат	Ще намалее	Ще остане същият брой	Не зная	
Туристически услуги/Търговия			2		2
Обществено хранене	1				1
Бизнес консултиране / поддръжка			1		1
Селскостопанско производство			1		1
Образователни услуги			2		2
Социални грижи			1		1
Друго (моля, посочете):	2		3		5
Total	3		7		10

Таблица 13. Очаквания за броя на служителите според стопанската дейност на СП

Фигура 10. Очаквания за броя на служителите според стопанската дейност на СП

Данните показват, че въпреки песимистичните финансови резултати за 2017 г. и частично очакваните такива за 2018 г. , не се прогнозира намаляване в броя на служителите. Това се обяснява, както с насърчаване на заетостта като основна цел на социалните предприятия, така и с практиката да се търсят икономии по други пера и само в краен случай да се намалява персоналът. От анкетираните фирми 70% прогнозираят, че броят на служителите им ще остане без промяна, докато 30% смятат, че техният брой ще се увеличи.

По сектори единствено при общественото хранене се забелязва, че очакванията на социалните предприятия са свързани с увеличаване на персонала, докато всички останали смятат, че ще броят на служителите ще остане без промяна. Само при дейност друго се отчитат и двете възможности. Въпреки това, липсата на очакване за намаляване на персонала е показателна за благоприятното развитие на средата за социални предприятия в региона. Данните показват, че социалните предприятия са с оптимистични очаквания за развитието на дейността и просперитетът им.

Анализ за свързаност в доброволна мрежа по вид дейност (въпрос 27)

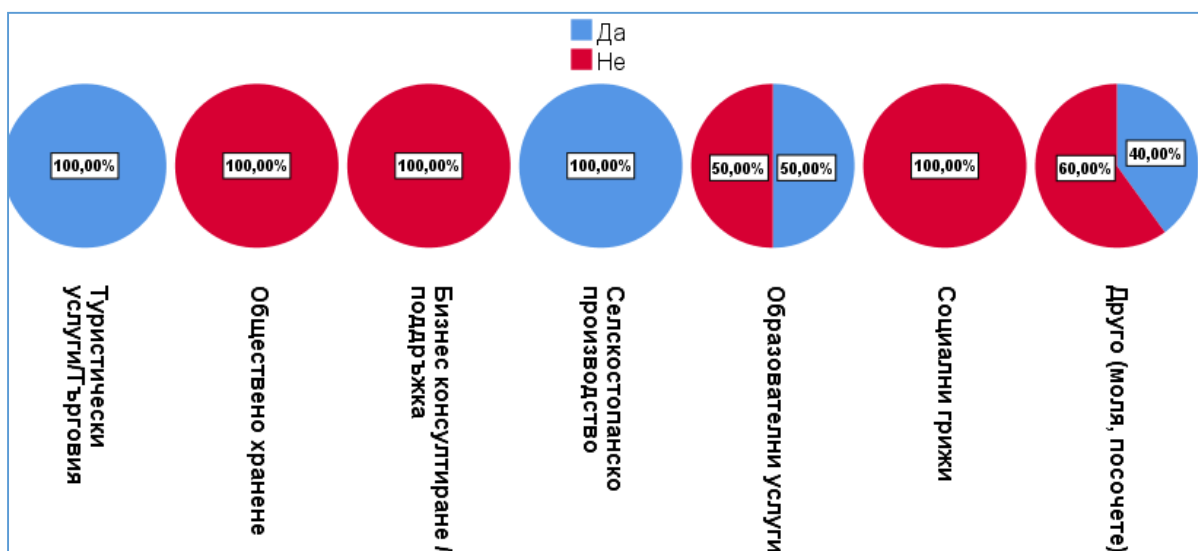
www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Наличието на доброволческа мрежа в много случаи е изключително важно за функционирането на социалните предприятия особено, ако нямат постоянно финансиране или са с идеална цел. В този смисъл, наличието на ясна практика за такава мрежа и нейното използване е гарант за добра среда за развитие на този тип дейност. На таб. 14 таблично и на фиг. 12 графично е представена свързаността на социалните предприятия в региона с доброволчески мрежи, разпределени по сектори на дейност на социалните предприятия.

	Вашето социално предприятие свързано ли е с доброволческа мрежа?		
	Да	Не	Total
Туристически услуги/Търговия	2		2
Обществено хранене		1	1
Бизнес консултиране / поддръжка		1	1
Селскостопанско производство	1		1
Образователни услуги	1	1	2
Социални грижи		1	1
Друго (моля, посочете):	2	3	5
Total	4	6	10

Таблица 14. Доброволческа мрежа по сектори

Фигура 11. Доброволческа мрежа по сектори

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Данните показват, че 40% от анкетираните социални предприятия използват доброволчески мрежи, докато 60% не използват такава. Предвид малкия брой анкетирани тези стойности могат да се тълкуват като 50/50 разпределение по този вид практика.

По сектори три сектора твърдо не използват такъв вид практика – общественото хранене, бизнес консултирането и социалните грижи. От друга страна два сектора твърдо използват такава практика – туристическите услуги и търговия, и селскостопанското производство. Единствено образователните услуги и другите услуги частично са свързани с подобни мрежи.

Тези данни показват, че в региона има ясна практика за използването на доброволческите мрежи от социалните предприятия.

Анализ на ефектите от дейността. Бенефициенти на дейността по вид дейност на предприятията (въпрос 28)

Създаването на социалните предприятия цели предоставянето на специфични услуги на населението от обществено – икономически характер. Тези услуги се насочени да задоволят потребностите на определена целева група. Това е представено на таблично в таб. 15 и графично на фиг. 13 като е направено сравнение между дейността на социалните предприятия в региона и целевата група на техните услуги. По този начин се търси асоциационна връзка между тях на регионално ниво.

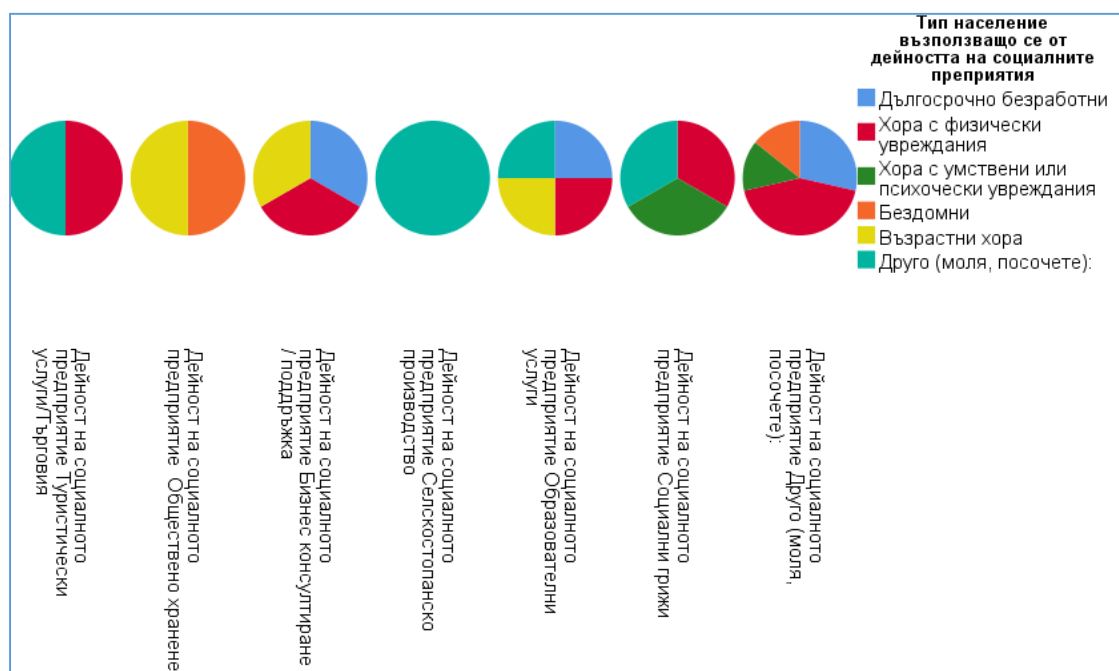

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 15. Целева група - дейност на СП

Тип население възползващо се от дейността на социалните предприятия	Дългосрочно безработни	Дейност на социалното предприятие						Total	
		Туристически услуги/Търговия	Обществено хранене	Бизнес консултиране / поддръжка	Селскостопанско производство	Образователни и услуги	Социални грижи		Друго (моля, посочете):
Дългосрочно безработни				1		1		2	3
Хора с физически увреждания	1			1		1	1	3	6
Хора с умствени или психически увреждания							1	1	2
Бездомни			1					1	2
Хора след период на лишаване от свобода									
Бежанци и търсещи убежище									
Хора с проблеми със зависимости (алкохол, наркотици)									
Млади хора с неморално поведение									
Жертви на домашно насилие									
Възрастни хора			1	1		1			2
Не зная									
Друго (моля, посочете):		1				1	1	1	2
Total		2	1	1	1	2	1	5	10

Фигура 12. Целева група - дейност на СП

От всички целеви групи хората с физически увреждания са основен тип от населението, което се възползва от услугите на социалните предприятия. От

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

анкетираните предприятия 60% посочват именно тях като бенефициенти на услугите си. Освен тях, 30% от предприятията са насочени към дългосрочно безработните, а останалите 20% към бездомните, хората с умствени и психически увреждания, възрастните хора и други. Групи от населението, които не са бенефициенти на услугите на социалните предприятия и не са припознати от тях като целева група са хората след период от лишаване от свобода, бежанците, хората със зависимости, младите с неморално поведение и жертвите на домашно насилие.

По вид дейност всички дейности са насочени към 2 или 3 целеви групи, като само предприятията в селскостопанската сфера таргетират една група.

Основен извод, който може да се направи е, че целевите групи на социалните предприятия са хора, които са в неравностойно положение и че без посредничеството на подобен тип предприятия тези уязвими групи ще останат в изолация-извън обхвата на трудовия пазар, а също и извън обществения живот.

Въпреки че липсва строго таргетиране към една целева група от социалните предприятия, са налице цели групи, които остават извън тяхната дейност. Следва да се анализира допълнително възможността за разширяване дейността на местно ниво на социалните предприятия като се включат и тези групи.

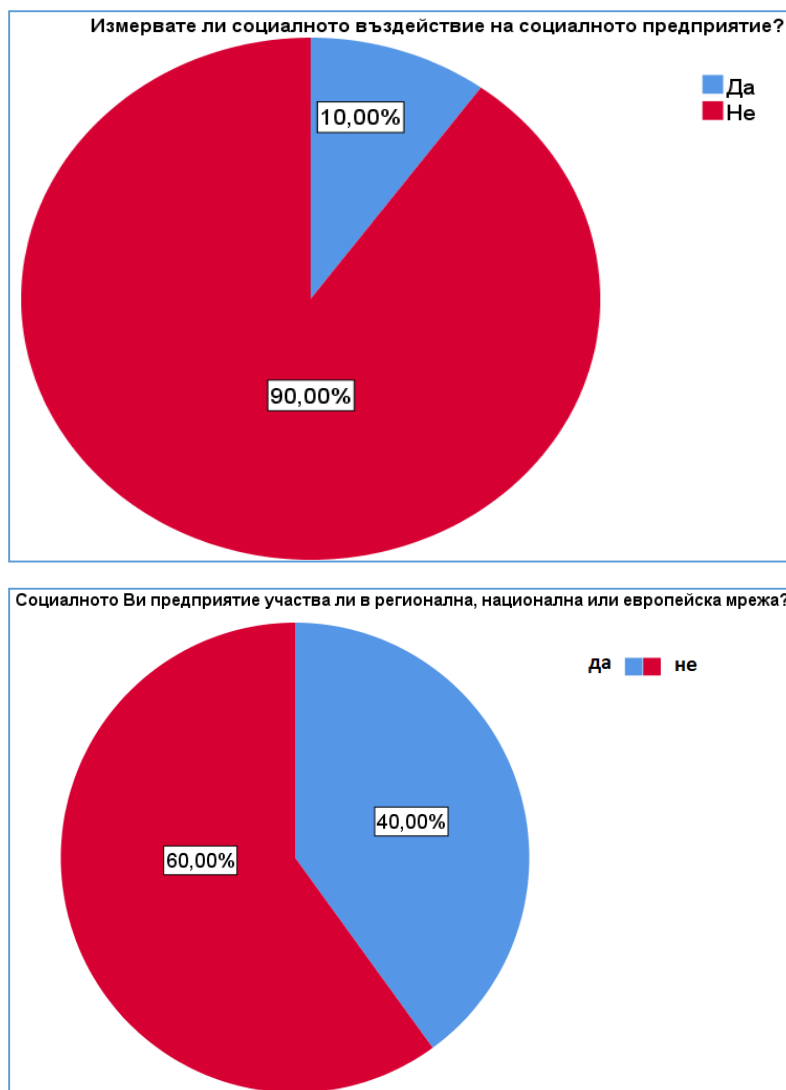
Анализ за въздействието и участието на предприятията (въпроси 29 и 31)

Измерването на социалното въздействие и участието в регионална, национална и европейска мрежа е показано на фиг. 14.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 13. Социално въздействие и участие в мрежа

И двата показателя определят развитието на солидарната икономика и практика на социалните предприятия да функционират над тясно ограничено регионално ниво. Измерването на тяхното въздействие и връзката с институции от национален и международен характер е ключова за развитието на сектора и за подобряване ефективността в предлагането на услугите.

Данните показват, че едва 10% от социалните предприятия в региона измерват социалното си въздействие, но 40% или почти половината вземат участие в мрежа от регионален, национален и международен тип. Тези данни са положителни,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

защото повишеното участие с партньори извън региона би могло да подобри практиката към измерване на социалното въздействие от предприятията.

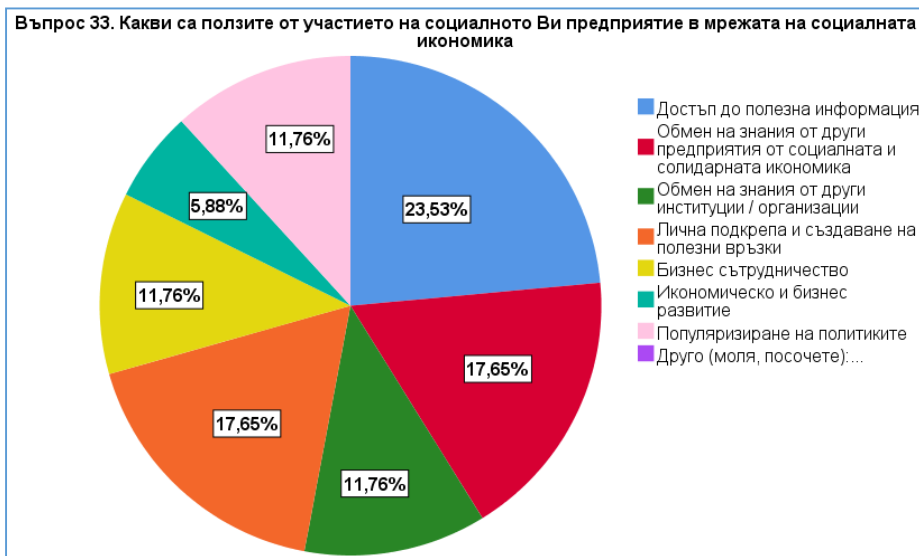
Анализ на ползите от участие в мрежа (въпрос 33)

Практиката за участие в мрежи между социалните предприятия и други партньори от публичния и частния сектор, и то в над регионален обхват, е добра оценка за развитието на социалната икономика в област Хасково. На таб. 16 таблично и на фиг. 15 графично са представени ползите, които социалните партньори изтъкват като причина за участието им в такъв род мрежи.

Таблица 16. Ползи от участие в мрежи

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Достъп до полезна информация	4	23,5%	44,4%
Обмен на знания от други предприятия от социалната и солидарната икономика	3	17,6%	33,3%
Обмен на знания от други институции / организации	2	11,8%	22,2%
Лична подкрепа и създаване на полезни връзки	3	17,6%	33,3%
Бизнес сътрудничество	2	11,8%	22,2%
Икономическо и бизнес развитие	1	5,9%	11,1%
Популяризиране на политиките	2	11,8%	22,2%
Total	17	100,0%	188,9%

Фигура 14. Ползи от участие в мрежи

Най – често посочваната полза от анкетираните предприятия е достъпът до полезна информация, като почти 45% смятат така или половината анкетираните предприятия посочват този вид полза от участието в мрежи с партньори. С по 33.3% и 22.2% съответно са посочени ползите: обмен на знания от други предприятия, създаване на полени връзки, обмен на знания от институции, бизнес сътрудничество и поляризирането на политиките. Само икономическото и бизнес развитие е посочено като полза от едва 11% от анкетираните социални предприятия в региона.

Анализ за принцип при избор на доставчик (въпрос 34)

Изборът на доставчик е основна част от дейността на всяко предприятие независимо от вида, сферата на дейност или неговия публичен, или частен характер. Нещо повече, правилното управление на избора на доставчици е основна част от системите за управление на качеството по стандарти като ISO 9001:2008, OHSAS 18000, ISO 14000, ISO 22000 и т.н. Всяка фирма, регламентирано или не, има изградена процедура за подбор, и социалните предприятия не са изключение. На таб. 17 таблично и на фиг. 16 графично са представени основните принципи, по които социалните предприятия от регион Хасково извършват този подбор.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 17. Принцип за избор на доставчик

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Според практиките на трудовите отношения	2	13,3%	20,0%
Според качеството на своите продукти / услуги	4	26,7%	40,0%
Доставят според най-добрите цени	3	20,0%	30,0%
Осигуряват справедливи цени, както за производителя, така и за потребителя	2	13,3%	20,0%
Споделяне на обща визия за икономиката	2	13,3%	20,0%
Участие в съвместна мрежа	1	6,7%	10,0%
Доставят местни продукти	1	6,7%	10,0%
Total	15	100,0%	150,0%

Фигура 15. Принцип за избор на доставчик

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Данните показват, че като най – основен принцип при избор на доставчик анкетираните предприятия (40%) посочват качеството на продуктите и услугите. На второ място- 30% от предприятията смятат за водещ принцип най – добрата цена. Едва 20% извършват селекцията на база практики на трудовите отношения, справедливите цени и за производителя и потребителя, и споделянето на общата визия за икономиката. И само 10% от анкетираните посочват участие в съвместна мрежа и доставянето на местни продукти. Тези данни показват, че предприятията основно се водят от качеството и цената при избор на доставчик, като също така използват широк набор от механизми за селектиране на подходящия доставчик.

Анализ предизвикателства. Кръстосан анализ „основни предизвикателства – планове за развитие през следващата година“ в логиката проблем – решение (въпроси 35 и 36)

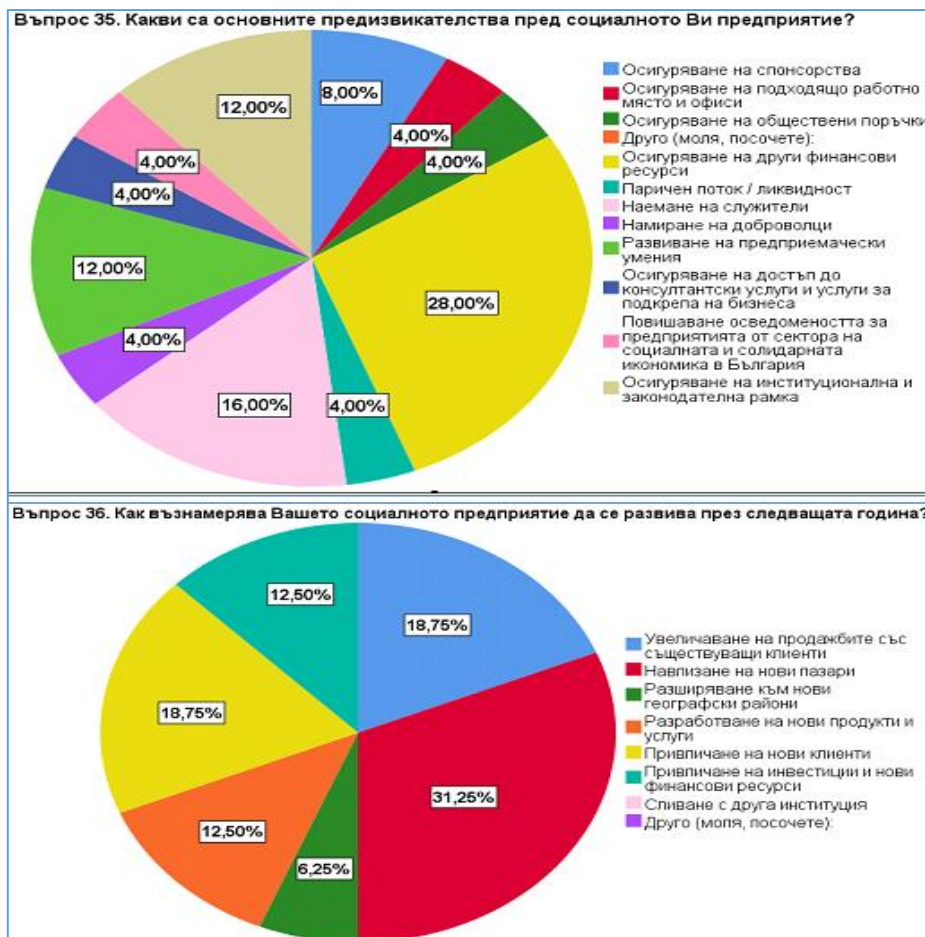
Успешната дейност от функционирането на всяка единица зависи от възможността за справяне с предизвикателствата и трудностите от всякакъв характер. Поради тази причина периодично всяка организация създава стратегии, политики, планове и мерки за справяне с идентифицираните трудности. В тази връзка на таб. 18 и на фиг. 17 са представени данните за трудностите и мерките за тяхното преодоляване, изведени от анкетираните социални партньори в област Хасково.

		Планове за развитие през следващата година						
		Увеличаване на продажбите със съществуващи клиенти	Навлизване на нови пазари	Разширяване към нови географски райони	Разработване на нови продукти и услуги	Привличане на нови клиенти	Привличане на инвестиции и нови финансови ресурси	Total
Основни предизвикателства	Осигуряване на спонсорства	1	1				1	2
	Осигуряване на други финансови ресурси	3	3		2	2	2	7
	Паричен поток / ликвидност				1	1		1
	Наемане на служители	2	2				2	4
	Намиране на доброволци	1						1
	Развиване на предприемачески умения	1			2	1		3
	Осигуряване на достъп до консултантски услуги и услуги за подкрепа на бизнеса	1						1
	Повишаване осведомеността за предприятията от сектора на социалната и солидарната икономика в България		1					1
	Осигуряване на институционална и законодателна рамка	1	1		1	1	1	3
	Осигуряване на подходящо работно място и офиси			1				1
	Осигуряване на обществени поръчки		1				1	1
	Total	3	5	1	2	3	2	10

Таблица 18. Предизвикателства - планове

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9c.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 16. Предизвикателства - последици пред СП

Най – голямото предизвикателство, което организациите посочват като трудност пред развитие на своята дейност е осигуряване на други финансови ресурси (70% от предприятията са посочили именно това като основно предизвикателство). На следващо място между 30 и 40% от анкетираните посочват като основно предизвикателство наемането на служители, развитието на предприемачески умения, осигуряването на институционална и правна база. Едва 10% от предприятията посочват като основна трудност паричния поток, намирането на доброволци, достъпа до консултантски услуги, осведомеността, подходящото работно място и обществените поръчки.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От плановете за развитие, 50% от анкетираните посочват навлизането на нови пазари, 30% посочват увеличаване на продажбите със сегашната клиентска база и увеличаване на клиентите на предприятието. Между 10 и 20% от анкетираните посочват като план за развитие разработването на нови продукти и услуги, привличането на инвестиции и нови финансови средства, както и разширяване към нови географски райони.

Като обобщение на данните основните трудности за социалните предприятия са осигуряване на допълнителни финансови ресурси, наемането на служители, институционалната и правна рамка.

За да се премахнат основните пречки пред развитието на социалното предприемачество е необходимо да се подобрят регулациите спрямо социалните предприятия. От особена важност е да има ясна дефиниция за съществуването им, както и ясна правна рамка, която да дава светлина за юридическата същност на социалните предприятия. Ясното законодателство, уреждащо този тип предприятия, би спомогнало значително да се решат основните въпроси, пред които е изправено социалното предприемачество.

Основните плановете на социалните предприятия за бъдещото развитие са: навлизането на нови пазари и разширяване на продажбите и клиентите на предприятията. С тези механизми предприятията се опитват да се справят с трудностите пред тяхната дейност в региона.

Кръстосан анализ „възможности за развитие – вяра в правителствените политики и информираност“ (въпроси 37, 38 и 39)

Много от анкетираните лица, както и общото мнение в обществените среди е, че не съществуват възможности за развитие на този сектор, както и че публичните политики не успяват да се справят с насърчаване развитието на социалните предприятия и социалната икономика като цяло. На таб. 19 е направено кръстосано съпоставяне за информираността за настоящата законодателна и институционална рамка и мнението за възможностите за развитие и ефекта от публичните политики. Целта е да се разкрие дали песимистичното отношение към публичните политики и

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

възможностите за развитие не се дължи на липса на информираност, а не толкова на реалността.

Таблица 19. Информирани ли сте за настоящата институционална и законова рамка относно социалната и солидарната икономика?

		Информирани ли сте за настоящата институционална и законова рамка относно социалната и солидарната икономика?					Total
		Не	Слабо	Умерено	Значително	Високо	
Съществуват ли възможности за развитие на предприятията в сектора на социалната икономика на Вашия пазар?	Не		1	1			2
	Слабо	1	2	1	1		5
	Умерено				2		2
	Значително			1			1
	Високо						
	Total	1	3	3	3		10
Вярвате ли, че правителствените политики допринасят за развитието на социалните предприятия в социалната и солидарната икономика?	Не допринасят	1	1				2
	Слабо допринасят		2			2	4
	Умерено допринасят			1	1		2
	Значително допринасят			2			2
	Изключително допринасят						
	Total	1	3	3	3		10

От анкетирани социални предприятия 30% заявяват, че тяхното ниво на информираност за настоящата институционална и правна рамка е значително. Нито една организация не посочва равнище на информираност високо. Други 30% посочват умерена информираност, 30% слаба информираност и 10% липса на информираност. Ако се разделят резултатите в две групи 60% посочват значителна до умерена информираност, а 40% слаба до липса на такава. Следователно, би могло да се каже, че половината предприятия почти не са запознати с реалната роля на публичните политики и с възможностите на институционалната и правна рамка.

Оценяването на възможностите за развитие е следното: нито една фирма не посочва висока възможност за развитие, едва 10% посочват значителна възможност, 20% умерена възможност, 50% слаба възможност, и 20% липса на всякаква възможност за развитие. Или 30% възприемат умерена до значителна възможност, докато 70% слаба до липса на такава.

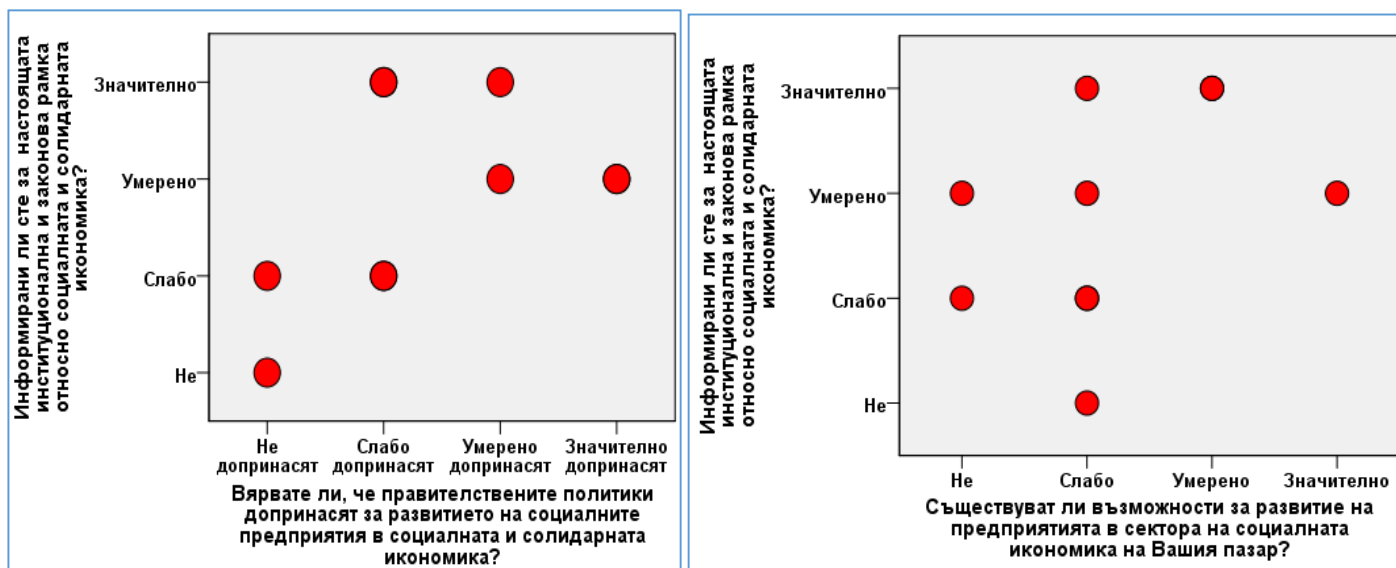
Възприемането за положителната роля на публичните политики като възможност за развитие на сектора е сходно като това за възможностите. Нито една фирма не посочва че публичните политики изключително допринасят за развитието на

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

сектора, едва 20% посочват, че значително допринасят, 20%, че умерено допринасят, 40%, че слабо допринасят, а 20%, че не допринасят. Или 40% от анкетиранията предприятия смятат, че политиките допринасят значително до умерено, а 60%, че допринасят слабо или не допринасят.

Съпоставка между мнението по двата въпроса и равнището на информираност е представено на фиг. 18.

Фигура 17. Информираниост за публичните политики и възможностите за развитие

Данните показват, че е налице положителна връзка между възприемането на публичните политики като добра възможност за развитието на сектора и равнището на информираност за възможностите, които дава институционалната и правна рамка. С увеличаване на равнището на информираност е налице благоприятно разбиране за ролята на политиките, и обратно. В този случай може да се потвърди, че липсата на информираност значително влияе върху негативното възприемане на ролята на публичните политики.

Тази връзка не може да се потвърди ясно при съпоставянето на равнището на информираност и възприемането на възможностите за развитие пред социалните предприятия.

4. НАГЛАСИ И ОЧАКВАНИЯ НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА ЦЕЛЕВИТЕ ГРУПИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА

Изследването на нагласите и очакванията на целевите групи е част от теренното проучване в поръчката. Целта беше да се осигури информация за достигнатото равнище на развитие на социалните предприятия, функциониращи в област Хасково; както и за въздействието на тези предприятия върху целевите групи. Поддейностите в теренното проучване включваха:

- Провеждане на фокус групи с участието на: 1) представители на социалните предприятия и 2) представители и експерти имащи отношение към сектора на социалната и солидарната икономика и органи, насърчаващи и подкрепящи социалната и солидарната икономика в област Хасково.
- Провеждане на анкети с представители на:
 - работещите социални предприятия, които да очертаят профила на активните социални предприятия в Хасковска област;
 - безработните и хората с увреждания, чрез която ще се регистрира информираността на хората от целевите групи и тяхната готовност за включване в социалната икономика;
 - представители на експерти/институции от сектора на социалната икономика.

В предходната точка на Доклада са представени резултатите от анкетното проучване на работещите социални предприятия и е очертанато състоянието на социалната икономика в област Хасково.

За да бъде завършена цялостната картина обаче е необходимо изследването на нагласите и на други заинтересовани страни (целеви групи), а именно: лица от

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

уязвими групи, в. т.ч. и хора с увреждания, както и представители на експерти/институции от сектора на социалната икономика.

Оценката на проведените проучвания и резултати от фокус групите дават възможност за проследяване на актуалните тенденции и предизвикателствата при социалното предприемачество в област Хасково, както и за пряко участие на заинтересованите лица чрез представяне на конкретни мерки и решения на възникналите проблеми. Теренните проучвания дават възможност и за изследване на готовността и нагласата на безработните и хората с увреждания да участват в разработването и реализирането на продукти и услуги, носещи осезаеми ползи, както за самите тях, така и за обществото.

Резултатите от анализа на анкетиранията целеви групи могат да се очертаят в следните направления:

Анализ на резултатите от анкетиранията на безработни лица и хората с увреждания

За нуждите на анализа беше разработена стандартизирана анкетна карта състояща се от 20 закрити въпроса. Анкетата е попълнена от 131 респондента от област Хасково. За обработка на данните е използван програмен продукт SPSS-25.0. Структурата на анкетната карта включва няколко блока:

1. Демографски характеристики на респондентите;
2. Социална характеристика на респондентите, имаща отношение към анализирания проблем;
3. Актуално състояние на трудова заетост;
4. Степен на информираност относно наличието и действието на предприятия от социалната икономика;
5. Степен на готовност за участие в социалната икономика;
6. Намерения и нагласи за участие и/или развитие на собствен бизнес в сферата на социалната икономика

I. Демографски характеристики на респондентите

В съответствие с избрания квотен подход за формиране на извадката – пол и възраст, са регистрирани данни, които са допълнени и със семейно положение. Допълнението се наложи поради специфичния характер на фирмите в Р. България – те да бъдат предимно семейни. Подробно данните са дадени във фигури № 40 41 и 42.

Техния анализ приблизително очертава демографския профил на хората от област Хасково, които желаят да участват колективно или самостоятелно в дейността на предприятията от социалната икономика. Това са – мъже и жени – на възраст от 30-50 год., които основно имат създадено семейство. С около 10% по-малко са респондентите със същия профил, но те са неомъжени/неженени.

2. Социални характеристики на респондентите

От възможните социални измерения на респондентите, ние съсредоточихме своето внимание върху две – степен на образование (фиг. 19) и средномесечен доход на глава от домакинството (фиг. 43). Избора е предопределен от изразената връзка между образование и готовност за включване в социалното предприемачество и финансовия фактор в семейството – като мотив за започване на собствен бизнес. От позициите на образованието, индивидите които имат определена степен за готовност за участие в сферата на социалната икономика са около 85% (средно и висше), което е солидна основа за развитието на този вид икономика. *Тук може да се добави и нещо по-значимо. Детайлизирането на анализа показва, че връзката образование актуално трудово състояние е и статистически значима, т.е. дава възможност да се изкаже хипотезата, че един от най-значимите фактори за развитието на социалната икономика е образованието и то притежаваното. На второ място, безработицата е най-силно изразена при респондентите със средно образование (над 50%), както и при тези с основно и по-ниско (25%). Тези факти позволяват да се постави много по-дълбинния въпрос – възможно ли е хора с ниско образование да се включат в социалната икономика било като развитие на собствен бизнес или да бъдат предприемачи.*

От друга страна, независимо, че около 68 % от респондентите имат парични доходи до 500 лв., те са особено предпазливи да се включат в нещо ново за област в която живеят.

3. Актуално състояние на трудова заетост

Актуалното състояние на трудова заетост в целевата група е повече от тревожно. Основания за подобно заключение ни дават не само нейните основни измерения, но и формираните и вече трайно поддържани тенденции. На първо място поставяме безработицата – 71% (фиг. 20). Но, това е едната страна на „монетата“. От друга страна, нейната времево измерение (фиг. 22) има ярко изразена тенденция към увеличаване на времето на престояване в състояние на безработица (81% са респондентите, които са трайно безработни). Изхождайки от тази основа, може да предположим, защо делът на регистрираните и нерегистрираните на бюро по труда е почти равен (фиг. 21). Едно от възможните обяснения е липсата на перспектива – независимо от това дали фигурираш в списъците на бюро по труда или не. Може би основен мотив е този за получаване на социална помощ.

От изследваната целева група делът на хората, които имат социални потребности е значителен 40% (фиг. 23), което с още по-голяма сила поставя въпроса за активно участие с сферата на социалната икономика (фиг. 24).

4. Степен на информираност относно наличието и действието на предприятия от социалната икономика

За регистриране на нивата на информираност на респондентите беше използвана 5-^{ет} степенна скала (фиг. 25), което позволи тяхното много по-точното диференциране. Получените данни показват, че за около 40% от респондентите са убедени, че тази сфера на икономиката съществува, за 50% – тя е фикция. *Влиянието на образованието върху мнението на респондентите за съществуването на функционираща пазарна икономика е диференцирано (фиг. 26). Контраста е най-ярък при групата респонденти със средно образование. Направената констатация има значение, ако към сегмента от целевата група – хора притежаващи средно образование – се насочат публичните политики в тази сфера на икономиката. Този извод е практически, който се потвърждава и от анализа на*

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

влианието на образованието върху степента на готовност за включване на хората в сферата на социалната икономика (фиг. 27). В случая е важно не само най-високия дял на респонденти със средно образование, но и предположението, че ако фокуса на вниманието на местната власт и бизнес се насочат към тази категория индивиди, те могат да се окажат „двигател“ за развитието на тази част от икономиката. Паралелно с това потърсихме и кои са основните информационни източници за гражданите на област Хасково (фиг. 28). Най-значими се оказаха два информационни канала – приятели и познати и телевизия. Изключително нисък е делът, както на социалните мрежи, така и на местните вестници и рекламата. Едновременно с това, този факт показва и къде трябва да се насочат усилията на публичните политики на местно ниво.

В хода на анкетиранието получихме данни и за познаваемостта на действащите предприятия в социалната икономика (фиг. 29) в област Хасково. Независимо, че техният брой е незначителен (7 предприятия) те не са особено популярни и сред тях няма предпочитано.

5. Степен на готовност за участие в социалната икономика

На фона на сравнително високата безработица и трудности в професионалното развитие буди недоумение липсата на интерес към предприятията на социалната икономика (фиг. 30). Независимо от специфичните им особености те осигуряват определено добро жизнено равнище перспективи за професионална реализация. Според нас този тип поведение заслужава отделно специално проучване, защото без изясняване на мотивите за липса на интерес е почти невъзможно да се формират определени политики в тази жизнена сфера.

6. Намерения и нагласи за участие и/или развитие на собствен бизнес в сферата на социалната икономика

С този модул на анкетната карта бяха тествани нагласите на респондентите да предприемат активни действия за лична реализация в социалната икономика. От цялото многообразие на въпроси и проблемни кръгове свързани с трудовата мотивация, ние се фокусирахме върху следните. На първо място изяснихме коя

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

форма на трудова дейност предпочитат да упражняват респондентите (фиг. 34). Основните нагласи са ориентирани към трудова дейност и на второ място – почти равномерно са намеренията за развитие на собствен бизнес и преквалификация. Паралелно проверихме и как си представят респондентите своето участие в социалната икономика – (а) участие в определен колектив или (б) развитие на собствен бизнес. На фиг. 35 са показани резултати, които недвусмислено показват неувереност и колебание в респондентите. Основанията за подобни притеснения и негативни нагласи откриваме в два аспекта. На първо място, липсата на практически личен и колективен опит в регионалната икономика, който е ориентиран в социалната икономика и на второ място съществуването на реални пречки (фиг. 39). Последния извод се повтаря и при изясняване готовността на респондентите да се опитат да се реализират като социални предприемачи (фиг. 36 и 38). И в този аспект, влиянието на образованието е най-значимо (фиг. 37). Декларираните нагласите са разнопосочни, като преобладават негативните. Детайлизирането на пречките пред развитието на социалната икономика би следвало да бъдат детайлно анализирани от местната власт и бизнес.

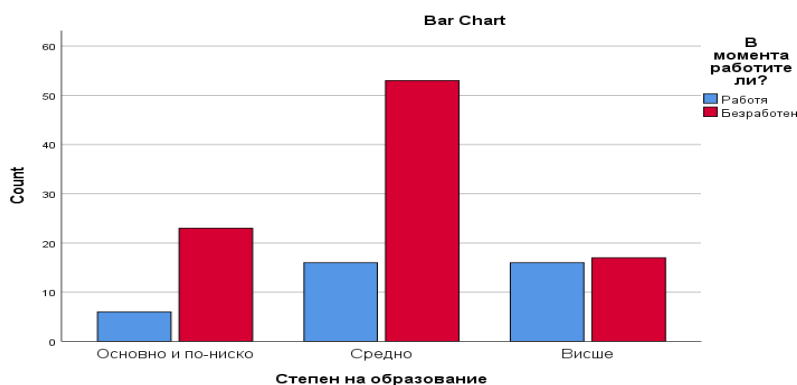

Фигура 18. Степен на образование

Фигура 19. Актуално състояние на трудова заетост

Фигура 20. Връзка между степен на образование и актуално трудово състояние

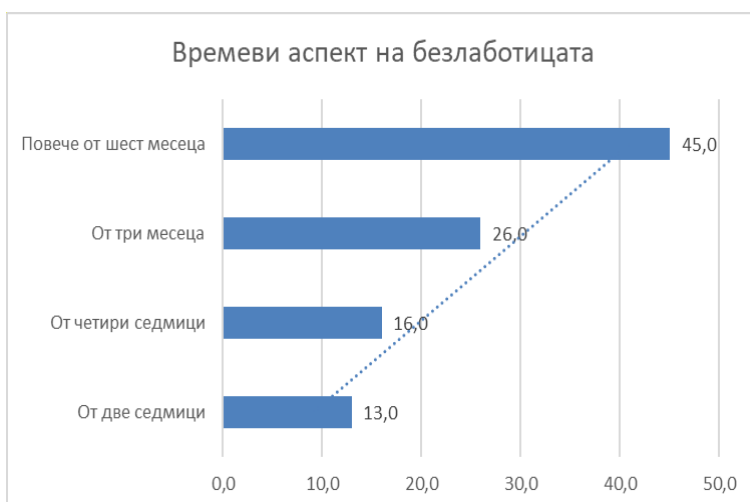

Фигура 21. Регистрация на бюро по труда

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 22. Времени аспект на състоянието на безработица

Фигура 23. Наличие на социални потребности

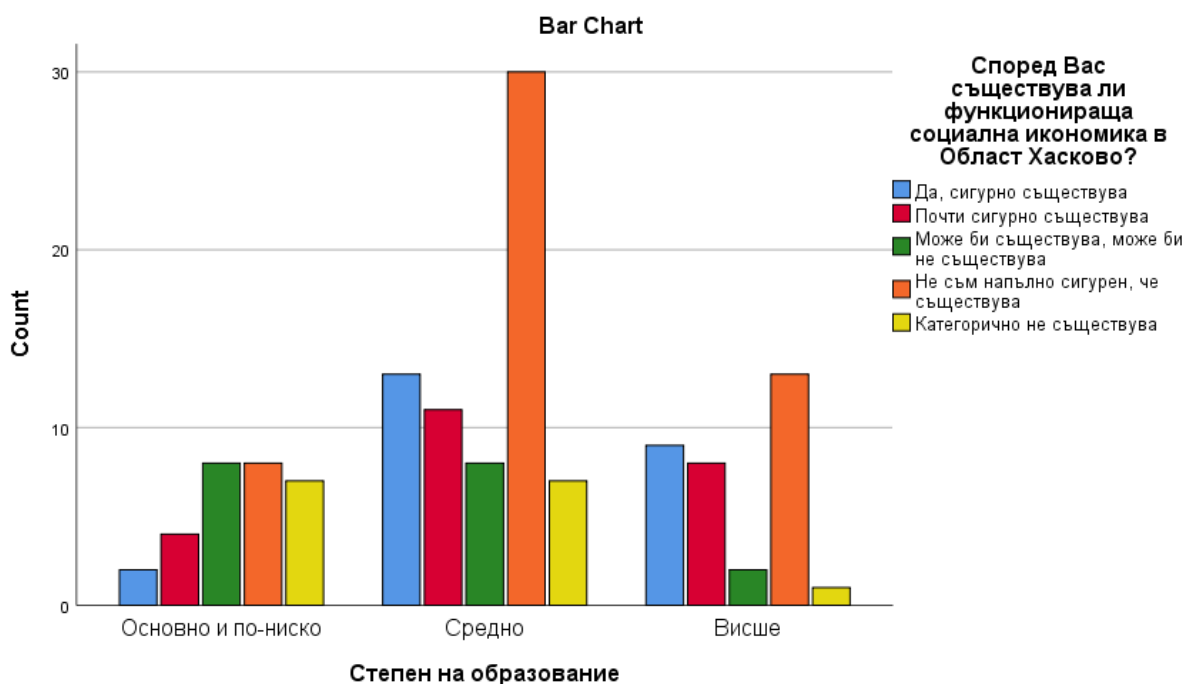

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

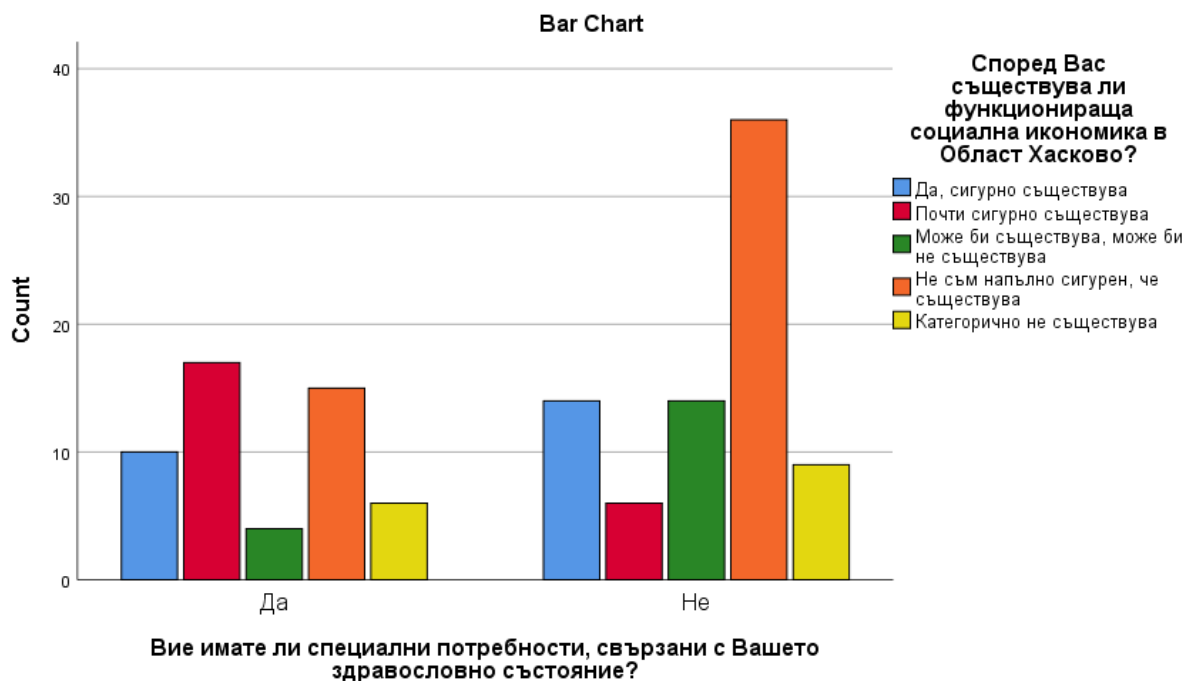

Фигура 24. Степен на съществуване на социална икономика

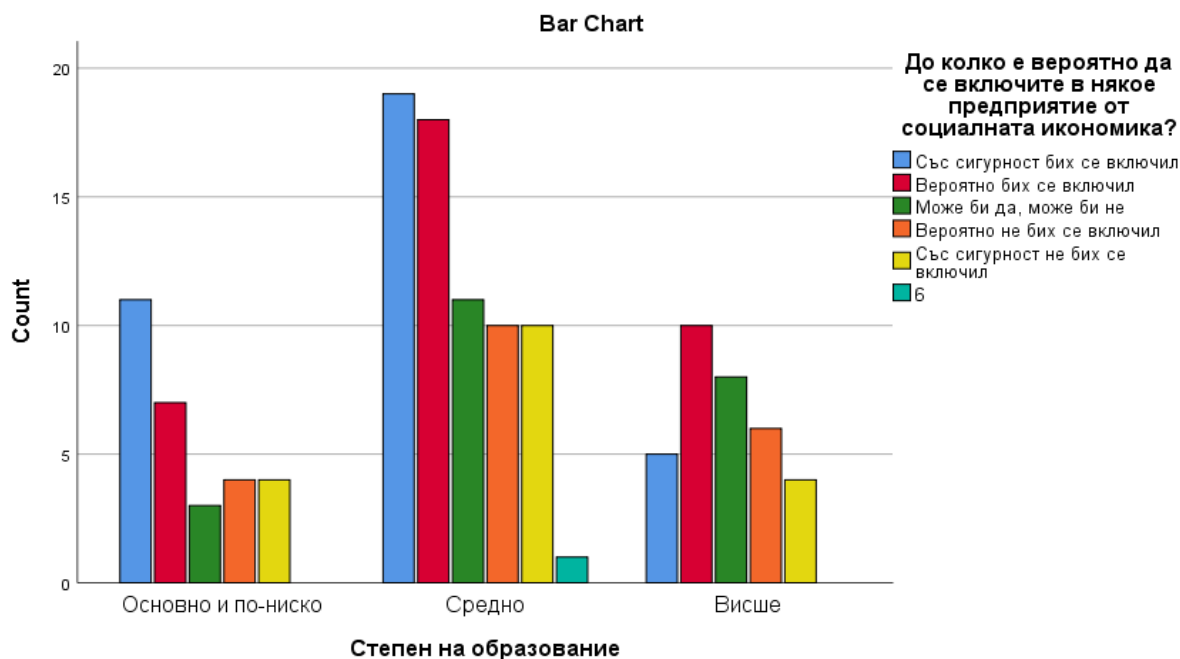

Фигура 25. Връзка между степен на образование и мнение за съществуването на пазарна икономика

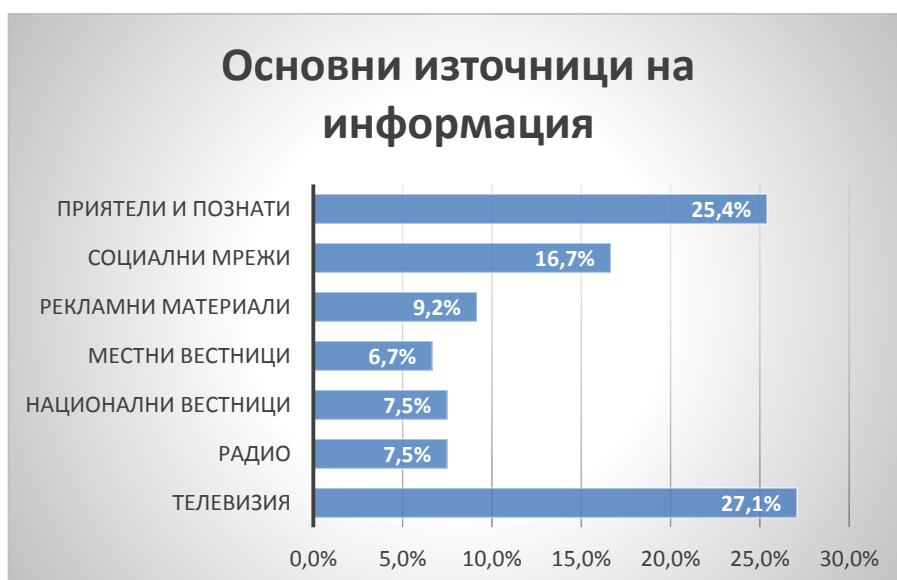
Фигура 26. Влияние на специалните потребности върху мнението за съществуване на социална икономика

Фигура 27. Влияние на образованието върху степента на готовност за участие в социалната икономика.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 28. Основни източници на информация

Фигура 29. Предприятия на социалната икономика

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 30. Проявен интерес към предприятията на социалната икономика

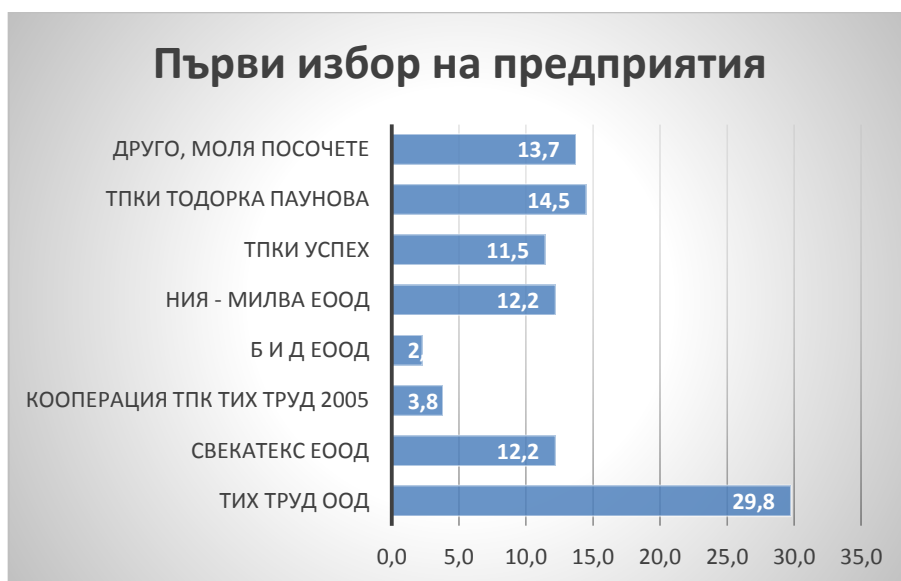

Фигура 31. Нагласи за включване в социалната икономика

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 32. Вероятен първи избор на предприятие

Фигура 33. Предпочитана форма на трудова дейност

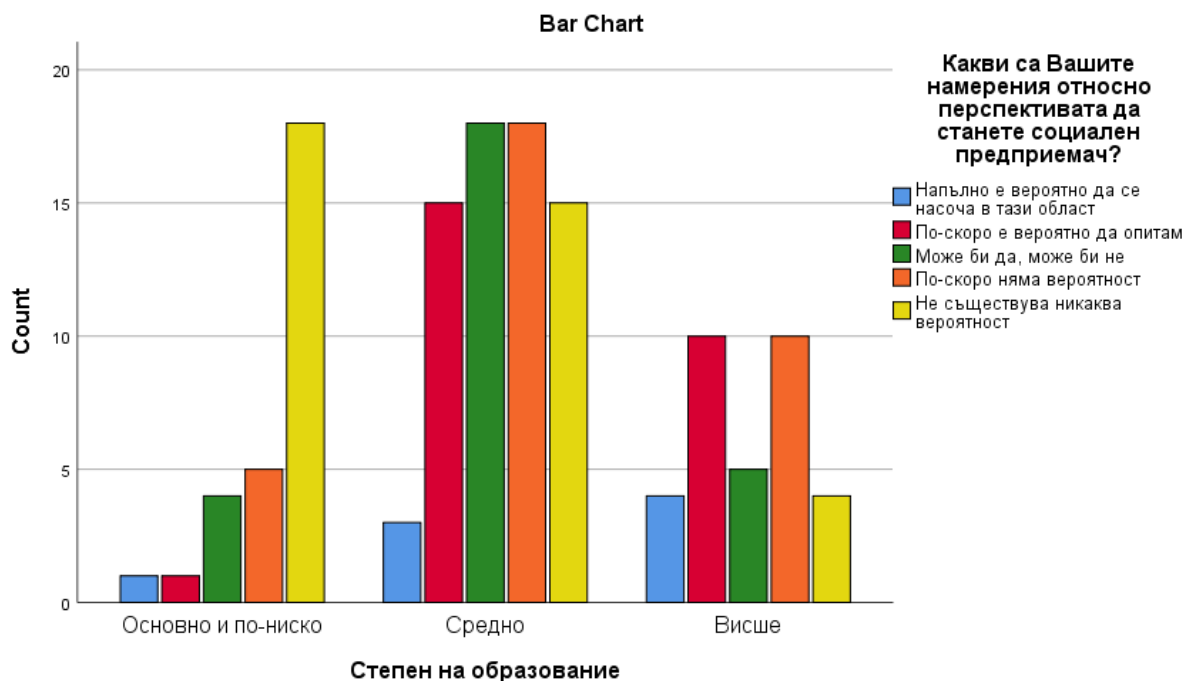

Фигура 34. Степен на съгласие за развитие на собствен бизнес

Фигура 35. Степен на готовност за социално предприемачество

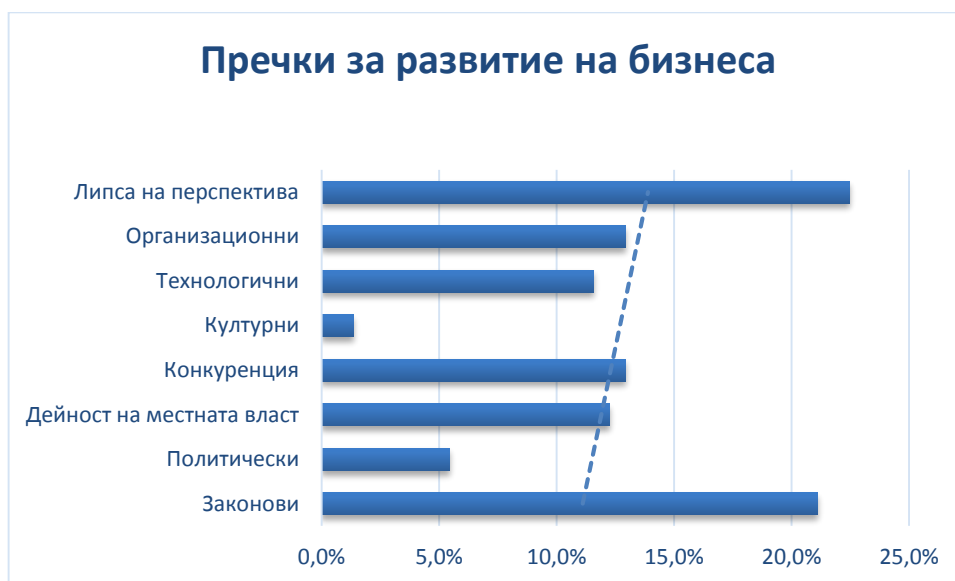

Фигура 36. Влияние на образованието върху перспективата – социално предприемачество

Фигура 37. Натрупан опит в социалното предприемачество

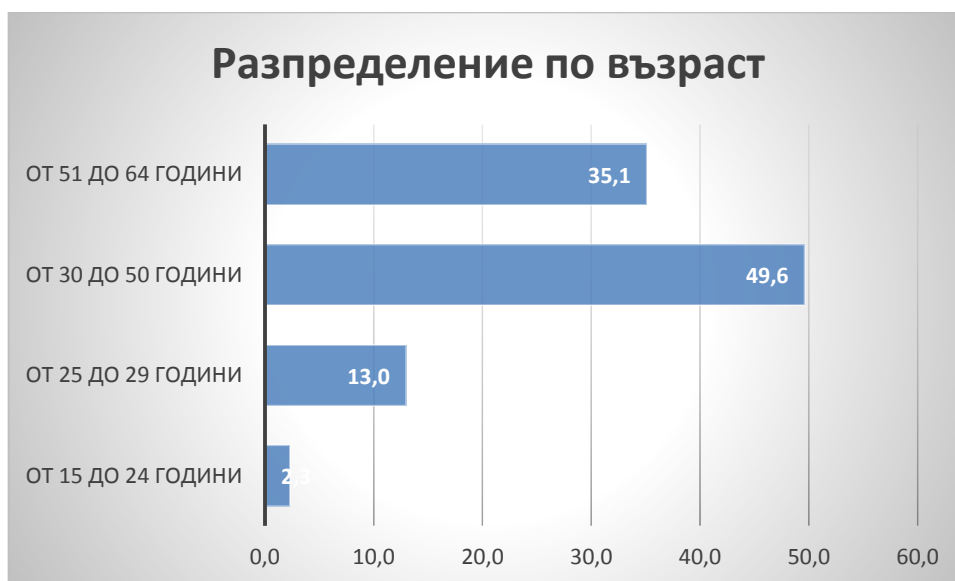

Фигура 38. Пречки за развитие на бизнеса

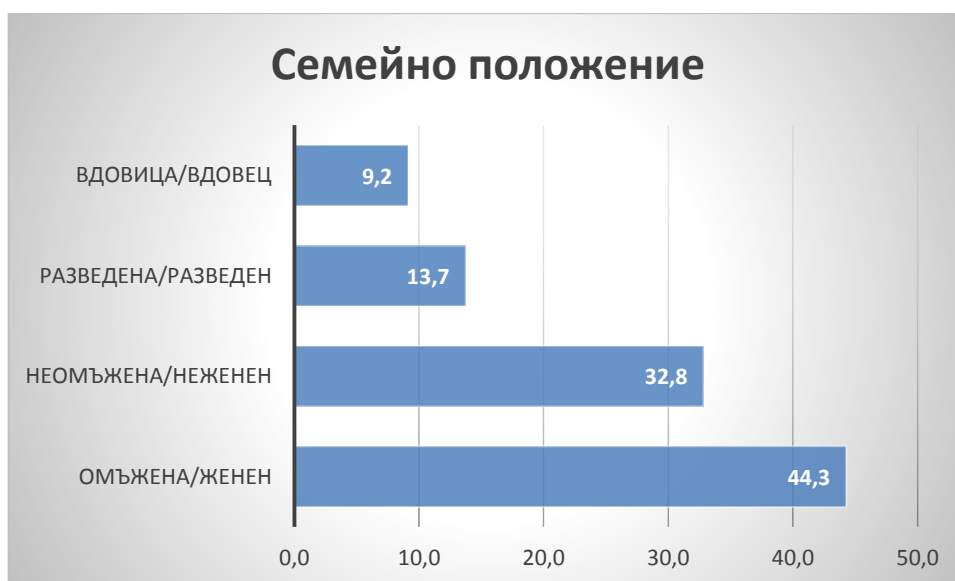

Фигура 39. Разпределение по пол

Фигура 40. Разпределение по възраст

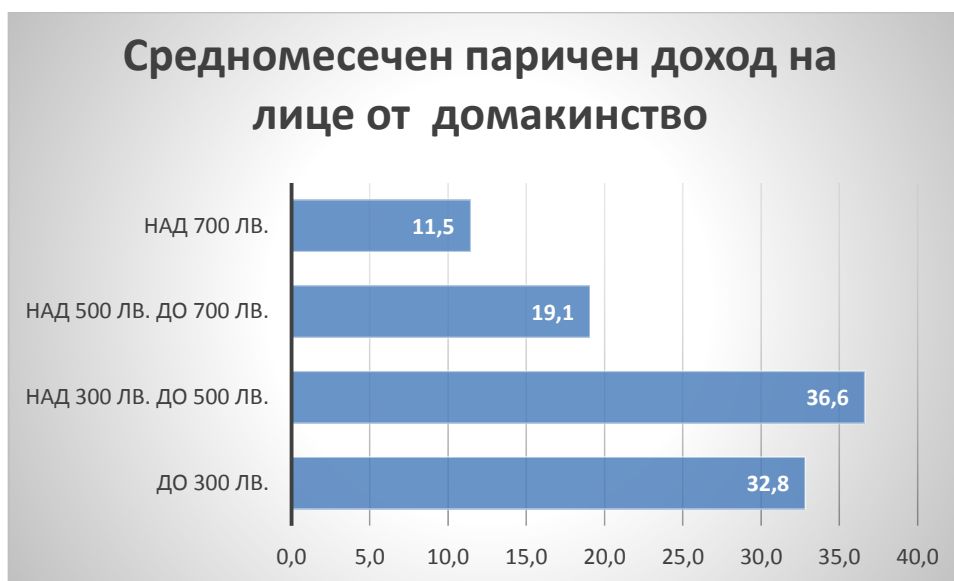

Фигура 41. Семейно положение

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 42. Средномесечен паричен доход на домакинство

Анализ на резултатите от анкетирането на представители на експерти/институции от сектора на социалната икономика

При набора от информация и мнения на заинтересованите страни - експерти и представители на институции, работещи по темата за социално предприемачество, беше проведена фокус-група и попълнена анкетна карта.

Фокус групата се проведе от 13:00 до 15:00 часа на 19.06.20018г. в гр. Хасково. Участваха 10 лица, представители на институции, а именно: Общинска администрация- Хасково, ДБТ-Хасково, ДРСЗ-АЗ-Хасково, АСП, АХУ, Национална федерация на работодателите на инвалиди, СП - Димитровград и др.

След кратко представяне на проекта и неговите цели, дейности и очаквани резултати, сесията беше отворена за дискусия.

Присъстващите споделиха, че от всички фактори, влияещи тяхната работа, правителствената политика на местно и национално ниво е най – важна, следвана от възможността за финансиране, управлението на европейски фондове, работата в мрежа, бизнес моделите и създаването на асоциации.

Като предизвикателства, идентифицирани от институциите са осигуряването на други финансови средства и осигуряването на институционална и законодателна

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

рамка. Посочени бяха тези ограничения като основни пред развитието на дейността на социалните предприятия. Други силни фактори са осигуряването на спонсорства, наемането на служители и повишаването на осведомеността за сектора. И тук, както и във фокус групата със социалните предприятия беше споделено, че фактор за развитие на социалните предприятия е осигуряването на институционална и правна рамка. Това е посочено и като едно от основните предизвикателства, пред които е изправен сектора. Осигуряването подобна подкрепа е от приоритетно значение за развитие на социалните предприятия, и за преодоляване на трудностите, пред които са изправени тези предприятия.

Освен с резултатите от фокус-групата информационната база данни за експертите и институциите е осигурена чрез 15 анкети от различни експертни и институционални субекти в област Хасково. Анкетите съдържат 15 въпроса, които са разделени в две части. Въпроси за получаване на обща информация за организациите; и въпроси, насочени към очертаване на предизвикателствата и перспективите при развитието на социалната икономика в областта. Целенасочено отговорите на въпросите по скала са: категорийни / номинални; ординални и интервални, което позволява да се използва пълният спектър от статистически инструментариум за анализ на резултатите.

Основната цел на анкетите, и съответно на самия анализ, е създаването на осведоменост за мястото и ролята на институциите в контекста на социалното предприемачество. Използваният статистически софтуер е SPSS, който позволява обработката на многовариантни въпросници както в табличен, така и в графичен вид, с което се превъзможва изкривяването на резултатите основно при честотните разпределения.

Провеждането на анкетите в частта на институционално – експертната осигуреност на сектора е изключително важно и специфично, както поради разнородния брой институции, които участват в сферата на солидарната икономика, така и поради различния географски обхват на тяхната дейност. На табл. 20 са показани ангажираните с анкетите организации и техния обхват на дейност.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 20. Респонденти - вид и географски обхват

		Какъв е географският обхват на Вашата организация?				Total
		Община	Област	Национален обхват	Международен обхват	
Посочете вида на Вашата организация.	Публична местна организация	1				1
	Местна държавна институция	4	3			7
	Организация в подкрепа на социалните предприятия		2	2		4
	Частна консултантска организация		2			2
	Държавен орган за консултиране и/или разработване на политики					
	Инвестиционен фонд за социално въздействие					
	Образователна или научна институция		1			1
	Браншова организация					
Total		5	8	2		15

Най – голям брой организации, използвани за целта на анкетата са местните държавни институции, които образуват дял от почти 50% от общо анкетираните. Следващи по брой са организациите в подкрепа на социалните предприятия. Те са 4 на брой или 27% от анкетираните. С най-малък брой са местните публични, частните консултантски и образователните – с по 1 или 2 на брой или с по 7 – 10% дял от общо анкетираните. Липсват представители на държавните органи за консултиране и разработване на политики, инвестиционните фондове за социално въздействие и браншовите организации. От гледна точка на обхвата 14% от институциите са с национален обхват, докато 86% са с общински и областен обхват, което доказва приложимостта на техните отговори за анализ на нуждите на региона.

Анализ на услуги, предлагани от институциите за насърчаване на сектора на социалната икономика (Въпрос 7).

Публичните институции предлагат разнообразие от услуги за подпомагане на социалните дейности. Въпреки това, различните институции предлагат различни

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

услуги, което води отчасти до специализиране, но при липса на адекватно планиране, до свръх предлагане или недостиг на определени услуги за сметка на други. На таб. 21 е показано разпределението на услугите по институции спрямо извършената анкета.

Таблица 21 Институции - Услуги в публичния сектор

	Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образовател на или научна институция	Total
Въпрос 7 ^a						
Обществена осведоменост	1	4	2	2	1	10
Разработване на бизнес планове за социални предприятия	0	0	2	0	0	2
Провеждане на социални проучвания	0	0	0	1	0	1
Финансиране на организации в сектора на социалната икономика	0	1	0	0	0	1
Организиране на обучения и/или участие в образователни програми	1	2	2	2	0	7
Социални услуги за уязвими групи	1	5	0	0	0	6
Total	1	7	4	2	1	15

От гледна точка на услугите.

Услугата обществена осведоменост е най – често предлаганата услуга. Това е и единствената функция, която присъства при всички публични институции, като само при местните държавни институции и организациите в подкрепа на социалните предприятия се предлага частично или само от половината. Три услуги се предлагат изключително оскъдно – разработването на бизнес планове за социални предприятия, провеждането на социални проучвания и финансирането на организации в секторите на социалната икономика. Тези три услуги се предлагат само от един тип институция и то отново частично. Услугата финансиране се предлага само от местните държавни институции, но само 1 от 7 са посочили, че я предлагат. Идентичен е случая и при разработването на бизнес планове, където само половината от единствената организация, която предлага тази услуга в подкрепа на социалните предприятия я предлагат.

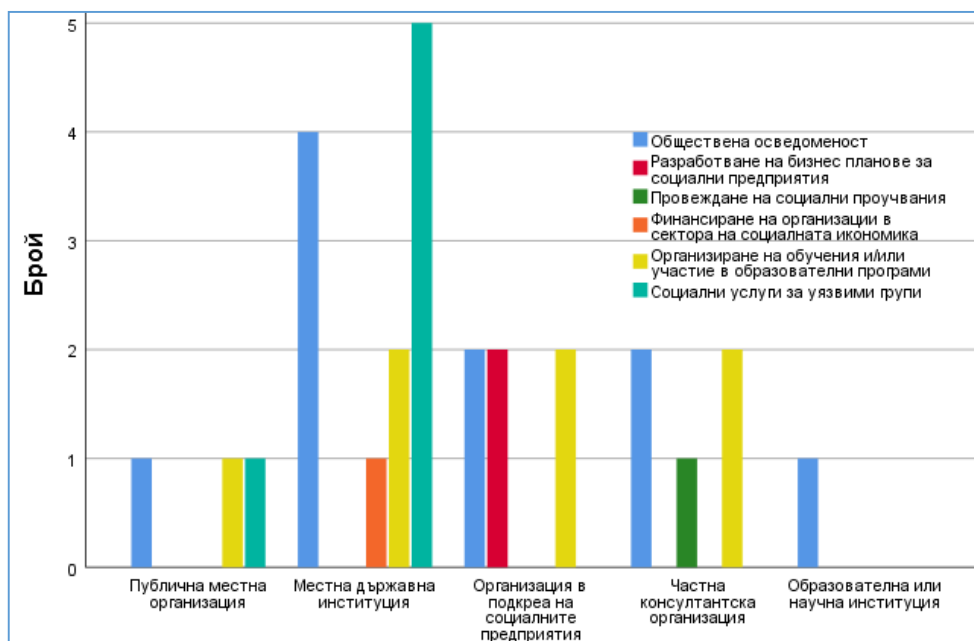
И при двата случая е налице сериозен дефицит при предлагането на този тип услуги.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Липсата на интерес за предоставяне на тези услуги от страна на институциите може да бъде сериозна пречка при разширяване обхвата на социалните предприятия и за появата на нови.

Фигура 43. Институции - услуги в публичния сектор

От гледна точка на институциите.

От всички институции местните държавни институции предлагат най – широк кръг от услуги – 4 от посочени 7. Почти всички други предлагат по 3 от възможни 7, като образователната или научната институция предоставя само един тип услуга. Разпределението на посочените услуги графично е представено на фиг. 44.

Въз основа на данните може да се направи извод за свръхдефицит в предлагането на основни услуги към социалната икономика и същевременно сравнително

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

равномерно разпределение на предлаганите услуги по институции. Това разминаване налага преосмисляне на разпределението на услугите с цел повишаване на тяхното ефективно предлагане спрямо нуждите на социалната икономика.

Анализ на важността на факторите за развитие на сектора на социалната икономика (въпрос 8).

При разработването на разнообразието от услуги за подпомагане на социалните дейности, институциите осъществяват постоянен анализ върху факторите за развитието на социалната икономика. На таб. 22 е показано разпределението на факторите по институции въз основа на тяхната важност.

Таблица 22. Фактори - Институции.

		Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образовател на или научна институция	Total
Въпрос 8 ^a	Правна и институционална рамка на сектора на социалната икономика	1	2	3	2	1	9
	Правителствена политика (местна и национална) за развитието на сектора на социалната икономика	1	5	3	2	1	12
	Възможности за финансиране на институциите в сектора на социалната икономика	0	2	1	2	0	5
	Управление на европейските фондове за развитие на сектора на социалната и солидарна икономика	0	3	1	1	0	5
	Създаване на институции и други органи, които да представляват социалните предприятия	0	0	0	2	0	2
	Работа в мрежа (например кълъстери) на социални предприятия	0	1	1	1	0	3
	Бизнес модели и възможности за развитие на социални предприятия	1	2	2	2	0	7
	Създаване на асоциации и други партньорства в сектора на социалната и солидарната икономика	0	2	1	1	0	4
Total		1	7	4	2	1	15

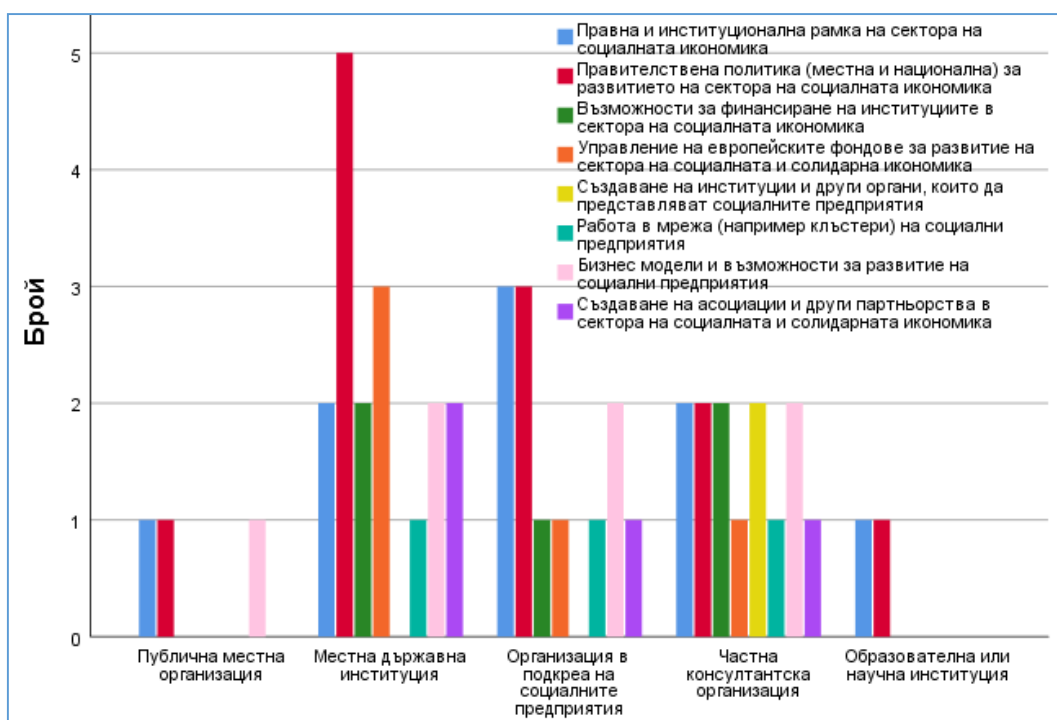
Два типа фактори са посочени от всички институции за важни за развитието на сектора – правната и институционална рамка на сектора на социалната икономика, както и правителствената политика (местна и национална) за развитието на сектора на социалната икономика.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От всички фактори именно правителствената политика на местно и национално ниво е посочвана най – много пъти и по този начин може да се обособи като най – важна. Четири фактора са посочвани сравнително често от институциите – възможността за финансиране, управлението на европейски фондове, работата в мрежа, бизнес моделите и създаването на асоциации – 3 от 5 институции ги посочват като важни. Като най – маловажен фактор се откроява създаването на институции и други органи. Това е фактор, посочен само от една институция – частната консултантска организация. Обяснение затова може да се намери в различната дейност на институциите и различните фактори, оказващи въздействие върху тяхното функциониране, свързано с предлагането на услуги към социалната икономика.

Фигура 44. Фактори - Институции

На фиг. 45 е представено идентифицирането на факторите по институции. Ясно може да се забележи, че три институции припознават почти всички от изброените в анкетата фактори – местните държавни институции, организацията в подкрепа на социалното предприятие и частните консултантски организации. Две институции - публичните местни и образователните припознават едва 2 – 3 от 8 изброени фактора.

От данните може да се заключи, че като цяло, с малки изключения, всички фактори се припознават като важни за развитието на социалната икономика от почти всички институции. Следва да се отчете и широтата на факторите, които оказват въздействие върху институции, които, както беше отчетено, предлагат различни услуги в тази сфера.

При анализа на факторите, оказващи влияние върху развитието на сектора на социалната икономика ясно се забелязва, че ролята на държавата е решаваща за функционирането на този сектор. От една страна, държавата подпомага сектора чрез провежданата политика, а от друга страна чрез прилагането на подходяща правна и институционална рамка. С оглед на това е необходимо да се положат повече усилия и целенасочени действия за постигане на по-добри резултати в социалната икономика.

Анализ на ползите, които социалните предприятия могат да получат от участие в мрежи или други партньорства (Въпрос 10)

Основен фактор за насърчаване и подпомагане на социалните предприятия е създаването на институционална обезпеченост от страна на публичните институции и създаването на среда за разгръщането на мрежи и партньорства от страна на самите предприятия заедно с институции от публичен и частен характер. На таб. 23 са показани ползите, които институциите идентифицират като последица от участието на социалните предприятия в партньорства с други институции.

Таблица 23. Институции - Ползи

	Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образовател на или научна институция	Total
Въпрос10 ^a						
Достъп до полезна информация	0	5	3	2	0	10
Споделяне на информация и опит с други социални предприятия	1	5	3	2	0	11
Получаване на информация и опит от институции / организации	0	4	1	2	0	7
Лична подкрепа и връзки с обществеността	0	1	1	1	1	4
Бизнес консултантски услуги	0	1	0	2	0	3
Икономическо и бизнес развитие	0	1	2	0	0	3
Насърчаване на подкрепящите политиките	1	1	3	1	0	6
Total	1	7	4	2	1	15

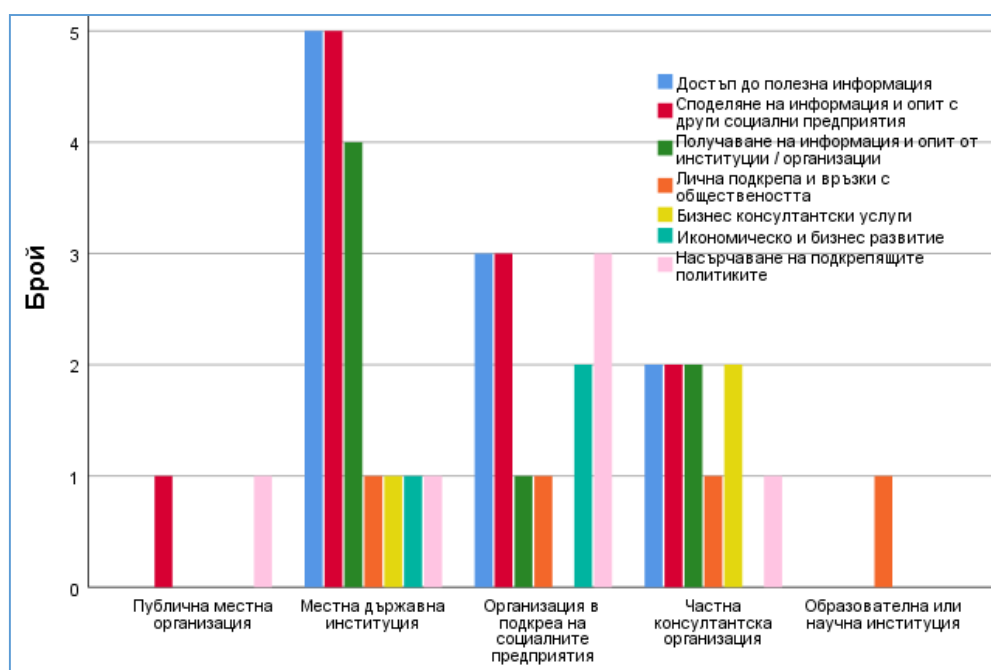
Тъй като ползите са обект на по-самостоятелен анализ, предвид различните услуги, които предлагат институциите, не е изненада, че няма полза, която да е припозната от всички типове институции. Въпреки това, като най – големи ползи се очертават достъпът до полезна информация и споделянето на информация и опит с други предприятия, като по – слабо се отчитат ползите като получаване на информация и опит. Може да се каже, че въпреки нюансите, най – припознаваната полза на социалните предприятия е споделянето – получаване и даване на информация и опит. Личната подкрепа, бизнес консултантските услуги и икономическото и бизнес развитие е слабо припознавано като възможна полза.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Изводът, който може да се наложи е, че ползите, които социалните предприятия могат да получат от участие в мрежи или други партньорства са свързани с информационната обезпеченост. Все още обаче се наблюдават затруднения при извличане на ползи като бизнес консултантски услуги и икономическо и бизнес развитие.

Фигура 45. Институции - Ползи.

На фиг. 46 е представено идентифицирането на ползите по институции. Подобно на анализа за факторите и тук ясно може да се забележи, че три институции припознават почти всички от изброените в анкетата ползи – местните държавни, организацията в подкрепа на соц. предприятие и частните консултантски организации. И тук публичните местни и образователните и научни институции

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

припознават само една или две ползи. Обяснението може да се намери или в строгото профилиране на образователните институции, или в реалната равностметка, която местните публични организации правят на местно ниво.

Като цяло ползите са предимно информационни и припознати от институции, които не са местни публични или образователни. Този резултат следва да покаже предпазливостта от посочване на ползите и слабото развитие на сектора, което да доведе до повече възможни ползи от участието на социалните предприятия в мрежи или други партньорства.

Анализ на основните предизвикателства, пред които са изправени социалните предприятия на местно ниво (Въпрос 11)

Функционирането на социалните предприятия в България е свързано с множество трудности, предвид недостатъчното развитие на социалните отношения от този тип. Специфичният тип дейност, недостатъчно развитата институционална и партньорска мрежа, обясняват средата, в която социалните предприятия функционират. На таб. 24 са показани предизвикателствата, които институциите идентифицират като основни трудности и пречки пред развитието на дейността на социалните предприятия в България.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 24. Институции - Предизвикателства

		Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образовател на или научна институция	Total
§въпрос11 ^a	Осигуряване на спонсорства	0	2	1	2	0	5
	Осигуряване на други финансови ресурси	0	3	2	2	0	7
	Паричен поток / ликвидност	0	1	1	0	0	2
	Наемане на служители	0	2	2	1	0	5
	Намиране на доброволци	0	3	0	0	0	3
	Развиване на предприемачески умения	1	0	2	0	1	4
	Осигуряване на достъп до консултантски услуги и услуги за подкрепа на бизнеса	0	2	0	1	0	3
	Повишаване осведомеността за предприятията от сектора на социалната и солидарната икономика в България	1	3	1	0	0	5
	Осигуряване на институционална и законодателна рамка	1	1	3	1	0	6
	Осигуряване на подходящо работно място и офиси	1	1	0	1	0	3
Total	1	7	4	2	1	15	

Най – големите предизвикателства, идентифицирани от институциите са осигуряването на други финансови средства и осигуряването на институционална и законодателна рамка. Почти всички институции посочват тези пречки като основни пред развитието на дейността на социалните предприятия. Други силни фактори са осигуряването на спонсорства, наемането на служители и повишаването на осведомеността за сектора. Най – рядко се посочват паричният поток, наемането на доброволци, развитието на предприемаческите умения, достъпът до консултантски услуги и осигуряването на подходящо място за работни места и офиси.

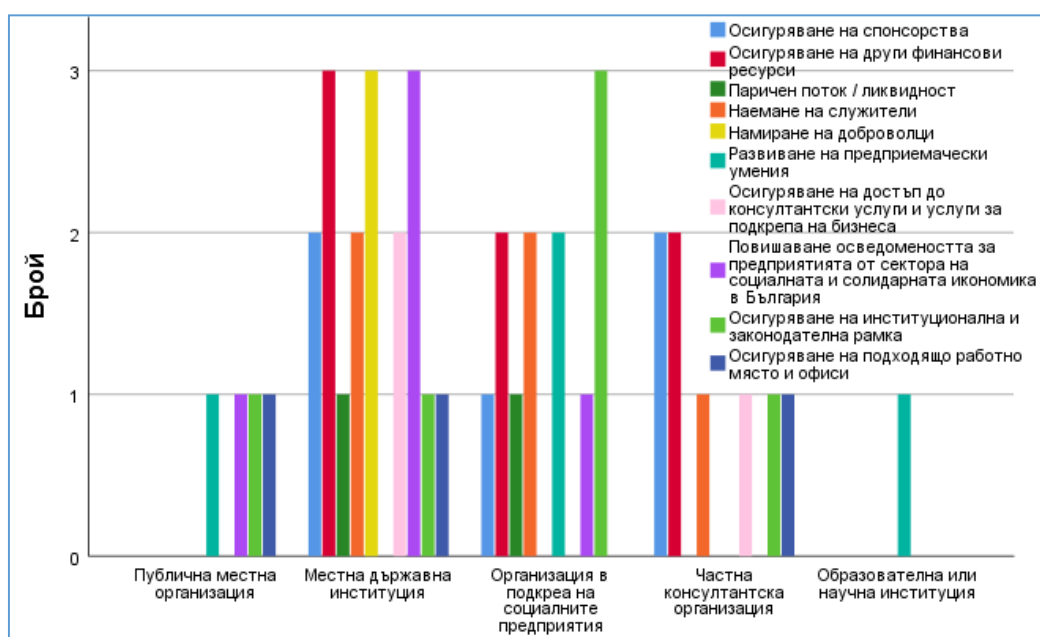
Тези данни показват, че трудностите основно са свързани с липсата на достатъчно развита институционална и законодателна рамка, достъпно финансиране и достъп до подходящи кандидати за работа. Въпреки това е налице липса на значителна трудност пред намирането на доброволци, места за работни офиси и услуги.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Това налага извода, че резултатите от анализа на факторите за развитие на сектора и резултатите от анализа на основните предизвикателства, пред които са изправени социалните предприятия, съвпадат. Като един от основните фактори за развитие на социалните предприятия е посочено осигуряването на институционална и правна рамка. Това е посочено и като едно от основните предизвикателства, пред които е изправен сектора. Следователно, осигуряването на институционална и законодателна рамка е от приоритетно значение за развитие на социалните предприятия, и за преодоляване на трудностите, пред които са изправени тези предприятия.

Фигура 46. Предизвикателства - Институции

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Интересно е идентифицирането на предизвикателствата не като цяло, а спрямо отделния тип институция. Образователните институции идентифицират само липсата на предприемачески умения, а публичните местни организации от страна на местното развитие на дейността идентифицират, също така и осведомеността, осигуряването на подходящо работно място и офиси, както и на институционална рамка. Като цяло най – добре осведомени за предизвикателствата са местните държави институции и организациите в подкрепа на социалните предприятия.

Анализ на мерките, за подобряване на институционалната / правната рамка на социалната и солидарната икономика (Въпрос 15)

Без съмнение ползите за обществото от наличието на социални предприятия е огромно. Ангажирането на гражданското общество с дейности, които не могат да бъдат изпълнени от частния сектор, предвид интересите от друг тип; или трудно изпълними от публичния сектор, предвид липсата на предприемаческа инициатива в него, са изключително важни. Предизвикателствата показват основните затруднения пред развитието на сектора, но всички заинтересовани институции формулират и прилагат мерки за преодоляването им. На таб. 25 са посочени мерките, които институциите определят като основни за спаряването с тези предизвикателства.

www.greece-bulgaria.eu

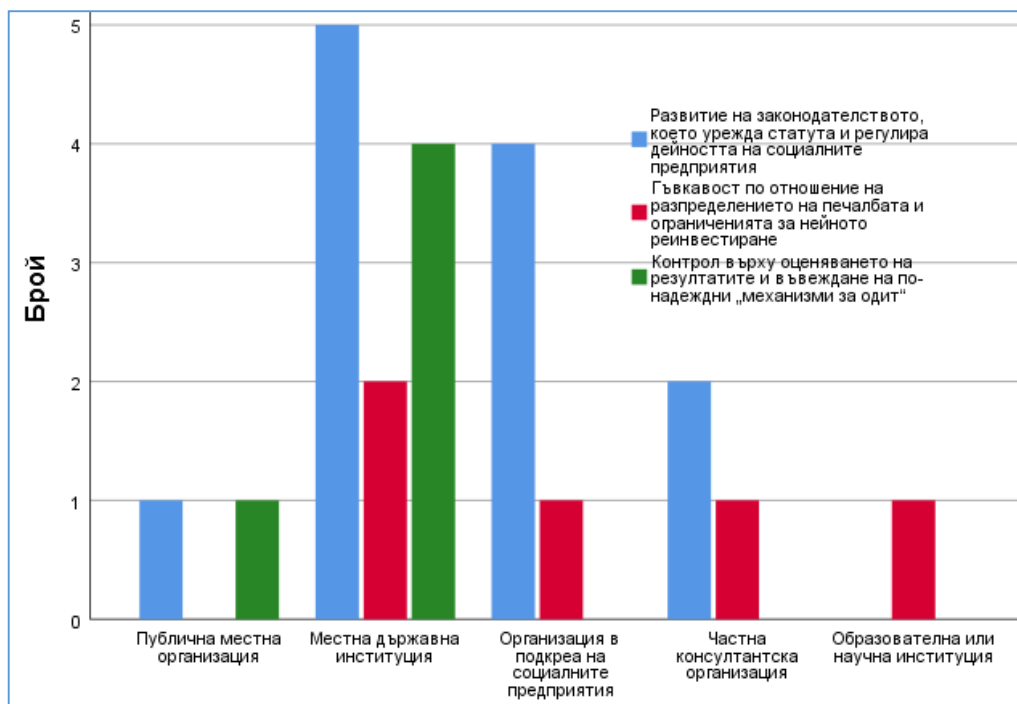
Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 25. Мерки за подобряване - институции

		Посочете вида на Вашата организация.					Total
		Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образовател на или научна институция	
§въпрос15 ^a	Развитие на законодателството, което урежда статута и регулира дейността на социалните предприятия	1	5	4	2	0	12
	Гъвкавост по отношение на разпределението на печалбата и ограниченията за нейното реинвестиране	0	2	1	1	1	5
	Контрол върху оценяването на резултатите и въвеждане на по-надеждни „механизми за одит“	1	4	0	0	0	5
Total		1	7	4	2	1	15

Основната мярка за подобряване на условията за развитие на социалните предприятия и подобряване ефективността във функционирането на социалната солидарност, която институциите посочват е развитието на законодателството. Това не е изненадващо след като липсата на ясна и развита законодателна и институционална рамка беше основно предизвикателство посочвано от тези институции. Стана ясно също така, че подобряването на законодателната и правната рамка е и основен фактор за развитие на сектора. На второ и трето място с малка разлика са създаване на повече гъвкавост по отношение разпределението на печалбата и контрола върху оценяването на резултатите.

Фигура 47. Мерки - институции

Развитието на законодателството е мярка посочвана от почти всички институции без образователните и научни такива. Интересно е, че мярката за контрол върху оценяването е посочена само от публични институции – месните и държавните. Създаването на повече гъвкавост се посочва от всички институции без местните публични. Образователните и научни институции формулират единствено и само създаването на достатъчно гъвкавост като мярка за преодоляване на трудностите пред дейността на социалните предприятия.

Като обобщение може да се допълни, че развитието на законодателството ще премахне липсата на ясна правна и институционална рамка като основна пречка,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

което логично е основна стъпка през развитието на самия сектор, когато трябва да се създадат „правилата на играта“ в законодателен смисъл.

Анализ на ординална основа за ролята на политиките, на социалната икономика, на съществуващата институционална рамка и по – нататъшното развитие пред заетостта и социалното предприемачество. (Въпроси 9, 12, 13 и 14)

Солидарната икономика и развитието на социалните отношения са неизбежен фактор в новите икономически и социални отношения, както и поради развитието на потребностите на гражданското общество от допълнителни субекти, допълващи основните отношения държава – пазар. На таб. 26 са посочени основни въпроси пред бъдещото развитие на този тип отношения в България.

Таблица 26. Социална и солидарна икономика - Институции

		Посочете вида на Вашата организация.				
		Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образователна или научна институция
Според Вас до каква степен секторът на социалната и солидарната икономика би могъл да бъде алтернативен вариант за заетост?	Много висок	1	не е посочено	2	не е посочено	1
	Относително висок	не е посочено	2	2	2	не е посочено
	Нито висок, нито нисък	не е посочено	3	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Относително нисък	не е посочено	2	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Много нисък	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено
Според Вас до каква степен публичните политики допринасят за развитието на социалната и солидарната икономика?	Не допринасят	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Слабо допринасят	1	не е посочено	3	1	1
	Умерено допринасят	не е посочено	5	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Значително допринасят	не е посочено	1	не е посочено	1	не е посочено
	Изключително допринасят	не е посочено	1	1	не е посочено	не е посочено
Според Вас до каква степен съществуващата институционална и правна рамка допринасят за насърчаване на социалната икономика?	Не допринасят	не е посочено	не е посочено	1	1	не е посочено
	Слабо допринасят	1	6	1	не е посочено	не е посочено
	Умерено допринасят	не е посочено	1	2	1	1
	Значително допринасят	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Изключително допринасят	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено
До каква степен считате, че има възможности за по-нататъшно развитие на социалните предприятия във Вашия район?	Много висок	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Относително висок	1	2	2	1	не е посочено
	Нито висок, нито нисък	не е посочено	5	1	1	1
	Относително нисък	не е посочено	не е посочено	1	не е посочено	не е посочено
	Много нисък	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено

Солидарната икономика като алтернативен вариант на заетост.

Показателно за ползите от бъдещото развитие на сектора е възприемането за силната му роля като вариант за допълнително стимулиране на заетостта и доходите на населението. 2/3 от институциите посочват ролята на социалната и солидарна отговорност като много висока и относително висока, 20% посочват пасивната роля и едва 13% като относително ниска. Нито една институция не е подценила ролята до много ниска. Тези данни следва да се анализират по-обстойно като възможност за създаване на допълнителни канали за насърчаване на заетостта и икономическата активност; при разработването на стратегии за заетост, особено сред младите, където безработицата остава на притеснително високи нива.

Графично таблица 26 и изводите направени от нея са представени на фиг. 48.

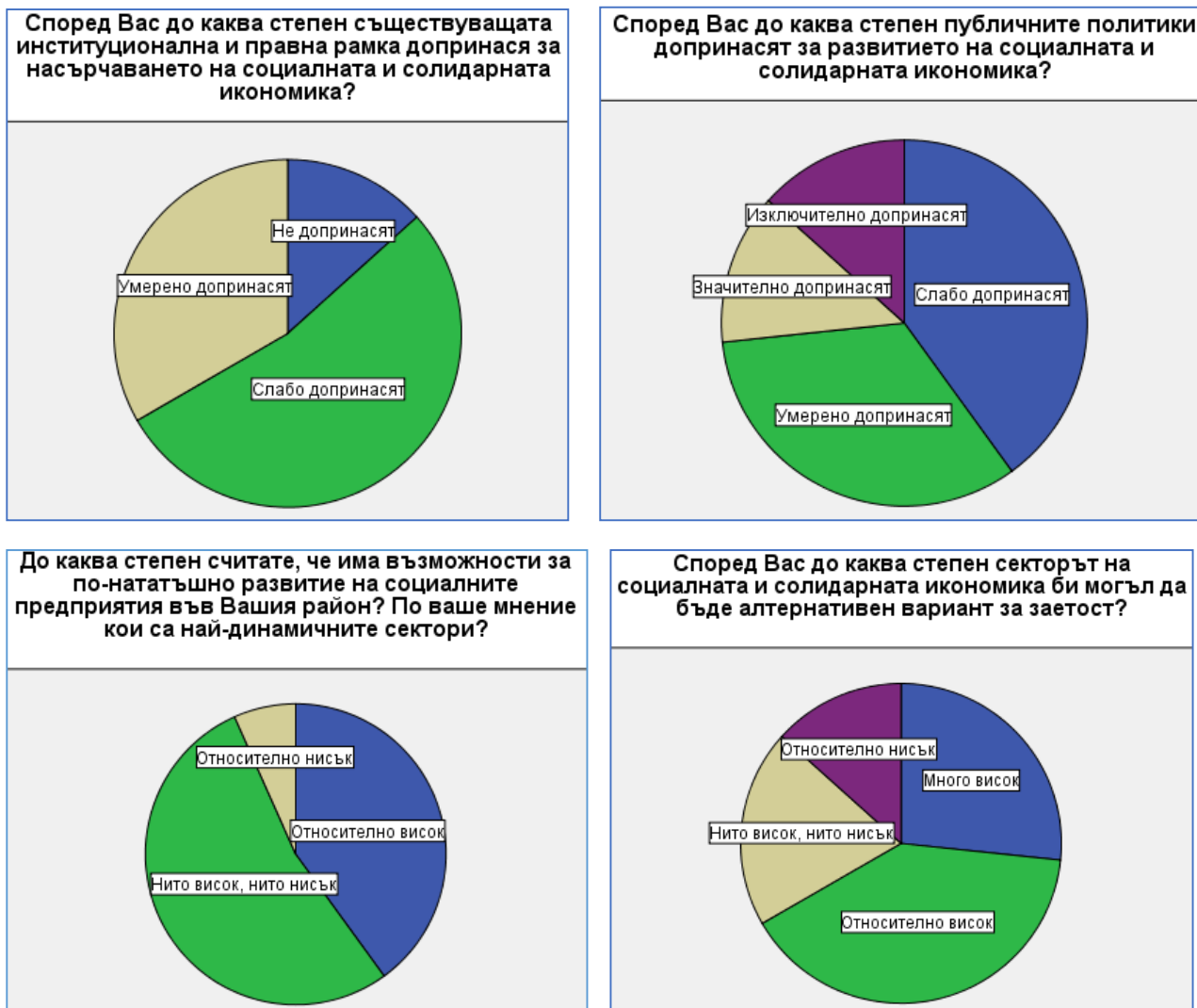
Ролята на публичните политики.

За разлика от възприемането на ролята на сектора за насърчаване на заетостта, то възприемането на ролята на публичните политики като основен активен инструмент на публичният сектор за стимулиране на насърчаването на икономическия и социалния живот остава по-скоро скептично. Едва 26% от институциите смятат, че публичните политики изключително или значително допринасят, докато останалите 74% смятат, че ролята им е по-незначителна- те допринасят слабо или умерено. Тези данни са показателни за ефективността и възприемането от страна на социалните предприятия на публичния сектор като субект за помощ. Въпреки това, положителната тенденция, която се забелязва е, че няма институция която да посочи, че публичните политики изобщо не допринасят за развитие на солидарната икономика.

Това подчертава особената важност на публичните политики за развитие на социалните предприятия, както и значителната роля на държавата.

Фигура 48. Социална и солидарна икономика - Институции

Институционална и правна рамка.

Липсата на развита институционална и законодателна мрежа се посочва като основно предизвикателство и като основна мярка, която, ако се приложи ефективно би способствала за бързото развитие на сектора на социалната икономика. Това мнение се потвърждава и от данните за институциите, от които се вижда, че 75% смятат, че сегашната институционална и правна рамка или не допринася, или слабо допринася за развитие на сектора. Едва 25% са малко по – оптимистично настроени и смятат, че приносът на институционалната и правна рамка е умерен. Нито една

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

институция не смята, че рамката допринася значително или изключително, което говори за нейната ефективност към този момент и нейното определяне като основен проблем пред развитието на сектора на солидарната икономика.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

5. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Изводите от направеното проучване и анализ показват ясно, че социалните предприятия се утвърждават като основна форма за интеграция на хора намиращи се в неравностойно положение в социално икономическата система. Те зависят в голяма степен както от установени практики и законодателствата на отделните страни, така и от политиките на ЕС в тази посока.

Видно е, че независимо от общите европейски документи на национално равнище се подхожда по различен начин в зависимост от регламентирането и функционирането на социалните предприятия. Независимо от това държавите членки на ЕС като цяло отбелязват сериозна крачка напред в областта на социалната икономика и нейното развитие.

Благоприятно впечатление прави голямата публична и обществена подкрепа, на която се радват социалните предприятия, и възможността да получават за финансиране на дейността си публични средства. Предвидените данъчни облекчения за стимулиране на дейността на социалните предприятия също оказват влияние върху устойчивостта им, което от своя страна дава възможност в дългосрочен план да работят за задоволяване на потребностите на целевите групи, към които е насочена тяхната практика. Наред с това социалните предприятия активно използват възможността сами да генерират допълнителни средства чрез стопанска дейност.

Голяма възможност за развитие са и европейските структурни фондове за подпомагане на социалното предприемачество, които са солиден и ефективен финансов източник за подкрепа на хора от социално уязвими групи.

Кои са ползите от социалната икономика?

- подобрява и укрепва Европейския социален модел, като способства за стабилен и траен устойчив и приобщаващ растеж;
- подобрява социалния статут на хората в неравностойно положение;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- обединява рентабилността и солидарността, създава качествени работни места, укрепва социалното, икономическото и регионалното сближаване, генерира социален капитал, насърчава активното гражданство;
- укрепва предприемаческия дух, способства за по-демократично функциониране на предприятията, въплъщава социалната отговорност и насърчава активната социална интеграция на уязвимите категории.
- спомага за коригирането на три основни дисбаланса на пазара на труда: безработица, нестабилни работни места и изключване на безработните от пазара на труда;
- допринася за постигането на четирите главни цели на политиката за трудова заетост:
 - ✓ подобряване на „възможностите за намиране на работа“ на активното население;
 - ✓ насърчаване на предприемаческия дух, по-конкретно чрез създаването на заетост в местен мащаб;
 - ✓ подобряване на капацитета за адаптиране на предприятията и техните работници посредством осъвременяване на организацията на труда;
 - ✓ укрепване на политиката на равни възможности, по-конкретно посредством разработването на публични политики, които позволяват да се съчетаят семейният и професионалният живот.

Постоянното нарастване на ролята и значението на сектора на социалната икономика през последните години свидетелства за огромния потенциал, който тя притежава да решава ключови социални и икономически проблеми, превръщайки я във вектор на иновации и кохезия.

България през последните години прави опити не само да навакса изоставането си в тази област, но и да изведе на преден план социалната икономика като ясен политически приоритет за икономическо и социално развитие през настоящия планов период.

Въпреки това социалната икономика в България се отличава с няколко отрицателни характеристики:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Тя все още е слабо развит сектор, въпреки дългогодишните традиции в кооперативното движение;
- Специализираното законодателството все още не е влязло в сила;
- Ограничен е и достъпа до преференциалното финансиране на социалните предприятия;
- Все още хората с увреждания остават в страни от възможността за професионална и социална реализация;
- Липсват задълбочени анализи и данни за състоянието на сектора у нас и за неговия реален потенциал.

Възможностите за развитие могат да бъдат обобщени по следния начин:

- Необходимо е да се оптимизира прилагането на създадената дългосрочна визия за социалната икономика чрез действието на адекватна законова рамка, насърчаваща нейното развитие.
- Привличане вниманието на гражданското общество, неговото активизиране за стимулиране на местните икономики и за създаването на социален капитал в страната.
- Активно участие на хората с увреждания в реализирането на проекти, финансирани от европейските структурни и инвестиционни фондове, както и други програми на ЕС с цел стартиране на нови социални инициативи.
- Използване опита на други европейски държави в институционализирането и финансирането на сектора на социалната икономика.

Въпреки многобройните трудности пред развитието на сектора и пречките за развитието на дейността на социалните предприятия, институциите са по – скоро оптимисти. Взимането на адекватни решения, базирани на грешките и добрите практики от чужбина неизбежно повлияват за положителното развитие в бъдеще. Това се потвърждава и от данните, че 40% от институциите в България смятат, че възможностите за развитие на социалните предприятия са относително високи, а 55% смятат, че възможностите може да не са добри, но не са и лоши. Едва 5% смятат, че са относително ниски, като нито една институция не смята, че са много

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

високи или много ниски, което е доказателство за предпазливостта, предвид динамиката на икономическите и социалните отношения.

Социалните предприятия в област Хасково са най – разнообразни като големина, обем на оборота, сектори, в които се развиват, брой на персонала, приходи и печалби. Секторът на солидарната икономика като цяло е добре развит, за което свидетелстват практиките за вътрешен ред, многообразието от поставени цели, участието в мрежи от регионален, национален и наднационален характер, оценка на качеството, оценка на доставчиците, участие в социални групи и т.н. Също така е установена практика за регламентирани пътища на финансиране, съвместна дейност с редица партньорски организации от институционален и частен характер. Като недостатък може да се посочи небалансираното припознаване на целеви групи на услугите. Редица групи са обект на внимание на множество предприятия от най – различен вид дейност, докато други изпитват недостиг на предлагани към тях услуги. Участниците в сектора ясно формулират предизвикателствата и плановете за тяхното преодоляване. Като цяло, въпреки традиционно скептичното мнение за намесата на държавата, половината от анкетираните възприемат положително нейната роля.

Според типа предприятия най – ефективни се оказват средните като големина на оборота, докато по – малките и по – големите срещат трудности и през 2017 г. Очакванията им за развитие и през 2018 г са песимистични.

При оценка на ефектите от функционирането на социалните предприятия се забелязва, че положителните ефекти са значителни. Като показателна е ролята на социалните предприятия за насърчаване на заетостта сред групите в неравностойно положение. Социалните предприятия постигат тази цел чрез нейното приоритизиране и чрез насочване на разпределянето на печалбата, именно към откриване на нови работни места.

Моментната картина на социално-икономическото развитие, вкл. и на развитието на социалните предприятия в област Хасково, показва сложни процеси с трудно измерими ефекти. Причина затова можем да открием и в това, че периодът, в който се изследва динамиката на основни социални и икономически показатели, съвпада с проявата на една от най-значителните и продължителни световни и икономически кризи, която оставя сериозен отпечатък върху развитието на националната

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

икономика, и в частност върху икономиката на разглежданата област. На базата на динамиката на изследваните показатели може да се направи изводът, че приносът на област Хасково за развитието на националната икономика е ограничен.

Ниското равнище на ЧПИ; слабо усвояване на средства от ЕС; влошеното качество и количество на работната сила поради бързото застаряване на населението, липсата все още на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, са само част от неблагоприятните фактори, които са пречка за постигане на устойчив растеж в областта.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

6. ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Развитието на социалната/ солидарна икономика е неминуемо във време на преформулиране на икономическите парадигми. Въпросът е как това да стане по правилен и ефективен начин от гледна точка на обществения интерес и повишаване на общественото благосъстояние. Много са ползите, пречките и мерките, които трябва да се вземат предвид, но положителното възприемане за възможностите за бъдещо развитие показва, че социално-икономическата обстановка в област Хасково би могла да се промени в положителна насока. Възможностите за развитието на сектора и на социалните предприятия са свързани преди всичко с по-активната държавна намеса, изразяваща се в ефективното прилагане на адекватна, за нуждите на сектора, законодателна и институционална рамка. Не на последно място стои и въпросът за ограничаването на основните предизвикателства, пред които са изправени социалните предприятия.

Институционалната и правна среда е определена от всички институции като основна пречка за развитие на социалните предприятия, но също така е идентифицирана като основна мярка за насърчаване на сектора. Това налага целенасочени действия от страна на държавата в тази насока.

В допълнение и публичните политики се идентифицират като основен фактор, който към този момент функционира недостатъчно ефективно спрямо нуждите на сектора. Тези изводи, наред с големите диспропорции при предлагане на различни публични услуги за подпомагане дейността на социалните предприятия затварят кръга на най – сериозните проблеми пред сектора. Насърчаването на неговото развитие неминуемо минава през ревизия на местните и национални политики, също така през промяна в институционалната местна публична структура и през промяна на законодателната рамка на национално ниво.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

7. БИБЛИОГРАФИЯ

1. A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, European Commission 2014 Amendments to Act on Social Enterprises 409/2007.
2. Act on Public Procurement (348/2007).
3. CIRIEC, The social economy in the European Union, 2012.
4. EBRD, (2013), Transition report.
5. European Commission, Social Business Initiatives, Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, {SEC(2011) 1278 final}
6. Аджемоглу, Д., Робинсън, Д. (2013), Защо нациите се провалят. Къде са корените на силата, просперитета и бедността., Изд. Изток-Запад, София.
7. Български център за нестопанско право (БЦНП).
8. Доклад – социалните предприятия в България.
9. Доклад на Европейския парламент относно социалната икономика, 2009 г.; Съобщение на ЕК "Инициатива за социално предприемачество", 2011 г.; Акт за единния пазар I, 2011г. и Акт за единния пазар II, 2012 г.; Регламент на ЕП и Съвета относно европейски фондове за социално предприемачество, 17 април 2013 г.
10. Допълнителност и свързаност на предмета на стопанска дейност с основната дейност на ЮЛНЦ – нестопанската, както и регламентиране на предмета на стопанската дейност в устройствения акт на ЮЛНЦ.
11. Европа 2020 „Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“ - COM(2010) 2020.
12. Европейска комисия, Стратегия Европа 2020.
13. Закон за данък върху добавената стойност.
14. Закон за интеграция на хора с увреждания.
15. Закон за кооперациите.
16. Закон за корпоративно подоходно облагане.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

17. Закон за лечебните заведения.
18. Закон за местните данъци и такси.
19. Закон за насърчаване на заетостта.
20. Закон за обществени поръчки.
21. Закон за професионалното образование и обучение.
22. Закон за социално подпомагане.
23. Закон за юридическите лица с нестопанска цел.
24. https://www.bmz.de/en/publications/archiv/type_of_publication/strategies/konzept158.pdf
25. <http://bcnl.org/news/za-lyubopitnite-sotsialni-predpriemachi-pogled-kam-evropa.html>
26. https://www.bmz.de/en/publications/archiv/type_of_publication/strategies/konzept158.pdf
27. <http://www.cicregultor.gov.uk/>
28. <http://www.cides.chorum.fr>
29. <http://censimentoindustriaeservizi.istat.it>
30. file:///D:/UserData/Pavleta/Documents/D/Letti_archive/BCNL%20projects/project_s%202015/BCAF/documents/BG/ NPR_2015.pdf .pdf
31. http://ebox.nbu.bg/ico16/view_lesson.php?id=12
32. [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?\\$%7BAPPL%7D=utppdf&\\$%7BBASE%7D=utppdf&\\$%7BTHWIDS%7D=0.45/332389&\\$%7BTRIPPIFE%7D=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?$%7BAPPL%7D=utppdf&$%7BBASE%7D=utppdf&$%7BTHWIDS%7D=0.45/332389&$%7BTRIPPIFE%7D=PDF.pdf)
33. <http://www.emes.net/>
34. http://www.euricse.eu/wp-content/uploads/2017/11/WP-96_17-ICSEM .pdf
35. http://ec.europa.eu/internal_market/smact/consultations/2011/debate/index_en.htm
36. http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

37. http://ec.europa.eu/internal_market/investment/social_investment_funds/index_en.htm
38. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=bg&catId=1081><https://trud.bg/>
03.08.2017 г.
39. <https://www.ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=16380&langId=en>
40. http://ec.europa.eu/regional_policy/bg/policy/what/glossary/e/european-employment-strategy
41. https://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/150121-extract-from-a-map-of-social-enterprisesand-their-ecosystems-report_en.pdf&prev=search
42. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12993&langId=en>
43. www.emes.net
44. <https://eu2018bg.bg/bg/news/873>
45. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/bg/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.3.9.html
http://ebox.nbu.bg/ico16/view_lesson.php?id=12
46. www.ensie.org
47. https://en.wikipedia.org/wiki/Community_interest_company
48. http://www.gemconsortium.org/about.aspx?page=pub_gem_special_topic_report_s
49. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/205291/Social_Enterprises_Market_Trends_-_report_v1.pdf
50. <https://www.gov.uk/set-up-a-social-enterprise>
51. <http://ideannovaship.eu/wp-content/uploads/Greece.pdf>
52. www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54
53. <https://www.oecd.org/cfe/leed/The-Finnish-Social-Enterprise-Finland.pdf&prev=search>
54. <http://www.nesst.org/social-enterprise>

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

55. <https://www.researchgate.net/publication>
56. <https://www.sitra.fi/en/topics/social-enterprises/&prev=search>
57. www.sofisam.se
58. http://www.socialenterprise.org.uk/uploads/editor/files/Publications/Social_Enterprise_Explained.pdf
59. <https://www.social-economy.com/law-4430-2016-en.html>
60. <https://www.theguardian.com/social-enterprise-network/2012/dec/20/challenges-social-enterprises-italy>
61. <https://www.west-info.eu/loans-at-a-reduced-interest-rate-for-social-enterprises/>
62. http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dti.gov.uk/socialenterprise/pdfs/strat_success.pdf
63. Как да се подобри подкрепата на страната за СП. <http://www.fp7-efeseiis.eu/>
64. Константин Стоянов, Функции и организация на социалното предприемачество в България, Тракийски университет,
65. Мотиви на МС към проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика
66. Национална концепция за социална икономика, 2012 г.
67. Нов български университет, Развитие на социалната икономика в България в периода на криза
68. План за действие по социална икономика за периода 2016 - 2017 г.
69. План за действие по социална икономика за периода 2018 - 2019 г.
70. Преглед на европейските практики в развитието на Социални предприятия и примери за действащи социални предприятия в Европа и България.
71. Преразглеждане на „Small Business Act“ за Европа (COM(2011) 78 окончателен.
72. Проект на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика.
73. Развитие на социалната икономика в Европейския съюз през последните години, Европейски икономически и социален комитет.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

74. Развитие на социалната икономика в България в период на криза, Гл.ас.д-р Цветелина Маринова, Нов Български Университет.
75. Сборник с добри практики в областта на професионалната рехабилитация, ориентиране, обучение и заетост на хората с увреждания, реализирани в Белгия и в България;
76. Социалната икономика в Европейския съюз — доклад на Rafael Chaves и José Luis Monzón;
77. Социално предприемачество и контрол на социалните услуги в България и Европейския съюз, БЦНП и ПАЦЕП, 2006 г.;
78. Социалните предприятия в България; Как да стартираме и развиваме успешно социално предприятие, Каунтърпарт Инт. - България, 2006 г.;
79. Социалните предприятия в разширяваща се Европа; Концепции и реалности, Jacques Defourny, EMES Европейска изследователска мрежа;
80. Социалните предприятия в солидарната икономика и визията на социалното министерство за тяхното развитие;
81. Социалните предприятия в Италия; Опитът на социалните кооперации, Карло Борзага и Алкесте Сантуари, Университет в Тренто, 2000 г.;
82. Социални предприятия за трудова интеграция в рамките на Европейския съюз.;
83. Социално предприемачество и контрол на социалните услуги в България и в Европейския съюз, Български център за нестопанско право, Програмен и аналитичен център за европейско право.
84. Social Enterprise in Italy: Typology, Diffusion and Characteristics, Carlo Borzaga, Simone Poledrini, Giulia Galera.
85. Становище на Българския център за нестопанско право за проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика.
86. Съобщение Съюз за иновации — COM(2010 г.) 546 окончателен, 6 октомври 2010 г.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

87. Съобщение „Европейска платформа срещу бедността и социалното изключване: европейска рамка за социално и териториално сближаване (COM(2010 г.) 758 окончателен, 16 декември 2010 г.
88. Terjesen, S., Lepoutre, J. , Justo, R. and Bosma, N. 2011. Глобален доклад за мониторинг на предприемачеството — социално предприемачество; (Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship).
89. Терзиев Венелин, Арабска Еактерина, Георгиев Марин, Социалните предприятия и тяхното влияние.
90. Финансиране на социалните предприятия в България, доклад, Фондация Помощ за благотворителността.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

8. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1: Доклад от проведено кабинетно проучване „Социалното предприятие и социалното предприемачество“

Приложение 2: Доклад от теренно проучване

Приложение 3: Анкетна карта за представители на социални предприятия

Приложение 4: Анкетна карта за безработни и хора с увреждания

Приложение 5: Анкетна карта за представители на експерти/институции от сектора на социалната икономика

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

ОБОБЩЕН АНАЛИЗ

по изпълнение на услуга с предмет:

„Социалното предприемачество в регион Хасково“ и изработване на анализ за региона относно въздействието и възможностите на сектора на социалните предприятия в рамките на Проект SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.1 по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 по Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020

Изпълнител: Сдружение "Алианс за регионални и граждански инициативи (АРГИ)"

Хасково, 2018 г.

www.greece-bulgaria.eu

„Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

СЪДЪРЖАНИЕ

ТАБЛИЦИ	3
ФИГУРИ.....	4
ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ.....	6
1. ВЪВЕДЕНИЕ	7
1.1. Предмет на проучването.....	8
1.2. Цели на проучването.....	10
1.3. Методология.....	10
2. ПРЕГЛЕД НА СОЦИАЛНИЯ И СОЛИДАРЕН ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ	12
2.1. Понятие на социалната икономика.....	12
2.2. Заинтересовани страни в социалната икономика	18
2.3. Икономическа и социална рамка	21
2.4. Еволюция и форми на социалните предприятия.....	25
2.5. Нормативна база. Институции и организации, имащи отношение към социалния и солидарен сектор	26
2.6. Представяне на добри практики	70
3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА В ОБЛАСТ ХАСКОВО.....	116
3.1. Развитие на социалните предприятия в региона	118
3.2. Анализ на данните от проведено проучване сред представители на социални предприятия в област Хасково.....	121
4. НАГЛАСИ И ОЧАКВАНИЯ НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА ЦЕЛЕВИТЕ ГРУПИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА.....	157
5. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ	194
6. ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО	199
7. БИБЛИОГРАФИЯ	200
8. ПРИЛОЖЕНИЯ	206

ТАБЛИЦИ

Таблица 1. Население в риск от бедност и социално изключване	117
Таблица 2. Относителен дял на бедните по области, за ЮЦР и за страната, за периода 2006-2017 г.	117
Таблица 3. Респонденти по вид	124
Таблица 4. Характеристика на Социалните предприятия	125
Таблица 5. Вътрешни правила – Социални предприятия	127
Таблица 6. Стопанска дейност – цели на социалното предприятия	128
Таблица 7. Бъдещ и настоящ финансов резултат - оборот на Социалните предприятия	131
Таблица 8. Партньорски организации	133
Таблица 9. Разпределение на нетната печалба.....	135
Таблица 10. Основен източник на приходи	136
Таблица 11. Основен източник на финансиране	138
Таблица 12. Брой служители	139
Таблица 13. Очаквания за броя на служителите според стопанската дейност на СП	142
Таблица 14. Доброволческа мрежа по сектори	144
Таблица 15. Целева група - дейност на СП.....	146
Таблица 16. Ползи от участие в мрежи	149
Таблица 17. Принцип за избор на доставчик	151
Таблица 18. Предизвикателства - планове	152
Таблица 19. Информираност за публичните политики и възможностите за развитие	155
Таблица 20. Респонденти - вид и географски обхват.....	176
Таблица 21 Институции - Услуги в публичния сектор	177
Таблица 22. Фактори - Институции.	179
Таблица 23. Институции - Ползи	182
Таблица 24. Институции - Предизвикателства	185
Таблица 25. Мерки за подобряване - институции.....	188
Таблица 26. Социална и солидарна икономика - Институции.....	190

ФИГУРИ

Фигура 1. Социално предприятие по вид организационна форма	119
Фигура 2. Разпределение по вид икономическа дейност	120
Фигура 3. Характеристика на социалните предприятия	126
Фигура 4. Вътрешни правила – Социални предприятия	127
Фигура 5. Бъдещ и настоящ финансов резултат - оборот на Социалните предприятия	131
Фигура 6. Разпределение на нетната печалба	135
Фигура 7. Основен източник на приходи	136
Фигура 8. Основен източник на финансиране.....	138
Фигура 9. Брой служители	140
Фигура 10. Видове заетост по пол	141
Фигура 11. Очаквания за броя на служителите според стопанската дейност на СП	143
Фигура 12. Доброволческа мрежа по сектори	144
Фигура 13. Целева група - дейност на СП	146
Фигура 14. Социално въздействие и участие в мрежа	148
Фигура 15. Ползи от участие в мрежи	150
Фигура 16. Принцип за избор на доставчик.....	151
Фигура 17. Предизвикателства - последици пред СП	153
Фигура 18. Информираност за публичните политики и възможностите за развитие	156
Фигура 19. Степен на образование	162
Фигура 20. Актуално състояние на трудова заетост	163
Фигура 21. Връзка между степен на образование и актуално трудово състояние ...	163
Фигура 22. Регистрация на бюро по труда.....	163
Фигура 23. Времеви аспект на състоянието на безработица	164
Фигура 24. Наличие на социални потребности	164
Фигура 25. Степен на съществуване на социална икономика.....	165

Фигура 26. Връзка между степен на образование и мнение за съществуването на пазарна икономика.....	165
Фигура 27. Влияние на специалните потребности върху мнението за съществуване на социална икономика.....	166
Фигура 28. Влияние на образованието върху степента на готовност за участие в социалната икономика.....	166
Фигура 29. Основни източници на информация.....	167
Фигура 30. Предприятия на социалната икономика.....	167
Фигура 31. Проявен интерес към предприятията на социалната икономика.....	168
Фигура 32. Нагласи за включване в социалната икономика.....	168
Фигура 33. Вероятен първи избор на предприятие.....	169
Фигура 34. Предпочитана форма на трудова дейност.....	169
Фигура 35. Степен на съгласие за развитие на собствен бизнес.....	170
Фигура 36. Степен на готовност за социално предприемачество.....	170
Фигура 37. Влияние на образованието върху перспективата – социално предприемачество.....	171
Фигура 38. Натрупан опит в социалното предприемачество.....	171
Фигура 39. Пречки за развитие на бизнеса.....	172
Фигура 40. Разпределение по пол.....	172
Фигура 41. Разпределение по възраст.....	173
Фигура 42. Семейно положение.....	173
Фигура 43. Средномесечен паричен доход на домакинство.....	174
Фигура 44. Институции - услуги в публичния сектор.....	178
Фигура 45. Фактори - Институции.....	181
Фигура 46. Институции - Ползи.....	183
Фигура 47. Предизвикателства - Институции.....	186
Фигура 48. Мерки - институции.....	189
Фигура 49. Социална и солидарна икономика - Институции.....	192

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ	Агенция по заетостта
АИМ	Международната асоциация на взаимоспомагателните дружества
АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хората с увреждания
БЦНП	Български център за нестопанско право
ДООИО	Дружество с ограничена отговорност в интерес на общността
ЕП	Европейски парламент
ЕСФ	Европейския социален фонд
ЕС	Европейския съюз
ЗИХУ	Закон за интеграция на хората с увреждания
ЗКПО	Закон за корпоративното подоходно облагане
ЗДДС	Закон за данък върху добавената стойност
ЗНЗ	Закон за насърчаване на заетостта
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НАПОО	Национална агенция за професионално образование и обучение
НОИ	Национален осигурителен институт
НПО	Неправителствени организации
НСИ	Национален статистически институт
НФРИ	Национална федерация на работодателите на инвалиди
СЕДАГ	Европейски съвет на сдруженията в общ интерес
СИ	Социалната икономика
СП	Социално предприятие
UEPS	Европейски съюз на социалните аптеки
УОИИ	Услуги от общ икономически интерес
ЦСИ	Центрове за социална интеграция

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият доклад е част от изпълнение на услуга с предмет **„Социалното предприемачество в регион Хасково“ и изработване на анализ за региона относно въздействието и възможностите на сектора на социалните предприятия**, която се изпълнява в рамките на Проект **SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.1 - Извършване на проучвания и изготвяне на регионални доклади за сектора на социалните предприятия - Въздействие и възможности**, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V - А Гърция - България 2014-2020. Поръчката е изпълнена в периода 30.05.2018 г. - 30.09.2018 г. от Сдружение “Алианс за регионални и граждански инициативи (АРГИ)“.

Проектът има за цел да повиши социалното предприемачество и да допринесе за увеличаване на нивата на заетост в трансграничния регион.

Проектните резултати целят да осигурят нови знания и да повишат осведомеността, даващи възможност на хората в трансграничния район да разберат напълно условията, при които социалното предприемачество започва, развива се и може да допринесе ефективно и ефикасно за решаване на социалните предизвикателства по устойчив начин. Всичко това ще подобри ефективността на местните политики за икономически растеж и качество на социалните предприемачи в трансграничния регион.

През последните години особено в сектора на социалните услуги се наблюдават обществени потребности, които не могат да бъдат задоволени нито от традиционните стопански компании, нито от различните структури разполагащи с обществени средства.

Проблемите пред заетостта, нарастващият дял на бедните и на населението в риск от бедност, засилващото се неравенство на фона на различните форми на държавна интервенция, необходимостта от предприемане мерки за икономии, както и слабия икономически растеж доведоха до влошаване на бюджетните позиции на държавите в света като цяло. Социално-икономическите проблеми засилиха интереса на политици и изследователи към социалната икономика. В този контекст развитието на сектора на социалната икономика се превърна в един от водещите

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-А Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

политически приоритети на Европейския съюз (ЕС). Отличаващите черти на социалната икономика са следните:

- част е от реалната икономика, както и от гражданското общество;
- финансовите резултати на предприятията се реинвестират за постигане на социална цел и дейности и само разумна част се използва за режийни разходи;
- ефективна е и в областта на социалното включване;
- дава възможност за равно участие на широки слоеве от населението, като по този начин се различава от корпоративната икономика дори и в случаите, когато субектите на социалната икономика работят по Търговския закон.

Посредством социалното предприемачество и социалната икономика се създават алтернативни модели за извършване на стопанска дейност, които са пазарно ориентирани и в същото време интегрират всички участници на свободния пазар - работници и служители, работодатели, инвеститори, потребители и др. Чрез популяризирането на концепцията за социалното предприемачество за първи път започва да се говори за стопанска дейност, ориентирана не само към увеличаване на печалбата, но и към постигането на резултати, свързани с благоденствието на цялата общност и определени социални групи, намиращи се в неравностойно положение.

1.1. Предмет на проучването

Предмет на настоящето изследване е социалното предприемачество в регион Хасково, проблемите и тенденциите в сектора на социалната икономика през последните години в ЕС и в България, както и перспективите за бъдещото ѝ развитие.

В рамките на Поръчката се проведе Кабинетно изследване на настоящата нормативна уредба, регламентираща дейността на социалните предприятия в България и се изготви доклад, съдържащ:

- преглед на публичните политики и заинтересованите страни в този сектор;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- описание на институционалната рамка, уреждаща създаването и функционирането на социалните предприятия в България, особено по отношение на развитието на съответната нормативна среда актуална към настоящия момент;
- преглед на социалната и солидарната икономика на вътрешната икономическа и социална среда;
- описание на факторите, които влияят върху възможностите за икономически растеж;
- анализ на необходимостта от насърчаване на социалната икономика и предприемачеството;
- анализ на тенденциите в развитието на социалната икономика през последните години;
- описание на нормативната и институционалната рамка, уреждащи създаването и функционирането на социалните предприятия в редица европейски страни и в България;
- преглед на вътрешната икономическа и социална среда в различни европейски страни и на техните практики в социалната икономика;
- анализ на публичните политики и се описват заинтересованите страни в този сектор;
- идентификация на факторите, които определят възможностите за икономически растеж посредством прилагането на социалната икономика;
- обосновка на необходимостта от насърчаване на социалната икономика и предприемачеството и тяхното стимулиране.

Докладът от проучването отразява: (1) предизвикателствата пред социалното предприемачество, перспективите му за растеж; (2) основните пречки, оценка на съществуващата институционална и законодателна рамка на сектора на социалната и солидарната икономика и предложения за тяхното подобрене. При изготвяне на документа са използвани различни източници на информация, както специализирани издания и статии по темата, така и интернет страници, които представят конкретни документи, факти, анализи и практики. Всички те са отразени коректно като използвани източници на информация.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

1.2. Цели на проучването

Емпиричното изследване „**Социално предприемачество в регион Хасково**“ има за цел да отчете въздействието на сектора на социалните предприятия върху целевите групи и възможностите, които те предоставят за решаване на техните проблеми; да проследи развитието на сектора на социалното предприемачество на регионално ниво, възможностите за неговото развитие, ползите и предизвикателствата пред които са изправени институциите и социалните предприемачи. Резултатите от проучването и обобщената информация дават основата за изпълнението на последващите дейности от Проекта. Паралелно проучване е реализирано и от гръцките партньори по проекта, като географският обхват покрива регионите на Източна Македония - Тракия и Централна Македония в Гърция.

1.3. Методология

Изпълнението на поръчката включва набор от дейности, методи и подходи, чрез които да се регистрират, обобщят и анализират данни; да се представи обобщен анализ, отразяващ социално-икономическата среда в област Хасково; да се формулират общи изводи и да се посочат перспективите за развитие на социалната и солидарната икономика в областта, както и степента на развитие на социалните предприятия и ползата им за целевите групи.

Основните методи, използвани в настоящото емпирично изследване са:

- **Кабинетно проучване** – прави се преглед на информационни източници по темата, преглед и вторичен анализ на данни от съществуващи изследвания, анализ на статистическа информация и анализ на документи.
- **Теренно проучване** - осигурява информация за степента на развитие на социалното предприемачество и очертава готовността и нагласите на целевите групи за разработването и маркетинга на продукти и услуги.
- **Анкетен метод** – осигурява информация чрез въпросници, съобразно спецификата на целевите групи, към които са насочени.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- **Статистически методи**, в т.ч.: дескриптивен метод за анализ на данни и графичен метод за анализ на данни. За обработка на данните е използван статистическият софтуерен продукт SPSS, Версия 25, който позволява обобщаване на емпирични данни, получени от анкетни проучвания както в табличен, така и в графичен вид, с което се превъзможва изкривяването на резултатите при честотните разпределения.
- **Провеждане на фокус групи** - проведени след предварителен преглед на резултатите от кабинетното проучване и с цел регистриране на данни и обмен на мнения между представителите на участниците относно текущите и нововъзникващите тенденции в сектора на социалната и солидарната икономика.
- **Аналитични методи** - първичен преглед и вторичен анализ на данни от съществуващи изследвания, анализ на статистическа информация и анализ на документи и др.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

2. ПРЕГЛЕД НА СОЦИАЛНИЯ И СОЛИДАРЕН ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ

2.1. Понятие на социалната икономика

През последните години в световен план се търсят нови възможности за преодоляване пропастта между бизнеса и публичния сектор. Развитието на социалното предприемачество е една много добра възможност, която трябва да се използва оптимално от различните страни в съвременните условия. То е стъпка напред и е тясно обвързано с концепцията за нестопанския сектор, както и тази за **„социалната икономика“**, защото неговата основна цел е подобряване благосъстоянието на представителите на уязвимите социални групи, както и на обществените условия за сметка на генериране на печалби от страна на съответната компания.

Икономиката на солидарността е алтернативен отговор, елемент на социална трансформация, на нови икономически отношения, които поставят човека преди печалбата и облагодетелстват всички заинтересовани страни.

В Европа социалната икономика се развива като „полюс на обществена полза“ и изпълнява важна роля като мост между икономиката социалната система и нуждите на обществото. Понастоящем социалната икономика предлага повече от 11 млн. платени работни места, в повече от 2 млн. предприятия в Европа. В тази връзка социалната икономика подпомага развитието на пазара на труда, улеснявайки икономическото развитие чрез посрещане на нови и растящи социални нужди, самоуправление и самоучастие на всички членове на отделните субекти¹. Дейностите в икономиката на солидарността са ценност сами по себе си, тъй като насърчават развитието на този, който получава шанс да се развива, като едновременно с това – той допринася за развитието на обществото, за създаването

¹

<https://trud.bg/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D1%82%D1%80%D1%8F%D0%B1%D0%B2%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%8A%D1%80%D1%87%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D1%81/> 03.08.2017 г. –

Автор: д-р Султанка Петрова – Зам.Министър на Труда и Социалната Политика

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

на по-благоприятна социална, икономическа, културна, политическа и околна среда.

Социалната икономика представя един нов икономически отношения, при които се поставя човека преди печалбата и всички се облагоденстват. В социалната икономика натрупаната печалба се използва за постигане на социални цели, а не за натрупване на индивидуално богатство. Този модел инвестира в хората, в техните способности и креативност и ги овластява, като създава качествени работни места и професионално обучение, както и приоритизиране на социалните цели, като например подпомагане на хората, които са откъснати от пазара на труда да намерят подходяща професионална реализация.

Чрез поставяне на социалните цели на първо място, социалната икономика допринася, по иновативен начин, за справяне със социални, икономически и екологични нужди на обществото, които са били пренебрегнати или неправилно разгледани от частния или публичния сектор.

Моралното измерение на икономиката изисква тя да се управлява ефективно, така че икономическият растеж, получен чрез дейността на производството на стоки и услуги, да допринася за благосъстоянието на отделните хора и за общото благо на различните социални групи и народи и същевременно да не допуска тяхното увреждане, изоставане, деградация и изключване.

Настоящото проучване показва, че предприятията на социалната икономика в различните си форми играят важна роля за повишаване на конкурентоспособността и ефективността на европейската икономика по няколко различни начини и главно чрез:

- насочване на разпокъсаните и неизползвани ресурси към икономическа дейност;
- мобилизиране на финансови и човешки ресурси на местно и регионално ниво;
- засилване на културата на предприемачеството;
- насърчаване на гъвкавостта на пазарите;
- разширяване производителността на голям брой икономически субекти и др.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Освен това предприятията на социалната икономика разполагат с по-голям капацитет за запазване заетостта и предотвратяване на загубата на работни места по време на на цикличното развитие на икономиката.

В продължение на над две десетилетия европейските институции (Парламентът, Комисията и Европейският икономически и социален комитет) признават способността на социалната икономика (СИ) да коригира значителни социални и икономически неравновесия и да подпомага постигането на различни цели от общ интерес. Наскоро Европейският парламент определи СИ като фундаментален стълб и основа на европейския социален модел.

Социалният бизнес на практика може да бъде много силна програма за промяна, защото чрез него се постигат по-добри резултати за общото благо, показва се, че е възможно да се вършат нещата по-отговорно и по-справедливо и в същото време се постигат по-добри пазарни успехи. Така социалното предприемачество се превръща в истински двигател на растежа в ЕС.

В Единния пазар се засилва необходимостта от нов приобщаващ растеж, насочен към създаване на работни места за всички. Също така е необходимо да бъде удовлетворена все по-голямата нужда на европейците от едно по-етично и по-социално измерение на тяхната работа, потребление, спестявания и инвестиции. Затова през последните години особено в условията на криза и непосредствено след нея в Европа все повече се говори и инициира социалното предприемачество, обръща се по-голямо внимание на уязвимите социални групи и техните проблеми. До момента социалното предприятие, като форма на стопанско начинание е доказало своята ефективност при осъществяването на активна политика за социално включване на групи от обществото, считани за рискови и уязвими, които са останали по една или друга причина в трудова и социална изолация. Тази тенденция позволява създаването на алтернативни модели за извършване на стопанска дейност, които са пазарно ориентирани и в същото време позволяват интегрирането в тази дейност на всички ключови фигури на свободния пазар: работници и служители, работодатели, инвеститори, потребители и т. н. по начин, който извежда на първо място социалната цел и едва след това стремежът за

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

реализиране на печалба, която да бъде инвестирана за постигането на тази социална цел.

Всъщност, социалното предприятие, което е основен икономически субект в социалната икономика, представлява предприятие, чиято цел е по-скоро оказването на благотворно социално влияние, отколкото реализирането на печалба за собствениците или за партньорите. Неговата основна социално – икономическа цел и мисия е да доставя стоки и услуги по предприемачески и иновативен начин и използва ревизираната печалба основно за социални цели. То е обект на отговорно и прозрачно управление особено чрез обвързване на своите служители, клиенти и заинтересовани страни с социално - икономическата му дейност.

Под „**социално предприятие**“ Комисията разбира също така предприятията²:

- за които социалните цели или обществения интерес е причина за търговската им дейност, която често се проявява под формата социална иновация;
- чиито печалби основно се реинвестират за осъществяването на тези социални цели;
- и чиято организация или система на собственост отразява мисията, опираща се на демократични или миротворчески принципи или на идеята за социална справедливост³.

В социалната икономика може също така да става въпрос за:

- предприятия, които предоставят социални услуги и/или стоки и услуги, предназначени за уязвими потребители (достъп до жилище или до грижи, помощ за възрастни хора или инвалиди, приобщаване на рискови групи, грижи за деца, достъп до работа, образование, справяне със зависимост...); и/или
- предприятия, чийто начин на производство на стоки или предоставяне на услуги има за цел укрепване на социалния ред (социална и професионална интеграция чрез достъп до работа на лица в неравностойно положение, особено поради нисък образователен статус, ниска квалификация или

² По смисъла на Договора за функционирането на Европейския съюз и съдебната практика на Съда на Европейския съюз

³ Например с ограничени различия в заплащането

социални или професионални проблеми, които са причина за изолация или маргинализация), но чиято дейност може да обхваща стоки или услуги, различни от социалните.

За целите на Регламент (ЕС) No1296/2013 „**социално предприятие**“⁴ означава предприятие, независимо от правната му форма, което:

а) съгласно своя учредителен договор, устав или друг правен документ за създаването му има за основна цел постигането на измеримо, положително социално въздействие, а не генерирането на печалба за своите собственици, членове и акционери, и което:

- предоставя услуги или стоки, които генерират социална възвръщаемост и/или
- използва метод за производство на стоки или услуги, който въплъщава неговата социална цел.

б) използва своята печалба преди всичко за постигането на основната си цел и е въвело предварително определени процедури и правила относно всяко разпределяне на печалба между акционери и собственици, което гарантира, че това разпределение не накърнява основната цел;

както и

в) се управлява по предприемачески, отчетен и прозрачен начин, по-специално чрез включване в управлението на работници, клиенти и заинтересовани страни, засегнати от стопанската му дейност.

Като има предвид, че в своята резолюция от 10 септември 2015 г. Парламентът отбеляза, че предприятията на социалната и солидарната икономика, за които не е задължително да бъдат организации с нестопанска цел, са предприятия, чиято основна цел е да изпълнят социалното си предназначение, което може да бъде създаване на заетост за уязвимите групи, осигуряване на услуги за техните членове или, в по-общ смисъл, генериране на положително социално и екологично въздействие, като реинвестират печалбата си главно за постигане на тези цели;

⁴ Проект на доклад с препоръки към Комисията относно устава за социалните и основани на солидарност предприятия (2016/2237(INL))

посочва, че предприятията на социалната и солидарна икономика се отличават с ангажимента си към утвърждаването на следните ценности:

- предимство на личностните и социалните цели пред интересите на капитала;
- демократично управление от страна на членовете;
- съчетаване на интересите на членовете и на ползвателите с общия интерес;
- защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност;
- реинвестиране на излишъка от средства в дългосрочните цели за развитие.

От посочените характеристики на социалното предприятие става ясно неговата същност, цели и възможности като то се представя под различни организационни форми, които са три на брой: кооперативи, взаимоспомагателни дружества и нестопански организации. Социалната икономика включва всички икономически дейности, осъществявани от предприятия, главно кооперативи, асоциации и общества за взаимопомощ, чиято етика следва следните **принципи**:

- o Поставяне на услугата към членовете или към общността преди печалбата;
- o Автономно управление;
- o Процес на демократично вземане на решения;
- o Предимство на хората и работата над капитала при разпределението на ресурсите.

За да спомогне за постигането на една "социална икономика и високо конкурентен пазар", Комисията постави социалната икономика и социалните иновации на централно място в дневния си ред, както по отношение на сближаването на степените на териториално развитие, така и в търсенето на оригинални решения на проблемите пред обществото и най-вече в борбата срещу бедността и социалната изолация — доказателство за това са приетите документи като стратегията „Европа 2020“⁵, водещата инициатива „Съюз за иновации“⁶ и

⁵ Европа 2020 „Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“ - COM(2010) 2020.

⁶ Съобщение Съюз за иновации — COM(2010 г.) 546 окончателен, 6 октомври 2010 г.

„Европейската платформа срещу бедността и социалното изключване“⁷, както и в Акта за Единния пазар (АЕП)⁸.

РАЗРАБОТЕНАТА ЕВРОПЕЙСКА ПОЛИТИКА ЗА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА Е ОСНОВЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА СПРАВЯНЕ С ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ И/ИЛИ РЕШАВАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНО ЗНАЧИМИ ПРОБЛЕМИ. КАТО ЧАСТ ОТ ПОЛИТИКАТА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА И СОЦИАЛНИТЕ ИНОВАЦИИ, СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО ДОПРИНАСЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ЦЕЛИ, ЗАЛОЖЕНИ В ЕВРОПА 2020, ЗАТОВА ВСЕ ПОВЕЧЕ СРЕДСТВА ОТ БЮДЖЕТА НА ЕС СЕ ОТДЕЛЯТ ЗА КОНКРЕТНИ МЕРКИ ЗА ПОДКРЕПА НА СОЦИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ.

Публичните консултации във връзка с АЕП⁹ показаха силен интерес към възможностите на социалните предприятия и социалната икономика като цяло да дадат новаторски отговори на икономическите, социалните, а в някои случаи и на екологичните предизвикателства, посредством създаването на постоянни работни места, чрез социална интеграция и подобряване на социалните услуги на местно равнище, териториално сближаване и т.н.

Социалното предприятие (СП) е идентифицирано на ниво Европейски съюз като ключов инструмент за сближаване на регионите и преодоляване на проблемите „бедност“ и „социална изолация“.
(http://bcnl.org/uploadfiles/documents/analyses/bcni_analysis_final.pdf)

2.2. Заинтересовани страни в социалната икономика

Трите ключови фигури в пазарната икономика са: производителите, потребителите и държавата, които в голяма степен определят и заинтересованите страни в социалната икономика. Те инициират дадената стопанска дейност и я управляват така, че да задоволява потребностите на уязвимите социални групи, било то като

⁷ Съобщение „Европейска платформа срещу бедността и социалното изключване: европейска рамка за социално и териториално сближаване (COM(2010 г.) 758 окончателен, 16 декември 2010 г.

⁸ „Акт за единния пазар — дванадесет лоста за насърчаване на растежа и укрепване на доверието“, COM (2011г.) 206 окончателен, 13 април 2011 г.

⁹ http://ec.europa.eu/internal_market/smact/consultations/2011/debate/index_en.htm

откриват нови работни места предназначени за тях, като подобряват тяхната професионална квалификация или като задоволяват техните социални потребности. Важно в този случай е развиваната стопанска дейност да е ориентирана не само към максимизиране на печалбата, но и към постигането на конкретни резултати, свързани с благоденствието на цялата общност и по-точно на представителите на уязвимите социални групи, които според проведеното изследване на социалните предприятия в европейските страни са:

- хората с увреждания;
- хората от етнически малцинствени групи;
- хората в предпензионна и пенсионна възраст;
- трайно безработните;
- наркозависимите;
- бивши затворници;
- деца живеещи извън семейна среда.

Всички избороени по-горе представители на производителите, на държавата и на общините, както и потребителите на услугите определят заинтересованите страни в социалната икономика. Или с други думи, това са ключовите фигури, имащи интерес и ползи от развитието на социалната икономика. Те са различни по вид, структура и социална насоченост, но винаги извършват стопанска дейност, присъстват на пазара на труда и активно участват в процеса на предлагане и търсене на стоки и услуги.

Обхващайки по този начин представителите на хората намиращи се в неравностойно положение се очертават и ключовите характеристики на социалната икономика, която съчетава социалните цели с предприемаческия потенциал. Задоволяването на социалните потребности както вече казахме по-горе разширява нейната всеобхватност и социалните ползи за общността, които често изместват фокуса на вниманието от печалбата. Акцентирайки върху социалните ползи болшинството социални предприятия намаляват вниманието си към печалбата, което заплашва в голяма степен финансовата им устойчивост. Затова социалните предприятия освен приход от собствената си стопанска дейност често се подпомагат от държавата главно чрез държавните субсидии давани под различни форми. Подкрепата от страна на държавата се проявява по различен начин чрез:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- специално данъчно законодателство (намаляване или освобождаване от дължими от тях данъци, насърчаване на дарения в полза на социалните предприятия);
- учредяването на специализирани държавни фондове;
- директни субсидии за покриване на разходи по наетите лица (трудовето възнаграждение и осигурителните вноски за наети лица от уязвими групи);
- подкрепа от държавата в началните етапи от създаването на социалните предприятия, на базата на осигурен достъп до финансиране, посредством грантове или специализирани фондове, предоставящи заеми, безплатни консултации за предоставяните финансови възможности и др.

Обединените усилия на публичния и частния сектор в този случай са от важно значение за успеха на социалните предприятия и тяхната устойчивост, защото те успяват да обединят ресурси и капацитет, да разкрият повече възможности пред представителите на социалните групи.

Разработката на настоящото проучване и анализ, се изпълни с активното участие на целеви групи по проекта, а именно: представителите на социалните предприятия (10 участници), Безработни лица и хора с увреждания (130 лица), органи и експерти за насърчаване на сектора на социалната и солидарната икономика (15 представители). Те участваха в попълването на анкетните карти и в провеждането на фокус групите.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

2.3. Икономическа и социална рамка

В доклада представен на конференцията се изразява становището, че са „Необходими целенасочени действия от правителствата и заинтересованите страни за изграждане на пълноценна среда за развитието на социалната икономика“. По време на конференцията в София се проведе и седмото издание на Европейския форум за социално предприемачество, в който участваха над 100 социални предприятия от България и от други страни¹⁰. Тази международна инициатива показва, че социалната икономика стои във фокуса на вниманието на българското правителство, а доклада недвусмислено посочва мястото на България в европейската социална политика и необходимите бъдещи стъпки, които ще доведат

„България решително застава зад каузата на социалното предприемачество и социалната икономика и провежда активни действия за подобряване условията, които в най-голяма степен ще благоприятстват нейното развитие у нас и в рамките на Европейския съюз и в региона“

Бисер Петков, министър на труда и социалната политика, конференция на тема: „Социалната икономика – за икономически устойчив и социално приобщаващ ЕС“, София, 16 и 17 април 2018 г.

до подобряване на условията, подпомагащи нейното социално развитие. Очаква се това да стане, чрез подобряване на нормативната среда и активната подкрепа на социалното предприемачество посредством прилагането на националните и европейски политики в този така важен сектор на нашето развитие.

Съществуват различни дефиниции за социално предприятие и свързаните с него определения в България¹¹. Обсъжданият в момента проектозакон за предприятията на социалната и солидарна икономика дава конкретна дефиниция, но тя все още не е приета. Очаква се Народно събрание на Република България да приеме Законопроекта през октомври 2018 . Към настоящия момент ситуацията е следната:

¹⁰ <https://eu2018bg.bg/bg/news/873>

¹¹ Уебсайт на Министерството на труда и социалната политика, <http://seconomy.misp.government.bg/index.php>

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Според концепцията на **Националната концепция за социална икономика, социалните предприятия в България** са предприятия, които произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и отделят част от ресурсите си за постигането на социални и икономически цели.

Социалните предприятия, освен това са:

- Разработени в рамките на специфичен местен контекст;
- Всички видове предприятия, независимо от тяхната правна структура, могат да бъдат социални предприятия, доколкото те са създадени и функционират най-вече с оглед на социалните цели, например кооперации, местни самоподдържащи се предприятия или групи, сдружения, дружества за взаимопомощ, фондации, профсъюзи и др.;
- Намира се между традиционния частен и публичния сектор;
- Основните им характеристики са: социални цели, съчетани с предприемаческия потенциал на частния сектор.

Социалното предприемачество се определя като икономическа дейност, насочена изцяло към създаването, функционирането и развитието на социалните предприятия, а социалният предприемач е човек, който създава социално благо чрез дейности, които съчетават икономически и социални цели, оказват подкрепа на социално уязвимите групи от обществото, стимулират социално положителните промени и задоволяването на социалните потребности.

Социалният предприемач използва оптимално наличните ресурси и прилага иновативни подходи към развитието на социалната икономика. Съществува и известно ниво на риск, свързано със социалното предприемачество: социалният предприемач е човек, който действа, взема решения и отговаря на възникналите нужди в несигурна и рискова среда.

Социалният предприемач е признат за професия в националната класификация на професиите.

Интегрирането и развитието на принципите и ценностите на социалната и солидарна икономика, доказано от европейската практика, подпомага утвърждаването на обществените отношения по посока повече солидарност,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

сплотеност, взаимно доверие, демократичност и включващо участие на заинтересованите страни.

Особена активност в областта на социалното предприемачество в нашата страна се регистрира от 2012 г., когато Министерският съвет одобри Националната концепция за социална икономика. След тази стъпка се предприемат редица последващи стъпки, но най-важната от тях е изработения и поставен за обществено обсъждане проектозакон за предприятията на социалната и солидарна икономика.

По данни на Министерство на труда и социалната политика в България към момента функционират близо 5 000 предприятия и организации, които се самоопределят като „социални предприятия“¹².

По отношение на различните категории стопански субекти и неправителствени организации, които функционират в социалната икономика, следва да се открият следните:

- Специализираните предприятия и кооперации за хора с увреждания, които са основните и предпочитани работодатели за хората с увреждания, като в специализирана работна среда те се чувстват физически и морално защитени. Днес, броят на специализираните предприятия и кооперациите на хората с увреждания е 124 по данни на Агенцията за хората с увреждания, но заетите в тях не надхвърлят 5 хиляди, в т.ч. хората с увреждания са не повече от 2 500. Произвежданата продукция е многократно намалела – работят се основно шивашки изделия на ишлеме, картонаж и пластмасови изделия¹³.
- Като цяло броя на кооперациите е по-голям и в системата на ЦКС функционират 795 кооперации със 149 761 член-кооператори. Кооперациите са организирани в 33 регионални и един браншови кооперативни съюзи.
- В структурата на специализираните предприятия и кооперации около 20% са малките предприятия, 25% са средните и около 45% са микро предприятията. В същото време част от предприятията са свързани чрез един собственик. Такива са случаите на предприятията от системата на Съюзите на глухите в България и на Съюза на слепите в България, както и с

¹² www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

¹³ www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

общинските предприятия, което прави тези предприятия големи според Закона за малките и средните предприятия – 10 % от общия брой на специализираните предприятия и кооперации¹⁴.

- По отношение на юридическите лица, като сдружения, фондации, асоциации, регистрирани по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел, може да се приеме, че доколко те са част от социалната икономика се определя от целите, за които е учредена съответната организации и предмета ѝ на дейност. Към настоящия момент показател за това е самоопределянето им като социално предприятие. Като такива, видно от данните по-горе са се определили 2 155¹⁵ предприятия/организации с нестопанска цел.
- Като социални предприятия би следвало да се приемат и всички доставчици на социални услуги за деца и/или възрастни, регистрирани в Агенцията за социално подпомагане. По данни към 23 юни 2015 г. техният брой е 1 433 на територията на цялата страна, като отделните доставчици предоставят между една и седем различни услуги. Ако се приеме по-широкото тълкуване относно ролята и мястото на НПО в социалната икономика, то би могло да се счита, че всички организации, регистрирани в обществена полза и вписани в регистъра на Министерство на правосъдието, като такива, също са част от нея. Към 23 юни 2015 г. в регистъра са вписани общо 12 578¹⁶ юридически лица с нестопанска цел в обществена полза.
- Съществен потенциал за развитие в България имат и други форми на социалната икономика, като взаимоспомагателните каси, застрахователни и осигурителни каси с широкото участие на гражданите на принципа на взаимност. Към момента тези форми са слабо познати, като практически отсъства нормативна уредба, която да регламентира учредяването и дейността им в съответствие със съвременните социално-икономически реалности.

От анализа на европейските практики става ясно, че социалните предприятия имат ключово място в европейския модел на социалната пазарна икономика. Те

¹⁴ www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

¹⁵ www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

¹⁶ www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54

предоставят възможност за реализиране на потенциала на най-уязвимите групи от работната сила и допринасят за реализиране на каузи от голям обществен интерес, който далеч надхвърля броя на хората, които са пряко ангажирани в социалната икономика. Това се отнася и за България.

Кабинетното проучване направено в рамките на настоящата поръчка представя социалните предприятия в нашата страна като успешен бизнес модел, но също така очертава основните предизвикателства пред тяхното развитие. Изследването завършва с представянето на проектозакона, както и върху основните принципи, които следва да бъдат следвани от националните политики и мерките за насърчаване на социалното предприемачество в България. Разглеждат се проблемите в развитието на социалните предприятия и се правят изводи и препоръки относно развитието на националното законодателство и обмена на добри практики, както и предоставянето на информация, опит и компетентност.

2.4. Еволюция и форми на социалните предприятия

Под една или друга форма социални предприятия възникват в България още в края на 19 век. Силен тласък непосредствено след Освобождението получават селските кредитни кооперации и развитието на социалните финанси в страната. За това голяма роля има държавата (посредством създадените земеделски каси непосредствено след Освобождението, както и по-късно чрез Българска земеделска банка, 1903 г.), която във времето променя техния наистина социален характер и използва за постигане главно на политически цели.

В градовете първата занаятчийска кооперация в България е създадена през 1895 г. Това е работническо шивашко дружество "Напредък" в Габрово. Нейните цели са да съдейства за повишаване на майсторството в занаята на своите членове, постигане на евтино производство и подпомагане на членовете, които имат нужда и желаят да усъвършенстват занаята. До появата на първата популярна банка през 1903 г. занаятчийският кредит е концентриран преди всичко в Българска народна банка.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Понастоящем много често кооперативите остават свързани с периода на социализма, който се характеризира с централизирана икономика, политически контрол и насилствен колективизъм. Преходът от планова към пазарна икономика е съпътстван от усилията за създаване на инклузивни пазарни институции, но в същото време България изостава от европейските и световни тенденции в развитието на сектора на социалната икономика.

След падането на комунизма в държавите от Централна и Източна Европа се създават различни модели на пазарни общества и режими. Доминиращ става неолибералният режим в голяма част от държавите, включително и в България. През периода на преход нарастват социалната дезинтеграция, неравенството и бедността сред населението. От края на 90-те години България се ориентира към създаването на институции за икономическа координация, ориентирани към стабилност, ниски данъци и слаба държава на благосъстоянието. В този контекст създаването на инклузивна икономика е от ключово значение за социалното и икономическо развитие и сближаване с държавите от Европейския съюз.

2.5. Нормативна база. Институции и организации, имащи отношение към социалния и солидарен сектор

В България, въпреки традициите в кооперативното движение и мрежата от специализирани предприятия за хора с увреждания, налагането през годините на прехода на икономически модели, основани на крайния пазарен либерализъм, поставят под риск самото съществуване на социалните предприятия в страната. Може да се каже, че активно социалните предприятия в страната започват да се създават след 2000 г. и то основно с подкрепата на външните донори.

Така например през 2002 г., Каунтърпарт Инт. - България започва реализацията на програма за създаване и подкрепа на социални предприятия с финансиране от Американската Агенция за Международно Развитие. Това е първото целенасочено използване и въвеждане на термина „социално предприятие“ в публичното пространство в България, което предизвиква интерес сред нестопанските организации и местните общности. В рамките на програмата и в периода 2002 - 2006 година са проведени кампании за популяризация на социалното предприятия,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

като механизъм за социално включване, заетост на групи в неравностойно положение и стратегическа възможност за повишаване на капацитета на доставчиците на социални услуги. Едновременно с това след провеждане на два конкурса за нестопански организации, са избрани 45 организации от 17 общности, които участват в обученията и получават техническа помощ и финансиране за създаване на социални предприятия. В резултат на програмата и с оглед на нарастващата роля на социалната икономика в рамките на Обединена Европа, като част от дейностите за подкрепа на социалните предприятия, е организирана кампания за подготовка на законодателни промени, които да регламентират законово социалното предприятие в съществуващата нормативна уредба. Въпреки усилията на нестопанските организации и изразената политическа воля на правителството за осигуряване на адекватна нормативна уредба, предложенията остават само на хартия¹⁷.

Първата стъпка за институционална подкрепа на социалното предприемачество е направена през 2009 г., когато Агенцията за социално подпомагане открива процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по схема BG051P0001-5.1.01 „Социално предприемачество - Популяризиране и подкрепа на социални предприятия /Пилотна фаза/. Целта на процедурата е да подкрепи развитието на социалното предприемачество като възможност за подобряване качеството на живот на лица от рискови групи и преодоляване на социалната им изолация¹⁸.

През 2011 г. стартира нова процедура - BG051P0001-5.1.02 – „Нови възможности“. Основната цел е да се подкрепи процеса на развитие на социалната икономика и създаване на социален капитал чрез подкрепа на общините за осигуряване на заетост и активност на лица от рискови групи. Специфичните цели са: Подкрепа за лица от целевите групи; Оптимизиране на социалните разходи на общините; Подкрепа на инициативи на местно ниво, насочени към справяне с местни проблеми, произтичащи от бедността и социалната изолация на хората от

¹⁷ Доклад – социалните предприятия в България

¹⁸ Доклад – социалните предприятия в България

съответната община; Създаване и подкрепа на добри практики за развитие на социални предприятия¹⁹.

Други държавни агенции и неправителствени организации, които осигуряват подкрепа за дейности в сферата на социалното предприемачество са: Агенцията за хората с увреждания (АХУ), Националното сдружение на работодателите на хора с увреждания (НСРХУ), Институт „Отворено общество“, „Тръст за социална алтернатива“ (ТСА).

В резултат на европейската политика през новия програмен период и изпълнението на Европа 2020, всяка една държава-членка прие собствена стратегия за реформи, която набелязва ключови национални цели и действия за тяхното постигане в рамките на общите европейски такива.

В България, политиката за развитие на социалната икономика и социалните предприятия не остава встрани от общите усилия за постигането на европейските цели.

Сериозна крачка към развитие на социалната икономика бе одобрената от Министерския съвет през месец април 2012 г. *Национална концепция за социална икономика*, която е израз на политическата ангажираност на държавните институции на Република България за създаване на благоприятна среда за развитие на модели и практики за социална икономика. Целите на концепцията са:

- Да повиши осведомеността, свързаните аспекти на социална култура и човешки ценности;
- Да отговори на визията на правителството и приоритетната цел за насърчаване на социалната икономика;
- Да даде концентриран израз на волята на широк кръг заинтересовани страни;
- Да осигури платформа за развитието на свързаните с нея политики;
- Да развие стимули за създаване на нови подходи за социално включване;
- Да допринесе за постигането на целите на „Европа 2020“.

¹⁹ Доклад – социалните предприятия в България

Друг важен документ е Националната програма за реформи на България 2020 (актуализирана през 2015 г.²⁰), където се регламентират част от основните области на структурните реформи касаещи модернизирването на услугите за достъп до пазара на труда, до социалната подкрепа, здравната грижа и образованието. Тя предвижда въвеждането на активните мерки за заетост, включително и на лица от уязвимите групи, чрез механизми за осигуряване на устойчива заетост, стимули за работодателите за откриване на нови работни места, програми за квалификация, преквалификация и придобиване на ключови умения и т. н.

Особено важна роля за развитието на СП имат двугодишните планове на МС, които очертават приоритетите и мерките за действие в областта на социалната икономика за периода 2016-2017 г. и 2018-2019 г. Целта им е да се повиши значимостта на сектора, като се подобрят условията и достъпа до финансиране и правно регулиране. Държавната политика по социална икономика се води от разбирането, че социалното предприемачество не замества държавните и пазарните механизми при решаването на конкретни проблеми, а ги допълва по посока на по-висока заетост и по-добро качество на живот. На различни групи, предимно в риск от бедност и социална изолация. Чрез социалната икономика и социалното предприемачество може да се създаде по-добра среда за хората изпаднали в затруднение, да получат достъп до работа, да могат да се трудят и да получат адекватно възнаграждение.

Особено важен резултат се очаква да бъде постигнат с разработването на проектозакона за предприятията на социалната и солидарна икономика, който е представен за обществено обсъждане. Проектът на ЗПССИ е разработен във връзка с изпълнението на Управленската програма на правителството на Р. България за периода 2017-2021 г., Националната концепция за социална икономика, приета с протоколно решение на Министерския съвет по т. 2 от Протокол № 13 от заседанието на Министерския съвет на 4 април 2012 г., Решение № 151 на МС от 15.03.2018 г. за приемане на План за действие по социална икономика 2018 - 2019 г., както и Програмата и целите на Българското председателство на Съвета на Европейския съюз. (www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=13389)

²⁰file:///D:/UserData/Pavleta/Documents/D/Letti_archive/BCNL%20projects/projects%202015/BCAF/document%20s/BG/NPR_2015.pdf

Проектът на този нормативен документ ще синхронизира материята с европейското законодателство, като се даде възможност на социалните предприятия в България да се възползват от достиженията на: (1) Регламент (ЕС) № 1296/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно Програма на Европейския съюз за заетост и социални иновации („EaSI“) и за изменение на Решение № 283/2010/ЕС за създаване на Европейски механизъм за микрофинансиране за трудова заетост и социално приобщаване; (2) Регламент (ЕС) № 346/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2013 година относно европейски фондове за социално предприемачество; (3) Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 година за обществените поръчки.

Законопроектът ще създаде възможности за коопериране и по-тясно сътрудничество между самите социални предприятия, между социалните предприятия и другите заинтересовани страни като общини, държава, инвеститори, граждани и други.

Създаването на специализирана правна рамка в областта на социалната и солидарна икономика е един доста съществен елемент от цялостната екосистема, подпомагаща развитието на субектите на този вид икономика. Институционалната, политическата и правната рамка са основните стълбове, на които се крепи развитието на социалната и солидарна икономика.

В рамките на социалната икономика трябва да се създаде устойчив бизнес модел, който не се окачествява по размера и сферите на дейност, а посредством зачитането на общите ценности, каквито са: върховенство на демокрацията, ангажирано участие на структурите на гражданското общество за постигане на социален напредък, правата на личността; защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност, съчетаване на интересите на членуващите ползватели и общия интерес; демократичен контрол от страна на членовете; доброволното и открито членство, автономия на управлението и независимост по отношение на публичните органи; влагане на излишъка от приходите в услуга на членовете в съчетание с общия интерес за постигане на целите за устойчиво развитие.

Към настоящия момент в Република България няма единна цялостна нормативна система от правила, свързана и съобразена със социалната и солидарна икономика,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

както и с условията, организацията и реда, при които социалните предприятия функционират и си взаимодействат с държавата и общините.

Действащото законодателство не съдържа изрична регламентация и на социалното предприемачество. Въпреки това, практиката показва, че в България съществуват редица предприятия, които могат да бъдат определени и се самоопределят като „социални“. Те са създадени и развиват дейността си в рамките на допустимото от действащото право, макар и да не са специално разпознати от него като специална категория „социални предприятия“. Ясното дефиниране в отделен нормативен документ на социалното предприятие би елиминирало възможните обърквания и затруднения, свързани с идентифицирането на предмета на дейност на социалното предприятие и целите, които те си поставят.

Социалните предприятия в България до момента осъществяват дейността си в различни сектори, като най-сериозно участие имат в: доставката на социални услуги; предоставянето на работа на хора с увреждания; посредничеството при намиране на работа на незаети лица; предоставянето на здравни услуги; дейност в сферата на образованието и други.

Както вече споменахме по горе основен субект на социалната икономика в България са кооперативите. Те имат 120 годишна традиция в страната. В България функционират близо 2 000 кооператива, които имат 0.5 млн. членове и осигуряват 50 хил. работни места. В тях работят около 50 % от хората с увреждания²¹.

Най-големите кооперативи на територията на страната са:

- **Централен кооперативен съюз (ЦКС)**, обединяващ потребителните кооперации в страната представлява 155 000 член-кооператора и 10 300 заети, членувачи и работещи в 808 кооперации и 34 регионални кооперативни съюза;
- **Национален съюз на земеделските кооперации (НС на ЗК)**, представляващ земеделските кооперации за производство и услуги. Съществуващите сега 903 земеделски кооперации бяха изградени в периода 1992-1994 г. след ликвидация на съществуващите до тогава колективни производствени структури. Те обединяват 240 000 членове, осигуряват 16

²¹ http://ebox.nbu.bg/ico16/view_lesson.php?id=12

000 постоянни работни места, обработват близо 7 млн. дка земя и произвеждат голяма част от необходимото количество зърнена продукция за изхранване на населението;

- **Националният съюз на трудово-производителните кооперации (НС на ТПК)** обединява малки и средни кооперативни предприятия за производство на промишлени стоки и извършване на услуги с над 20 000 член-кооператори. В тях са заети приблизително 15 000 човека, в т. ч. около 11 000 човека с увреждания;
- **Национален съюз на кооперациите на инвалидите (НС на КИ)**, обединяващ кооперации на хора с увреждания.

Законът за кооперациите е един от основните нормативни документи, регламентиращи създаването и функционирането на ключовите субекти на социалната икономика - кооперациите.

Социалните предприятия, регистрирани по Закона за интеграция на хора с увреждания са предимно кооперации, чиито прозрачни и демократични принципи на управление ги правят особено подходяща форма на предприемачество в областта на социалната интеграция.

Съгласно Закона за юридическите лица с нестопанска цел юридическите лица с нестопанска цел в страната са сдружения и фондации. Тези организации представляват също субект на социалната икономика поради мисията и целите, които преследват.

В България поради липсата на законова дефиниция на социално предприятие се приема до момента набор от характеристики, които са отправна точка за идентифициране на социалното предприятие. Визията и приоритетните цели за насърчаване развитието на социалната икономика у нас са определени в Националната концепция за социална икономика, приета през 2012 г. Тя следва приоритетите на Стратегия „Европа 2020“. Предприятията на социалната икономика се управляват като бизнес, произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и насочват част от своите ресурси в осъществяването на социални и екологични цели. Социалната икономика включва всички видове предприятия, независимо от правно организационната им форма, създадени и действащи предимно за постигане на социални цели. Такива могат да бъдат: кооперациите; местните, самоподпомагачи

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

се предприятия или групи; асоциациите; взаимоспомагателните дружества; фондациите, сдруженията и други.

България се придържа към индикаторите на Европейския парламент за определяне на стопанските и хуманитарни дейности като част от социалната икономика. Според Концепцията социалната икономика е „едновременно част от реалната икономика и част от гражданското общество, в която физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалбата за постигане на социални цели”²².

Основните мерки и направления, свързани с Концепцията, са дефинирани в Плана за действие по социална икономика 2018 – 2019 г. В документа са заложени дейности, които ще допринесат за развитието и утвърждаването на социалната икономика и социалното предприемачество в България.

Ясната видимост на социалните предприятия е съществен фактор за развитие на сектора. Поради тази причина в плана са заложени редица информационни кампании, форуми и семинари, както и представяне на добрите практики в тази сфера. Предвижда се провеждане на трудова борса, по време на която социални предприятия ще предлагат работа на младежи, настанени в социални заведения, както и услуги за хора с увреждания, в риск от бедност и социално изключване.

В Плана са очертани и дейности, които ще подобрят правната рамка, както и дейности, които ще създадат условията за повече партньорства и мрежи на социалните предприятия. Включени са и действия, които ще насочат вниманието на потребителите към продуктите на социалните предприятия на пазара. Предвидени са и мерки за създаване на благоприятни условия а образование, обучение и изследвания в подкрепа на социалната икономика. Сред тях са провеждането на анкетни проучвания сред учителите и заинтересованите страни за възможности за разработване на учебни програми и проекти в областта на социалната икономика. Планът включва и мерки за оценка на икономическото и социално въздействие на социалните предприятия върху заетостта и социалното включване на хората в неравностойно положение.

²² Терзиев Венелин, Арабска Еактерина, Георгиев Марин, Социалните предприятия и тяхното влияние

Други стратегически документи, свързани с развитието на социалната икономика в страната са:

- Национална стратегия за младежта 2010–2020 г.;
- Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване (2020);
- Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания 2011–2020 г.

Въпреки предприетите мерки този тип предприятия у нас и в Европа са изправени пред един сериозен проблем какъвто е достъпа до финансиране. Развитието на социалните предприятия и организации в страната се подпомага от европейските структурни и инвестиционни фондове, както и от възможностите за участие в редица европейски програми. В рамките на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ област на интервенция 5.1 „Подкрепа на социалната икономика“ се предоставя подкрепа на съществуващи специализирани предприятия, кооперации на хора с увреждания и социални предприятия. Насърчава се създаването на нови форми на социални предприятия, в това число и защитени работилници, и условия за активизиране на общностни и доброволчески инициативи, допринасящи за повишаване на равнището на социалния капитал в страната.

Възможностите за по-нататъшно развитие на сектора на социалната икономика в България могат да се търсят не само в създаването на целенасочена държавна политика за насърчаване на социалното предприемачество и социалните иновации, чрез предприемането на законодателни и институционални мерки, но и в нарастване на инициативите на самото гражданско общество.

Каква е картината на СП в правни разпоредби и възможности²³

Както беше отбелязано, до момента в България няма въведена легална дефиниция на СП, нито има ясна и изрично дефинирана регулаторна рамка. По отношение на типовете правно-организационни форми, чрез които може да се развива

²³ Извадка на използваните определения и дефиниции за СП в Националната концепция за социална икономика, Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 и критериите, използвани от Националния статистически институт е приложена към настоящия документ – Приложение 1.

социалното предприятие, се наблюдава непоследователност и разминавания между отделни стратегически документи и програми²⁴. Липсва единна и общозадължителна рамка на характеристиките на социалното предприятие. Това затруднява съотнасянето им във всеки отделен случай към дадено предприятие и преценката доколко то е „СП“ или не е такова. Разрешаването на този проблем би имал отношение към по-ефективното планиране и по-ефикасното разходване на публични средства за насърчаване развитието на социалното предприемачество.

В Националната концепция за социална икономика са дадени следните дефиниции, имащи отношение към СП:

- „Социални предприятия“ могат да бъдат кооперации, предприятия и организации, надлежно регистрирани съгласно националното законодателство, чийто предмет на дейност има социален и хуманитарен резултат и те реинвестират печалба за социални цели;
- „Социално предприятие“ - бизнес с водещи социални цели, чийто излишък е реинвестиран обратно в бизнеса или в общността;
- „Социален предприемач“ - лице, което мобилизира ресурси и използва възможности, за да отговори на съществуващи нужди, да помогне на хора в неравностойно положение;
- „Социално предприемачество“ - стопанска дейност, която съчетава възможностите на пазара със социалните каузи, като в центъра са хората и техните нужди;
- „Компас за социалното предприятие“ - метод за идентификация на принадлежността на едно юридическо лице към социалната икономика.

С оглед на така заложените условия като социални могат да се идентифицират различни по правно организационната си форма предприятия, стига стопанската им дейност да е насочена към подобряване положението на лица от уязвимите групи. Следователно, за да бъде определено едно предприятие като „социално“, то трябва да притежава следните допълнителни белези:

- Осъществяваната от предприятието стопанска дейност да има изразен и траен социален ефект т.е. дейностите, извършвани в социалното

²⁴ Националната концепция за социална икономика; Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 20014-2020 ПРЧР (стр. 22 от ОПРЧР).

предприятие, да преследват изначално и постоянно във времето определени социални цели. Тук следва да се отбележи, че еднократното предоставяне на финансова или нефинансова помощ/подкрепа на едно лице от социално уязвима група или предоставянето на еднократна услуга не могат да бъдат считани за дейност на СП;

- Осъществяваната от СП стопанска дейност да има специфично предназначение или цел - да подобри жизненото равнище на лица, считани от обществото за уязвими; да осигури заетост и да създаде условия за икономическата им независимост; да предоставя услуги или друга форма на подкрепа с оглед ефективното им социално включване.

Регламентираните финансови и нефинансови стимули следва да са в съответствие с правилата за държавна помощ.

България се придържа към индикаторите на Европейския парламент за определяне на стопанските и хуманитарни дейности като част от социалната икономика. Според Концепцията социалната икономика е „едновременно част от реалната икономика и част от гражданското общество, в която физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалба за постигане на социални цели”.

а) Правно-организационни форми

Проведеното социално изследване²⁵ идентифицира разнообразието от социални предприятия в България. Това са:

- Самостоятелни търговски фирми, които наемат хора от рискови групи и/или предлагат услуги или продукти за такива хора;
- Специализирани предприятия за хора с увреждания, които осигуряват заетост на тези уязвими групи;
- Неправителствени организации, които развиват стопанска дейност в рамките на законово установената възможност за това или регистрират търговски дружества за развитие на такава дейност, осигурявайки работа за хора от уязвими групи;

²⁵ Доклад на социалните предприятия в България

- Социални предприятия към общините, които осигуряват заетост на хора от рискови групи (най-често на хора с увреждания);
- Социални предприятия под формата на публично-частни партньорства с общини;
- Дневни центрове за хора с увреждания, които търсят възможности за стопанска дейност с цел социализация и адаптация на своите клиенти.

Основен субект на социалната икономика в България са кооперативите. Те имат 120 годишна традиция в страната. В България функционират близо 2 000 кооператива, които имат 0.5 млн. членове и осигуряват 50 хил. работни места. В тях работят около 50 % от хората с увреждания²⁶.

Кооперативите представляват модел на демократично управлявано предприятие, създадено върху ценности като отговорност, солидарност и прозрачност. Това са сдружения (общности) от хора, чиято цел е да осигурят индивидуални и колективни услуги на своите членове. Установяват се реципрочни и трайни ангажименти между кооператива и неговите членове, които едновременно свързват клиентите, производителите и служителите. Кооперативите функционират върху следните седем принципа: доброволно участие и отвореност към всеки; демократична власт, упражнявана от членовете; икономическо участие на членовете; автономност и независимост; предоставяне на образование, обучение и информация; коопериране между кооперативите; ангажименти спрямо общността.

Често срещана и подходяща форма (от гледна точка на критериите за определяне на едно предприятие като СП) в българския контекст е **ЮЛНЦ**²⁷. Причините, които налагат този извод са следните:

- 1) постигането на нестопанска (включително и социална) цел е водещо при тази правно-организационна форма и законово изискуемо;
- 2) ЮЛНЦ имат законово гарантирана възможност да извършват пряко стопанска дейност, която трябва да отговаря на строго определени критерии²⁸;

²⁶ Развитие на социалната икономика в България в период на криза, Гл.ас.д-р Цветелина Маринова, Нов Български Университет

²⁷ Закон за юридическите лица с нестопанска цел,

²⁸ Допълнителност и свързаност на предмета на стопанска дейност с основната дейност на ЮЛНЦ – нестопанската, както и регламентиране на предмета на стопанската дейност в устройствения акт на ЮЛНЦ,

- 3) по силата на законовите разпоредби приходите от стопанската дейност следва да се използват за постигане на нестопанските цели на ЮЛНЦ;
- 4) законът забранява разпределянето на печалба, реализирана от извършваната стопанска дейност между учредители, членове, членове на органите или други свързани или несвързани лица в организацията (за разлика от търговците).

Съвкупността от тези законово гарантирани характеристики на целите и дейността на ЮЛНЦ, определят потенциала на ЮЛНЦ да развият социално предприемачество.

Извършването на стопанска дейност би определила ЮЛНЦ като социално предприятие, стига тя да бъде насочена към постигането на определена социална цел. Законът за ЮЛНЦ предвижда специални изисквания към стопанската дейност на ЮЛНЦ²⁹ - да бъде допълнителна, да е свързана с основния предмет на дейност, да е регламентирана в устройствения акт, да не се разпределя печалба, а ако такава се генерира, тя да се използва за постигане на нестопански цели.

На следващо място този потенциал бива допълнен и от предимствата пред останалите икономически субекти, с които разполагат ЮЛНЦ за търсене на социален ефект:

- Съществуването им е обусловено от нуждите на хората в дадена общност, създадени са от тях самите и съответно хората ги разпознават като възможност за преодоляване на даден социален проблем;
- Връзката с общността им помага да идентифицират социалните нужди и да подбират подходящите интервенции за тяхното задоволяване;
- Могат да генерират допълнителни ресурси и да надграждат, като съчетават публични ресурси с дарителски.

Оползотворяването на този потенциал трябва да бъде свързано с преодоляването на някои слаби страни, като: недостатъчните управленски умения, особено свързани с дейности, генериращи средства; както и дефицит в областта на маркетинга и продажбите; управление на хора и счетоводство. Това са дефицити, присъщи за МСП принципно и които в крайна сметка са преодолими.

²⁹ Чл. 3, ал. 3, 4, 5 и 6 от ЗЮЛНЦ.

Социалното предприятие би могло да бъде обособено и като **търговско дружество**³⁰. Действащото законодателство за търговските дружества не предвижда ограничения относно целите и разпределянето на печалбата подобни на тези за ЮЛНЦ. Поради тази причина, за да се доближи до схващането за СП, търговското дружество или трябва да е учредено от ЮЛНЦ или да предвиди подобни правила във вътрешно устройствените си документи. Напоследък наблюдаваме интерес от страна на стартиращи предприемачи, особено млади хора с професии в бизнес сектори, щадящи природата, енергийните ресурси или с ефект върху здравето и благосъстоянието на хората. Необходимо е те да получат подкрепа да развият идеите си в социален бизнес с внимание към специалното ограничаване на частните им интереси в полза на публичните социално значими цели.

Специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания са търговски дружества, които отговарят на допълнителни критерии относно осигуряване на заетост на хора с увреждания³¹ и следва да бъдат вписани в специален регистър в Агенцията на хора с увреждания. Те биват разпознавани като социално предприятие *по дефиниция*.

Специализирано предприятие/кооперация³² се регистрира по Търговския закон или по Закона за кооперациите.

³⁰ Търговски закон

³¹ Критериите са регламентирани в чл. 28 и 29 от Закон за интеграция на хората с увреждания, последно изм. ДВ. бр.14 от 20. 02. 2015г. Следва да бъде отбелязано, че съгласно чл. 316 от КТ, общините, държавните органи и работодателите с над 300 работници имат задължението да създават специализирани предприятия или цехове за лица с трайно намалена трудоспособност.

³² Единственият законодателно регулиран тип специализирани предприятия са специализираните предприятия и кооперациите на хора с увреждания. Според Закона за интеграция на хората с увреждания специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания са тези, които отговарят на следните условия:

- Регистрирани са по Търговския закон или по Закона за кооперациите;
- Произвеждат стоки или извършват услуги;
- Имат относителен дял на лицата с увреждания, както следва:
 - за специализирани предприятия и кооперации за незрящи и слабо виждащи лица - не по-малко от 20 на сто от общия брой на персонала;
 - за специализирани предприятия и кооперации на лица с увреден слух - не по-малко от 30 на сто от общия брой на персонала;
 - за специализирани предприятия и кооперации на лица с други увреждания - не по-малко от 50 на сто от общия брой на персонала;
- Вписани са в регистъра, воден в Агенцията за хората с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Регистрацията на специализираните предприятия/кооперации се извършва по определен ред в Агенцията за хората с увреждания.

Наличието на такава регистрация е основание за:

- Възстановяване на 30 на сто от дължимите от работодателя осигурителни вноски за общия брой персонал, работещ в тях – реализира се чрез Агенция за хората с увреждания;
- Получаване на право да бъдат финансирани от Агенцията за хората с увреждания по целеви проекти и програми.

В различни закони са предвидени редица допълнителни регистрации, които следва да се извършат в зависимост от конкретните стоки и услуги, които ще предоставя съответното СП. Такива са например: регистрация като посредник по заетост пред Агенция по заетостта (АЗ)³³, регистрация на доставчици на социални услуги пред Агенция за социално подпомагане (АСП)³⁴, регистрация на лечебни заведения в регионалната здравна инспекция³⁵, регистрация на обучителни организации пред Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)³⁶.

Според различните критерии в България се срещат и различен предприемачески тип предприятия, като:

- 1) Специализирани предприятия за хора с увреждания – най-масовият тип, устойчиви предприятия, създадени по линия на Закона за интеграция на хората с увреждания;
- 2) Самостоятелни фирми, които са стартирали със собствени ресурси – няколко случая, възникнали от автентична бизнес идея. Оказват се жизнеспособни именно, защото не се облягат на външна помощ;
- 3) Общински специализирани предприятия за хора с увреждания – това е междинен тип между самостоятелните специализирани предприятия и общинските социални предприятия.

³³ Закон за насърчаване на заетостта.

³⁴ Закон за социално подпомагане.

³⁵ Закон за лечебните заведения.

³⁶ Закон за професионалното образование и обучение

Те остават ориентирани към печалбата и на практика работят на конкурентни начала, но при тежки финансови ситуации могат да разчитат на подкрепата на общините като важни, а в някои случаи и основни клиенти.

С доминираща социална кауза:

1. Общински социални предприятия (или публично-частни партньорства с участие на общината). Те нямат право на самостоятелна стопанска дейност, приходите от дейността им не са достатъчни за да се самофинансират, т.е. те се издържат основно от бюджета на общината и при прекъсване на финансирането, не биха могли да продължат дейността си.
2. Предприятия на нестопански организации. Юридически те могат да функционират като отделно регистрирани стопански субекти или в рамките на възможността за самостоятелна стопанска дейност на НПО.
3. Социални услуги за уязвими групи, които търсят допълнително или устойчиво финансиране чрез предприемачеството, заедно с осигуряване на заетост и социализация.

По отношение на бизнес целите, те са ясно изразени при предприемачите, и присъстват само абстрактно при предприятията с водеща социална кауза.

Друга приложима типология е според формата на подпомагане на рисковите групи.

От тази гледна точка, могат да се разграничат 4 основни групи предприятия:

- Предприятия, които създават заетост/ангажират хора от уязвими групи да участват в производствен процес/предоставяне на услуги, т.е. те не са пасивни получатели;
- Предприятия, които предлагат стандартен продукт/услуга, но със социално влияние;
- Иновативни продукти, които сами по себе си са свързани със социалното подпомагане или революционни социални продукти;
- Предприятия, които предлагат безплатни продукти/услуги или подпомагат финансово уязвими групи. Понастоящем тази форма на подпомагане е характерна по-скоро за гранични на социалното предприемачество области – корпоративна социална отговорност, благотворителност и др.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Българското законодателство предвижда различни категории **преференции, които имат отношение към дейността на СП**. Някои от тях могат да се ползват независимо от правно-организационната форма на СП.

Възможностите и преференциите за социалните предприятия според действащата нормативна уредба на този етап в България са следните:

b) Данъчно облагане и преференции за социалните предприятия³⁷

Социалната икономика включва всички видове предприятия, независимо от правно-организационната им форма, създадени и действащи предимно за постигане на социални цели. Такива могат да бъдат както вече казахме по-горе: кооперации, местни, самоподпомагащи се предприятия или групи, асоциации, взаимоспомагателни дружества, фондации, сдружения и други. Те се управляват като бизнес, произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и насочват част от своите ресурси в осъществяването на социални и екологични цели. В сферата на заетостта социалните предприятия предоставят услуги, свързани с:

- насърчаване възможностите за заетост и кариерно развитие за дългосрочно безработни, хора с увреждания и други на пазара на труда, както и предоставянето на съдействие при насочването към дадено работно място, осигуряването на заетост и завръщане към работното място;
- насърчаване на възможностите за самостоятелна заетост, предприемачество и развитие на кооперации и стартиране на самостоятелен бизнес.

Обединявайки разнообразните определения и характеристики на социалния предприемач, Стратегията определя **четири водещи идеи** за неговото описание.

Първата поставя ударение върху риска. Социалният предприемач е човек, който действа, взема решение и удовлетворява своите потребности в условия на неопределеност и рискове.

Втората идея акцентира върху иновативната, творческа, откривателска същност на социалното предприемачество.

Третата поставя ударение върху динамичната роля на социалния предприемач за развитие на социалната икономика и за ефективно използване на ограничените

³⁷ Закон за корпоративно подоходно облагане. и Закон за данък върху добавената стойност

социални ресурси, а **четвъртата** идея се свързва със социалния мениджмънт. Според нея, предприемачът постоянно търси промяната и намира адекватен отговор, максимално оползотворявайки възможностите чрез нововъведения. Конкретната дефиниция гласи - „социален предприемач е лице, което мобилизира ресурси и използва възможности, за да отговори на съществуващи нужди, да помогне на хора в неравностойно положение³⁸”.

Независимо от правно-организационната форма, под която е създадено социалното предприятие, няколко основни данъци имат отношение към неговата дейност. Приходът от икономическата дейност на СП подлежи на облагане с годишен корпоративен данък в размер на 10% върху печалбата. В определени от закона случаи социални и представителни разходи на СП ще подлежат на облагане с данък върху разходите, данък при източника и данък добавена стойност.

Режимът на данъчно облагане на социалните предприятия зависи от формата, в която те са организирани. В случая когато социалното предприятие е правен субект, различен от ЮЛНЦ, то ще се облага по реда предвиден за юридическите лица търговци. В този случай социалното предприятие ще дължи корпоративен данък за печалбата си от стопанска дейност.

Когато социалното предприятие е част от ЮЛНЦ, за него ще важи режимът на данъчно облагане на юридическите лица, които не са търговци, каквито са и ЮЛНЦ. Принципът, възприет в данъчното ни законодателство по отношение на този вид юридически лица е, че те са данъчнозадължени субекти само за приходите си от стопанска дейност. Единствено за печалбата си от такава дейност те подлежат на данъчно облагане. От съществено значение при изясняване на данъчния режим на социалните предприятия е да бъде направено разграничение между приходите от стопанска и приходите от нестопанска дейност на ЮЛНЦ. За да бъде направено това разграничение, е необходимо да се направи разлика между източниците на тези приходи, т.е. разлика между стопанската и нестопанската дейност на ЮЛНЦ.

В данъчната практика безспорно е възприето, че:

³⁸ Анализ на социалното предприемачество в България, Мария Куманова и Надя Шабани

- приходите от целеви субсидии и безвъзмездни финансираня по програми и проекти;
- приходите от дарения;
- приходите от членски внос при сдруженията са приходи за постигане на нестопанска цел и като такива не подлежат на облагане с корпоративен данък.

Според **Закона за корпоративното подоходно облагане** (ЗКПО) юридическите лица, които не са търговци, се облагат за печалбата и доходите им, получени от сделки по Търговския закон, извършвани по занятие, включително от отдаване под наем на недвижимо и движимо имущество. Следователно за своята печалба от стопанска дейност и приходи от отдаване под наем на движимо и недвижимо имущество социалните предприятия подлежат на облагане с корпоративен данък по общия ред, предвиден за всички останали стопански субекти.

Облагаемата печалба от извършваната стопанска дейност се формира, като счетоводният финансов резултат, получен като разлика между приходите, получени от стопанска дейност и направените разходи във връзка с тази дейност, се преобразува по реда на ЗКПО - чрез неговото увеличаване или намаляване за данъчни цели. Получената положителна величина представлява облагаемата печалба, която се облага с корпоративен данък.

Според **Закона за данък върху добавената стойност** (ЗДДС), когато едно социално предприятие на територията на страната извършва стопанска дейност, изразяваща се в сделки и услуги, които според ЗДДС са облагаеми доставки, то формира облагаем оборот по смисъла на ЗДДС. Приходите от нестопанска дейност не се включват при формирането на облагаемия оборот по ДДС.

Социалното предприятие е задължено да се регистрира по ЗДДС, когато неговият облагаем оборот за 12 предходни последователни месеца преди текущия достигне 50 000 лв.

В закона има предвидена възможност за регистрация по избор за лица, за които не са налице условията за задължителна регистрация и които имат общ облагаем оборот на стойност над 50 000 лв. за 12 предходни последователни месеца преди текущия.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Освобождане от ДДС при внос на безвъзмездни помощи

ЗДДС предвижда, че не се дължи данък върху добавената стойност при внос на стоки, когато се внасят безвъзмездни помощи от определени лица, сред които и юридически лица с нестопанска цел, осъществяващи общественополезна дейност и вписани в централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за общественополезна дейност при Министерството на правосъдието (Агенцията по вписванията). В случаите, когато социалното предприятие функционира в рамките на ЮЛНЦ, вписано в Централния регистър при Министерство на правосъдието, социалното предприятие няма да заплаща ДДС върху получени от чужбина неакцизни стоки, внесени на негово име като безвъзмездни помощи на името на ЮЛНЦ.

Освобождане от ДДС на доставките на социални помощи

Според ЗДДС доставката на социални помощи е освободена от ДДС. Законът определя, че доставка на социални помощи е доставката на стоки или услуги, пряко свързани със социалното дело, извършвана от специализирани общински органи или лицензирани юридически лица при условията и по реда на Закона за социално подпомагане. Следователно, когато социалното предприятие е доставчик на социални услуги, неговите доставки ще бъдат освободени от ДДС.

Освобождане от ДДС на здравни услуги

В ЗДДС е определен обхватът на здравните услуги, освободени от облагане с данък върху добавената стойност. Според закона освободени доставки са здравните услуги, оказани от национални центрове по проблемите на общественото здраве и от лечебни заведения по Закона за лечебните заведения в домовете за стари хора и в други заведения от лекари, стоматолози и медицински специалисти по Закона за здравето и Закона за лечебните заведения. Здравни услуги са и всички услуги, оказвани в домове за стари хора или за лица с физически или психически увреждания, финансирани от държавния или общински бюджет или от друг специализиран национален или регионален фонд. В тези случаи не се начислява данък върху добавената стойност. Освободените доставки не участват във формирането на облагаемия оборот и следователно дори акумулираните чрез тях приходи да преминат прага за задължителна регистрация от 50 000 лв., такава

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

регистрация не е необходима. Лечебните заведения са освободени от облагане само за предлаганите от тях здравни услуги - дейностите, извършвани по занятие.

Други данъчни облекчения се отнасят за дарителите на определени уязвими групи (хора с увреждания, включително и за технически средства за тях, социално слаби лица, деца с увреждания или без родители, наркозависими лица за тяхното лечение)³⁹, данъчни облекчения за работодатели на трайно безработни лица или на хора с увреждания⁴⁰, възможност за освобождаване от облагане с ДДС на определени доставки на стоки и услуги⁴¹.

СП като ЮЛНЦ, регистрирани в обществена полза са освободени от заплащане на местен данък дарение⁴². СП, които са специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания⁴³ могат да поискат преотстъпване на дължимия от тях годишен корпоративен данък и да го използват изцяло за интеграция на хората с увреждания или за поддържане и разкриване на работни места за трудоустроени лица в следващите две години.

Предвидени са също така и **данъчни облекчения за дарителите на СП**, регистрирани като ЮЛНЦ в обществена полза, като лечебно заведение или като специализирано предприятие или кооперация на хора с увреждания⁴⁴.

Данъчни облекчения за дарения могат да се ползват, ако отговарят на особените изисквания на Закона за корпоративното подоходно облагане, които трябва да са:

- **направени в полза на определените в закона лица, сред които попадат и:**
 - здравни и лечебни заведения;
 - специализирани институции за предоставяне на социални услуги съгласно Закона за социално подпомагане;

³⁹ Чл. 31 Закон за корпоративно подоходно облагане

⁴⁰ Чл. 177 Закон за корпоративно подоходно облагане, чл. 26 Закон за интеграция на хора с увреждания, Раздел II на Глава 6 Закон за насърчаване на заетостта

⁴¹ чл. 38-50 Закон за данък върху добавената стойност

⁴² Чл.48, ал. 1 Закон за местните данъци и такси

⁴³ Чл. 178 Закон за корпоративно подоходно облагане

⁴⁴ Чл. 31 Закон за корпоративното подоходно облагане; чл. 22 Закон за данъците върху доходите на физическите лица

- домове за медико-социални грижи за деца и домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа, съгласно Закона за лечебните заведения и съответно Закона за здравето;
 - детски ясли, детски градини, училища, висши училища или академии;
 - специализирани предприятия или кооперации за хора с увреждания;
 - юридически лица с нестопанска цел, регистрирани в Централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност.
- **направени за определените цели, измежду които:**
- подпомагане на лица с увреждания и за технически помощни средства за тях;
 - пострадали от природни бедствия, аварии или катастрофи или на семействата им;
 - подпомагане на социално слаби;
 - подпомагане на деца с увредено здраве или без родители;
 - учредени и предоставени стипендии за обучение на ученици и студенти в български училища.

С даренията не трябва да се облагодетелстват ръководителите, които ги отпускат, или тези, които се разпореждат с тях. Трябва да има доказателства, че предметът на дарението е получен.

Даренията, отговарящи на горните изисквания, не се облагат с данък, удържан при източника. Техният режим зависи от размера на дарението, съотнесен към финансовия резултат на юридическото лице дарител. Когато разходът за дарение не надвишава 10 на сто от положителния финансов резултат на юридическото лице дарител, той има статута на разход за дейността и се приспада от финансовия резултат. Ефектът на данъчно облекчение се проявява в това, че от една страна разходът за дарение не се облага с данък при източника, а от друга страна с него пряко се намалява финансовият резултат, т. е. дарителят има възможност да

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

заплати по-нисък корпоративен данък, след като си намали данъчната основа с разхода за дарение.

В случаите когато разходите за дарения, направени в полза на някое от горните лица, надвишават 10 на сто от положителния финансов резултат на юридическото лице дарител, с надвишението се извършва увеличаване на финансовия резултат и на практика те се облагат с корпоративен данък.

Следователно корпоративните дарители на социални предприятия биха могли да ползват данъчни облекчения, ако тези предприятия попадат в кръга от лица, посочен в закона. В случаите когато социалното предприятие е интегрирано в самото ЮЛНЦ, за да може неговите корпоративни дарители да ползват данъчно облекчение за дарение, то трябва да е определено за извършване на дейност в обществена полза и да е вписано в Агенцията по вписванията. Когато социалното предприятие е обособено в отделен стопански субект, учреден от ЮЛНЦ, този субект трябва да представлява здравно или лечебно заведение, специализирана институция за предоставяне на социални услуги, дом за медико-социални грижи за деца или дом за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа, детска ясла, детска градина, училище, висше училище или специализирано предприятие или кооперация за хора с увреждания, за да могат неговите дарители да ползват данъчни облекчения.

Друг вид данъчно облекчение представлява **преотстъпването на корпоративния данък**. Преотстъпването на данък е правото на данъчно задълженото лице да не внася в бюджета определените по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане и начислени суми за данък, които остават в неговия патримониум или се разходват за цели, определени със закон.

Според Закона за корпоративното подоходно облагане корпоративният данък се преотстъпва на юридическите лица - специализирани предприятия, кооперации и обособени производствени единици, членуващи в националните организации на хора с увреждания и организации за хора с увреждания, в които трудоустроените лица и хората с увреждания са не по-малко от:

- за слепи и слабо зрящи - 30 на сто от общия брой на персонала, зает в основната дейност;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- за всички останали заболявания - 50 на сто от общия брой на персонала, зает в основната дейност.

Корпоративният данък се преотстъпва и когато броят на трудоустроените лица и хората с увреждания е под горните норми, като преотстъпването се извършва пропорционално на увредените лица към общия брой на персонала.

Във всички тези случаи данъчно задължените лица начисляват, но не внасят корпоративен данък, а го отчитат като резерви. Те са длъжни да разходват преотстъпените средства за рехабилитация и социална интеграция на хората с увреждания. Планирането, разходването и отчитането им се извършват с наредби на националните организации на и за хора с увреждания, съгласувано с министъра на финансите.

Следователно ако социалното предприятие функционира като специализирано предприятие или кооперация на хора с увреждания и отговаря на особените изисквания на закона, то ще може да ползва облекчение, изразяващо се в 100% преотстъпване на корпоративния данък. Това означава, че социалното предприятие начислява дължимия корпоративен данък върху реализираната от него печалба, но не го внася в държавния бюджет, а го ползва за посочените в закона цели.

По силата на **Закона за облагане доходите на физическите лица** физическите лица (независимо от източника на техните доходи - трудови правоотношения и приравнените към тях свободни професия и други дейности и услуги по извън трудови правоотношения или отдаване под наем движимо и недвижимо имущество) могат да приспадат до 10% от своя облагаем доход при дарения, ако са изпълнени следните условия:

1. Даренията са направени в полза на определените в закона лица, сред които са:

- юридически лица, които не са търговци, с благотворителни, социални, природозащитни, здравни, научноизследователски, образователни, културни и спортни цели;
- юридическите лица с нестопанска цел, регистрирани в Централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- лечебни заведения,
- или даренията са направени за определените цели, измежду които:
 - подпомагане на социално слаби, хора с увреждания, деца с увреждания или без родители;
 - учредените и предоставените стипендии за обучението на ученици и студенти в българските училища.

2. Лицата, предоставили дарението, нямат неизплатени декларирани държавни вземания или такива, установени с данъчен ревизионен акт към момента на извършване на дарението.

Едно социално предприятие, функциониращо като лечебно заведение или ЮЛНЦ в обществена полза или като такова в частна полза, преследващо предвидените в закона цели, представлява привилегирован субект, който дава възможност на свой индивидуален дарител да ползва данъчно облекчение за дарение. От тази гледна точка режимът на данъчни облекчения по Закона за облагане доходите на физическите лица е по-либерален в сравнение с този по Закона за корпоративното подоходно облагане.

Законът за държавните помощи урежда възможностите за отпускане на определени средства - държавни помощи, в полза на предприятия, които осъществяват дейности, които по смисъла на закона правят държавната помощ „допустима“. Според закона „държавна помощ“ е всяка помощ, предоставена от държавата или общината или за сметка на държавни или общински ресурси, пряко или чрез други лица, под каквато и да е форма, която нарушава или застрашава свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на определени предприятия, производството или търговията на определени стоки, или предоставянето на определени услуги. Помощите за отделно предприятие на обща стойност под 200 000 лв. за срок 3 години се считат за съвместими с принципите на свободната конкуренция.

Според закона държавна помощ се предоставя, ако:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- има социален характер и се предоставя на отделни лица, при условие, че помощта се оказва без дискриминация относно произхода на съответните стоки;
- насърчава икономическото развитие на райони с ниско жизнено равнище или с висока безработица;
- подпомага изпълнението на проект със значителен икономически интерес за Република България и за страните, с които тя е установила режим за наблюдение на държавните помощи или за преодоляване на съществени трудности в икономиката на Република България;
- подпомага развитието на определени стопански дейности или отделни икономически райони, доколкото не се засягат по неблагоприятен начин условията на търговския обмен между Република България и държавите, с които тя е установила режим за наблюдение на държавните помощи.

Органът, който разрешава и контролира предоставянето на държавните помощи, е Комисията за защита на конкуренцията.

Законът и правилникът за прилагането му съдържат специална процедура, чрез която се разрешава предоставянето на помощта. Няма пречка действащи социални предприятия да бъдат бенефициент на държавна помощ, тъй като по дефиниция дейността им има социален характер и много често такива предприятия действат в райони с висока безработица. Дейността на социалните предприятия попада в критериите и условията на Закона за получаване на средства от държавни и общински ресурси, което също би могло да се използва за подобряване на финансовата им устойчивост.

В **Закон за общинската собственост** е предвидена възможността за по-облекчен режим за отдаване под наем на общински имоти, когато това е в полза на юридически лица с нестопанска цел в обществена полза.

Общият ред за отдаване под наем на недвижими имоти или части от тях - частна общинска собственост, е чрез провеждането на търг или конкурс. Условията за това се детайлизират в специална наредба, която се приема от общинския съвет. Законът допуска за някои категории юридически лица отдаването под наем да става без търг или конкурс - сред тях са юридически лица с нестопанска цел, осъществяващи дейност в обществена полза.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Относно останалите хипотези за ползване и разпореждане с общинско имущество социалните предприятия следват общия режим. След последните промени на закона бе предвидена възможността безвъзмездно право на ползване, на строеж и на надстрояване да се учреди след решение на общинския съвет, взето с квалифицирано мнозинство - две трети от общия брой на съветниците. Социалните предприятия могат да бъдат адресат на такова решение, стига за това да има воля от местния общински съвет.

По подобен начин е уредена и хипотезата с предоставянето под наем на държавно имущество в **Закона за държавната собственост**, който предвижда, че имоти или части от тях - частна държавна собственост, могат да се отдават под наем на юридически лица с нестопанска цел, определени за осъществяване на общественополезна дейност без търг, от министъра, ръководителя на друго ведомство или областния управител, на когото имотът е предоставен за управление, при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона. Имоти или части от тях - частна държавна собственост, могат да се отдават под наем без търг за здравни, образователни и хуманитарни дейности за социално задоволяване на съответните нужди на населението от областния управител или от ръководителя на ведомството, към които заинтересуваните лица или организации отправят мотивирано искане. Социалните предприятия биха могли да ползват такова имущество, стига да успеят да докажат целите на дейността си пред съответния компетентен орган.

По изключение имоти с публичен характер и части от тях могат да се отдават под наем или да се ползват съвместно по договор с трети лица за срок до 5 години за здравни, образователни и хуманитарни дейности, при условие че се използват съобразно предназначението им и не се възпрепятства осъществяването на дейностите, за които са предоставени.

Със **Закона за държавния бюджет** на Република България е предвидена определена сума за юридически лица с нестопанска цел в обществена полза и вписани в Централния регистър към Министерство на правосъдието (от 2018 г. в Агенцията по вписванията). Ако отговарят на тези изисквания социални предприятия също могат да получат финансови средства чрез този механизъм. Съгласно закона следва да се разпредели за обществено значими проекти, за които

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

се считат проекти в областта на общественото образование или физическо възпитание и социален туризъм, общественото здравеопазване, социалното дело, опазването на околната среда, опазването на историческото или културното наследство. При преценката на обществената значимост на проектите се взема предвид броят на лицата, които се очаква да получат ползи от осъществяването на проекта, разходите за осъществяване на проекта на едно лице, броят на лицата, членуващи в юридическото лице и други.

Лицата не могат да кандидатстват с проекти, които се финансират или следва да бъдат финансирани на друго основание със средства от държавния бюджет или от бюджетите на общините.

Законът за местните данъци и такси регламентира облагането с данък на имуществата, придобити по дарение. Поначало получателят на движимо или недвижимо имущество по дарение дължи данък дарение в размер на 5% върху оценката на придобитото имущество.

Според закона от данък дарение се освобождават придобитите имущества от:

- юридическите лица с нестопанска цел, регистрирани в Централния регистър на ЮЛНЦ (Агенцията по вписванията) за осъществяване на общественополезна дейност, за получените и предоставените дарения;
- домовете за социални грижи и домовете „Майка и дете“;
- даренията за лечение на български граждани и технически помощни средства за хора с увреждания;
- даренията с хуманитарна цел на лица с намалена от 50 до 100 % работоспособност и социално слаби граждани.

Облекчението важи единствено в случаите, когато имуществото се използва от организацията за изпълнение на уставните ѝ цели. Когато дарението не е свързано с изпълнението на уставните цели, данъкът става дължим. Когато дарението е направено във връзка с уставните цели, но имуществото се прехвърли на трето лице за цели, различни от уставните, данъкът също става дължим. В случаите когато социалното предприятие е интегрирано в ЮЛНЦ в обществена полза, дареното имущество може да бъде използвано от самото социално предприятие, т. е. имуществото може да бъде инвестирано в стопанската дейност на организацията.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Трябва само да е налице пряка връзка с целите на нестопанската организация, изразяваща се в това, че стопанската дейност допринася за постигането на уставните ѝ цели.

Предвидените към момента данъчни облекчения са крайно недостатъчни, за да се стимулира реално развитието на социалното предприемачество в България. Облекчения съществуват преди всичко към корпоративните дарители и в по-малка степен към дарителите - физически лица. Подобна мярка насърчава по-скоро корпоративната социална отговорност. Липсват сериозни данъчни стимули за извършваната дейност от страна на СП, като политиката за финансови стимули е насочена в голяма степен само към предприемачество за една от уязвимите групи, свързана с хората с увреждания.

Има нужда от правна рамка, която да гарантира насърчителна среда за развитие на СП, като ясно се регламентират конкретните данъчни облекчения към всички, които покриват определението и резултата за СП, и то с оглед на извършената от него дейност.

с) „Запазени“ обществени поръчки⁴⁵

По смисъла на Закона за обществените поръчки специализирано предприятие или кооперация на лица с увреждания е това, което:

- Е регистрирано по Търговския закон или Закона за кооперациите;
- Има обща численост на персонала не по-малка от 10 души;
- Произвежда стоки или извършва услуги, и
- Не по-малко от 50 на сто от общия брой на работниците или служителите са лица с увреждания.

Националното законодателство регламентира възможността за „запазване“⁴⁶ на обществени поръчки само по отношение на специализираните предприятия и

⁴⁵ Закон за местните данъци и такси.

⁴⁵ Чл. 178 Закон за корпоративно подоходно облагане.

Чл. 16г Закон за обществени поръчки.

⁴⁶ Запазени обществени поръчки.

Чл. 12. (1) Министерският съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика определя с решения:

1. списък на стоките и услугите съобразно Общия терминологичен речник, които са предназначени за възлагане на специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания или за стопански

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

кооперации на хора с увреждания. Ако предмет на поръчката е някоя от посочените в нарочен списък на Министерски съвет или тя се изпълнява по програми за защита на заетостта на лица с увреждания, възложителят на поръчката е длъжен да запази само за специализираните предприятия/кооперации на хора с увреждания правото да кандидатстват за изпълнители на поръчката.

d) Възможности за финансиране дейността на СП⁴⁷

Съобразно така описаните понятия, представителите на държавната администрация обобщават и насочват публичните средства за подкрепа и развитие на социалната икономика. В страната съществуват програми, които са насочени и финансово субсидират социални предприятия и работодателите, които разкриват работни места за социално уязвими групи – безработни лица, военноинвалиди, младежи или лица с трайни увреждания, трайно безработни.

Наличните механизми за финансиране на социалните предприятия, наред с посочените по-горе данъчни преференции, са:

- **Банкови кредити** - изключително затруднени, без особени облекчения за някои категории СП;
- **Рисково финансиране чрез дялово участие** – достъпно само за търговци, предимно малки и средни предприятия. ЮЛНЦ нямат достъп до подобно финансиране⁴⁸.

субекти, чиято основна цел е социалното и професионалното интегриране на хора с увреждания или на хора в неравностойно положение;

2. програми за създаване на защитени работни места, в рамките на които възложителите имат право да запазят поръчки.

(5) При възлагане на обществените поръчки по ал. 1 могат да участват лица, при условие че най-малко 30 на сто от списъчния им състав е от хора с увреждания или такива в неравностойно положение. В случаите по ал. 1, т. 1 лицата трябва да са регистрирани като специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания най-малко три години преди датата на откриване на конкретната процедура за възлагане на обществена поръчка.

(6) Специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания могат да участват в обществена поръчка по ал. 1, т. 1, при условие че могат да изпълнят най-малко 80 на сто от нейния предмет със собствени машини, съоръжения и човешки ресурс. За изпълнение на условието те могат да ползват подизпълнители или да се позовават на капацитета на трети лица, ако подизпълнителите или третите лица са специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания.

⁴⁷ Финансиране на социалните предприятия в България, доклад, Фондация Помощ за благотворителността

⁴⁸ Към момента има два фонда, избрани в рамките на инициативата JEREMIE, които предоставят start up финансиране – LAUNCHHub и Eleven, които общо управляват 21 милиона евро за малки и средни предприятия, но само ако са регистрирани като търговци. Наред с този вид финансиране има и фондове в

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Грантово финансиране за развитие на СП – подобно финансиране е било предоставяно в рамките на ОПРЧР 2007-2013, а през настоящия период се финансира по ОПРЧР 2014-2020 г. - „Развитие на социалното предприемачество“. По него допустими кандидати са социални предприятия, работодатели, специализирани предприятия на хора с увреждания, кооперации на хора с увреждания, общини и райони на общини, доставчици на социални услуги и неправителствени организации. Очаква се да има отново в рамките на настоящия програмен период. Наред с това в подкрепа на развитието на социалното предприемачество през този програмен период са предвидени средства и в рамките на Оперативна Програма „Иновации и конкурентоспособност“. Агенцията за хора с увреждания подкрепя проекти на специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания.⁴⁹
- **Събиране на такси за платени услуги** – СП по правило могат самостоятелно да ценообразуват. Предвид обаче спецификите на уязвимите групи за които работят, способността им да се самоиздържат единствено и само от приходите от стопанска дейност често е ограничена.

От анализа на нормативната уредба става ясно, че законодателството, което урежда статута и регулира дейността на социалните предприятия у нас е слабо развито. В българското законодателство все още липсва легална дефиниция за социално предприятие, както и норми, уреждащи статута, формата и дейността на социалното предприятие. Нещо повече, термина „социално предприятие“ не съществува формално в нормативната уредба на страната.

Данните на ЕК показват, че в социални организации в страната за заети между 2% до 5% от населението. В Европа с най-висок дял на заетите в социални предприятия се отличават Швеция и Норвегия - над 11%.

рамките на инициативата, които са за финансиране на предприятия в растеж или целят да подпомогнат достъпа до друг тип финансиране за малки и средни предприятия. (Финансиране на социалните предприятия в България, доклад, Фондация Помощ за благотворителността)

⁴⁹ За 2014 г. средствата предвидени в държавния бюджет възлизат на 270 000 лева. Аналогична сума бе предвидена и в бюджета за 2013 г. Средствата се използват за финансиране на проекти програми и проекти на нестопански организации, които стимулират стопанската инициатива на хората с увреждания и стопанската инициатива в интерес на хората с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Най-разпространена сфера⁵⁰ на дейност на социалните предприятия в България са услугите, най-често социални и образователни. Производството и търговията са по-слабо развити. Предприятията, които се занимават с производство, правят дрехи, храни (хляб, мед), сувенири, картички, дърводелски стоки, предмети на приложното изкуство и др.

Социалното предприятие най-общо се определя като нов иновативен бизнес модел, който изпълнява социални и икономически цели като по този начин допринася за интеграцията на трудовия пазар, социалното включване и икономическото развитие. Социалното предприемачество е всяка дейност, която се извършва в интерес на общността чрез предприемаческа стратегия, в която основна цел е постигането на социални и икономически цели. Социалните предприятия в най-голяма степен създават социални иновации. Социалната иновация се дефинира като решение на социални проблеми. Социалните иновации се свързват с нови подходи, практики и интервенции, или нови продукти, които се внедряват за подобряване на ситуацията или решаване на социален проблем, чиито потребители са институции, организации и общности.

Социалната икономика включва също дейности, насочени към експериментиране с нови работещи модели за икономиката като местни търговски системи и общностни валути (комплементрани, местни пари), справедлива търговия, икономическо развитие на общността, социална интеграция чрез икономическа активност, микрофинанси и солидарни финанси.

Социалната и солидарна икономика има колективен характер. Това е така, защото тя показва конкретно, онова което може да се реализира, когато се действа заедно с някого и заедно се проверяват приходите от дейността. Социалната и солидарна икономика не замества публичната интервенция, а я допълва. Това е благодарение на капацитета ѝ да реагира по-бързо и по-гъвкаво на по-ниска цена. Тя притежава капацитет да мобилизира в гражданското общество средства, до които държавата няма достъп. Социалната и солидарна икономика допринася също към основните функции на държавата: преразпределението, производството на услуги и регулацията.

⁵⁰ Доклад на социалните предприятия в България

Възможностите за по-нататъшно развитие на сектора на социалната икономика в България могат да се търсят както в създаване на целенасочена държавна политика за насърчаване на социалното предприемачество и социалните иновации чрез законодателни и институционални мерки, така и в нарастване на инициативите на самото гражданско общество. Много важен стимул за развитие на сектора е тясното сътрудничество и координация между държавните институции и гражданските организации в рамките на създадената към министъра на труда и социалната политика Работна група по въпросите на социалната икономика.

Особен напредък в социалната икономика регистрира представения за обществено обсъждане проектозакон, който цели уреждането на нови обществени отношения⁵¹, свързани със социалната и солидарна икономика, както и с условията, организацията и реда, при които социалните предприятия функционират и взаимодействат с държавата и с общините, включително мерките за тяхното насърчаване. Законопроектът търси възможности за преодоляване на съществуващите неясноти за начините, по които социалните предприятия могат да се възползват от наличните финансови ресурси, заделени по правилата на Регламента относно европейските фондове за социално предприемачество и Регламента относно Програмата на ЕС за заетост и социални иновации. Той запълва празнините произтичащи от липсата на разпознаваемост на социалните предприятия от страна на инвеститори и финансиращи организации.

Основните моменти⁵² в новия законопроект са:

- Въвеждане на легална дефиниция за социално предприятие⁵³, съдържаща няколко критерия, които стъпват на основни характеристики, представени в секторните европейски документи и Националната концепция за социална икономика;

⁵¹ Мотиви на МС към проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика.

⁵² Социалните предприятия в солидарната икономика и визията на социалното министерство за тяхното развитие.

⁵³ Социално предприятие е това, което независимо от организационно-правната му форма има за предмет на дейност производство на стоки и/или извършване на услуги, съчетавайки икономически резултати със социални цели, постигайки измерима, положителна социална добавена стойност и управлявайки се прозрачно и с висока информираност на работниците. Социалните предприятия осъществяват своята икономическа дейност, като част от средносписъчния брой на персонала са хора от уязвими групи и/или като печалбата преимуществено се разходва за осъществяване на социална дейност и/или социална цел съгласно учредителния му акт или устав.

- Регламентиране съществуването на два класа социални предприятия – клас А и клас А+, като първият се предлага да обхване по-малките социални предприятия от гледна точка на оборот и човешки ресурс, а вторият – по-развитите, които извършват дейността си в места с висок процент на безработица;
- Въвежда се изискването за регистрация на предприятията, които отговарят на дефиницията в национален, публичен регистър, който ще се поддържа от администрацията на Министерството на труда и социалната политика;
- Предвиждат се няколко насърчителни мерки, които ще могат да се ползват от регистрираните в регистъра социални предприятия. Като универсални за двата класа мерки са предвидени: безвъзмездното ползване на отличителна сертификационна марка „продукт на социално предприятие“, която ще се създаде от министерството и ще се предоставя от него, както и възможността компании, които правят дарения на социални предприятия да ползват данъчно облекчение за дарение. Специфична насърчителна мярка, изразяваща се във възможността да се ползва възмездно общинско имущество, но без провеждането на търг или конкурс е предвидена за клас А+;
- Регламентирани са и функциите на министерството, насочени към развитие на сектора като те основно се изразяват в предоставяне на специализирана експертна подкрепа за развитие на бизнеса и търсене на финансиране, провеждане на обучения и общи инициативи в сектора, популяризиране чрез поддържането на електронна платформа.

Проектът въвежда легални определения на социалната и солидарна икономика⁵⁴ и на субектите на този обособен стопански отрасъл със специални правила. Приложението на принципите на социалната и солидарна икономика отличава нейните субекти от конвенционалните стопански оператори. Въведени са критерии, които позволяват на дадено предприятие да бъде правно признато като социално предприятие и да ползва предвидените в проекта насърчителни мерки. Те са

⁵⁴ Социалната и солидарна икономика е форма на предприемачество, насочено към една или няколко социални дейности и/или социални цели, осъществявани от предприятия, включително чрез производство на различни стоки и/или извършване на услуги, в сътрудничество с държавата или общините или самостоятелно.

съобразени с констатираните моделни недостатъци спрямо конвенционалните пазарни участници. Насърчителните мерки се делят на различни категории в зависимост от субектите, в зависимост от техния капацитет и от степента на обществена ангажираност. Критериите са обективни и създават предпоставки за формиране на общи инициативи и различни форми на коопериране с цел по-ефективно изпълнение на социалната насоченост на социалните предприятия⁵⁵.

Предвижда се създаване на **Национален регистър на социалните предприятия в Република България** и създаване на отличителна сертификационна марка за социалните предприятия, техните стоки и/или услуги. Тази марка се предоставя за безвъзмездно ползване от социалните предприятия, вписани в Националния регистър на социалните предприятия в Република България. Създаването на Регистър на социалните предприятия се обосновава със спецификата на модела им и тяхната изрична целенасоченост към дейности от обществен интерес преимуществено пред цели, свързани с капиталова възвръщаемост. Наличието на обективна и точна информация за състоянието на сектора и на предприятията ще има положително въздействие върху способността на държавната политика да насърчи тяхното бъдещо развитие, ще повиши доверието и информираността на гражданите, потребителите и инвеститорите по отношение на спецификите на тяхната дейност и принос. Изискваната информация за доброволното регистриране в Регистъра на социалните предприятия е изключително опростена, стандартна, малка по обем и лесно събираема. Не се предвиждат такси за регистрация или друг вид финансова тежест за предприятията.

Уязвимите групи, които са предмет на дейността на социалните предприятия са: **младежи до 29 години, хора над 55 години, хора с увреждания, родители на деца с увреждания, бежанци, бездомни, хора с различни зависимости, бивши затворници, жертви на домашно насилие, самотни родители, многодетни майки, дълготрайно безработни, обект на социално подпомагане**. Те могат да бъдат подпомагани както с наемането им от социални предприятия, така и за стартирането на такива.

⁵⁵ Мотиви на МС към проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика

Насърчителният модел, който се залага в закона не се ограничава до финансово подпомагане, а предвижда инструментариум, който да коригира пазарните дефицити чрез пазарен подход.

Има няколко насърчителни мерки, чрез които държавата ще подпомага стартирането на социални предприятия - чрез фонд „Социална закрила“, като ще се даде възможност за кандидатстване на проектен принцип, чрез закона за корпоративното подоходно облагане, както и възможност социалните предприятия да кандидатстват преференциално за ползване на обекти, които са публично-частна собственост.

Екип от социалното министерство ще съветва желаещите да създадат социално предприятие към кой фонд и към каква подкрепа да се обърнат.

МТСП чрез Националния план по заетостта ще отпуска средства за обучение на хората от социалните предприятия. Водят се и разговори с Българската банка за развитие за възможността още един фонд да подпомага кредитори на социални предприятия.

Проектът предвижда разработване и утвърждаване на методика за оценка на социалната добавена стойност на социалните предприятия. Проектът съдържа основните елементи на методиката и предстои да бъде завършена съвместно със заинтересованите страни. Тези разпоредби ще бъдат в съответствие с политиката на ЕК в областта на социалната и солидарна икономика, отразена в документи като Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Икономическия и социален комитет и Комитета на Регионите „Инициатива за социалното предприемачество и Създаване на благоприятна среда за насърчаване на социалните предприятия като основни участници в икономиката и социалната иновативност“, 2011 г.

Проектът на закон дава основание на органите на местната власт да доразвият вече съществуващите практики насърчаващи субектите на социалната и солидарна икономика, да подпомагат осъществяването на тези форми на сътрудничество като идентифицират субектите и ограничават възможностите за субективното им самоопределение.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Проектът предвижда възможност за сближаване между потенциалните инвеститори и социалните предприятия като предвижда корекции в Закона за корпоративното подоходно облагане. Предоставят се облекчения при инвестиции, които имат значимо социално въздействие.

Проектът предвижда възможност за социалните предприятия да кандидатстват на проектен принцип към Фонд „Социална закрила“ чрез промяна в Закона за социално подпомагане.

Разходите за осъществяване на дейностите по новия закон няма да доведат до необходимост от допълнителни финансови средства за държавния бюджет по смисъла на чл. 35, ал. 1, т. 4, б. „б“ от Устройствения правилник на Министерския съвет и на неговата администрация.

В обявения за обществено обсъждане текст на законопроекта следва да бъдат подчертани няколко ключови положения, които са в съответствие с посочените в мотивите към него цели. На първо място не се налага създаване на отделна правна форма за социални предприятия, а се **дава възможност на субекти с различни правно организационни форми да получат статут на социални предприятия**. Това положение ще даде възможност за реално участие на различни субекти, като ключова характеристика за тяхното определяне като такива ще бъде именно дейността, която извършват и целите към които е насочена тяхната дейност. В допълнение, **ще се спести налагане на допълнителна административна и финансова тежест, която би била налице, ако се налагаше създаване на отделно юридическо лице**.

На следващо място, според предвидената дефиниция в чл. 3, ал. 1 във вр. с чл. 4 т.4 ясно се извежда принципа, че социалните предприятия по своята същност са форма на стопанска дейност, извършвана от частни субекти. Социалните предприятия, според релевантните европейски документи, следва да са институционално независими от органите на държавна власт на централно и местно ниво т. е. **държавни институции и общини нямат възможността да въздействат във вътрешното вземане на решения в социалните предприятия** нито по силата на закон, нито по силата на учредителните му документи.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Не на последно място е възможността за **безвъзмездно ползване на отличителна сертификационна марка за продуктите на социалните предприятия.**

Очакванията са държавата да инвестира ресурс в това да рекламира марката сред обществеността и така да стимулира позитивно отношение към социалните предприятия и да насърчи социално отговорното пазаруване сред хората. Тя би била особено подходяща за малките и стартиращи предприятия, които чрез един такъв инструмент ще бъдат подкрепени да се позиционират на пазара по по-добър начин. За целта обаче е необходимо и да се ревизират критериите за дефиниране на социалните предприятия, така че те да бъдат по-достижими от повече предприятия, поставящи си за цел постигането на социална добавена стойност.

Има и пропуски, които Българския център за нестопанско право регистрира подробно в изразеното от експертите му Становище по законопроекта. Това са:

Завишени критерии за дефиниране на „социално предприятие“ и риск от ограничаване, а не насърчаване развитието на сектора

На първо място, предвидените в чл. 5, ал. 5, т. 3 критерии (наличието на определен положителен финансов резултат) е завишен критерии за българският контекст за дефиниране на социални предприятия и ще доведе до стесняване на лицата, които могат да бъдат определени като социални предприятия. Поради високия праг за наличие на „положителен финансов резултат“ (макар и да е казано, че към конкретната година дори да не е налице такъв, то от тълкуването на разпоредбата става ясно, че най-малко е необходимо такъв да е налице за предходната година), стартиращите „социални предприятия“, които не наемат директно на работа представители от уязвими групи (например работят в сферата на екологията или по други обществено значими въпроси) няма да могат да се идентифицират като социални предприятия и съответно няма да могат да се възползват от насърчителните мерки в проекта⁵⁶.

⁵⁶ Извън чл. 5, ал. 5, т. 3 остават също организациите, които си поставят социални цели, но въвличането на уязвимите групи се случва чрез обучителни програми, квалификационни програми, програми за стажуване, подкрепена и временна заетост и други подобни, които от икономическа гледна точка дават по-добри възможности за развитие и финансова стабилност на самото предприятия като такава.

Много от тези организации, следвайки концепцията за социално предприятие представена в Националната концепция за развитие на социална икономика, към момента се идентифицират като такива, но с приемането на законопроекта тази им възможност ще бъде преустановена.

Така предложената дефиниция, ще ограничи неоправдано кръга субекти „социални предприятия“. Това, в съчетание с правото на една организация да се нарича социално предприятие, само ако е вписана в регистъра, няма да доведе до развитие на сектора като мащаб и разнообразие на социалните цели и проблеми, които ще се адресират чрез него.

Въвеждането на подобно „регулиране“ на сектора не намира оправдание нито в Националната концепция за социална икономика, нито в Националната програма за реформи България 2020, както и в релевантни европейски документи, в които са приети ясни критерии за това какво следва да се разбира под „социално предприятие“.

В тази връзка експертите към БЦНП дават предложението прагът от 7500 лева за положителен финансово резултат да отпадне, и да остане единствено изискването предприятието да реинвестира преимуществено печалбата си, ако има такава, в осъществяването на социална дейност и/или социална цел.

Ако печалба не се реализира, например при стартиращите социални предприятия, изискването да бъдат ресурсите на организацията, генерирани в рамките на предприемаческата дейност, да бъдат преимуществено използвани за осъществяване на социална дейност и/или социална цел.

Въвеждане на „разрешителен“ режим, а не на регистрационен режим⁵⁷

С представения законопроект се въвежда „разрешителен“ режим, а не регистрационен, тъй като предвижда оценка според методика за оценка на

⁵⁷ Становище на Българския център за нестопанско право за проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика

социално добавената стойност, приета от министъра на труда и социалната политика (чл. 5, ал 5, т.1). Методиката предвижда „преценка“ за всяко социално предприятие, което се заяви за вписване в регистъра. Тази преценка е основание за даване на право за вписване в Националния регистър (респективно възникване на допълнителните права и ползи, предвидени в този законопроект и други закони), и съответно отрицателното становище, което не може да бъде обжалвано.

Следва да се отбележи, че легалната дефиниция в т. 8 към пар. 1 от Допълнителните разпоредби не дава достатъчно яснота нито развива по същество законовата рамка на основните елементи на методиката, които са посочени „моделните специфики, социалните цели, икономическата и социална среда, заинтересованите страни, ефективното използване на вложените ресурси, преките и косвени ефекти от дейността в подкрепа на целева група и/или за постигане на обществено значима цел“. Тази неяснота на практика означава, че ключови изисквания към социалните предприятия като това кога една дейност има социален ефект или на какви критерии трябва да отговаря едно социално предприятие, за да бъде вписано в регистъра (и да се възползва от насърчителните мерки) ще бъдат известни едва след приемане на подзаконовата рамка, която няма да има и нормативен характер, но ще определя режим на възникване на права.

Подобен подход, освен че противоречи на изискванията на Закона за ограничаването на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност по повод регламентацията на регистрационните режими, нарушава и принципа за правна сигурност, като в подзаконов акт се уреждат първично отношения, които попадат в обхвата на закона.

Според становището на БЦНП, **т.нар. регистрационен режим е всъщност ясно развит разрешителен режим (близък до лицензионните режими), без дори да са дадени достатъчно гаранции за защита на заявителя при отказ от страна на администрацията за вписване. В тази връзка експертите на БЦНП предлагат да бъде допълнен текста на законопроекта с елементи, които ще бъдат включени в методиката като критерии за оценка и начина, по който ще бъде извършвана, включително гаранции при отказ.**

Въвеждане на забрана за извършване на дейност в случаи, когато не е налице вписване в Националния регистър

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

В рамките на дискусиите в работната група БЦНП многократно изтъква, че въвеждането на подобна забрана (чл. 7, ал. 7, второ изр. 8) ще доведе до необосновано свръх регулиране на сектора и въвеждане не само на разрешителен режим за извършване на дадена вид дейност, но и необосновано ограничаване на свободната стопанска инициатива. Следвайки тълкуването, че това което не е изрично разрешено - е забранено, стигаме до извода че предприятията, които припознават себе си като „социални“ и извършват подобна дейност (например подкрепят уязвими групи да стигнат до първичния пазар на труда), но не могат да отговорят на завишените критерии на законопроекта за положителен финансов резултат, на практика няма да имат право да се представят като такива в публичното пространство. И макар да е отпаднала специалната глоба, която бе предвидена в предходен вариант на законопроекта за подобни случаи, на общо основание по силата на Закона за административните нарушения и наказания, възможност за налагане на такава остава, включително и предприемане на административно санкциониращи действия, че извършват дейност, която „противоречи на закона“.

Поради така изложените по-горе бележки и аргументи, предложението на БЦНП е за отпадане на така въведената забрана в чл. 7, ал. 7, изр. и съответно -за допускане на възможността за добавяне към наименованието на „социално предприятие“ и въвеждане на максимално широка дефиниция за социално предприятие, която да дава на практика възможността на повече организации да се припознаят като част от този сектор. *Регулацията чрез вписване в Националния регистър те предлагат да бъде обвързана с ползването на насърчителните мерки. По този начин, регулацията ще има изцяло насърчителен характер и само вписани в националния регистър ще получат правото да ползват предвидените права, а тези, които съответно не са вписани, няма да могат да се възползват от тях.*

Възможността за възмездно ползване на общинска или държавна собственост при облекчен режим (без провеждане на търг или конкурс) и получаване на възможността за обучения

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Тези възможности са допуснати само за големи и развити социални предприятия - тези от клас А+⁵⁸. Експертите от БЦНП отбелязват, че предвидените критерии за попадане в този клас са несъобразени по тяхно мнение с контекста в България и със съществуващата екосистема на социални предприятия – техния мащаб и място на развитие на дейността. В Доклада за цялостна предварителна оценка на въздействието на законопроекта липсват данни и анализ за това колко точно предприятия (които отговарят на критериите за дефиниране като социални предприятия и на критериите за квалифициране като клас А+) ще могат да се възползват от тези мерки.

Натрупаният до момента опит в програмата за предприемачество, както и направените анализи за развитие на социалното предприемачество в България показват, че мнозинството социални предприятия са малки и са позиционирани към момента в по-големите градове. Това означава, че тези насърчителни мерки или ще останат изцяло неоползотворени или ще бъдат използвани от изключително ограничен кръг социални предприятия, като и в двата случая няма да оправдаят очакванията за въздействието от законопроекта върху сектора.

Предвид това, тяхното предложение е подобни насърчителни мерки да бъдат достъпни и за малките социални предприятия, независимо от населеното място в което развиват своята дейност.

По този начин ще бъдат стимулирани и общините, които разполагат с по-голям ресурс да планират и предоставят част от собствеността си в подкрепа на социалните предприятия.

⁵⁸ За социално предприятие клас А е необходимо печалбата за последния отчетен период да се разходва повече от 50 на сто и не по-малко от 7500 лева за осъществяване на социална дейност и/или цел. За предприятието клас А се изисква още не по-малко от 30 на сто или не по-малко от трима от работниците на предприятието да са хора от уязвими групи.

За социално предприятие клас А+ се изисква да отговаря на всички законово разписани изисквания за социално предприятие клас А, като има и три допълнителни изисквания, на едно от които такъв тип предприятия задължително трябва да отговаря. Инвестицията тук не трябва да е по-малка от 75 000 лева, а наетите от уязвимите групи трябва да са поне 30 души. Едно от допълнителните изисквания е социалната добавена стойност да се осъществява изцяло в административните граници на общини, които за предходната година имат равнище на безработица, равно или по-високо от средното за страната.

Възможност за ползване на данъчни облекчения от страна на корпоративни дарители за направените от тях в полза на социални предприятия дарения

Въпреки желанието на министерството да предвиди със законопроекта стимули, което е разпространена практика в други европейски държави с добре развито законодателство, насърчаващо социалното предприемачество, конкретното предложение е неподходящо.

В мотивите към законопроекта е изтъкнато че целта на това предложение е да насърчи „инвестициите“ в сектора. Според експертите, има съществена разлика между дарение и инвестиция. Инвестициите са инструмент за развитие на стопанския сектор и стимулиране на икономическия растеж на предприятията, които не биха могли да се стимулират чрез облекчения за дарители. Следователно, желанието за насърчаване на инвеститорите в сектора следва да бъде развито с друг вид стимули.

В заключение, те отбелязват, че ако целта на въвеждане на новата регулация е създаване на благоприятна рамка за развитие на социалните предприятия, е необходимо освен новите законови изисквания, да се предвиди и насърчителна държавна политика, която да гарантира, че са налице конкретни инструменти за постигане на целеното със закона въздействие. В тази връзка в законопроекта липсват предложения насочени към създаване на институционални механизми за развитие на подобна политика, включително и създаване на съвместен орган с участието на представители на гражданското общество и бизнеса, които в духа на плурализма и солидарността, могат да участват в процеса на вземане на решения. Не е предвидено и периодичното приемане и актуализиране на националните стратегически документи в сектора, чрез които ще се дадат гаранции, че темите на социалната и солидарна икономика ще останат приоритет в съответните секторни политики.

Предвид, изложените по-горе бележки и предложения, експертите от работната група считат, че е важно текстовете на така представения законопроект да бъдат подобрени и да дадат по-големи гаранции, че целите, за които се въвежда тази регулация, ще бъдат постигнати. В противен случай, ефектът ще бъде единствено и само силно „намаляване“

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

броя на социалните предприятия, тъй като са поставени сериозни (и неизпълними) критерии за „малките“ предприятия, или пък тези, които имат безспорни социални и обществено значими цели, но не непременно наемат (и то по трудово или служебно правоотношение) на работа хора от уязвими групи. Подобни условия, те считат, че на практика ще действат като ограничения пред създаването на благоприятна среда за дейността на социалните предприятия и включително противоречат на така заявените цели на социалната икономика.

Проектът на **Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика** въпреки някои слаби страни е разработен в изпълнение на Управленската програма на правителството. Социалната и солидарна икономика е форма на предприемачество, водещо до създаване на условия за по-добра взаимосвързаност на индивидуалните и колективни интереси, като преимущество имат социалните пред икономическите цели. В рамките на тази икономика съществена роля имат социалните инвестиции и социално-иновативните практики.

Нормативният акт цели развитието на социалната и солидарна икономика като стопански отрасъл, което ще подобри достъпа до заетост и обучения на хората от уязвимите групи, ще създаде условия за повишаване на техния жизнен стандарт и ще намали социалното неравенство. Необходимо е обаче някои текстове да се прецизират за да се отговори на масовите очаквания.

Законопроектът дефинира същността, мястото и ролята на социалните предприятия като стопански обединения с подчертано различна ценностна насоченост, постигащи висока икономическа и социална резултативност. Нормативният акт урежда отношения, свързани със социалната и солидарна икономика, както и условията, организацията и реда, при които социалните предприятия функционират и взаимодействат с държавата и с общините, включително мерките за тяхното насърчаване. Неговото приемане ще е крачка напред в развитието на социалната икономика.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

2.6. Представяне на добри практики

Първи Европейски панаир на социални предприятия и кооперации на хора с увреждания⁵⁹

Тип на практиката: Развитие на социално предприемачество, обмяната на опит, повишаване възможностите за трудова заетост на хората с увреждания и осъществяване на бизнес контактите.

Първият европейски панаир на социални предприятия и кооперации за хора с увреждания е последовател на проведените до сега девет Национални изложения на тези структури, инициирани от неправителствените организации, в които те членуват. Секторът на социалните предприятия има годишен оборот над 50 милиарда евро в рамките на Европа. Инициативата се реализира във връзка с изпълнение на целите на Стратегия „Европа 2020“. Панаирът става реалност, благодарение на подкрепата на Европейската комисия, която е съорганизатор на проявата. Съорганизатори са и Европейската конфедерация на производствените кооперации и социалните предприятия (СЕКОП), Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за хората с увреждания, Националния съюз на трудовопроизводителните кооперации, Националната федерация на работодателите на инвалиди, Съюза на глухите в България и Националния съюз на кооперациите на инвалидите.

Основни цели

Общата цел на проекта е чрез участие на международен форум да се популяризира активна обществена позиция на членовете на специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, постиженията им в трудовата реализация, в процеса на интеграция в социалния и обществен живот на страната.

В дългосрочен план целта на проектите за организиране и провеждане на Национални изложения за специализирани кооперации и предприятия за хора с увреждания е преодоляване на слабата информираност на обществото за възможностите на хората с увреждания. Да се преодолее негативното мнение на

⁵⁹ Сборник с добри практики в областта на професионалната рехабилитация, ориентиране, обучение и заетост на хората с увреждания, реализирани в Белгия и в България, 2012 г.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

работодателите, които се отнасят с нежелание и недоверие към възможностите на хората с увреждания да полагат пълноценен труд и да реализират заработени доходи.

Чрез популяризиране на тяхната дейност на практика се постига интегрирането на хората с увреждания в трудовия процес, ускорява се тяхната рехабилитация и социална интеграция и се подобрява социално-икономическия им статус.

Бенефициенти

Общо 74 социални предприятия и кооперации за хора с увреждания от България и Европа участват в изложението през 2012 г.⁶⁰ Участниците от България са представени от 64 социални предприятия и кооперации. От Европа участва: Неправителствената организация „Група 484“ от Сърбия, която представи своята мрежа на социалната икономика, обединяваща 24 организации; Сдружението АНСПЛ от Италия - обхваща 893 кооперации и 5 консорциума с годишен оборот от 12.87 милиарда евро; Образователна агенция от Тоскана, Италия - специализирана в обучение, преквалификация и разработване на проекти за нови предприятия и кооперации.

Еврокомисар Ласло Андор и Министърът на труда и социалната политика Тотю Младенов откриват Европейския панаир

⁶⁰ Тази дейност става традиция и от 30 март до 2 април 2017 г. в Пловдив в хотел "Маринела" се провежда Седмия Европейски форум за социално предприемачество, който включва международно изложение на социални предприятия и Европейска конференция. Организатори на този уникален форум са Европейската комисия, Европейският икономически и социален комитет, Министерството на труда и социалната политика в България и неправителствени организации на и за хора с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Резюме на практиката

Европейският панаир е послание за целия Европейски съюз, че кооперациите, социалните и специализирани предприятия за хора с увреждания трябва да бъдат подкрепяни активно, като се реализират специални програми за подпомагане на този вид фирми.

Социалните предприятия и кооперации на хора с увреждания намират изключително широко приложение в съвременното общество, където активно се прилагат бизнес методите за решаване на социалните проблеми.

Европейският панаир на социални предприятия и кооперации на хора с увреждания е иновативен модел за укрепване на специализирана заетост и развитие на работната сила. Представява своеобразен механизъм за социално включване на хора с увреждания. Предоставя възможности за устойчива трудова реализация на хора с трайни увреждания на територията на страната, чрез популяризиране на техния труд и създаване на нови контакти и бизнес партньорства.

На 600 кв. м изложбена площ в най-известния Експо център на България - „Международен панаир – Пловдив“ АД, са експонирани продуктите, произведени от хората с увреждания. Резултатите от техния труд, демонстрирани на изложението, стават достояние на много широк кръг от участници и посетители - държавни и обществени организации, бизнес фирми и потребители в страната и чужбина. Трябва да отбележим, че такива мащабни мероприятия не са по силите на отделните специализирани предприятия на хора с увреждания. Предприятията участници в изложението не само търсят поле за изява, но и целенасочено търсят обществено признание на произвежданите от хората с увреждания разнообразни стоки и предлагани услуги. Незаменима помощ им оказват националните сдружения и специализираните фондове и агенции към МТСП.

В рамките на проекта е организирана и успешно проведена Конференция на тема „Социално предприемачество и Европа 2020“, в която участват и представители на различни европейски институции. Специално участие взема и Еврокомисарят по заетостта, социалните въпроси и социалното включване Ласло Андор.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Постигнати резултати

Участието в Европейския панаир за социални предприятия и кооперации за хора с увреждания активизира всички процеси, свързани с реализирането на Стратегия „Европа 2020“ чрез ефективно използване на ресурсите и повишаване на конкурентоспособността, чрез увеличаване на участниците в пазара на труда. За хората с увреждания голямо значение има гарантирането на икономическо, социално и териториално сближаване.

В резултат на контактите с фирмите - изложители от други страни, в т.ч. и страни-членки на ЕС, се дава възможност да се ускори интеграцията на специализираните предприятия и кооперации с водещи български и чуждестранни фирми за структурно и технологично обновяване на производството и разширяване на пазарите и новите партньорства. Специализираните предприятия, взели участие, ще продължат да работят за ускоряване на иновациите и трансфера на нови технологии и рационално използване на ресурсите по стандартите на ЕС. Популяризирането на дейностите на специализираните предприятия сред обществеността също така се очаква постигне на благоприятен ефект върху техните продажби, както и върху устойчивата заетост и личностно развитие на заетите в тях хора в неравностойно положение.

В рамките на проекта е създаден и затвърден управленски и организационен капацитет за планиране и координация на международно събитие както в рамките на предприятията и кооперациите - участници, така и в рамките на организациите, спомогнали за осъществяването на Европейския панаир: Националната федерация на работодателите на инвалиди, Националния съюз на трудово-производителните кооперации, Националния съюз на кооперациите на инвалиди и Съюза на глухите в България.

Ефект и въздействие

Разрастването на националните изложения в Европейски панаир за социалните предприятия и кооперация за хора с увреждания ще засили вниманието на правителствата на много страни за подкрепа на устойчивото развитие на социалните предприятия и кооперации за хора с увреждания, ще популяризира извън рамките на всяка страна на потенциала на тези предприятия, ще ускори приемането и реализирането на мерки за създаване на благоприятни условия за

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

развитие и засилване на международното сътрудничество и все по-успешното интегриране на хората с увреждания в обществения живот.

На практика се реализират основните задачи, свързани с ускорената интеграция на хората с увреждания в икономическия и обществен живот на страната и тяхното социално включване, промяна във вида и начина на комуникации, в повишаване степента на информираност на обществото за проблемите и възможностите на хората с увреждания и реализиране на програми насочени към решаването на тези проблеми.

- Европейският панаир на специализирани предприятия и кооперации на инвалиди подкрепя развитието на социалните предприятия и усъвършенстването на социалната икономика в България и показва добрите примери за интеграция на трудовия пазар на хората с увреждания. Този форум спомага за промяна в отношението към хората с увреждания и укрепва социалния капитал в страната.
- Добавената стойност на проекта се изразява в повишаване на социалната интеграция и личностната реализация на немалка група от хора с увреждания, подобрява качеството на техния живот, увеличава социалния кредит и финансовия резултат на фирмите, в които работят хора с увреждания.
- От първостепенно значение е включването на партньори (държавни и частни) в процеса на разработване и реализиране на подобен форум като Европейския панаир на специализирани предприятия и кооперации на инвалиди. Оценката и признанието към момента са високи и това дава стимул на организаторите да направят всичко възможно да продължават дейността, защото мотивацията на институциите, организациите и предприятията на и за хората с увреждания е голяма.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Социално предприятие „Работилница на мечтите“⁶¹

Тип на практиката: Развитие на умения и пригодност за заетост на хора с трайни увреждания.

Основни цели

С този проект община Велико Търново си поставя за цел създаването и развитието на социално предприятие **„Работилница на мечтите“**, което да предоставя възможности за защитена заетост на лица, напускащи специализираните институции, както и трудова реализация на хора с трайни увреждания на територията на общината, като иновативна форма на социална услуга за изграждане на подкрепяща среда за активно социално включване.

Бенефициенти

Хора с трайни увреждания и лица с умствена изостаналост. Целевата група включва 80 души с умствена изостаналост, напускащи специализираните институции, 34 лица, настанени в защитените жилища в Церова кория и Дебелец, 50 души с трайни увреждания и 28 с увреждания от Дома за стари хора.

Резюме на практиката

Социалните предприятия са феномен, набиращ скорост в България по примера на европейските държави, където активно се прилагат бизнес методите за решаване на социалните проблеми. В момента над 10 милиона души от Обединена Европа са заети в сферата на социалното предприемачество.

Социалното предприятие **„Работилница на мечтите“** е иновативен модел за създаване на защитена заетост и развитие на работната сила. Представлява своеобразен механизъм за социално включване на хора с увреждания и лицата, напускащи специализираните институции. Предоставя възможности за трудова реализация на хора с трайни увреждания на територията на общината.

В рамките на проекта е изградено, оборудвано и обособено социално предприятие за производство на сувенири, което осигурява защитена заетост. За 14 месеца са

⁶¹ Пак там

разкрити четири защитени работилници. В трудотерапия са обхванати общо 192 лица с увреждания от специализирани институции и от общността. Целта е да се разработят продукти, които са продаваеми на туристите, гостите и международните партньори на общината. До голяма степен това не е само занаятчийска дейност, а важен елемент от рехабилитацията и трудотерапията на хората с умствена изостаналост. Участвайки в защитените работилници, те реализират своите мечти за труд и обществено полезна дейност, защото никога не са работили. След обособяването на предприятието са създадени възможности за постоянна и трайна заетост на 16 защитени работни места за лица с интелектуални затруднения.

В структурата на социалното предприятие се включват четири защитени работилници:

- в с. Церова кория е специализирана в производство на керамични сувенири;
- в Дома за хора с умствена изостаналост в с. Пчелище, където се произвеждат сувенири от кожа;
- в защитеното жилище в гр. Дебелец, профилирана в производство на изделия от плетиво и текстил;
- в Дома за възрастни хора "Венета Ботева" - Велико Търново, където се изработват сувенирни пана и картички, чрез използване на т. нар. графика с конец, тениски с щампа и др.

Към социалното предприятие функционират още База за окомплектоване, опаковане и етикетиране на продуктите, осигуряваща ангажираност на 3 лица с увреждания и звено за управление и маркетинг на продуктите на социалното предприятие - това е офисът за управление и оперативен мениджмънт, където е ангажирано едно лице. Продуктите, произвеждани в „Работилница на мечтите“, се характеризират със своята уникалност и ръчна изработка, обвързани са с традиционни символи на културно-историческото наследство на старата българска столица и имат за цел да съхранят спомена от посещението на региона. Всички изделия са съобразени с търсенето на пазара и с производствените възможности на защитените работилници и ангажираните в тях хора със специфични възможности и увреждания. От началото на м. септември 2010 г. са внедрени в производството първите модели сувенири, които се произвеждат в защитените работилници и към настоящия момент всички жители и гости на града могат да се докоснат до

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

продуктите чрез специално организирани промоции на ключови места в града с маркетингово послание „Ти сбъдваш една мечта“.

Предлагат се следните видове продукти:

- масови сувенири - ключодържатели, магнити за хладилник, поставки за бележки/ визитки, декоративни пана, гривни, тениски, текстилни чанти;
- тематични сувенири - свързани с определени празници (напр. Свети Валентин, Великден, Коледа, Първа пролет);
- официални подаръци - декоративни пана, свещници, кърпички и пана с герба на град Велико Търново.

Предвижда се изделията да се предлагат директно в хотелски и туристически обекти на територията на гр. Велико Търново и архитектурния резерват Арбанаси. Основни канали за дистрибуция ще бъдат продажбите на едро, чрез използване на действащи хотелски и туристически обекти, поръчки чрез интернет сайта на социалното предприятие.

Основните предизвикателства, пред които е изправен екипът на проекта, са свързани с:

- предоставяне на допълнителни възможности за образование и професионално обучение на хората с увреждания;
- създаване на програми за трудова заетост със специални правила за хора с умствени увреждания;
- обособяване на работно място, достъпно за всеки човек, включително и за хора със сериозни увреждания.

Подкрепената заетост в конкретния случай се състои от услуги, които са създадени съобразно възможностите на хората с увреждания да бъдат трайно наети на открития пазар на труда. Тези услуги предлагат различни видове подкрепа като намиране на работа и коучинг⁶², осигуряване на помощни средства, които да

⁶²Думата „коуч“ няма точен еквивалент на нито един език и затова не се превежда, но смислово на български може да се предаде като „треньор по живеене“ или „треньор по наставляване“. В международен план коучингът се развива през последните 40 години и се структурира като професия през последните 15 години. „Коучингът“ е професионална услуга от ново поколение за бизнес организациите в България, която директно подкрепя процеса на вземане на решения и реализацията на цели и резултати.

улеснят лицата в изпълнението на задачите им, специализирано обучение за извършване на работата и индивидуална подкрепа.

Постигнати резултати

В рамките на 24 месеца са постигнати следните резултати:

- Създадено е функциониращо Социално предприятие с 20 работни места, от които 16 защитени работни места за лица с интелектуални затруднения.
- От началото на м. юни 2010 г. е създаден Център за социално консултиране и подкрепена заетост, като иновативна социална услуга за подкрепа на лица с трайни увреждания за преход към реалния пазар на труда. Същият е разположен в сградата на Център за социална интеграция и рехабилитация - Велико Търново и в него са предоставени над 700 бр. индивидуални консултации на 140 лица с трайни увреждания, от екип, включващ психолог, социален и трудов консултант, консултант защитена заетост.

В периода от м. декември 2010 до м. март 2011 г. са проведени десет промоции за представяне на продуктите на социалното предприятие пред жителите и гостите на града на ключови места с маркетингово послание „Ти сбъдваш една мечта ©“.

- С цел осигуряване на пазарна реализация на произведените след приключване на проекта продукти, успешен маркетинг и реклама, както и популяризация на дейностите, са разработени продуктов каталог, интернет страница www.sbudvam.bg, брошури, 15-минутен филм, рекламен клип, осъществено е демонстрационно посещение в защитените работилници.
- В рамките на проекта е създаден управленски и организационен капацитет за планиране и развитие на устойчиво социално предприятие, като за целта в периода от м. юли 2010 г. до м. януари 2011 г. са проведени специализирани обучения, консултации и обмяна на опит за развитие на бизнес умения на 40 представители на доставчици на социални услуги.

Социалният ефект на изграденото предприятие „Работилница на мечтите“ намира израз в създаването на защитени работни места за лица с умствена изостаналост, които никога не са работили, както и осигуряване на средства за допълнителни трудотерапевтични програми в защитените жилища на територията на община Велико Търново.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Друг важен резултат е създаването на условия за развитие на нови професионални умения и трудови навици за защитена заетост на лица с интелектуални затруднения, като 80 от тях са потребители на социални услуги в специализираните институции и 34 лица от защитените жилища в Община Велико Търново. Всички те са преминали обучения по следните модули: Приложно изкуство, Керамика, Изработка на сувенири и изделия от кожа, Плетиво и текстил. Освен чисто професионалните курсове, хората с умствена изостаналост взеха участие и в тренинги за повишаване на мотивацията за защитена заетост и обучения по безопасни условия на труд.

Проектът за защитените работилници е иновативен за България и засега е единствен за създаване на заетост за хора с интелектуални затруднения. Интересът на самите работници е много голям, те работят с интерес и се радват на всеки изработен сувенир.

През м. май 2012 г. „Работилница на мечтите“ беше представен в София на промоцията на социални проекти, реализирани със средства от Европейския съюз и получи голямата награда „Еврооптимист“ в номинацията на в. „24 часа“ за най-добро представяне на проект, променил живота на хора с увреждания.

През м. април 2012 г. еврокомисия е посетила работилниците и е дала много добра оценка на резултатите. Проектът „Работилница на мечтите“ участва на изложение в Брюксел, където бе представен като успешен модел с европейско финансиране за създаване на социално предприятие, в което работят хора с умствени увреждания.

- **„Работилница на мечтите“** е първият проект в страната за създаване на защитена заетост на хора с интелектуални затруднения. Оценката и признанието към момента са високи и това дава стимул на организаторите да направят всичко възможно да продължат дейността, защото мотивацията на хората от четирите работилници е голяма.
- Добавената стойност на проекта се изразява в повишаване на социалната интеграция и личностната реализация на немалка група от хора с интелектуални затруднения, подобряване на качеството на техния живот, увеличаване на социалния кредит на фирмите, в които работят хора с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- От голяма важност е включването на партньори (в лицето на местния хотелиерски бизнес) в процеса на разработване и реализиране на инициативата, което се доказва в процеса на осъществяване на проекта. Изграждане на дългосрочни отношения с партньори като частни компании, институции от публичния сектор и други организации с нестопанска цел за осигуряване на устойчивост и обхват на проекта.
- Предоставяне на широк спектър от обучения и услуги за хора с увреждания.

Промяна в отношението към хората с интелектуални затруднения

25

Кооперация в корпорация Райна Княгиня - П" ООД – гр. Панагюрище⁶³

Тип на практиката:

Успешно социално предприятие за хора с увреждания

Основни цели

„Райна Княгиня – П“ ООД притежава дългогодишен опит в осигуряването на заетост на лица с различна степен на намалена трудоспособност. За бързото и успешно адаптиране към трудовия процес фирмата практикува наставничество от старши служители, както и всякаква форма на физическо и емоционално-психологическо подпомагане на лицата с увреждания. Основните цели са свързани със създаване на дълготрайни и здрави връзки между „Райна Княгиня – П“ ООД, нейните клиенти и служителите на дружеството. С оглед постигането на тези цели фирмата:

⁶³ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- инвестира в човешкия си капитал, в развитието на персонала и продължаващото професионално обучение с фокус служителите с намалена работоспособност;
- инвестира в повишаване на производителността чрез автоматизиране на производството;
- поддържа високо качество на професионална производствена среда, гарантираща финансовата стабилност и конкурентоспособността на предприятието;

Дейностите, които „Райна Княгиня – П“ ООД развива, са в четири направления:

- *Пластмасово производство:*

Заема най-голям дял от цялостната дейност на фирмата - 72%, включващо производство на пластмасови изделия по метода на леене на термопластични материали в студена форма. Основно се произвеждат опаковки за козметика, предимно кремове с различен обем като това заема 90% от пластмасовото производство и 65% от продажбите на цялото предприятие.

Произвеждат се и пластмасови закачалки за дрехи, дръжки за рекламни и опаковъчни чантички и много други пластмасови артикули.

Благодарение на богатия си асортимент и гъвкавата ценова политика, фирмата получава одобрението на клиентите и успява да запази дългосрочни партньорски взаимоотношения. От 2005 г. фирмата е сертифицирана по система за качество ISO9001-2000.

- *Шивашко производство:*

Шивашкият цех е специализиран в производството на облекла - система специални работни облекла, скиорски екипи, ловни облекла и др. Оборудван е с всички необходими машини за осъществяване на сложните производствени операции по изработката на специализирани облекла. Цехът разполага с 60 работни места, добре осветен и климатизиран. Поради високото качество на изработваните

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

облекла, към фирмата проявиха интерес две големи италиански фирми и една българска фирма, с които се създаде общо производство на скиорски екипи.

- *Производство на картонажни опаковки:*

Едно от допълнителните производства, с които се занимава фирмата, е производството на нестандартни картонажни опаковки, направени по заявка на клиента. В тази област обслужва десетки фирми не само от града, но и от други населени места.

- *Производство на релефни емблеми:*

„Райна Княгиня – П“ ООД произвежда различни емблеми и знаци върху плат и PVC.

Бенефициенти

Служители с намалена работоспособност. Целевата група включва 44 работници с различен вид и степен на увреждане от Община Панагюрище, Община Стрелча и Община Пазарджик. В същото време като бенефициент може да бъде разглеждано и самото предприятие.

Реализирани успешни проекти

- През 2010 г. *„Инвестиции за по-висока конкурентоспособност в пластмасовото производство на „Райна Княгиня – П“ ООД“* - с цел подобряване качеството на производство и условията на труд. Реализацията на проекта доведе до повишаване производителността на предприятието; гарантиране на финансовата и икономическата му стабилност; постигане на социалните цели, чрез поддържане на работни места за хора с намалена трудоспособност. Най-голямата полза за фирмата е модернизацията на производствения процес, а оттам - по-ниската себестойност и по-високото качество на продукцията.
- През 2011 г. *„Създаване на добър микроклимат и здравословни и безопасни условия на труд за работещите в сградата на „Райна Княгиня – П“ ООД“*, с основна цел минимизиране рисковете за здравето на работещите в предприятието, чрез превръщането на старата амортизирана производствена сграда в съвременна сграда, осигуряваща многофункционалност и безопасни условия на труд, според нормативните

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

изисквания. Реализацията на проекта подобри параметрите на работната среда по отношение на температура и въздушни течения и минимизира рисковите фактори от спуквания и запушвания на тръби и радиатори, използвани в отоплителната система на предприятието.

- През 2012 г. „Подкрепа за социално включване на хора с увреждания в „Райна Княгиня – П“ ООД“, с основна цел осигуряване на заетост на хора с увреждания и изграждане на устойчива корпоративна култура за инвестиции в развитието на персонала и продължаващо обучение, насочено към служителите с намалена работоспособност. При реализацията на проекта се планира разработване и приемане на система за управление на човешките ресурси с фокус управлението на смесени колективи и индивидуален подход към хората с намалена работоспособност и система за оценка на професионалните възможности на труд на хората с увреждания, спомагане за тяхната адаптация и социална интеграция.
- През 2012 г. „Модернизация на пластмасовото производство в „Райна Княгиня – П“ ООД“ с цел повишаване конкурентоспособността и рентабилността от производството на опаковки за козметика в предприятието; модернизиране на остарялото оборудване, чрез инвестиции в ново; автоматизиране и увеличаване обема на производството. При реализирането на проекта ще бъдат закупени, доставени и пуснати в експлоатация четири нови шприцформи за производството на четирите отделни елемента на опаковките. Очакванията са свързани с увеличаване на производителността на съществуващото производство, по-висока степен на автоматизация; едновременно изработване на детайлите; намаляване себестойността на продукцията и реализиране на икономии.

Постигнати резултати

„Райна Княгиня – П“ ООД притежава дългогодишен и разнороден опит при реализиране на национални проекти и програми по линия на Европейския социален фонд. Благодарение на това фирмата:

- Осигурява нови работни места за хора с увреждания и с намалена работоспособност;
- Инвестира в качеството на човешкия си потенциал;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Подобрыва условия на труд и безопасност за работещите във фирмата;
- Автоматизира и модернизира производствените процеси;
- Реализира икономии и висока производителност;
- Повишава качеството на продукцията си и внедрява нови продукти и услуги;
- Отстоява позициите си на пазара в производството на опаковки за козметика за едни от най-големите козметични фирми, чрез високо качество на продукцията и устойчива конкурентоспособност.

Социалният ефект на изграденото дружество „Райна Княгиня – П“ ООД намира израз в създаването на работни места за хора с увреждания. Благодарение на организации като „Райна Княгиня - П ООД, хора с такъв статут получават шанс за трудова реализация и професионално обучение, както и умение за работа в смесени колективи.

През последните години „Райна Княгиня – П“ ООД се представя на международни изложения и панаири за красота. През октомври 2011 г. участва в изложба „INTERCHARM“- Moscow, Russia - най- голямото изложение за козметика в Русия, ОНД и Източна Европа, което събира всички експерти на индустрията. „INTERCHARM“ е идеалното място да се представи нов продукт, да се постави началото на ново партньорство и разширяване на бизнеса. През март 2012 г. се представи на изложението „COSMOPROF“ - Bologna, Italy - най-важното събитие в областта на естетиката, красотата и козметиката. През юни 2012 г. - в „BEAUTY EVRASIA“ - Istanbul, Turkey, панаир на красотата и представяне на всякакви видове опаковки за козметика.

24

**Център по арт-терапия Театрална
младежка формация „Кой съм
аз?“⁶⁴**

Тип на практиката:

Професионална рехабилитация и интеграция на младежи с увреждания.

⁶⁴ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Основни цели

Основната идея за създаването на Център по арт-терапия е той да предостави на младежите в неравностойно положение достъп до професионална рехабилитация, неформално обучение, развиване на дарованията и осмисляне на свободното време. Инвестицията в подобна структура цели:

- подпомагане интеграцията на млади хора с изяви дарби в неравностойно положение в гражданското общество чрез насърчаване на тяхната инициативност;
- създаване на равен достъп за младежи със специални потребности до различни форми за развиване на дарованията им - социална работа, специална закрила и развитие на техните умения в областта на културата и изкуството;
- предоставяне на възможност за придобиване на нови знания и умения, с оглед извеждане от маргиналната група и поощряване желанието на хората с увреждания да водят нормален живот;
- изграждане на позитивни обществени нагласи към желанието и възможностите на младите хора с увреждания да направят най-големия експеримент - експериментът със себе си и сами да повлияят на обществото да промени нагласата си към тях;
- хармонизиране на отношенията между младите хора с увреждания и останалото общество чрез изкуството.

Младежката инициатива, реализирана през 2003 - 2006 година в партньорство с представители на общинската дирекция „Младежки дейности и спорт“, утвърждава алтернативна политика в град Варна, извеждаща младите хора с увреждания от изолация и даваща им възможност да защитават правото си на интеграция, като по този начин влияят на обществените нагласи и създават добър социален климат.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Бенефициенти

Целевата група са млади хора с увреждания от 16 до 29-годишна възраст, които желаят да работят в направленията музика и изкуство. В групата по проекта са включени младежи с различни видове увреждания, младежи от различни етнически общности, ученици от социалните домове, студенти, млади работещи и незаети специалисти.

Резюме на практиката

Водеща организация на инициативата за разкриване на социален център по арт-терапия е сдружение „Евроинтеграция“ - Варна, което е член на Обществен съвет по рехабилитация и социална интеграция на хора с увреждания и Националната мрежа за равни възможности. Една от основните целеви групи, към които са насочени дейностите, са младежи в неравностойно положение: учащи, работещи и безработни. Организацията има дългогодишен опит в реализирането на съвместни проекти с представителите на местната и държавната власт. През 2005 г. стартира проект „Изкуството в нас“, чрез който сдружението поема отговорността спрямо младежите в неравностойно положение заедно с общинската дирекция „Младежки дейности и спорт“ и създават „Център по арт-терапия“. Проектът е финансиран от община Варна и подкрепен с активното участие на много доброволци.

Сдружение „Евроинтеграция“ инициира идеята този център да бъде създаден в подходящо, архитектурно достъпно помещение на територията на база „Младежки дом“. Общинската дирекция откликва на искането и така стартира работа по проекта в различните направления: „Музика“, „Изобразително изкуство“, „Приложно изкуство“. Към този момент направление „Театър“ вече е развито, на което общината предоставя на разположение концертната зала на Младежкия дом.

Основните дейности по проекта „Изкуството в нас“ поставят акцент върху:

- осъществяване на психология на творческия процес чрез индивидуална и групова работа с участниците по направления за изграждане на мотивация за реструктуриране на личността и формиране на творческия процес;
- реализиране на модел за алтернативна теоретико-практическа подготовка в целия спектър на съвременните изкуства;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- провеждане на теоретичен модул на тема: Психологически климат и създаване на мотивация за творчески процес у младите хора със специални нужди;
- социално консултиране за ресоциализация;
- работа в направления: „Театър“, „Музика“, „Изобразително и приложно изкуство“.

С помощта на психолог и педагог се работи с младите хора и по укрепване на тази общност, провеждат се разговори във фокус-групи, където придружителите (родители, лични и социални асистенти) споделят лични наблюдения и опит. Идеята е да се постигне изграждане на емпатично отношение и желание за взаимопомощ в общността: родителите, от позиция на асистенти на своите деца, да се превърнат в асистенти и на другите младежи. С помощта на множеството доброволци, с които се работи, да се помогне на младежите да видят нов свят с нов поглед: при разходките в Морската градина, при колективни посещения на организирани форми, при провеждане на музикални прояви, художествени изложби, пленери, и т.н.

Привличането на много младежи с и без увреждания благоприятства развитието на този интегриран модел на съвместна работа и като резултат се създава нов театрален продукт, с който Театралната Младежка Формация „Кой съм аз“ печели награди за добро представяне в различни конкурси (включително и на международен фестивал). От 2004 г. успешно се осъществяват съвместни проекти на театралната формация, в която са включени младежи с различни видове увреждания, ученици от социални домове, студенти, млади работещи и незаети специалисти. В трупата участват 12 младежи с различни социални проблеми, от психически разстройства и травми до физически и умствени увреждания. Някои от тях са на инвалидни колички, други са със зрителни затруднения, с по-лека форма на церебрална парализа, включително с леко психическо увреждане. Центърът по арт-терапия създава различни предмети и продукти на изобразителното и приложното изкуство, с които участва при тържествени прояви във и извън Варна. При репетициите, заниманията по направления и участието в инициативи съществена роля имат доброволците от училища, университети, свободна и работеща младеж: те ги придружават, помагат им при създаването на декори,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

реквизит и различни предмети; участват в дискусиите по проблемите на младите хора в неравностойно положение; заедно посещават театър, изложби и други прояви.

През 2006 година се създават условия млади специалисти, изучаващи и завършващи специалностите „Социални дейности“ и „Социална работа с деца“, да идват в свободното си време и да прилагат на практика наученото във висшите учебни заведения. Предоставена е възможност и на други неправителствени организации, обучаващи „социални асистенти“, да ги изпращат в Центъра по арт-терапия, за да приложат своите знания и да помагат на младежите с различни видове увреждания.

Постигнати резултати

Основните резултати от реализирането на проекта могат да се обобщят, както следва:

- Участващите в посочените дейности и направления младежи с увреждания се обучават и развиват своите дарования;
- Те доказват своите способности в условията на равнопоставеност с други техни връстници, които имат висока самооценка, позитивно мислене и шанс да се реализират;
- С примера си оказват положително влияние на други маргинализирани групи да извървят своя път към по-висока лична самооценка и самодоказване в обществото;
- Създават се позитивни нагласи у младите хора в неравностойно положение да развиват своите умения в областта на музиката и изкуството, чрез креативните си способности работят за създаването на широки коалиции за социална промяна.
- Осъществяването на проектните дейности създава онзи интелектуален фон, който излъчва система от стойностни и демократични ценности и активира творческите сили за един по-добър и по-щастлив свят.
- Различните форми на работа помагат на младежите с увреждания да приемат здравословния си проблем и да насочат позитивните си сили за въвеждането на добри практики за интеграция. Те им помагат да повярват, че музиката и

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

изкуството дават шанс на човека да се чувства свободен, независим и да намери своя път за реализация.

Амбицията на екипа на проекта е формите на занимания и дейностите, които се предлагат в Центъра по арт-терапия, да продължат създадената вече нова обществена практика във Варна за хармонизация на отношенията между младежите в неравностойно положение, техните връстници и цялото общество. Това ще бъде предпоставка младежите в неравностойно положение да се почувстват равнопоставени и значими, а представителите на гражданските организации, в партньорство с местната власт, да отговорят на изискванията и предизвикателствата в социалната сфера.

Създаденият Център по арт-терапия в град Варна утвърждава алтернативна и иновативна политика, която благоприятства извеждането на младите хора с увреждания от изолация и предоставя възможности за защита правото им на интеграция и промяна на обществените нагласи.

Сформираната театрална младежка формация „Кой съм аз?“ към сдружение „Евроинтеграция“, която е съставена от деца и младежи в неравностойно положение, от години участва и печели множество награди от различни местни, национални и международни конкурси и фестивали. „Кой съм аз?“ е не само театър, трупата създава нова сценична форма - изкуството да сме активни граждани. Чрез форум театър, децата и младежите, които са с различни увреждания, в риск, в социална изолация, осмислят свободното си време. Този вид театър е малко познат в България.

Социодраматичната постановка е основен начин да се поставят и изследват на сцена различни проблеми в неразрешена форма, да се стимулират дискусии.

За своята петгодишна история младежите имат зад гърба си редица признания и награди, спечелени на различни местни, национални и международни театрални форуми. Вече имат награда за спектакъла „Метаморфози“ на Международния фестивал в Лозенец. Силата им идва оттам, че играят себе си, че съпреживяват миналото на връстниците си, което е било донякъде и тяхно.

Най-новият проект, по който младежите вече работят, е „Изкуство без граници“. Той е спонсориран от общината и по него работят младежите от формация "Кой съм

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

аз?“ и обучават децата от „Карин дом“. Заедно те ще се усъвършенстват в кукловодството и в изработката на декори за театрални представления.

Социален ефект

- Центърът по арт-терапия предоставя на млади хора с изяви дарби в неравностойно положение достъп до професионална рехабилитация, развиване на дарованията и придобиване на нови знания и умения, с цел извеждане от маргиналната група и поощряване желанието на хората с увреждания да водят нормален живот.
- „Изкуството в нас“ е инициатива, породена от сътрудничеството между сдружение „Евроинтеграция“ и общинската дирекция „Младежки дейности“. Проектът създава единствената във Варна театрална формация за младежи с увреждания. На сцената младите актьори намират истинското си Аз и са убедени, че изкуството е най-прекият път към равнопоставеността. Във формацията работят заедно младежи със и без увреждания. Интересното в театралната трупа „Кой съм аз?“ е, че освен себе си, децата намират в нея и приятели.

Театралната формация „Кой съм аз?“, добила популярност и като театър на колела, е единствената у нас с актьори в инвалидни колички и има зад гърба си уникални постановки.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Иновативни услуги за социално включване на хора с увреждания⁶⁵

Дистанционна работа

Тип на практиката:

Социални услуги за подкрепа на заетостта на хора с увреждания.

В изпълнение на своята мисия, през 2011 г. Националната федерация на работодателите на инвалиди (НФРИ) реализира успешно Проект

„Посредничество и електронни услуги - нова форма за достоен живот и преодоляване на социалното изключване“, по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд.

Основни цели

Основната цел на проекта е да се разширят възможностите за посредничество и асистирание на хората с увреждания за намиране на работа, включително електронно базирано посредничество, за преодоляване на социалното и електронното изключване чрез прилагане на иновативни подходи - изграждане на е-сайт, ел-консултиране и он-лайн обучения.

Бенефициенти

Хора с трайни увреждания без оглед на вид и степен на увреждане на територията на цялата страна.

Работодатели. Общини и доставчици на социални услуги за хора с увреждания.

Резюме на практиката

Алтернативната социална услуга за електронно специализирано посредничество е насочена към две основни заинтересовани страни:

⁶⁵ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- *Търсещите работа:* чрез предоставяне на информация и услуги за ориентиране при професионалната реализация, в т.ч. чрез дистанционна работа (он-лайн) в съответствие с възможностите, желанията и способностите на хората с увреждания на отворения пазар на труда, т.е. индивидуална подкрепа от трудовите ментори към бюрото.
- *Работодателите:* чрез консултиране и подкрепа от експертния екип на Бюрото при адаптиране, приспособяване и оборудване на работните места, съобразно нуждите на хората с увреждания.

Създадените иновативни услуги по проекта допринасят представителите на целевата група да получат различни мероприятия, насочени към индивидуална работа. Установяват се контакти с работодатели и се осъществява менторство за започване на работа, ориентиране за професионална реализация в съответствие с личностните качества на хората с увреждания от целевата група. Оказва се подкрепа при самонаемането на лица с увреждания за стартиране на собствен бизнес, консултации при разработване на проектни идеи и бизнес-планове. Социалното предприемачество е форма на заетост на хората с трайни увреждания, която е изключително удачна, устойчива, допринасяща за тяхното самочувствие, себеизява и удовлетвореност от постигнатите резултати. Развитието на бизнеса от тези лица им дава възможност да станат предприемачи и работодатели на други лица.

Осигурява се достъп до комплексна рехабилитация за пълноценно включване в живота на обществото на целевата група чрез подкрепа с консултации за развиване на социални умения и мотивация, психологична подкрепа и др. вид индивидуални консултации в зависимост от потребностите на потребителите.

Постигнати резултати

Методологията по отношение на предоставяното посредничество и асистирание чрез е-сайт е съобразена с потребностите на хората с увреждания. Достъпът до подходящи инструменти за дистанционно предоставяне на социални и информационни услуги ще улеснява всичко това.

В рамките на 12 месеца са постигнати следните резултати:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Насърчаване и провеждане на политика за широко прилагане на социалните услуги за подкрепена заетост, което е и в контекста на стратегиите на ЕС и целите за социално включване.
- Създадено специализирано посредничество в контекста на Дългосрочната стратегия за заетост на хората с увреждания в България 2011 - 2020, чрез изградената и функционираща ел-среда за подкрепа на всички заинтересовани страни в процеса на заетостта на хора с увреждания: хора с увреждания, работодатели и доставчици на услуги.
- Разработена Методология за развитие на бюро за менторство и асистиране при намиране на работа на хора с увреждания и Методика за разкриване и предоставяне на новата социална услуга „Електронно базирано посредничество, ориентирано към индивидуалните нужди на хората с увреждания“.
- Предоставяне на услугата чрез специализирания сайт на бюро на неограничен брой хора с увреждания;
- Разработване на първата в България Система за оценка на професионалната пригодност на хората с увреждания и приложения с разработена методология за информационна папка по професии и кратък терминологичен речник;
- Разработени четири наръчника в помощ на всички заинтересовани страни в процеса на социалното включване чрез заетост на хора с увреждания:
 - Наръчник за доставчиците на услуги при предоставяне на услугата „Посредничество и менторство при намиране на работа за хора с увреждания“; Наръчник за работодателя „Да наемем на работа лице с увреждане“;
 - Наръчник за хората с увреждания „Да си намерим подходяща работа чрез услугата „Посредничество и асистиране и он лайн-обучение“;
 - Наръчник за общините „Съвместни действия за предоставяне на социалната услуга „Посредничество и асистиране при намиране на работа на хората с увреждания“.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Разработен е за първи път в България Регистър на хората с увреждания, желаещи да работят дистанционно - от дома, чрез ползването на съвременни информационни технологии;
- Насърчаване на работодателите да използват нови форми на заетост;
- Осигурена заетост на 10 лица с увреждания;
- Подкрепени 4 лица с увреждания да стартират социално предприемачество;
- Създаване на социални компетенции на 25 трудови медиатори за предоставяне на услугата на територията на страната в 6-те планови района за бъдещото развитие на социалната услуга за подкрепена заетост;
- Повишаване степента на информираност за възможностите на хората с увреждания и промяна в нагласите на работодателите спрямо наемането на хора с увреждания чрез провеждане на 6 регионални форума във всички планови райони на страната и 1 национален форум.

Това е иновативен проект, разработен от НФРИ, който може да се мултиплицира и от други доставчици на услуги.

Изпълнението на проектните дейности ще послужи като добър пример за останалите доставчици на услуги, които да разширят и подобрят предоставяните от тях услуги за хора с увреждания.

Проектът работи за подобряване на информационната среда и развиване на структури, адекватни на потребностите на хората с увреждания и на обществото, чрез предоставяне на достъпна информация и комуникация, включително в ел-включване на хората с увреждания. Разшириха се и възможностите за посредничество и асистирание на хората с увреждания за намиране на работа, вкл. електронно базирано посредничество - изграждане на е-сайт ел-консултиране и он-лайн обучения. Това е първият проект в страната за създаване на система за оценка на професионалната пригодност на хората с увреждания, която да бъде в помощ както на работодателите, така и на хората с увреждания и доставчиците на услуги при достъпа до възможности за трудова реализация.

Добавената стойност на проекта се изразява в повишаване на социалната интеграция и личностната реализация на немалка група от хора с увреждания.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

С проведените национален и шест регионални форуми се повиши степента на информираност на обществото за възможностите на хората с увреждания и промяна в нагласите на работодателите спрямо наемането на хора с увреждания.

25

„Стопански дейности КЦМ“ гр. Пловдив⁶⁶

Тип на практиката:

Корпоративна политика за заетост на хора с трайни увреждания.

Фирма „Стопански дейности КЦМ“ ООД, гр. Пловдив е създадена през м. юни 2003 година като дъщерна фирма на частното дружество КЦМ АД (Комбинат за цветни метали АД). Към настоящия момент собственици на фирмата са КЦМ 2000 груп, с 52% участие и КЦМ АД, с 48% участие.

Основни цели:

Основната цел е създаване и развитие на специализирано предприятие „Стопански дейности КЦМ“, което да предоставя възможности за трудова заетост на лица, трудоустроени в КЦМ, както и трудова реализация на хора с трайни увреждания на територията на Община Пловдив, Община Асеновград и Община Куклен, като иновативна форма на специализирано предприятие за създаване на модел за корпоративна социална отговорност за активно социално включване, чрез:

- Възприемане на хората с увреждания в компанията като икономически активен човешки ресурс със здравословни проблеми.
- Търсене на възможности за активно включване на хората с увреждания в дейността на компанията, чрез адаптиране на дейности, процеси и работни места.
- Постигане на по-висока индивидуална производителност, съответно рентабилност и конкурентоспособност на дружеството и реализиране на неговото устойчиво развитие.

⁶⁶ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- По-ефективното и целенасочено използване на Службата по трудова медицина, Медицинския център, базиран в КЦМ АД и направлението по Безопасност и здраве при работа.
- Постигане на разумен баланс между загубите и ползите за КЦМ АД и за самите хора с увреждания.

Аутсорсинг и разумно децентрализиране на дейностите е пътят за развитието на фирмата. Това се постига чрез трансфериране на хора, активи и процеси с цел: стимулиране на индивидуалните инициативи и възможности за самостоятелна бизнес изява, чрез налагане на усещането за значението на „*малката компания в рамките на голямата*“; стимулиране усвояването и развитието на нови продукти и услуги. Основната причина за създаването на малката фирма е липсата на възможности за осигуряване на специализирани работни места в предприятието, подходящи за трудоустрояване, а така също и на конкретна работна среда, подпомагаща оздравяването и/или възстановяването на хора с намалена работоспособност. Това е пътят да се преодолее неефективно, непроизводително използване на труда на хората с увреждания, често пъти водещо до деквалификация и социалната им деинтеграция.

Бенефициенти

Хора с различен вид увреждания.

Целевата група включва 50 души с различен вид и степен на увреждане от Община Пловдив, Община Куклен и Община Асеновград.

Резюме на практиката

Етапи на реализацията.

- Обособяване на структурна единица в състава на КЦМ АД и вътрешно бюджетирание на дейността ѝ.
- Учредяване на ново дружество със социална насоченост.
- Покупко-продажба от КЦМ АД на новоучреденото дружество, при условията на чл. 15 ал. 1 от Търговския закон, с едноличен собственик на капитала КЦМ АД Пловдив, впоследствие пререгистрирано на ООД, Сключване на два вида основни договори между КЦМ АД и „Стопански дейности КЦМ“ ООД:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Договор за сервизно обслужване по предмета на дейност на „Стопански дейности КЦМ“ ООД;
- Договор за създаване и поддържане на работни места, подходящи за трудоустрояване на работници и служители с намалена работоспособност, с предмет „разкриване и поддържане на работни места, подходящи за трудоустрояване на работници и служители на КЦМ АД, в съответствие с определения процент по чл.315 от КТ.“

Постигнати резултати

При учредяването на фирмата числеността на персонала е 85 души, от тях 24 лица са с намалена работоспособност: 13 човека по решение от ТЕЛК; 11 човека по решение на ЛКК. Ръководството на фирмата си поставя за цел да превърне социалното предприятие в специализирано предприятие за хора с увреждания, което да осигурява възможност за трудова реализация не само на работещи в КЦМ, но и за лица с увреждания от региона.

Първи етап

Започва с анализ на здравния статус на лицата с намалена работоспособност във фирмата. Създадена е картотека на лицата с регистрирани заболявания; изготвят се трудови препоръки за работа на лицата с намалена работоспособност; осигурен е контрол по спазване на сроковете за явяване пред ЛКК и ТЕЛК; завежда се отчитане на промените в здравния статус на лицата и възможността за връщането им в обичайната работна среда.

Втори етап

Разширяване на дейностите и разкриване на нови работни места за хора с увреждания:

- Създаване на шивашки цех за производство на специално работно облекло, бельо и филтри за работещите на площадката на КЦМ. В цеха има новоразкрити 5 работни места за хора с увреждания, като от тях 4 са заети от лица с увреждания от региона и 1 работно място - от лице, пренасочено от КЦМ АД.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Закупуване, поставяне и обслужване на автомати за кафе и топли напитки от 1 работник с трайни увреждания от региона.
- Изграждане на инсталация за добив на етерични масла, обслужвана от лица с трайни увреждания.
- Увеличаване на броя на обектите за почистване и съответно числеността на персонала, зает с тази дейност, е 5 бройки.
- Определяне на обекти, които могат да се обслужват от лица с увреждания – от 4 на 11 души. Към момента всички места са заети от хора с увреждания, постъпили на работа от околните населени места.
- Разширяване на дейността по „озеленяване и хигиенизиране“, чрез поемане създаването на зелени площи и градини на външни фирми. Увеличаване на персонала чрез наемане на лица с увреждания от региона.

Трети етап

Инвестиции в разширяване на дейностите и подобряване на условията на труд. За изтеклия 9-годишен период от съществуването на фирмата са направени инвестиции в размер на над 500 хил. лв. за:

- разкриване на нови дейности: шивашки цех (ремонт и обзавеждане на помещенията и закупуване на оборудване); кафеавтомати; инсталация за добиване на етерични масла; земеделска дейност - създаване на 185 дка лавандулово насаждение и осигуряване на техника за механизирана обработка на земеделските площи.
- разширяване, модернизация и подобряване условията на труд - битово обслужване (ремонт и обзавеждане на баня и стая за почивка и закупуване на нови перални).
- озеленяване и хигиенизиране - замяна на ръчния с механизиран труд.

Във фирмата работят 102^{-ма} души, като от тях 50 са с увреждания, а 37 са хора с трайни увреждания. От месец юли 2005 година „Стопански дейности КЦМ“ е регистрирано в Агенцията за хора с увреждания като специализирано предприятие. Фирмата работи на печалба от самото си създаване, което ѝ дава възможност да

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

инвестира както в разширяване и модернизирани на дейностите си, така и в подобряване условията на труд на своите работници.

Осигурени са условия на труд и почивка: безплатно хранене на територията на фирмата, безплатен превоз от дома до работното място и обратно, изплащат се средствата за лекарства на лицата с намалена работоспособност, ежегодно се изплащат суми за почивка - възстановяване в размер на 200 лева/човек, както и за Великденските и Коледните празници, осигурява се работно облекло и лични предпазни средства, изплащат се помощи за лечение, осигурени са стаи за почивка и възстановяване, съблекални и бани. Определени са режими на труд и почивка съобразно натоварването на лицата и заболяванията им.

Устойчивост

- Създаване на работни места за трудоустроени, на базата на наблюдаваната заболяемост (както социално значими болести, така и болести, свързани с металургичния труд);
- Моделиране на условията на труд на всяко заболяло лице чрез разработване на конкретни препоръки за изпълняваната работа и съобразно експертното мнение на ТЕЛК/ЛКК;
- Проследяване на здравното състояние на всяко заболяло лице, с оглед влиянието на облекчените условия на труд и насоките за лично превантивно поведение при работа;
- Своевременно насочване на заболелите лица към работни места без експозиция на причинните фактори, с цел предотвратяване развитието на професионални заболявания;
- Възможност за непосредствен контрол на съответствието на възлаганите ежедневни задачи и дейности с облекчените условия, по разработената от СТМ „трудова препоръка“;
- Условия за по-пълноценна и ефективна трудова ангажираност на хората с увреждания;
- Възможности за по-успешно икономическо и социално развитие на специализираното предприятие, чрез използване на законовите

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

преференции, проекти и програми. Социалният ефект на изграденото предприятие „Стопански дейности КЦМ“ намира израз в създаването на работни места за хора с увреждания в смесени колективи. Проектът за създаване на дъщерно специализирано предприятие от голяма корпорация, каквато е КЦМ, е иновативен за България и засега е единствен.

През последните години „Стопански дейности КЦМ“ ООД се представя на Националните изложения на специализирани предприятия и кооперации за хора с увреждания в рамките на Международния пролетен панаир, а през м. март 2012 г. участва и в Първия Европейски панаир на социални предприятия и кооперации в Пловдив.

25

Достъп до електронна информация за лица с увреждания в българските библиотеки⁶⁷

Тип на практиката: Информационната безопасност - предпоставка за образование и обучение през целия живот на хората с увреждания - национален обхват.

Проектът е осъществен с участието на 31 библиотеки от 24 града в България: София, Стара Загора, Добрич, Варна, Шумен, Велико Търново, Габрово, Сливен, Бургас, Ловеч, Попово, Пловдив, Смолян, Димитровград, Павликени, Пазарджик, Монтана, Враца, Хасково, Кюстендил, Разград, Кърджали, Казанлък, Търговище.

Основни цели

Мисията на проекта е създаване на модел за информационно обслужване на хората с увреждания в библиотеките, базиран на електронната информация и на съвременните информационни технологии и съобразен със спецификата на традициите и съвременното състояние на българските библиотеки.

Основните цели са свързани с:

⁶⁷ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

○ Осигуряване на възможност за обучение на хората с увреждания в библиотеките за използване на Интернет и електронните ресурси.

○ Популяризиране на възможностите на библиотеките за предоставяне на модерни информационни услуги за хората с увреждания и адаптиране на електронните библиотечни

ресурси.

- Увеличаване на разбирането и подкрепата на изпълнителната власт и обществото като цяло за ролята и мястото на библиотеките като институции, осигуряващи свободен достъп до електронна информация за хората с увреждания.
- Стимулиране на партньорството между библиотеките в страната (специални, публични, училищни, университетски и др.), както и между библиотеките и други правителствени и неправителствени организации в осигуряването на достъп до електронна информация за лицата с увреждания.

В България функционира добре развита библиотечна мрежа, като към момента броят на специалните библиотеки, предназначени да обслужват хора с различни увреждания, е незначителен. Във всяко селище има публична или училищна библиотека, което е важна предпоставка за превръщането им в място за достъп до информация за всички граждани, включително и за хората с увреждания.

С масовото навлизане на Интернет и съвременните информационни технологии, особено актуален е въпросът за достъпа на хората с увреждания до електронното офис оборудване.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Регионално сдружение "Диабетни грижи" – Бургас⁶⁸

Мисията на Регионално сдружение "Диабетни грижи" – Бургас⁶⁹ е да предлага достъпни и качествени услуги и стоки за по-пълноценен живот с диабет.

Захарният диабет се явява здравен, социален и икономически проблем с увеличаваща се значимост. Той е причина за дълготрайни увреждания и ранна смъртност, само на територията на област Бургас има 7 300 души с диабет, от които 32% с ампутации.

Социалното предприятие

Обществен кабинет "Диабетно стъпало" официално стартира своята дейност на 1 март 2003 година като предлага здравни и социални услуги, обучение и консултации на хора, болни от диабет. Част от услугите, които се предлагат са срещу заплащане, но клиентите са склонни да заплатят за услугата, тъй като получават много повече грижи – подкрепа, консултации и обучение.

Обществен кабинет "Диабетно стъпало" – Бургас предлага система от базови грижи за краката, неразделна част от цялостното управление на диабет. Целта на социалното предприятие е да мотивира хората, болни от диабет да поемат отговорност и грижа за предотвратяване на ампутацията на крайниците или трайната инвалидизация.

Дейности и услуги

Понастоящем, организацията извършва дейности по предоставяне на услуги в офиса и по домовете на клиентите, като услугите са свързани с домашен контрол над диабета и обгрижване, като начинът на предоставянето на услугите е на принципа на абонаментното обслужване или на индивидуално и групово обучение.

Основната дейност на социалното предприятие са продажба на услуги – социални услуги, услуги по договаряне, помощ при избор на ортопедични обувки, както и продажба на стоки: унифицирани талони, хранителни добавки, тестове за диабетизици.

⁶⁸ Пак там

⁶⁹ http://millenium.bg/sites/default/files/dobri_praktiki.pdf

Освен стопанската дейност по предоставяне на услуги, екипът на социалното предприятие извършва кампании за информиране на обществото относно проблемите на диабета, с цел превенция на заболяването.

Модел на социално предприятие: продажба на услуги и стоки за хора, болни от диабет.

Сектор: социални и здравни услуги.

Юридическа форма: юридическо лице с нестопанска цел, което извършва допълнителна и свързана стопанска дейност.

Социален ефект

Социалното въздействие на социално предприятие "Диабетно стъпало" е в няколко посоки:

- На първо място спестените публични разходи от предотвратени ампутации на долните крайници на хората с диабет. От създаване на социалното предприятие да момента 30 човека са спасени от ампутация и са получили възможност за по-качествен живот.
- На следващо място, обществен кабинет "Диабетно стъпало" е съдействал за намиране на работа на 140 човека, които са имали трудности при професионалната си реализация поради заболяването. В допълнение на това, към социалното предприятие са създадени 7 работни места за хора с диабет.

Не на последно място, социалната полза от работата на обществен кабинет намира изражение в повишената информираност и дейностите по превенция на ампутацията.

Фактори за успех

Един от водещите фактори за успех на социално предприятие "Диабетно стъпало" е силната мотивация на ръководителя на сдружението към каузата и в същото време силен стремеж към финансова независимост. Друго важно условие за успех е изграждането на добри партньорски отношения между социалното предприятие и лекарското съсловие - ендокринолози, невролози, хирурзи, ортопеди, офталмолози, и кардиолози. Не на последно място социалното предприятие не се

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

явява конкурент на здравните институции, а по-скоро техен партньор и осигурява директен контакт с хората, болни от диабет.

Основни цели на социално предприятие "Диабетно стъпало":

- Увеличаване на броя на потребителите на услугите, предоставяни от СП и популяризиране на предлаганите социални услуги сред целевата група.
- Разширяване на пакета от социални услуги, предоставяни безплатно на бенефициентите на кабинета.
- Постигане на устойчива финансова независимост чрез прираст на стопанската дейност.

70

**Морски клуб "Приатели на морето"-
Варна ⁷⁰**

Морски клуб "Приатели на морето"- Варна е създаден през 1996 г. като организация в обществена полза. Социалната дейност започва през 2000 г., с обучение на 17 младежи – сираци от дом "Княгиня Надежда"- Варна по две морски специалности, като по този начин младежите получават възможност за социална интеграция и професионална реализация.

Идеята за социално предприятие възниква в търсене на по-голяма независимост от външно финансиране. Социално предприятие "Заедно на борда" като част от морски клуб "Приатели на морето" организира обучения в морски специалности срещу заплащане и предлагане на услугата подводен туризъм. Клиенти на социалното предприятие са младежи на възраст над 16 години, които биха искали да придобият морска специалност, български и чуждестранни туристи желаещи да се спускат на разработените от морския клуб обекти. Български и чуждестранни граждани желаещи да получат сертификат по морски специалности.

Дейности и услуги

Социалното предприятие "Заедно на борда" включва:

- Обучение на млади хора в неравностойно социално положение по две морски специалности „Водолаз“ и „Водач на плавателен съд“;

⁷⁰ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Обучения във квалификационни курсове за водолаз – с придобиване на български сертификат и/или сертификат по системата на Световната федерация по подводна дейност /CMAS/;
- Специални курсове – дълбочинно спускане, подводна археология, спускане до потънали кораби, подводна фотография, подводна екология;
- Наем оборудване за участие във водолазни курсове;
- Курсове за капитани на плавателни съдове до 20 БТ по море.

Социален ефект

Социалното предприятие "Заедно на борда" обучава по морски специалности младежи в неравностойно социално положение /сираци, полус ираци, безработни и от ромски произход/, които изпитват трудности при своята социална интеграция и професионална реализация. Допълнителен шанс за социалната реализация на младежите е ангажимента на Морски Клуб "Приятелите на морето" да им съдейства за продължаване на квалификацията или започване на работа във ВМФ, Гражданска защита, БМФ и частни морски фирми. 30% от всяка платена такса за обучение се заделя за покриване на разходите за обучение на младежи в неравностойно социално положение.

Фактори за успех

- Наличие на подготвени квалифицирани кадри в областта на водолазното обучение в региона;
- Право за издаване на международен сертификат CMAS на преминалите успешно обучения през клуба;
- Популярност на личностите, ангажирани с водолазно обучение и много добър имидж на организацията в региона и страната;
- Подкрепа от страна на местната общност в лицето на общински и държавни власти, нестопански организации и международни донори, отличен опит за работа в екип;
- Поддържане на по-ниски от конкуренцията цени за курсове с издаване на български сертификати, по-ниски цени за обучение на ученици и студенти.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Дружество за социално подпомагане гр. Дряново⁷¹

Дружество за социално подпомагане в гр. Дряново е местна неправителствена организация, регистрирана през 1997 година, която да работи за повишаване качеството на живот на хората в неравностойно положение. През 2001 година Дружеството за социално подпомагане спечелва проект за създаване на Бюро за социални услуги в Дряново. След реализацията на редица проекти, организацията започва да търси начини за устойчивост, като си поставя за цел да оцелее за да продължи да помага на хората в тежко положение.

Социалното предприятие на Дружеството за социално подпомагане започва да функционира през 2003 година с предлагането на част от социалните услуги срещу заплащане. Най-голямото предизвикателство при разработване на пазара на социални услуги се оказва трудната промяна в мисленето на хората по отношение на социалните услуги, а именно наследените стереотипи, че социалните услуги са безплатни. Затова социалното предприятие се ориентира към намиране на платежоспособни клиенти, които да заплащат за услугите за възрастните хора. По отношение на стопанската дейност Центърът успява да удвои своите приходи от такси за платени услуги спрямо получените приходи през предишната 2003 година.

Дейности и услуги

Социалното предприятие граждански център за комплексни социални услуги предлага широк спектър от услуги на своите членове, повече от 50 вида услуги, включващи пазаруване за възрастни хора, гледане на болен в домашни условия, снабдяване с лекарства, поддържане на хигиената, раздвижване и масаж.

Към организацията функционира и Дневен център за възрастни хора, който предлага топъл обяд, здравни прегледи, организиране на празници, екскурзии и социални дейности. Понастоящем част от услугите се заплащат по договор с Община Дряново след проведен конкурс за държавно делегирани социални услуги.

⁷¹ Пак там

Социален ефект

Чрез своето социално предприятие, Дружеството за социално подпомагане успява да осигури допълнителни услуги за възрастните хора, които с ниските си доходи не могат да заплащат за тях. Тоест предлага се по-качествена грижа, която се субсидира със собствените приходи на нестопанската организация. По този начин те помагат и на хора в неравностойно положение, извън системата на социално подпомагане. Не на последно място, социалното предприятие се явява работодател на дългосрочно безработни жени, които намират възможност за реализация на трудовия пазар.

Фактори за успех

Основният фактор за успех на социалното предприятие е, използването на експертизата и натрупания опит в нестопанската дейност за платени социални услуги, които да носят приходи на организацията. Екипът е мотивиран в това което прави, изградил е доверие и висока репутация сред хората в Дряново.

Социалното предприятие нямаше да бъде толкова успешно без подкрепата на местната власт. Дружество за социално подпомагане спечели конкурс за социална услуга, обявен от Община Дряново и по този начин работи в тясно партньорство с местната власт.

Друг ключов фактор за успеха на социалното предприятие е продължаващия процес на обучение и повишаване квалификацията на хората в екипа. Развитието на предприемачески дух и бизнес умения изисква време и висока мотивация, но след това се възвръща с успеха на социалното предприятие.

25

Дневен център за деца и лица с интелектуални затруднения гр. Перник⁷²

Дневният център е изграден през 1999 година по инициатива на БАЛИЗ. В него се предлагат обучителни и арттерапевтични сесии за деца с интелектуални увреждания с професионалист дизайнер и социален работник. През 2001 г. Дневният център и Детския комплекс обединяват ресурса си и се изгражда

⁷² Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

интегрирана група, в която се осъществяват обучителни, арттерапевтични и социотерапевтични занимания, за по-пълна интеграция и социализация на децата и младежите с увреждания. Една от основните цели на БАЛИЗ Перник и тяхното социално предприятие "Вяра, Надежда, Любов" е да създаде трудов център за хора с увреждания, където ще бъдат изградени ателиета за трудотерапия за момчета и момичета над 18 годишна възраст с различни увреждания.

Социалното предприятие Асоциация за лица с интелектуални затруднения - Перник започва своето социално предприятие, наречено "Вяра, Надежда, Любов" през ноември 2003 год. Целите, които си поставя социалното предприятие са да присъства постоянно на пазара на произведения на изкуството, разширяване на пазара и успешна реализация на млади хора с увреждания.

Социалното предприятие демонстрира връзката между бизнес дейността и социалната мисия на организацията, а именно: Арт-терапия и бизнес в едно – Път към себе си и към света.

Дейности и услуги

Дейностите на социално предприятие "Вяра, Надежда, Любов" се изразяват в изработка на произведения на изкуството като: керамични и текстилни пана, декоративни чинии, пластички и други. Творческата работа се извършва от момчета и момичета, включени в интегрирана група по програма за арт-терапия. Произведенията имат висока естетическа стойност и успешно се продават на местни и чуждестранни клиенти. Приходите, получени от продажбата на тези произведения на изкуството се използват за закупуване на консумативи за по-нататъшно производство, поддържане на арт-педагог с цел да се продължи предоставянето на арт-терапия на целевата група. С част от средствата се издържа и социалното предприятие.

Социален ефект

Чрез социалното предприятие е създаден ефективен модел за работа в интегрирана група от лица със и без увреждания. Опитът показва, че високото качество на продукта за социалното предприятие не може да бъде постигнато, ако в него работят само хора с увреждания. Повечето от децата посещаващи центъра са както

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

с физически така и с умствени увреждания. И нещо повече, чрез интегрираната група се постига реална интеграция на хората с увреждания.

Друг важен социален ефект от социалното предприятие, е че то създава стимули за хората с увреждания, да се интегрират в обществото чрез подобрени умения и възможности за заетост. От една страна обществото се адаптира към проблемите на хората с увреждания, а от друга страна на хората с увреждания се дава възможност да контактуват с другите в обществото, а това е необходимост, която те изпитват.

Фактори за успех

Цел на екипа ръководещ социалното предприятие е продуктите да се купуват не защото в тяхното изработване участват хора с увреждания, а защото са с високо качество и художествена стойност. Тъй като социалното предприятие осигурява достъп до пазар и клиенти за продажба на уникалните продукти, водещ фактор за неговия успех е да използва широка мрежа от партньори. Не на последно място съчетаването на трудовата терапия с продажба на продуктите изисква съчетаване на различни предприемачески умения и силна ангажираност с мисията на организацията.

Център "Отворена врата" - Плевен⁷³

Центърът е създаден през 2000 г. за предоставяне помощ на жени, преживели насилие. В момента към центъра функционира подслон за жени, преживели домашно насилие, където временно се настаняват жени и деца за период от 3 до 6 седмици.

Стартирането на социалното предприятие е поредната стъпка за оказване на помощ на жени, жертви на насилие и механизъм за самофинансиране на сдружението.

Социално предприятие "Отворена врата" ЕООД е създадено през 2002 г. за предоставяне на услуги като пране, гладене и почистване. Защо нестопанската организация се ориентира към развитие на социално предприятие? На първо място чрез социалното предприятие се създават работни места за жени в неравностойно положение, без квалификация, временно пребиваващи в подслона на център "Отворена врата". Освен това се осигуряват средства за издръжка на подслона за

⁷³ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

жени, преживели насилие. Бъдещите планове за развитие на социалното предприятие "Отворена врата" са към увеличаване на асортимента на предлаганите услуги и разширяване на пазара в краткосрочен план.

Дейности и услуги

Посредством социалното предприятие, център "Отворена врата" Плевен успява да развива стопанска дейност – ателие за пране и гладене, услуги по почистване на домове и офиси, която подпомага мисията на организацията, а именно: да се даде възможност на жени, преживели насилие, да получават професионална помощ и подкрепа. Основна услуга на социалното предприятие е ателие за пране и гладене, което е оборудвано за обслужване на граждани и фирми. Допълнителните услуги, които се предлагат са: почистване на офиси, домове и сгради, и разносна търговия на перилни и почистващи препарати. Пазарната стратегия на социално предприятие "Отворена врата" е създаване на постоянни клиенти, чрез качество на услугата и конкурентни цени.

Социален ефект

Средно 50% от приходите от социално предприятие "Отворена врата" - Плевен се използват за издръжка на подслона и осигуряване на финансова независимост на нестопанската организация. Процент от приходите се използва за материален стимул и мотивация на жените в неравностойно положение, да развият лични умения за реализация на пазара на труда.

Важен социален ефект от дейността на социалното предприятие е създаването на временна заетост на жени в неравностойно положение, които след преживяно насилие имат възможност да се възстановят в защитена работна среда. До момента в социалното предприятие са разкрити 4 работни места за хора в неравностойно положение, от които една жена с увреждания и 2 трайно безработни жени.

Фактори за успех

- Добър екип – хора, които разбират социалната мисия на организацията, но в същото време осъзнават необходимостта от създаване на постоянен източник за финансиране на НПО;
- Откриване на пазарна ниша и предлагане на качествени услуги;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Подкрепа от местната власт – сградата на център "Отворена врата", където се помещава подслонът, кризисния център и социалното предприятие са предоставени от местната власт.

25

Сдружение „Самаряни“ – Стара Загора⁷⁴

Сдружението възниква през 1998 година с главната мисия да работи за пълноценното приобщаване към обществото на деца, младежи, възрастни и семейства в неравнопоставено положение на територията на община Стара Загора. До 2004 година сдружението е реализирало над 20 проекти и инициативи с обществена значимост в подкрепа на уязвими групи деца и семейства. Към сдружението функционира център за социална и образователна подкрепа на рискови групи деца, кризисен център „Самарянска къща“ и комплекс за социални услуги.

Социалното предприятие

Дейността на социалното предприятие е свързана с производство и търговия с пчелни продукти и пчеларски инвентар и технологии и съществува вече няколко години. То функционира като социално-икономически инструмент за развиване на ефективна бизнес среда. Главната цел на създаването му е да се развият икономическите възможности и умения на организацията за генериране на приходи от производството и търговията с пчелен мед, други пчелни продукти, пчеларски инвентар и технологии, за да се обезпечат социалните услуги, предоставяни от организацията.

Дейности и услуги

Основната дейност на социалното предприятие е да популяризира пчеларството, продуктите, технологиите и научните постижения сред широката общественост, както и да срещне професионалните и бизнес интереси на производители, преработватели и търговци.

Освен производство социалното предприятие развива и търговска дейност чрез собствен магазин. Друго ново направление е, че Сдружение "Самаряни" е

⁷⁴ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

официален представител на датската фирма "Суенти", която е един от водещите световни производители на висококачествено пчеларско оборудване. И не на последно място, Сдружение "Самаряни" управлява нов "Евроцентър за съвременно пчеларство и технологии" където целогодишно се предлагат специализирани консултации и обучения на начинаещи пчелари и млади хора, желаещи да се занимават професионално с пчеларство.

Социален ефект

Приходите на социалното предприятие към сдружение "Самаряни" спомагат да се обезпечат социалните услуги, предоставяни на деца, младежи и семейства в неравностойно положение в Център за социална и образователна подкрепа „Самаряни“. Благодарение на това, клиентите на социалното предприятие могат не само да бъдат ползватели на отделните стопански продукти и стоки, но и същевременно да подкрепят социалната кауза на организацията.

Друг важен ефект от социалното предприятие е предоставяне на помощ за самопомощ. Устойчивост на резултатите от социалната работа се постига чрез професионализъм и стратегическото развитие на стопанската дейност.

Фактори за успех

Основен фактор за успех е използването на социални иновации и стратегическо планиране на развитието на организацията. Пример за социална иновация е инициативата "Купи кошер – подкрепи дете", като нетрадиционен начин за набиране на първоначален капитал на социалното предприятие. Тази благотворителна инициатива функционира така, че позволява еднократно направено дарение за кошер да бъде преумножавано 15 години.

Друг фактор за успех са хората в социалното предприятие – млади и предприемчиви, отдадени на социалната кауза и на развитието на нови възможности.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Център за образователни програми и социални инициативи - Ямбол /ЦОПСИ/⁷⁵

Центърът е неправителствена организация регистрирана в обществена полза, работеща предимно в сферата на разработването и внедряването на нови образователни програми за хора в неравностойно положение и пълноценната им интеграция в обществото.

Социалното предприятие

През 2002 г. ЦОПСИ регистрира търговско дружество "Успех 21" ООД, действащо като социално предприятие, което предлага платени услуги за детска дневна грижа, като с получените приходи се инвестират в социални услуги и се финансира изграждане на мултифункционален Център за подкрепа на деца в риск. Социалното предприятие заема и нова пазарна ниша в град Ямбол с предлагането на нова услуга – почасово гледане на деца, както и разширяване на услугата организиране на детски празненства.

Дейности и услуги

Основната услуга на социалното предприятие е почасово гледане на деца – услугата е насочена към родители с деца от 1 до 9-10 год., за предоставяне на консултации и предлагане на различни форми за прекарване на времето като четене на приказки, рисуване, моделиране.

Организиране на детски партита – услуга насочена към родители на деца от 1 до 12 год. и свързана с организирането на рождени дни/детски празненства по домовете. Услугата се предлага в пакет, включващ:

- подготовка на празненството;
- закупуване на различни сувенири - балони, маски, шапки, салфетки, чаши и др.;
- изнасяне на представление пред участниците в тържеството по определен сценарий;

⁷⁵ Пак там

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- фото и видео заснемане.

Социален ефект

Приходите от социалното предприятие на ЦОПСИ Ямбол подпомагат развитието на нови социални услуги за деца и семейства, като изграждане на ефективно работещ мултифункционален Център за подкрепа на деца в риск. Социалното предприятие осигурява между 32-50% от средствата, необходими за издръжка на центъра, като по този начин се финансират услуги по превенция на наркомания и детска престъпност, подкрепа на деца за връщане в училище, консултиране на родители и учители за справяне с проблема. Допълнителен социален ефект от социалното предприятие е развитието на трудови умения сред младежите и създаване на заетост. Икономическото изражение на дейността на социалното предприятие са спестените публични средства чрез превенция на зависимости.

Фактори за успех

Успехът на социалното предприятие зависи от мотивацията на хората, които работят в него и комбинацията от силен предприемачески дух и пазарна ориентация. Успехът на всеки бизнес зависи от идентифицирането на пазарна ниша. Социалното предприятие на ЦОПСИ Ямбол се е насочило към развитие на този вид дейности на основата на направени проучвания и установени пазарни ниши, които не са разработени добре в града и гражданите имат потребност от такъв вид услуга.

Други примери за социални предприятия в различни европейски страни

- Хърватия, RODA** (Родители в действие) се фокусира върху екологични и социално ценени предмети за кърмачета.
<http://www.roda.hr/article/category/about-us>
- Гърция Loft2Work** е посветена да мотивира, обединява и насърчава хората да осъществяват предприемчиви идеи за устойчиво въздействие чрез взаимодействие и сътрудничество. <http://loft2work.gr/en>
- Германия, Социалното предприятие "Диалог"** има мисията да ангажира обществеността с по-добро разбиране на нуждите и бариерите, пред които са изправени тези групи в неравностойно положение. <http://www.dialogue-se.com/>

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- D. **Италия, Извършването на промяна** осигурява финансова, оперативна и управленска подкрепа за стартиращи фирми. <http://makeachange.it/>
- E. **Cauto - Cantiere Autolimitazione ("работа за автолимитация")** има за цел социално да насърчава интеграцията на работа на хора в неравностойно положение. <http://www.cauto.it/chi-siamo/>
- F. **Румъния, Ateliere без граници (AFF - Workshops Without Borders)** е румънско сдружение, създадено през май 2008 г., което цели социална, професионална и гражданска интеграция на хора в затруднение. <http://atelierefarafrontiere.ro/> Мотивацията подкрепя децата и възрастните с увреждания в Румъния и техните програми акцентират върху социалното, образователното и професионалното развитие чрез консултации за изграждане на достъпност, посредничество за интеграция на пазара на труда. <http://www.motivation.ro/>
- G. **NESST** развива устойчиви социални предприятия, които решават критични социални проблеми в развиващите се пазарни икономики. <http://www.nesst.org/romania-eng/portfolio/>
- H. **Испания, Altekio** предлага обучителни дейности, изследователски и интервенционни проекти, проектиране на проекти, консултантски услуги за публични и частни организации и улеснява разбирането на устойчивостта. <http://www.altekio.es/>
- I. **Pueblo** инициатива на испанското социално предприятие, ръководена от младежи, чиято мисия е да ангажира младите хора в социалното предприемачество, да популяризира занаятчийските продукти и да отпразнува разнообразието на испанската култура. <http://www.2pueblo.com/>

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА В ОБЛАСТ ХАСКОВО

Развитието на социалната и солидарна икономика следва да бъдат разглеждани през призмата на социално-икономическото развитие на област Хасково.

Област Хасково е разположена в югоизточната част на Южен централен район. Тя включва 261 населени места, организирани в 11 общини, с общ брой население 231 276⁷⁶ души към 01.02.2011 г. Неблагоприятната демографска тенденция, свързана с нарастването на отрицателния естествен прираст в страната, засяга също така и област Хасково. Коефициентът на естествен прираст в областта достига до - 8,3‰ през 2017г. при - 6,5‰ средно за страната. Ефектът от нарастващия отрицателен естествен прираст е застаряване на населението. Икономическите ефекти от това неблагоприятно демографско развитие са свързани с негативни последици за пазара на труда, а именно намаляване на качеството и количеството на работната сила. Влошената структура на труда от друга страна е причина за неблагоприятно отражение върху работната заплата, а оттам и върху намаляване на конкурентоспособността.

По отношение на безработицата се отчита благоприятна тенденция към намаляване. За 2017г. коефициентът е 7,9%, за сравнение през 2012г. той е бил 14,9%. Въпреки че безработицата се е понижала, икономиката в област Хасково остава под равнището на пълна заетост и съответно под потенциала си. Причините за това са недостатъчният икономически растеж и осезаемите ефекти на кризата върху уязвимите групи на пазара на труда.

В същото време заетостта в област Хасково нараства от 42,2% през 2011г. на 48,6% през 2017г. Въпреки това, равнището на заетост за целия разглеждан период в областта остава под средните нива за страната.

Справка за населението в риск от бедност или социално изключване по области, за ЮЦР и за страната, за периода 2006-2017г. (в %), може да се проследи чрез Таблица 1:

⁷⁶ Данни НСИ към 31.12.2017 г.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 1. Население в риск от бедност и социално изключване

НАСЕЛЕНИЕ В РИСК ОТ БЕДНОСТ ИЛИ СОЦИАЛНО ИЗКЛЮЧВАНЕ										
	2008	2009	2010	2013	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Общо за страната	44,8%	46,2%	49,2%	49,1%	49,3%	48,0%	40,1%	41,3%	40,4%	38,9%
Южен централен	42,6%	51,4%	53,7%	49,9%	51,7%	52,3%	44,4%	46,9%	44,4%	40,2%
Кърджали	41,1%	51,0%	70,2%	48,2%	53,9%	52,0%	59,0%	58,6%	55,5%	44,1%
Пазарджик	43,1%	59,5%	53,0%	57,9%	55,8%	64,2%	59,4%	57,0%	52,9%	48,5%
Пловдив	30,9%	48,2%	49,2%	46,9%	47,9%	49,2%	39,9%	39,1%	38,8%	36,8%
Смолян	50,2%	63,0%	60,2%	37,6%	56,2%	51,3%	41,2%	53,9%	47,6%	48,6%
Хасково	35,0%	45,0%	54,6%	54,5%	52,2%	48,3%	34,7%	40,4%	38,5%	33,8%

Източник: НСИ

Данните показват, че в област Хасково делът на населението в риск от бедност и социално изключване е намалял от 35% през 2008г. на 33,8% през 2017г. (таб 1). В същото време за последните четири години от разглеждания период нивата на този показател в област Хасково са под средните стойности за страната и за ЮЦР.

Определяща роля при формирането на размера на изложените на риск от бедност и социално изключване е отсъствието на заетост; както и степента, характера и съдържанието на придобитото образование. Ниското образование, а да не говорим за липсата на такова, води до намаляване на възможностите за хората на пазара на труда, а също и до ниски доходи.

Таблица 2. Относителен дял на бедните по области, за ЮЦР и за страната, за периода 2006-2017 г.

ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА БЕДНИТЕ ПО ПОЛ И ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ	50% от медианния еквивалентен доход									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Общо за страната	14,4%	15,0%	15,2%	16,2%	15,1%	15,1%	15,9%	15,5%	16,5%	16,0%
Южен централен	13,3%	14,7%	12,3%	14,7%	16,2%	17,1%	19,1%	18,9%	17,8%	18,0%
Кърджали	18,0%	5,1%	5,4%	1,9%	13,2%	17,5%	17,8%	19,3%	15,6%	21,6%
Пазарджик	15,6%	18,5%	16,7%	16,1%	22,4%	23,4%	31,3%	23,1%	23,9%	16,7%
Пловдив	11,2%	12,2%	11,3%	16,3%	14,9%	12,8%	16,5%	15,0%	15,6%	16,2%
Смолян	7,3%	14,2%	8,0%	8,0%	20,4%	10,5%	10,0%	16,5%	13,1%	14,4%
Хасково	11,6%	15,1%	16,7%	10,1%	9,9%	8,2%	15,2%	17,7%	16,6%	14,3%

Източник: НСИ

За изследвания период се наблюдава обща тенденция при развитието на показателя „относителен дял на бедните“. Неговите стойности са значително по-ниски през 2008г. за всички области в ЮЦР, включително и за страната, спрямо стойностите му през 2017 г.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

В края на периода в област Хасково относителният дял на бедните е 14,3%, което е под средните нива за страната (16,0%) и за ЮЦР (18,0%).

По отношение профилът на предприятията най-голям дял имат микропредприятията (до 9 заети лица), като те са 93.4 %, най-малко са големите предприятия, едва 0,1% от фирмите са със средносписъчен състав повече от 250 заети лица в общия брой предприятия за областта. По отношение коефициентът на икономическа активност, стойностите за област Хасково остават близки до средните за страната и за региона, но въпреки това са по-ниски - за 2017г.-51% при 55,4% за страната и 55,3% за Южен централен регион.

Ниското равнище на ЧПИ; слабото усвояване на средства от ЕС; влошеното качество и количество на работната сила поради бързото застаряване на населението, следствие от отрицателния естествен прираст, са само част от неблагоприятните фактори, които са пречка за постигане на устойчив растеж в областта.

3.1. Развитие на социалните предприятия в региона

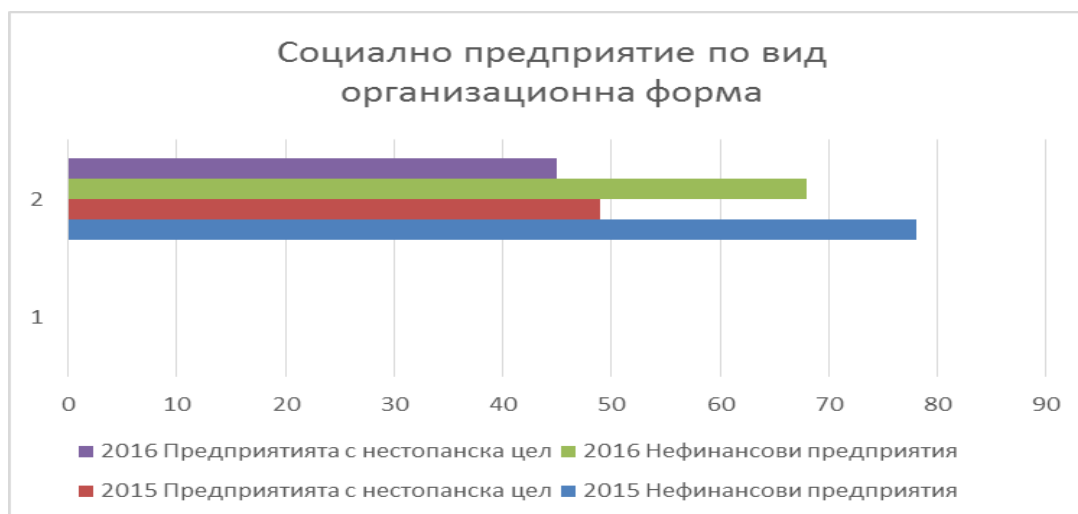
Безспорно социалните предприятия (на регионално, национално и международно ниво) започват да придобиват все по-важно значение за развитието на икономиката, и в частност на пазара на труда. От особено значение е всички хора, независимо дали са от уязвими групи или не, да участват на пазара на труда и да имат принос за създаването на обществения продукт. Това, от една страна, е добра възможност за стимулиране на икономиката и за по-ефективно функциониране на пазара на труда. От друга страна, е възможност за предоставяне на равноправен достъп до пазара на труда и за подобряване на интеграцията на хората в неравностойно положение.

По данни на НСИ профилът на предприятия, самоопределили се като "социални", в област Хасково, за периода 2015 - 2016 г. дава превес на нефинасовите по вид структури (Фиг 1). Впечатление прави намаляването на техния брой, като през 2015г. те са били 127, а през 2016г. са 113.

www.greece-bulgaria.eu

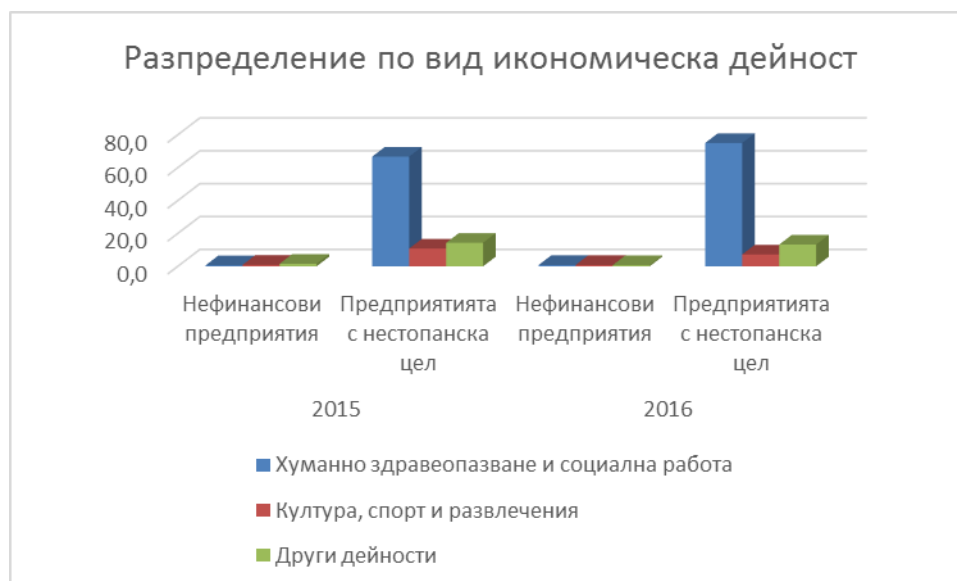
Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 1. Социално предприятие по вид организационна форма

По отношение на вид икономическа дейност на „социалните“ предприятия, статистиката показва, че сред неправителствените организации преобладаващи сектори са „Професионални дейности и научни изследвания“, следвани от „Хуманно здравеопазване и социална работа“, Култура, спорт и развлечения“. При нефинансови предприятия най-голям процент социални предприятия има в сектор „Води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ – 4,5% през 2015г. срещу 3,8 % през 2016г. На второ място е сектор „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ – 2,9 % през 2015г., 1,8 % през 2016г. Справката на НСИ включва още сектори: „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Търговия“, „Операции с недвижими имоти“, „Ресторантьорство и хотелиерство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Административни и спомагателни дейности“ и др. При последните коефициентът е под или около 1 %, което означава, че в тези сектори трудно можем да говорим за развити форми на социално предприемачество (Фиг. 2).

Фигура 2. Разпределение по вид икономическа дейност

С оглед развитието на социалните предприятия и на сектора се поставя въпросът за социалните ефекти, които генерират този тип предприятия.

Всичко това налага необходимостта от провеждането на по-задълбочен анализ на социалните предприятия. За целта е направено теренно проучване, което включва провеждане на анкети с представителите на работещите социални предприятия, които да очертаят профила на активните социални предприятия в Хасковска област.

Анализът на социалните предприятия е насочен към осмисляне на ролята на публичния сектор в област Хасково; към подпомагане на социалното предприемачество, в частност, и солидарната – социална икономика в цялост. Методическата логика на анализа е изцяло подчинена на задачите и подзадачите на проекта, а именно:

„...да повиши социалното предприемачество и да допринесе за увеличаване на нивата на заетост в трансграничния регион...“ като „...осигури нови знания и да повиши осведомеността, даващи възможност на хората в трансграничния район да разберат напълно условията, при които социалното предприемачество започва, развива и може да допринесе ефективно и ефикасно за решаване на социалните предизвикателства по устойчив начин.“

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Институционалната рамка в икономическите и социалните отношения е основен фактор за развитие на социалните функции на обществото. Нещо повече, без активни политики и мерки за насърчаване на социалните отношения е изключително трудно развитието на успешни практики в областта на социалното предприемачество. Икономическата криза през последните 10 години показва, че сегашните икономически и социални структури не са достатъчни да посрещнат нуждите на новите социално-икономически отношения. Активизирането на гражданското общество, което да използва предприемачеството за задоволяване на необходимостта на обществото от социални услуги е наложително при прехода от третата към четвъртата индустриална революция. Област Хасково по своето географско положение има значителни икономически и социални отношения със съседните области от Гърция. Анализирането на възможностите за развитието на съвместните отношения в областта на солидарната икономика допълнително ще засили развитието на областите и може да се превърне в пример за развитие на публичните инструменти и политики в областта на социалните отношения.

3.2. Анализ на данните от проведено проучване сред представители на социални предприятия в област Хасково

За набиране на данни от представители на социалните предприятия са използвани два подхода- попълване на анкетна карта и с участие във фокус-група.

Фокус групата се проведе от 10:00 до 12:00 часа на 19.06.2018г. в гр. Хасково. Участваха 15 лица, представители на работещи предприятия в област Хасково, сред които: „Ния - Милва“ ЕООД, „Б и Д“ ООД, ЦОП- с. Стамболово, „Агенция за евроинтеграция“, Социално предприятие- гр. Димитровград и др.

След кратко представяне на проекта и неговите цели, дейности и очаквани резултати, сесията се отвори за дискусия. Присъстващите споделиха своя опит в сферата на социалното предприемачество. Обединиха се около мнението, че подобна форма на икономическа единица е от изключително важно значение за социално-икономическото развитие не само в региона, но и за държавата. Поставени бяха и много въпроси, по отношение регламентирането на дейността на социалните предприятия предвид предлаганите промени в проект на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика. Коментирани бяха

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

критериите за дефиниране на „социално предприятие“ (най-вече финансовите условия) и риск от ограничаване, а не насърчаване развитието на сектора. Като ограничаващо и по-скоро негативно беше посрещнато предложението за регулиране на сектора, чрез въвеждане на „разрешителен“ режим, а не на регистрационен режим. Присъстващите споделиха, че дейността на едно малко, частно предприятие е трудно да бъде разгърната и не е с еднакъв старт в сравнение със специализираните предприятия и кооперации за хора с увреждания, който обичайно получават финансиране от държавата. Наблегна се на необходимостта от допълнителни стимули и преференции, за предприятия определящи се като „социални“, тъй като тяхната добавена стойност за обществото, в частност и за собствените им служители и много съществена. Като част от популяризиране на дейността си, от НИЯ - Милва споделиха комуникационните канали, който ползват за да рекламират своята продукция, както и с гордост отбелязаха, че са отличени с награди за социално предприемачество. Най – голямото предизвикателство, което организациите посочват като трудност пред развитие на своята дейност е осигуряване на други финансови ресурси, наемането на служители, развитието на предприемачески умения, осигуряването на институционална и правна база. Това бяха и препоръки за промяна, към който самите предприемачи, но с помощ от местната власт и държавата трябва да се справят.

Освен резултатите от фокус-група, информационната база данни е осигурена посредством попълването на 10 анкети на различни социални предприятия в област Хасково. Анкетите съдържат 39 въпроса, които са разделени в пет тематични части: въпроси за получаване на обща информация за социалните предприятия; въпроси, включващи финансови данни; въпроси, свързани с човешките ресурси; въпроси, изследващи ефектите от дейността на социалните предприятия; и въпроси, насочени към очертаване на предизвикателствата и перспективите при развитието на социалните предприятия в област Хасково.

Целенасочено отговорите на въпросите по скала са: категорийни/номинални; ординални и интервални, което позволява да се използва пълния спектър от статистически инструментариум за анализ на резултатите.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Основната цел на анкетите, и съответно на самия анализ, е създаването на осведоменост за мястото и ролята на социалните предприятия в контекста на социалното предприемачество в област Хасково.

В този смисъл основните статистически методи, използвани в настоящия анализ са:

- дескриптивният метод за анализ на данни, чрез който ще се обработят данните, с цел създаване на обобщена, сумарна картина за ролята на държавата;
- графичният метод за анализ на данни - използва се с цел да се онагледят получените резултати от анкетите и да позволи по – лесното и обективно извеждане на изводи;
- в по – малка степен, предвид характера на изследването, ще се търси възможност за комбиниране и асоцииране на отговорите за обогатяване на изводите;

Предвид спецификата на въпросите, създадени специално да осигурят нуждите на анализа, се налага тяхната обработка. Тъй като отговорите им са многовариантни по своя характер, за да не се ограничават респондентите при попълването на анкетите, за да се създаде възможност за тяхното анализиране в статистическа софтуерна среда, са трансформирани на дихотомни. Впоследствие, за да не се прекъсне връзката между многовариантността на въпросите и дихотомния характер на отговорите дескриптивния анализ се базира на метода на множествените отговори.

Използваният статистически софтуер е SPSS, който позволява обработката на многовариантни въпросници както в табличен, така и в графичен вид, с което се превъзможва изкривяването на резултатите основно при честотните разпределения.

Анализ на респондентите (въпроси 3, 8 и 12)

Фирмите (дружествата), обект на анкетиране покриват широк кръг от вид и правна форма, като по този начин се цели да се създаде максимална обективност при анализиране на отговорите на анкетата. Социалните предприятия могат да варират по много показатели като дейност, вписване в регистъра на социалните предприятия и т.н., затова правилният подбор е ключов за обективност на

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

резултатите при съотнасянето им към целия сектор в района на гр. Хасково. Разбивка на фирмите по вид е направена на таб. 3.

Таблица 3. Респонденти по вид

Каква е правната форма на Вашето социално предприятие?				Пояснете вида на социалното предприятие			
1	Социално-кооперативно предприятие	0	0,0%	1	Социално предприятие	9	90,0%
2	Социално сдружение с ограничена отговорност	1	10,0%	2	Институция за социалната икономикa	0	0,0%
3	Клуб	0	0,0%	3	Доброволческа организация	0	0,0%
4	Гражданско общество	0	0,0%	4	НПО	0	0,0%
5	Земеделско сдружение	0	0,0%	5	Друго (моля, посочете)	1	10,0%
6	НПО	3	30,0%	Вашето предприятие вписано ли е в Регистъра на социалните предприятия?			
7	Друго (моля, посочете)	6	60,0%	1	Да	4	40,0%
				2	Не	4	40,0%
				3	Не зная	2	20,0%

От таблицата ясно се вижда, че анкетираните предприятия основно като правна форма попадат в три групи. Най – много- с 60% са отбелязали като правна форма други, 30% като неправителствени организации и 10% социално сдружение с ограничена отговорност. Липсва представители на социално – кооперативните предприятия, клубовете, гражданското общество и земеделските сдружения.

Според вида на социалното предприятие, почти всички анкетираните организации попадат в една категория – социално предприятие (90%), като само 10% са отговорили с друго. Този резултат е логичен, предвид целевата група на анкетата, която е именно социалните предприятия. Липсват представители на институциите за социална икономка, доброволческите организации и НПО-тата.

Според вписването в регистъра на социалните предприятия, резултатите са разделени почти на половина – 40% са вписани, 40% не са вписани а 20% не знаят дали са вписани. Така в анкетата са равно представени фирми в и извън регистъра, което цели да създаде безпристрастност на анализа.

Анализ на дейността на предприятията. Специфични характеристики (въпрос 7)

Освен по вид и правен статут, социалните предприятия се различават значително и по дейност и характеристики, свързани с дейността им. Поради това, че

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

социалните предприятия извършват множество социални дейности, методиката на тяхната работа логично варира. На таб.4 таблично, и на фиг. 3 графично са представени различните характеристики на анкетираните социални предприятия.

Таблица 4. Характеристика на Социалните предприятия

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Официално регистрирано	6	31,6%	60,0%
Демократично контролирано от членовете	1	5,3%	10,0%
С нестопанска дейност	2	10,5%	20,0%
Със стопанска дейност	5	26,3%	50,0%
Наличие на правила за разпределение на печалбата	1	5,3%	10,0%
Със специфично социално/природно явление	2	10,5%	20,0%
Финансовоо независимо от държавата	1	5,3%	10,0%
Друго (моля, посочете):	1	5,3%	10,0%
Total	19	100,0%	190,0%

Фигура 3. Характеристика на социалните предприятия

Като най – често срещана характеристика се очертават официалната регистрация и наличието на стопанска дейност. И двете характеристики са посочвани от половината предприятия между 50% и 60%. Останалите характеристики се посочват от едва 10 и 20% от предприятията, като от отговорите този процент е дори по – малък – между 5 и 10%. Открояват се единствено нестопанската дейност и наличието на специално/природно явление, посочени от по 2 организации. Кумулативният процент, надхвърлящ 190% ясно показва множеството особености характерни за различните социални предприятия в тяхната дейност.

Вътрешни правила (въпрос 13)

Предвид особения статут и дейност на социалните предприятия всяко едно от тях създава и използва специфичен набор от вътрешни правила за регламентиране и регулиране на дейността. Разнообразието в правилата се обосновава, както с различната дейност на предприятията, така и с разликата в техния статут, мрежово участие, правна обособеност, големина, възможността от реализиране на печалба и т.н. На таб. 5 таблично и на фиг. 4 графично са представени многообразието на вътрешните правила, посочени от анкетираните предприятия.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 5. Вътрешни правила – Социални предприятия

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Колективен начин за определяне на ролята и работата	4	16,7%	40,0%
Определяне на ролята от мениджър/координатора	3	12,5%	30,0%
Равно заплащане на еднаква работа	3	12,5%	30,0%
Участие на членовете в дейността на социалното предприятие	3	12,5%	30,0%
Вземане на решения от Общото събрание	2	8,3%	20,0%
Вземане на решения от Управителния съвет	2	8,3%	20,0%
Организиране на образователни дейности	3	12,5%	30,0%
Дейности, свързани с местната общност	2	8,3%	20,0%
Бизнес планиране за устойчивост на организацията	2	8,3%	20,0%
Total	24	100,0%	240,0%

Фигура 4. Вътрешни правила – Социални предприятия

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От данните става ясно, че 40% от организациите посочват, че колективният начин за определяне на ролите и работата е най – често използваното правило. След него 30% от организациите посочват, че определяне на ролите от мениджъра, равното заплащане при еднаква работа, участието на членовете в дейността на социалните предприятия и организирането на образователните дейности са част от правилника за дейността им. Най – рядко, но въпреки това, посочвани от 20% от предприятията са взимането на решения от общото събрание и управителния съвет, както и дейности, свързани с местната общност и бизнес планиране за устойчивост.

Процентът на случите, надхвърлящ 240% показва, че организациите са посочвали повече от една дейност, което е индикация и за известна обща практика при избор на вътрешни правила. Това се потвърждава и от липсата на посочено правило само от 10% от организациите или само от 1 организация.

Вид дейност и цели на предприятията (въпроси 14 и 15)

Целите на всяка организация са свързани основно с дейността, която тя практикува, независимо дали става въпрос за социални предприятия или субекти от частния и публичния сектор. На таб. 6 е представен кръстосан анализ на дейности – цели на социалните предприятия. Целта е да се изведе тенденция при целеуказването, надхвърлящо чисто дейностния подход, а зависимо и от мисията на предприятията като основен елемент от социалната – солидарна икономика.

Таблица 6. Стопанска дейност – цели на социалното предприятие

Въпрос 15. Какви са основните цели на Вашето социално предприятие?	Подпомагане на определена група от населението	Въпрос 14. Каква е основната стопанска дейност на Вашето социално предприятие?							Total
		Тримесечен или по-голям	Обществено хранене	Бизнес, коопериране / поддръжка	Селективното производство	Образователни услуги	Социални грижи	Друго (може, посочете)	
Подпомагане на определена група от населението	1						1	1	3
Поддръжка на увеселителна група		1		1		1	1	4	7
Създаване на възможности за заетост във вида членовете на предприятието				1		1	1	3	5
Стимулиране на образованието	1				1	1		1	2
Предоставяне на социални изпощавания				1		1	1	1	3
Заведена в околната среда	1				1	1			1
Опастване на жените / равенство между половете								1	1
Омгване на дим								1	1
Достъп до екипирани продукти / услуги	1				1	1	1		2
Борба с неравенствата като цел								1	1
Поддръжка на социалното мениджъри				1		1	1		2
Разширяване на различен работен модел	1				1	1	1		2
Total	2	1	1	1	1	2	1	5	10

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Стопанска дейност

По своята стопанска дейност анкетираните организации се разделят основно на две половини. Едната, в която 50% от организациите са посочили като дейност „друго“ и всички останали, заемащи останалите 50%. С по 20% се открояват организациите в сферата на туристическите услуги/ търговията и образователните услуги. В анкетата са представени и организации от сферата на общественото хранене, бизнес консултирането, селскостопанското производство и социалните грижи, като посочилите ги организации заемат по 10% от общо анкетираните. Представените организации покриват над 7 различни дейности в сектора солидарна икономика, което е показателно за обективност на изведените съждения от анкетата към целия сектор в област Хасково.

Основни цели на организациите

Данните показват изключително разнообразие в целите на организациите. Общият процент, надхвърлящ 300 показва, че всяка организация е посочила около 3 цели, обуславящи тяхната дейност. От една страна, това е показателно за ролята на предприятията в рамките на социално – икономическите отношения, а от друга, въпреки разликите си, наличието на сходност в целите, припознати от предприятия, дори с различна дейност. От всички цели 70% от организациите посочват подкрепата за уязвимите групи като основна цел, а 50% създаването на възможности за заетост.

Следователно, може да се направи изводът, че анкетираните социални предприятия в област Хасково се стремят към предоставяне на възможността на хората в неравностойно положение за по-плавен преход към пазара на труда и осигуряване на заетост.

Като основни цели *подпомагане на определени групи от населението и преодоляване на социалното изключване* се посочват от 30% от анкетираните организации. Значително по-рядко, от 10 – 20% от анкетираните, се посочват цели като: *стимулиране на образованието, защитата на околната среда, равенството между половете, осигуряването на дом, достъпът до услуги, борбата с*

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

неравенството, подкрепата за социални инициативи, развитието на различен работен модел.

Кръстосан анализ

Представените резултати показват липса на някаква тенденция между цели и дейност на организациите. Единствено организации с дейност други посочват подкрепата за уязвимите групи и създаване на възможности за заетост като приоритет в целите си. Останалите организации, независимо от вида дейност, който практикуват, нямат еднакви цели. Въпреки това, организациите с дейност образователни и социални грижи посочват най – голямо разнообразие на целите си, наравно с дейност други (7 от 12 възможни цели). С най – малко цели са организациите с дейност обществено хранене – само една, която е в подкрепа на уязвимите групи. Тези резултати следва да покажат, че тук целите не изпитват силно въздействие от дейността на фирмите и са свързани с други фактори като възприемане за ролята на предприятието в обществото и т.н.

Анализ на финансовите данни.

Кръстосан анализ размер на годишния оборот – финансов резултат към този момент и очакван към края на годината. (въпроси 16, 17, 18)

Социалните предприятия като всяка организационна единица в социално-икономическата сфера изпитват необходимост от финансиране, за да могат да предлагат своите продукти и услуги в контекста на дейността и целите си. В този смисъл като елемент от развитието на сектора се посочва възможността от реализиране на положителен финансов резултат, което да позволи разширяването и растежа на социалните предприятия. На таб. 7 е показано тройно кръстосано съпоставяне между настоящия и бъдещия финансов резултат на организациите в областта, както и техният оборот. Целта е да се изведе наличието на зависимост между получените от анкетите резултати.

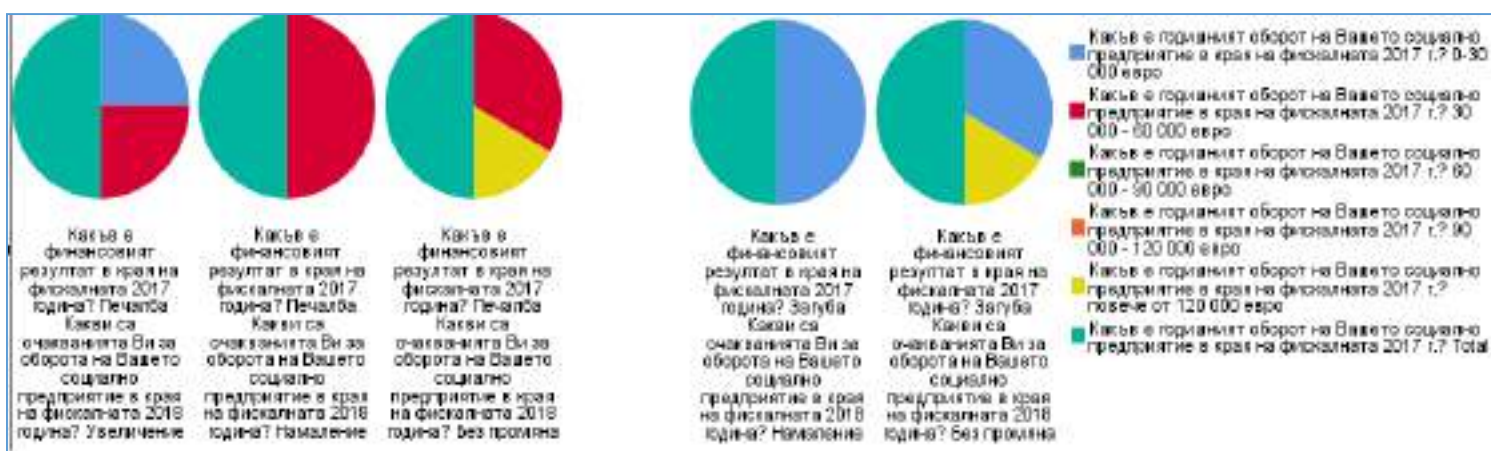

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 7. Бъдещ и настоящ финансов резултат - оборот на Социалните предприятия

	Какъв е финансовият резултат в края на фискалната 2017 година?								
	Печалба				Загуба				
	Какви са очакванията Ви за оборота на Вашето социално предприятие в края на фискалната 2018 година?				Какви са очакванията Ви за оборота на Вашето социално предприятие в края на фискалната 2018 година?				
	Увеличение	Намаление	Без промяна	Total	Увеличение	Намаление	Без промяна	Total	
Какъв е годишният оборот на Вашето социално предприятие в края на фискалната 2017 г.?	0-30 000 евро	1			1		1	2	3
	30 000 - 60 000 евро	1	1	2	4				
	60 000 - 90 000 евро								
	90 000 - 120 000 евро								
	повече от 120 000 евро			1	1			1	1
	Total	2	1	3	6		1	3	4

Фигура 5. Бъдещ и настоящ финансов резултат - оборот на Социалните предприятия

Финансов резултат в края на 2017 г. и очакван през 2018 г.

Положителни са данните за финансовия резултат на анкетираните организации. С печалба са 60% от социалните предприятия, докато със загуба са 40%. От тези организации, които са с печалба за 2017 г., 50% смятат, че няма да имат промяна в оборота през 2018 спрямо 2017 г., 33 % смятат, че ще имат увеличение на приходите, и само 17% са на мнение, че 2018 г. ще бъде по – лоша спрямо 2017 г. От организациите отчели загуба през 2017 г. 75% смятат, че няма да имат промяна в оборота през 2018 г., а 25% смятат, че 2018 г. ще е по-лоша по отношение на оборота им. Нито една организация, която е отчела загуба през 2017 г. не смята, че 2018 г. ще е по – добра от тях.

Положителните финансови резултати на по-голямата част от анкетираните социални предприятия в област Хасково за 2017 г. показват, че дейностите в областта на социалната икономика могат да бъдат от полза не само за уязвимите

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

групи, но също така и за самите организации, а от там и за националната икономика.

Размер на оборота – финансов резултат през 2017 и 2018 г.

Според размера на оборота анкетираните организации попадат в три групи: големи- с оборот над 120 000 евро, средни-с оборот между 30 000 и 60 000 евро и малки- с оборот под 30 000 евро за финансовата 2017 година. Големите фирми съставляват 20% от анкетираните организации, средните и малките съставляват съответно по 40% за всяка група.

От големите фирми половината са реализирали печалба през 2017 , а другата половина загуба. Всички големи фирми обаче очакват, че през 2018 г. финансовият им резултат няма да претърпи промяна. Всички средни организации са реализирали печалба през 2017 г., като половината от тях смятат, че през 2018 г. няма да имат промяна. 25% от тях са на мнение, че 2018г.ще е по – добра, и останалите 25% - че 2018г. ще е по – лоша. От малките организации 66% са реализирали загуба през 2017г. и едва 33% печалба. Съответно реализиралите загуба смятат, че 2018 г. ще е или по – лоша или без промяна, а реализиралите печалба смятат, че 2018 г. ще е по-успешна финансово.

Изводите, които могат да се направят са следните: финансовият резултат през 2017 г. оказва въздействие върху очакванията на организациите за неговото равнище през 2018 г. По – специално, регистриралите загуба през 2017г. очакват да се запази същата тенденция и отново да реализират загуба през 2018 г. От регистриралите печалба 33% смятат, че ще имат увеличаване на приходите през 2018 г.

Забелязва се зависимост между размера на организациите и финансовия резултат. При малките фирми финансовият резултат е по – скоро загуба, с относително песимистични очаквания. При големите фирми резултатът е равно разпределен между печалба и загуба. Най – успешни се оказват средните фирми, всички от които реализират печалба.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Анализ на основните партньорски мрежи и организации по вид стопанска дейност (въпроси 14 и 21)

Функционирането на социалните предприятия, предвид сходството в целите и дейността си, налага необходимостта от партньорства за тяхното постигане с организации и институции както от частен, така и от публичен характер. На таб. 8 са показани предпочитаните партньорски организации според основната стопанска дейност на социалните предприятия в област Хасково.

Таблица 8. Партньорски организации

		Въпрос 21. С какви други организации социалното предприятие си взаимодейства или работи?								
		Университети	Профсъюз	Общини	Търговски асоциации	Професионални асоциации	Организации на гражданското общество	Международни организации	Друго (моля, посочете)	Total
Въпрос 14. Каква е основната стопанска дейност на Вашето социално предприятие?	Туристически услуги/Търговия			2			1	1		2
	Обществено хранене			1						1
	Бизнес консултиране / поддръжка	1		1			1			1
	Селскостопанско производство			1			1	1		1
	Образователни услуги	1		2			2	1		2
	Социални грижи			1						1
	Друго (моля, посочете):	2	2	2	1	2			2	5
	Total	3	2	7	1	2	2	1	2	10

Най - честият партньор на социалните предприятия са общините, като 70% от анкетираните посочват именно тях като основен партньор. На второ място са университетите, като 30% от анкетираните ги посочват като партньори. Между 10 и 20% от анкетираните посочват като партньори профсъюзите, търговските асоциации, професионалните асоциации, организациите на гражданското общество, международните организации и други.

Партньорите, които са най – често използвани от всички видове социални предприятия, независимо от тяхната дейност, са общините и организациите на гражданското общество. Те са партньори в почти всички сектори на дейност на социалните предприятия. Това показва, че държавата има ключова роля за развитието на социалната икономика, както и на обхвата и функционирането на социалните предприятия.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

На другия полюс са профсъюзите, търговските и професионалните асоциации, които са посочени като партньори само от предприятия с дейност други.

За развитието на социалното предприемачество важна роля заема и анализът на международния опит в тази сфера. Добрите практики са възможност за усъвършенстване на съществуващата социална икономика и за нейното по-благоприятно развитие.

Забелязва се обаче, че социалните предприятия в област Хасково в много ниска степен си взаимодействат с международни организации. Това налага необходимостта от подобряване на сътрудничеството в тази посока.

Разпределение на годишната печалба по размер на предприятието (въпроси 16 и 19)

Положителните фискални резултати позволяват разпределение на нетната печалба по различни направления. Разбира се разпределението на печалбата зависи от много фактори: дейност на фирмата; равнище на финансовия резултат, планирани инвестиции и проекти, задължения и т.н. Но фактор е също така и големина на предприятието по годишен обем на оборота. На таб. 9 и фиг. 6 е представено съпоставяне между обема и разпределението на печалбата на анкетираните фирми.

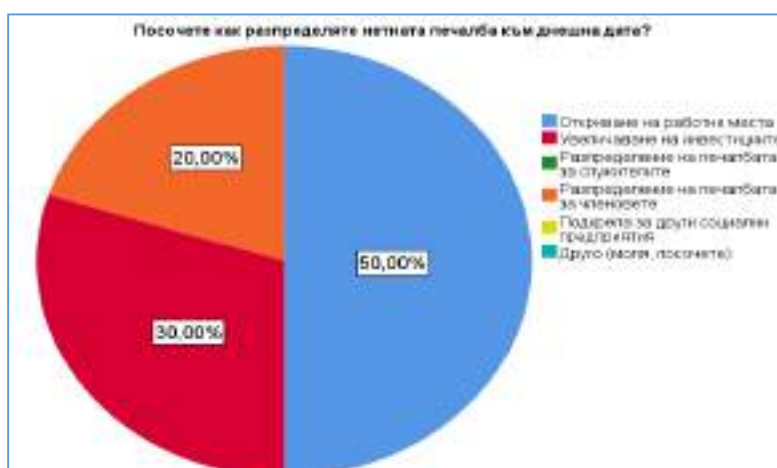

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 9. Разпределение на нетната печалба

Посочете как разпределяте нетната печалба към днешна дата?	Вашето социално предприятие в края на фискалната 2017 г.?	Какъв е годишният оборот на Вашето социално предприятие в края на фискалната 2017 г.?					Total
		0-30 000 евро	30 000 - 60 000 евро	60 000 - 90 000 евро	90 000 - 120 000 евро	повече от 120 000 евро	
Откриване на работни места		1	3			1	5
Увеличаване на инвестициите		1	1			1	3
Разпределение на печалбата за стипендиите							
Разпределение на печалбата за членовете		2					2
Поддръжка за други социални предприятия							
Друго (иначе, посочете):							
Total		4	4			2	10

Фигура 6. Разпределение на нетната печалба

Анкетираните предприятия посочват основно три опции за разпределение на печалбата – за откриване на работни места, за инвестиции и за членовете. От всички опции за разпределение на нетната печалба, с най-голям дял е откриването на нови работни места – с дял 50% от анкетираните. На второ място с 30% са увеличаване на инвестициите и с 20% разпределение на печалбата между членовете. Тези данни са показателни за ползите на социалните предприятия като възможност за стимулиране на заетостта и подпомагане на националната и местна политика за намаляване на безработицата и активиране на неактивните лица в област Хасково. Тези данни подчертават също и особеното значение на социалните предприятия за прехода на хората в неравностойно положение към пазара на труда.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество INTERREG V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От анализа на размера на предприятията става ясно, че големите организации разпределят печалбата поравно между инвестициите и откриването на работни места. Средните предприятия посочват, че разпределят печалбата както следва: 75% за нови работни места и 25% за инвестиции. Докато малките предприятия разпределят 50% между членовете и едва по 25%, съответно за инвестиции, и нови работни места.

Според размера на предприятията средните са най – социално насочени към инвестиране в заетостта и това донякъде е фактор за по – добрите им резултати спрямо другите два типа предприятия.

Анализ на основните източници на приходи и финансиране на социалните предприятия (въпроси 20 и 22)

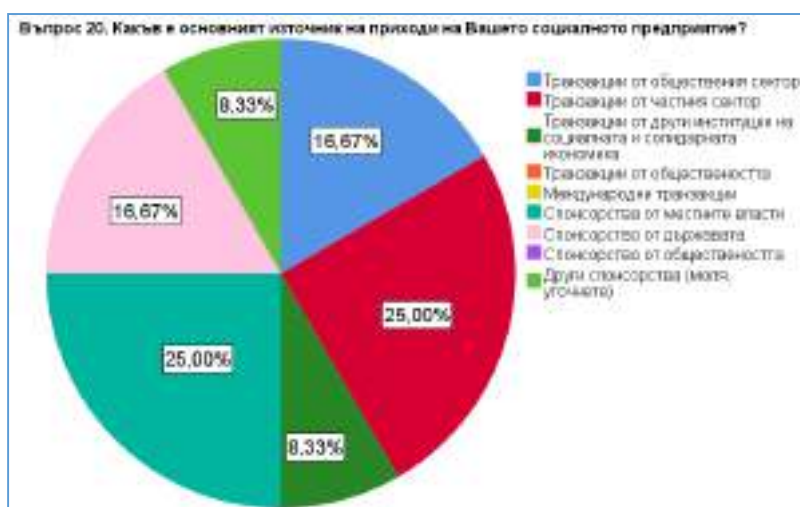
Постигането на положителен или отрицателен финансов резултат е свързан с големината на приходите на всяка стопанска единица. За разлика от субектите в частния сектор, които реализират основно приходите си от продажба и кредитно финансиране на финансовия пазар, социалните предприятия могат да избират между множество канали като източници на приходи и финансиране. На таб. 10 и фиг. 7 са показани данните, получени от анкетираните субекти по източник на приходи.

Таблица 10. Основен източник на приходи

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Транзакции от общественя сектор	2	16,7%	25,0%
Транзакции от частния сектор	3	25,0%	37,5%
Транзакции от други институции на социалната и солидарната икономика	1	8,3%	12,5%
Спонсорства от местните власти	3	25,0%	37,5%
Спонсорство от държавата	2	16,7%	25,0%
Други спонсорства (моля, уточнете)	1	8,3%	12,5%
Total	12	100,0%	150,0%

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 7. Основен източник на приходи

От всички източници на финансиране най – често използваните са транзакциите от частния сектор и спонсорства от местните власти. Съответно 37,5% от анкетираните предприятия са посочили тези два източника на приходи. На следващо място, използвани от ¼ от анкетираните са транзакциите от общественния сектор и спонсорството от държавата с дял от 25% от предприятията. Най – рядко посочвани с дял по 12,5% са транзакции от други институции и други спонсорства.

Основният извод, който може да се направи от тези данни е, че социалните предприятия от област Хасково предпочитат да използват спонсорства или от местните власти, или от частния сектор, и в по-малка степен от държавата, или общественния сектор. Това донякъде е свързано с по – добре изградената практика за подпомагане и финансиране на социалните предприятия на местно ниво от местните институции и фирми.

На таб. 11 и фиг. 8 тези изводи са допълнени с информация за основните източници на финансиране на социалните предприятия. Основните канали, използвани за финансиране са спонсорство, заеми, овърдрафт, ресурси в натура и друго. Всички са използвани относително поравно от анкетираните организации като най – рядко използван канал е овърдрафт кредитната линия. Това може да е свързано с липсата на практика от банковите и кредитните институции за кредитиране на такъв род предприятия на местно ниво, както и от установена практика за финансиране,

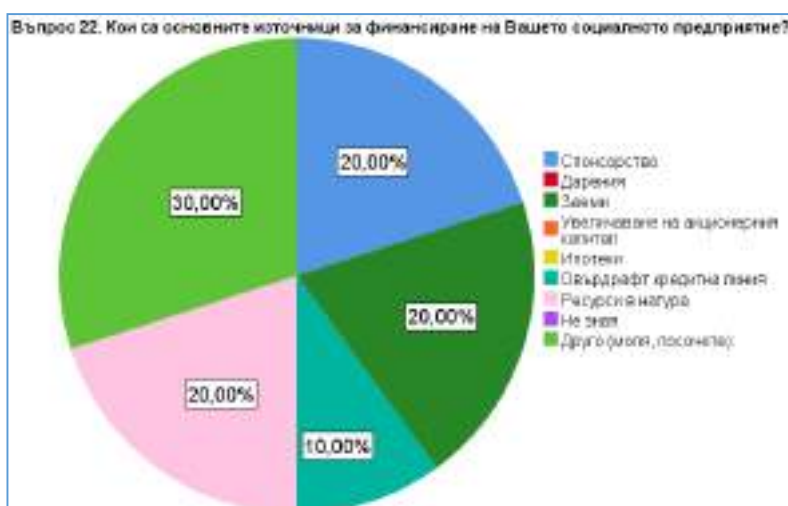
www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

която е по – достъпна като спонсорството от местни публични и частни организации.

Таблица 11. Основен източник на финансиране

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Спонсорство	2	20,0%	22,2%
Заеми	2	20,0%	22,2%
Овърдрафт кредитна линия	1	10,0%	11,1%
Ресурси в натура	2	20,0%	22,2%
Друго (моля, посочете):	3	30,0%	33,3%
Total	10	100,0%	111,1%

Фигура 7. Основен източник на финансиране

Таблица 12. Брой служители

Колко служители има във Вашето социално предприятие?			
	Frequency	Percent	Cumulative Percent
2	1	10,0	10,0
5	1	10,0	20,0
7	1	10,0	30,0
9	2	20,0	50,0
10	1	10,0	60,0
12	1	10,0	70,0
19	1	10,0	80,0
24	1	10,0	90,0
60	1	10,0	100,0
Total	10	100,0	

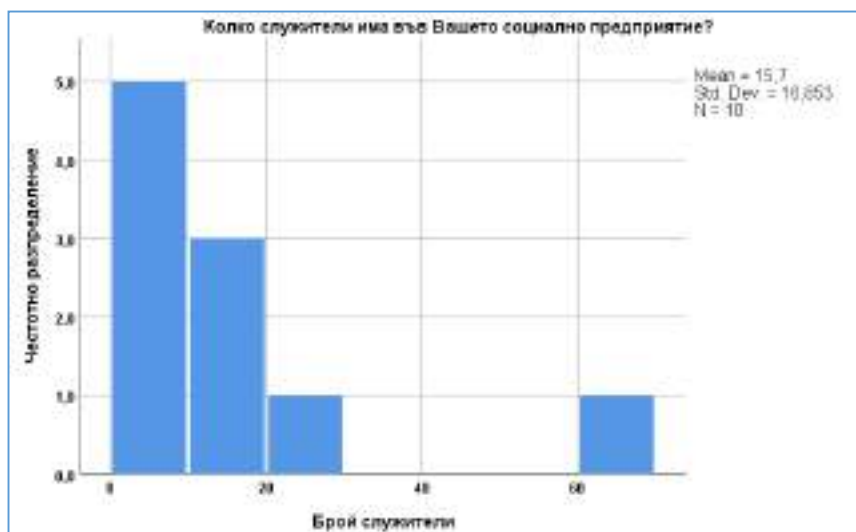
Анализ на данни за човешки ресурси. Анализ на работната сила към този момент (въпрос 23)

Важен момент при анализа на социалните предприятия е не само тяхната големите спрямо обем на приходи, но също така и тяхната големина спрямо размера на работната сила, като заети лица. Подобно на разликите в обема, и разликите в броя на работниците е значителна. Предприятията варират от такива с брой 2-ма служителя до такива с брой 60 служителя. Спрямо размерът на служителите социалните предприятия могат да бъдат разграничени като микро, малки и средни предприятия. На таб. 12 и фиг. 9 са представени броят служители на всички анкетиранни социални предприятия в област Хасково.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 8. Брой служители

Въпреки разнообразието във броя по националната класификация на предприятията може да се заключи, че 6 предприятия са микро (служители 10 и по – малко); 3 са малки (до 50 служителя) и само 1 е средно със служители над 50. Средният брой на служителите в предприятията е около 16 човека. От всички 10 предприятия 9 имат брой на служителите между 2 и 24 и само едно е със служители-60 човека. Това показва, че средната аритметична на цялата група не е обективна. Ако се премахне последното средно предприятие средният брой служители спада от 16 до 11 човека.

Структурен анализ на работната сила по пол и вид заетост (въпроси 24 и 25).

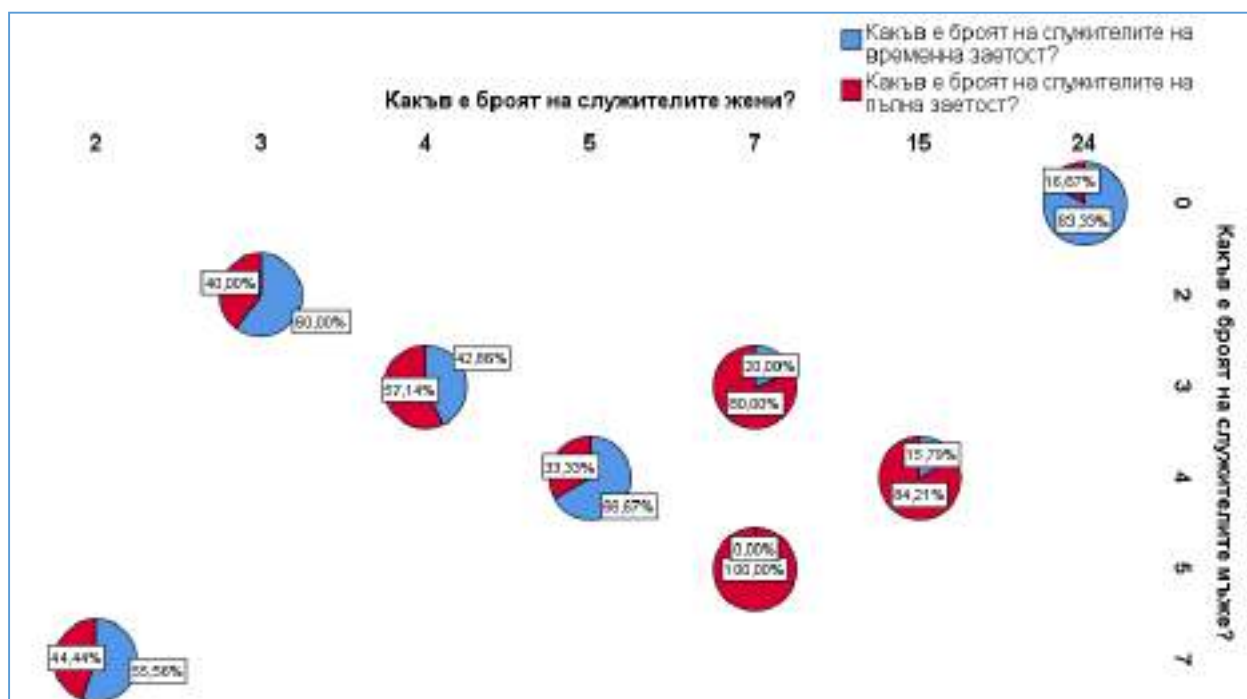

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Служителите на всяка организация са ключът към нейният успех. Нито една дейност не може да се развива без производствения фактор труд, както и именно той е показателен за качеството на предлаганите стоки и услуги и социалните предприятия не са изключение. На фиг. 10 е представена заетостта на социалните предприятия по пол, от една страна, и по тип заетост – пълна и временна, от друга страна. На графиката е представена информация само за 8 предприятия, защото 2 не са попълнили необходимата информация в анкетите.

Фигура 9. Видове заетост по пол

Заетостта по пол показва интересна картина. Заетите жени са повече от заетите мъже 24 срещу 7 като рангова скала на графиката. Също така две от предприятията показват поляризация. При едното всички 24 служители са жени и няма нито един представител на мъжкия пол, а при другото от 9 служителя 7 са мъже и само 2 жени. Като изключим тези две предприятия останалите показват тенденция, че с увеличаване броя на служителите се увеличават приблизително поравно и броят на служителите от двата пола.

Според типа заетост при всички микро предприятия временната заетост преобладава над пълната, а при малките предприятия с изключение на едно пълната заетост е водеща. Следователно може да се направи изводът, че видът на заетостта (временна или пълна) зависи от размера на предприятията. Тези с по-

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

малък капацитет са ограничени да предлагат временна заетост, докато тези с по-голям капацитет имат по-голяма възможност да предоставят на служителите си пълна заетост.

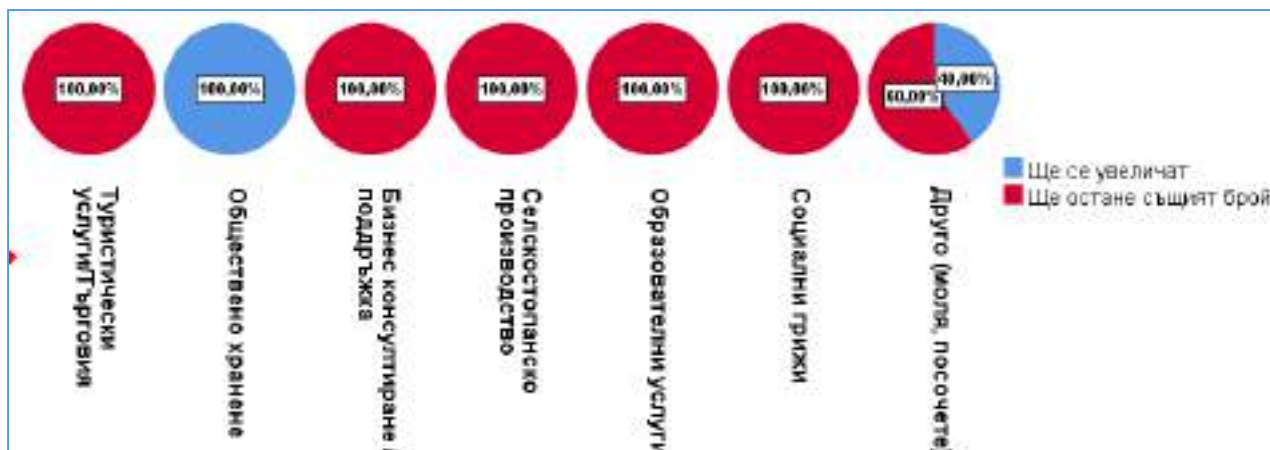
Анализ на динамиката в работната сила по вид дейност на предприятията (въпрос 26)

Очакваният финансов резултат е основен измерител за бъдещата дейност на фирмата в областта на финансите на фирмата. В сферата на човешките ресурси очакваният брой на служителите също е показателен за перспективите пред социалните предприятия. В този смисъл високите очаквания за броя на служителите кореспондира с благоприятните очаквания за дейността на фирмата през следващите периоди. На таб. 13 таблично и на фиг. 11 графично са представени очаквания за броя на служителите през следващата година на анкетиранияте социални предприятия в област Хасково по вид на тяхната стопанска дейност.

	Какви са очакванията Ви за броя на служителите в края на годината?				Total
	Ще се увеличат	Ще намалее	Ще остане същият брой	Не зная	
Туристически услуги/Търговия			2		2
Обществено хранене	1				1
Бизнес консултиране / поддръжка			1		1
Селскостопанско производство			1		1
Образователни услуги			2		2
Социални грижи			1		1
Друго (моля, посочете):	2		3		5
Total	3		7		10

Таблица 13. Очаквания за броя на служителите според стопанската дейност на СП

Фигура 10. Очаквания за броя на служителите според стопанската дейност на СП

Данните показват, че въпреки песимистичните финансови резултати за 2017 г. и частично очакваните такива за 2018 г., не се прогнозира намаляване в броя на служителите. Това се обяснява, както с насърчаване на заетостта като основна цел на социалните предприятия, така и с практиката да се търсят икономии по други пера и само в краен случай да се намалява персоналът. От анкетираните фирми 70% прогнозира, че броят на служителите им ще остане без промяна, докато 30% смятат, че техният брой ще се увеличи.

По сектори единствено при общественото хранене се забелязва, че очакванията на социалните предприятия са свързани с увеличаване на персонала, докато всички останали смятат, че броят на служителите ще остане без промяна. Само при дейност друго се отчитат и двете възможности. Въпреки това, липсата на очакване за намаляване на персонала е показателна за благоприятното развитие на средата за социални предприятия в региона. Данните показват, че социалните предприятия са с оптимистични очаквания за развитието на дейността и просперитетът им.

Анализ за свързаност в доброволна мрежа по вид дейност (въпрос 27)

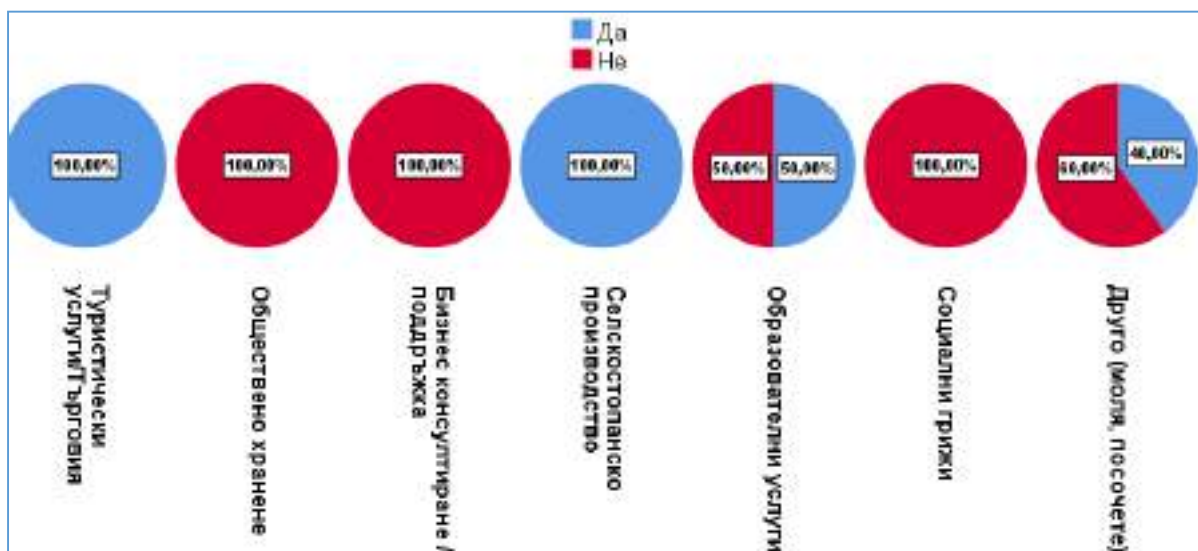
www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Наличието на доброволческа мрежа в много случай е изключително важно за функционирането на социалните предприятия особено, ако нямат постоянно финансиране или са с идеална цел. В този смисъл, наличието на ясна практика за такава мрежа и нейното използване е гарант за добра среда за развитие на този тип дейност. На таб. 14 таблично и на фиг. 12 графично е представена свързаността на социалните предприятия в региона с доброволчески мрежи, разпределени по сектори на дейност на социалните предприятия.

	Вашият социално предприятие свързано ли е с доброволческа мрежа?		
	Да	Не	Total
Туристически услуги/Търговия	2		2
Обществено хранене		1	1
Бизнес консултиране / поддръжка		1	1
Селскостопанско производство	1		1
Образователни услуги	1	1	2
Социални грижи		1	1
Друго (моля, посочете):	2	3	5
Total	4	6	10

Таблица 14. Доброволческа мрежа по сектори

Фигура 11. Доброволческа мрежа по сектори

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Данните показват, че 40% от анкетираните социални предприятия използват доброволчески мрежи, докато 60% не използват такава. Предвид малкия брой анкетирани тези стойности могат да се тълкуват като 50/50 разпределение по този вид практика.

По сектори три сектора твърдо не използват такъв вид практика – общественото хранене, бизнес консултирането и социалните грижи. От друга страна два сектора твърдо използват такава практика – туристическите услуги и търговия, и селскостопанското производство. Единствено образователните услуги и другите услуги частично са свързани с подобни мрежи.

Тези данни показват, че в региона има ясна практика за използването на доброволческите мрежи от социалните предприятия.

Анализ на ефектите от дейността. Бенефициенти на дейността по вид дейност на предприятията (въпрос 28)

Създаването на социалните предприятия цели предоставянето на специфични услуги на населението от обществено – икономически характер. Тези услуги се насочени да задоволят потребностите на определена целева група. Това е представено на таблично в таб. 15 и графично на фиг. 13 като е направено сравнение между дейността на социалните предприятия в региона и целевата група на техните услуги. По този начин се търси асоциационна връзка между тях на регионално ниво.

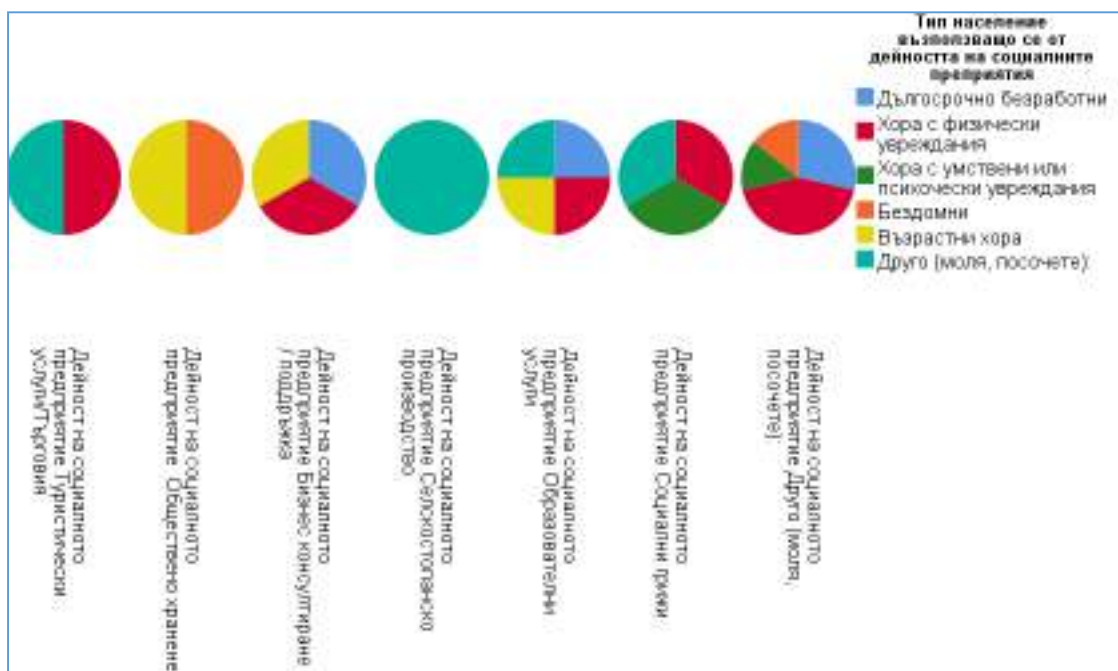

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 15. Целева група - дейност на СП

Тип население възползващо се от дейността на социалните предприятия	Дейност на социалното предприятие							Total
	Туристически услуги/Търговия	Обществено финансиране	Бизнес консултиране / поддръжка	Селскостопанско производство	Образователни услуги	Социални грижи	Друго (моля, посочете)	
Дългосрочно безработни			1		1		2	3
Хора с физически увреждания	1		1		1	1	3	6
Хора с умствени или психически увреждания						1	1	2
Бездомни		1					1	2
Хора след период на лишаване от свобода								
Безработни и търсещи убежище								
Хора с проблеми със зависимост (алкохол, наркотици)								
Млади хора с неморално поведение								
Жертви на домашно насилие								
Възрастни хора		1	1		1			2
Не знам								
Друго (моля, посочете)	1				1	1	1	2
Total	2	1	1	1	2	1	5	10

Фигура 12. Целева група - дейност на СП

От всички целеви групи хората с физически увреждания са основен тип от населението, което се възползва от услугите на социалните предприятия. От

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

анкетираните предприятия 60% посочват именно тях като бенефициенти на услугите си. Освен тях, 30% от предприятията са насочени към дългосрочно безработните, а останалите 20% към бездомните, хората с умствени и психически увреждания, възрастните хора и други. Групи от населението, които не са бенефициенти на услугите на социалните предприятия и не са припознати от тях като целева група са хората след период от лишаване от свобода, бежанците, хората със зависимости, младите с неморално поведение и жертвите на домашно насилие.

По вид дейност всички дейности са насочени към 2 или 3 целеви групи, като само предприятията в селскостопанската сфера таргетират една група.

Основен извод, който може да се направи е, че целевите групи на социалните предприятия са хора, които са в неравностойно положение и че без посредничеството на подобен тип предприятия тези уязвими групи ще останат в изолация-извън обхвата на трудовия пазар, а също и извън обществения живот.

Въпреки че липсва строго таргетиране към една целева група от социалните предприятия, са налице цели групи, които остават извън тяхната дейност. Следва да се анализира допълнително възможността за разширяване дейността на местно ниво на социалните предприятия като се включат и тези групи.

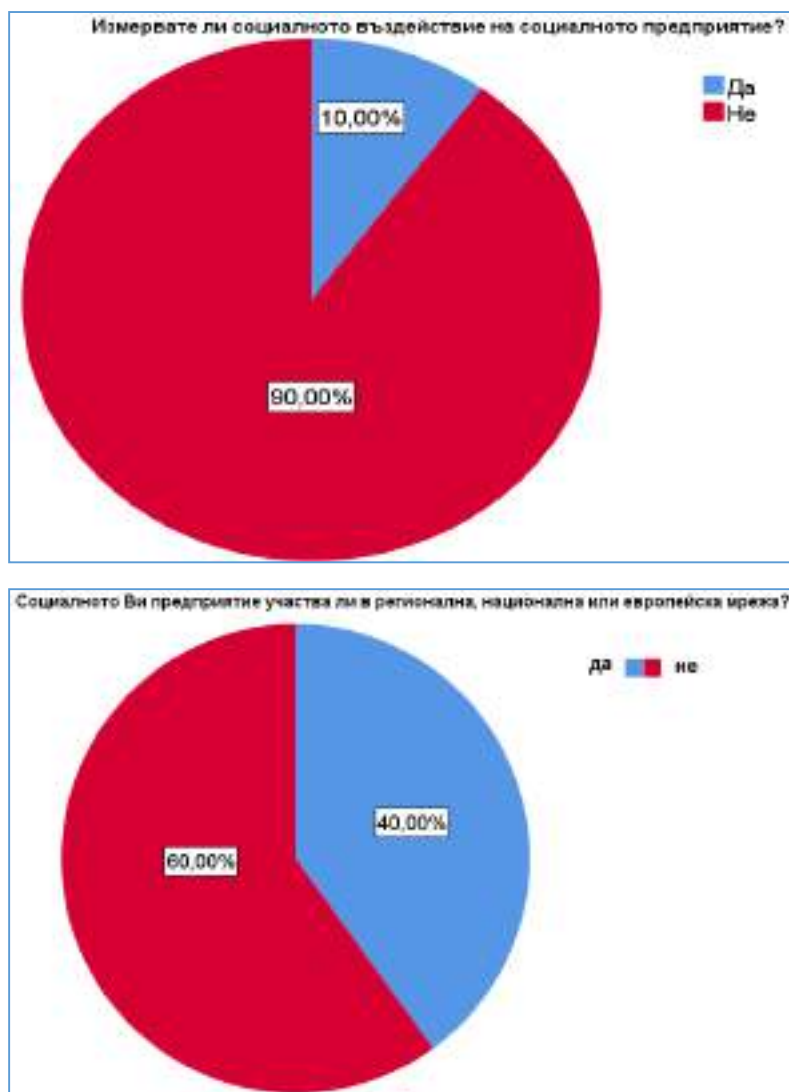
Анализ за въздействието и участието на предприятията (въпроси 29 и 31)

Измерването на социалното въздействие и участието в регионална, национална и европейска мрежа е показано на фиг. 14.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 13. Социално въздействие и участие в мрежа

И двата показателя определят развитието на солидарната икономика и практика на социалните предприятия да функционират над тясно ограничено регионално ниво. Измерването на тяхното въздействие и връзката с институции от национален и международен характер е ключова за развитието на сектора и за подобряване ефективността в предлагането на услугите.

Данните показват, че едва 10% от социалните предприятия в региона измерват социалното си въздействие, но 40% или почти половината вземат участие в мрежа от регионален, национален и международен тип. Тези данни са положителни,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

защото повишеното участие с партньори извън региона би могло да подобри практиката към измерване на социалното въздействие от предприятията.

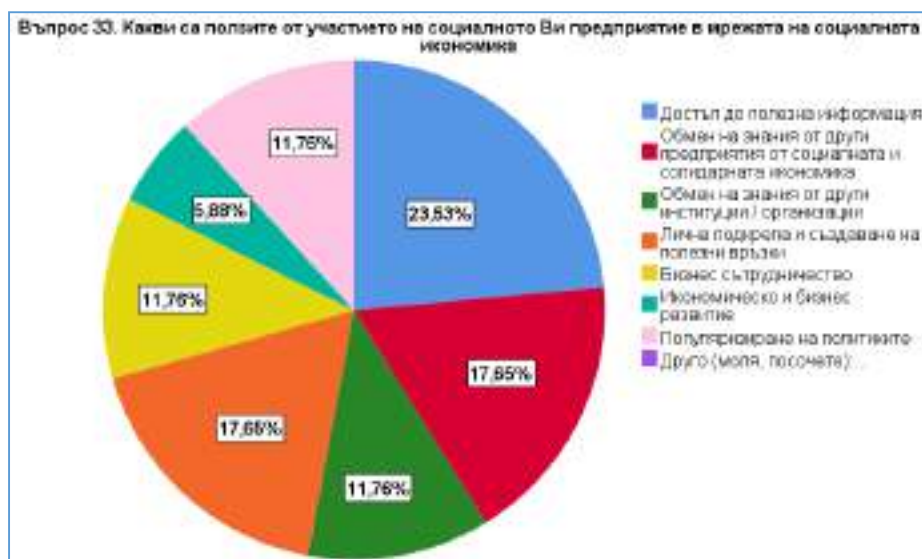
Анализ на ползите от участие в мрежа (въпрос 33)

Практиката за участие в мрежи между социалните предприятия и други партньори от публичния и частния сектор, и то в над регионален обхват, е добра оценка за развитието на социалната икономика в област Хасково. На таб. 16 таблично и на фиг. 15 графично са представени ползите, които социалните партньори изтъкват като причина за участието им в такъв род мрежи.

Таблица 16. Ползи от участие в мрежи

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Достъп до полезна информация	4	23,5%	44,4%
Обмен на знания от други предприятия от социалната и солидарната икономика	3	17,6%	33,3%
Обмен на знания от други институции / организации	2	11,8%	22,2%
Лична подкрепа и създаване на полезни връзки	3	17,6%	33,3%
Бизнес сътрудничество	2	11,8%	22,2%
Икономическо и бизнес развитие	1	5,9%	11,1%
Популяризиране на политиките	2	11,8%	22,2%
Total	17	100,0%	188,9%

Фигура 14. Ползи от участие в мрежи

Най – често посочваната полза от анкетираните предприятия е достъпът до полезна информация, като почти 45% смятат така или половината анкетираните предприятия посочват този вид полза от участието в мрежи с партньори. С по 33.3% и 22.2% съответно са посочени ползите: обмен на знания от други предприятия, създаване на полезни връзки, обмен на знания от институции, бизнес сътрудничество и поляризирането на политиките. Само икономическото и бизнес развитие е посочено като полза от едва 11% от анкетираните социални предприятия в региона.

Анализ за принцип при избор на доставчик (въпрос 34)

Изборът на доставчик е основна част от дейността на всяко предприятие независимо от вида, сферата на дейност или неговия публичен, или частен характер. Нещо повече, правилното управление на избора на доставчици е основна част от системите за управление на качеството по стандарти като ISO 9001:2008, OHSAS 18000, ISO 14000, ISO 22000 и т.н. Всяка фирма, регламентирано или не, има изградена процедура за подбор, и социалните предприятия не са изключение. На таб. 17 таблично и на фиг. 16 графично са представени основните принципи, по които социалните предприятия от регион Хасково извършват този подбор.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 17. Принцип за избор на доставчик

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Според практиките на трудовите отношения	2	13,3%	20,0%
Според качеството на своите продукти / услуги	4	26,7%	40,0%
Доставят според най-добрите цени	3	20,0%	30,0%
Осигуряват справедливи цени, както за производителя, така и за потребителя	2	13,3%	20,0%
Споделяне на обща визия за икономиката	2	13,3%	20,0%
Участие в съвместна мрежа	1	6,7%	10,0%
Доставят местни продукти	1	6,7%	10,0%
Total	15	100,0%	150,0%

Фигура 15. Принцип за избор на доставчик

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Данните показват, че като най – основен принцип при избор на доставчик анкетираните предприятия (40%) посочват качеството на продуктите и услугите. На второ място- 30% от предприятията смятат за водещ принцип най – добрата цена. Едва 20% извършват селекцията на база практики на трудовите отношения, справедливите цени и за производителя и потребителя, и споделянето на общата визия за икономиката. И само 10% от анкетираните посочват участие в съвместна мрежа и доставянето на местни продукти. Тези данни показват, че предприятията основно се водят от качеството и цената при избор на доставчик, като също така използват широк набор от механизми за селектиране на подходящия доставчик.

Анализ предизвикателства. Кръстосан анализ „основни предизвикателства – планове за развитие през следващата година“ в логиката проблем – решение (въпроси 35 и 36)

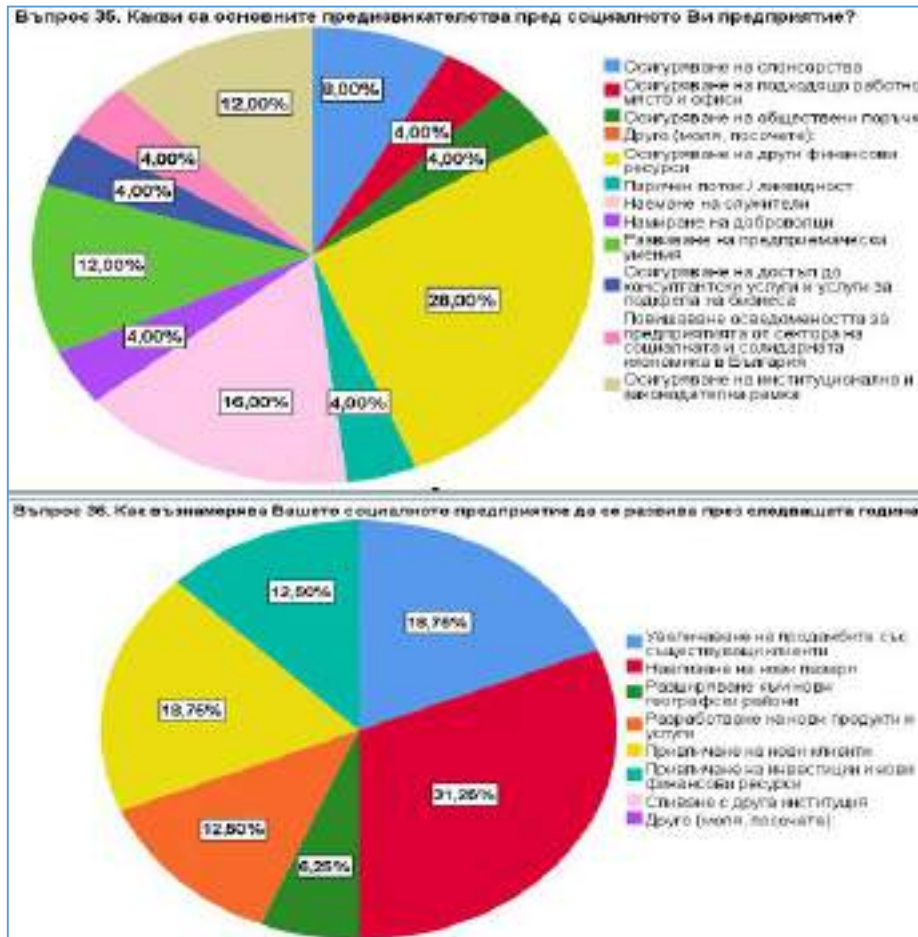
Успешната дейност от функционирането на всяка единица зависи от възможността за справяне с предизвикателствата и трудностите от всякакъв характер. Поради тази причина периодично всяка организация създава стратегии, политики, планове и мерки за справяне с идентифицираните трудности. В тази връзка на таб. 18 и на фиг. 17 са представени данните за трудностите и мерките за тяхното преодоляване, изведени от анкетираните социални партньори в област Хасково.

		Планове за развитие през следващата година					Примечания на инвеститори и новински ресурси	Total	
		Увеличаване на продажбите със съществуващи клиенти	Навлизане на нови пазари	Разширяване географични райони	Разработване на нови продукти услуги	Привличане на нови клиенти			
Основни предизвикателства	Осигуряване на откритостта	1	1				1	2	
	Осигуряване на добри финансови ресурси	3	3		2	2	2	7	
	Паркинг плато / зони / недостиг				1	1		1	
	Наличие на клиентела	2	2			2		4	
	Намислено на държавата	1						1	
	Развитие на предимствата си	1			2	1		3	
	Осигуряване на достъп до интуитивни услуги и услуги за одобрение на бизнеса	1						1	
	Повишаване осведомеността за производителите от сектора на социалната и гражданската икономика в България			1				1	
	Осигуряване на институционална и законодателна рамка	1	1		1	1		3	
	Осигуряване на подходящо работно място и офис				1			1	
	Осигуряване на обществени поръчки			1			1	1	
	Това		3	3	1	2	3	2	10

Таблица 18. Предизвикателства - планове

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 16. Предизвикателства - последици пред СП

Най – голямото предизвикателство, което организациите посочват като трудност пред развитие на своята дейност е осигуряване на други финансови ресурси (70% от предприятията са посочили именно това като основно предизвикателство). На следващо място между 30 и 40% от анкетираните посочват като основно предизвикателство наемането на служители, развитието на предприемачески умения, осигуряването на институционална и правна база. Едва 10% от предприятията посочват като основна трудност паричния поток, намирането на доброволци, достъпа до консултантски услуги, осведомеността, подходящото работно място и обществените поръчки.

От плановете за развитие, 50% от анкетираните посочват навлизането на нови пазари, 30% посочват увеличаване на продажбите със сегашната клиентска база и увеличаване на клиентите на предприятието. Между 10 и 20% от анкетираните посочват като план за развитие разработването на нови продукти и услуги, привличането на инвестиции и нови финансови средства, както и разширяване към нови географски райони.

Като обобщение на данните основните трудности за социалните предприятия са осигуряване на допълнителни финансови ресурси, наемането на служители, институционалната и правна рамка.

За да се премахнат основните пречки пред развитието на социалното предприемачество е необходимо да се подобрят регулациите спрямо социалните предприятия. От особена важност е да има ясна дефиниция за съществуването им, както и ясна правна рамка, която да дава светлина за юридическата същност на социалните предприятия. Ясното законодателство, уреждащо този тип предприятия, би спомогнало значително да се решат основните въпроси, пред които е изправено социалното предприемачество.

Основните плановете на социалните предприятия за бъдещото развитие са: навлизането на нови пазари и разширяване на продажбите и клиентите на предприятията. С тези механизми предприятията се опитват да се справят с трудностите пред тяхната дейност в региона.

Кръстосан анализ „възможности за развитие – вяра в правителствените политики и информираност“ (въпроси 37, 38 и 39)

Много от анкетираните лица, както и общото мнение в обществените среди е, че не съществуват възможности за развитие на този сектор, както и че публичните политики не успяват да се справят с насърчаване развитието на социалните предприятия и социалната икономика като цяло. На таб. 19 е направено кръстосано съпоставяне за информираността за настоящата законодателна и институционална рамка и мнението за възможностите за развитие и ефекта от публичните политики. Целта е да се разкрие дали песимистичното отношение към публичните политики и

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

възможностите за развитие не се дължи на липса на информираност, а не толкова на реалността.

Таблица 19. Информираност за публичните политики и възможностите за развитие

		Информирани ли сте за настоящата институционална и правна рамка относно социалната и солидарната икономика?					
		Не	Слабо	Умерено	Значително	Високо	Total
Съществат ли възможности за развитие на предприятията в сектора на социалната икономика на Балик пазар?	Не		1	1			2
	Слабо	1	2	1	1		5
	Умерено				2		2
	Значително			1			1
	Високо						
	Total	1	3	3	3		10
Вярват ли, че правителствените политики допринасят за развитието на социалните предприятия в социалната и солидарната икономика?	Не допринасят	1	1				2
	Слабо допринасят		2		2		4
	Умерено допринасят			1	1		2
	Значително допринасят			2			2
	Изключително допринасят						
	Total	1	3	3	3		10

От анкетиранияте социални предприятия 30% заявяват, че тяхното ниво на информираност за настоящата институционална и правна рамка е значително. Нито една организация не посочва равнище на информираност високо. Други 30% посочват умерена информираност, 30% слаба информираност и 10% липса на информираност. Ако се разделят резултатите в две групи 60% посочват значителна до умерена информираност, а 40% слаба до липса на такава. Следователно, би могло да се каже, че половината предприятия почти не са запознати с реалната роля на публичните политики и с възможностите на институционалната и правна рамка.

Оценяването на възможностите за развитие е следното: нито една фирма не посочва висока възможност за развитие, едва 10% посочват значителна възможност, 20% умерена възможност, 50% слаба възможност, и 20% липса на всякаква възможност за развитие. Или 30% възприемат умерена до значителна възможност, докато 70% слаба до липса на такава.

Възприемането за положителната роля на публичните политики като възможност за развитие на сектора е сходно като това за възможностите. Нито една фирма не посочва че публичните политики изключително допринасят за развитието на

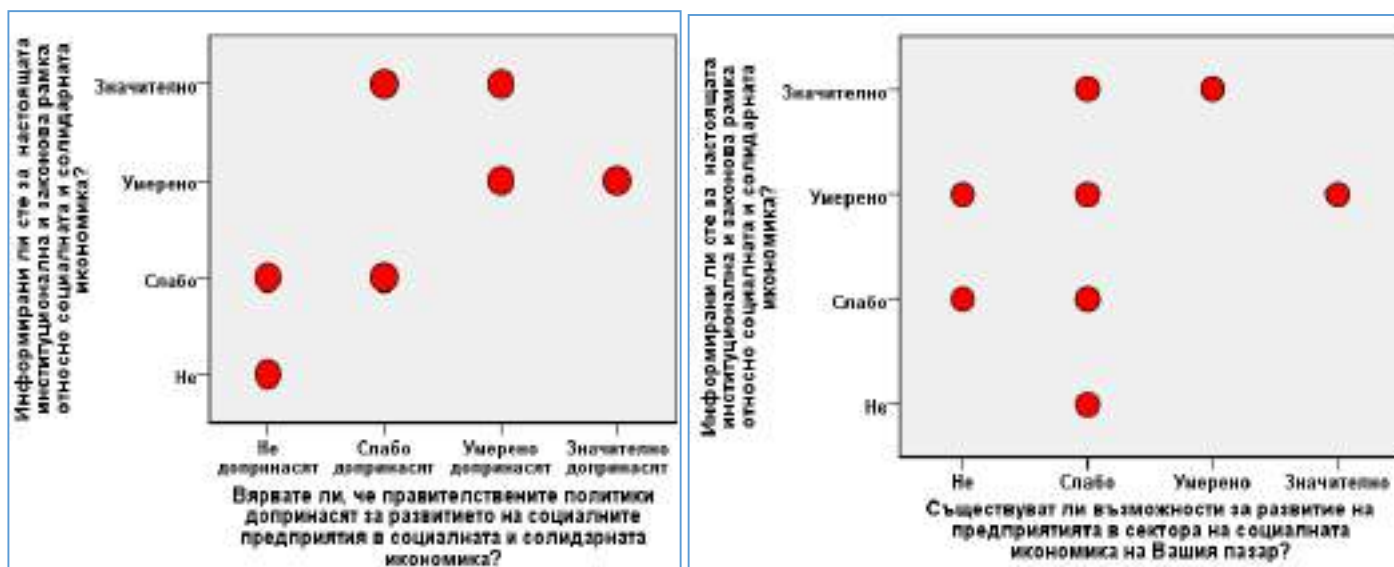

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

сектора, едва 20% посочват, че значително допринасят, 20%, че умерено допринасят, 40%, че слабо допринасят, а 20%, че не допринасят. Или 40% от анкетиранията предприятия смятат, че политиките допринасят значително до умерено, а 60%, че допринасят слабо или не допринасят.

Съпоставка между мнението по двата въпроса и равнището на информираност е представено на фиг. 18.

Фигура 17. Информираност за публичните политики и възможностите за развитие

Данните показват, че е налице положителна връзка между възприемането на публичните политики като добра възможност за развитието на сектора и равнището на информираност за възможностите, които дава институционалната и правна рамка. С увеличаване на равнището на информираност е налице благоприятно разбиране за ролята на политиките, и обратно. В този случай може да се потвърди, че липсата на информираност значително влияе върху негативното възприемане на ролята на публичните политики.

Тази връзка не може да се потвърди ясно при съпоставянето на равнището на информираност и възприемането на възможностите за развитие пред социалните предприятия.

4. НАГЛАСИ И ОЧАКВАНИЯ НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА ЦЕЛЕВИТЕ ГРУПИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА

Изследването на нагласите и очакванията на целевите групи е част от теренното проучване в поръчката. Целта беше да се осигури информация за достигнатото равнище на развитие на социалните предприятия, функциониращи в област Хасково; както и за въздействието на тези предприятия върху целевите групи. Под-дейностите в теренното проучване включваха:

- Провеждане на фокус групи с участието на: 1) представители на социалните предприятия и 2) представители и експерти имащи отношение към сектора на социалната и солидарната икономика и органи, насърчаващи и подкрепящи социалната и солидарната икономика в област Хасково.
- Провеждане на анкети с представители на:
 - работещите социални предприятия, които да очертаят профила на активните социални предприятия в Хасковска област;
 - безработните и хората с увреждания, чрез която ще се регистрира информираността на хората от целевите групи и тяхната готовност за включване в социалната икономика;
 - представители на експерти/институции от сектора на социалната икономика.

В предходната точка на Доклада са представени резултатите от анкетното проучване на работещите социални предприятия и е очертанато състоянието на социалната икономика в област Хасково.

За да бъде завършена цялостната картина обаче е необходимо изследването на нагласите и на други заинтересовани страни (целеви групи), а именно: лица от

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

уязвими групи, в. т.ч. и хора с увреждания, както и представители на експерти/институции от сектора на социалната икономика.

Оценката на проведените проучвания и резултати от фокус групите дават възможност за проследяване на актуалните тенденции и предизвикателствата при социалното предприемачество в област Хасково, както и за пряко участие на заинтересованите лица чрез представяне на конкретни мерки и решения на възникналите проблеми. Теренните проучвания дават възможност и за изследване на готовността и нагласата на безработните и хората с увреждания да участват в разработването и реализирането на продукти и услуги, носещи осезаеми ползи, както за самите тях, така и за обществото.

Резултатите от анализа на анкетиранията целеви групи могат да се очертаят в следните направления:

Анализ на резултатите от анкетиранията на безработни лица и хората с увреждания

За нуждите на анализа беше разработена стандартизирана анкетна карта състояща се от 20 закрити въпроса. Анкетата е попълнена от 131 респондента от област Хасково. За обработка на данните е използван програмен продукт SPSS-25.0. Структурата на анкетната карта включва няколко блока:

1. Демографски характеристики на респондентите;
2. Социална характеристика на респондентите, имаща отношение към анализирания проблем;
3. Актуално състояние на трудова заетост;
4. Степен на информираност относно наличието и действието на предприятия от социалната икономика;
5. Степен на готовност за участие в социалната икономика;
6. Намерения и нагласи за участие и/или развитие на собствен бизнес в сферата на социалната икономика

1. Демографски характеристики на респондентите

В съответствие с избрания квотен подход за формиране на извадката – пол и възраст, са регистрирани данни, които са допълнени и със семейно положение. Допълнението се наложи поради специфичния характер на фирмите в Р. България – те да бъдат предимно семейни. Подробно данните са дадени във фигури № 40 41 и 42.

Техния анализ приблизително очертава демографския профил на хората от област Хасково, които желаят да участват колективно или самостоятелно в дейността на предприятията от социалната икономика. Това са – мъже и жени – на възраст от 30-50 год., които основно имат създадено семейство. С около 10% по-малко са респондентите със същия профил, но те са неомъжени/неженени.

2. Социални характеристики на респондентите

От възможните социални измерения на респондентите, ние съсредоточихме своето внимание върху две – степен на образование (фиг. 19) и средномесечен доход на глава от домакинството (фиг. 43). Избора е предопределен от изразената връзка между образование и готовност за включване в социалното предприемачество и финансовия фактор в семейството – като мотив за започване на собствен бизнес. От позициите на образованието, индивидите които имат определена степен за готовност за участие в сферата на социалната икономика са около 85% (средно и висше), което е солидна основа за развитието на този вид икономика. *Тук може да се добави и нещо по-значимо. Детайлизирането на анализа показва, че връзката образование актуално трудово състояние е и статистически значима, т.е. дава възможност да се изкаже хипотезата, че един от най-значимите фактори за развитието на социалната икономика е образованието и то притежаваното. На второ място, безработицата е най-силно изразена при респондентите със средно образование (над 50%), както и при тези с основно и по-ниско (25%). Тези факти позволяват да се постави много по-дълбинния въпрос – възможно ли е хора с ниско образование да се включат в социалната икономика било като развитие на собствен бизнес или да бъдат предприемачи.*

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От друга страна, независимо, че около 68 % от респондентите имат парични доходи до 500 лв., те са особено предпазливи да се включат в нещо ново за област в която живеят.

3. Актуално състояние на трудова заетост

Актуалното състояние на трудова заетост в целевата група е повече от тревожно. Основания за подобно заключение ни дават не само нейните основни измерения, но и формираните и вече трайно поддържани тенденции. На първо място поставяме безработицата – 71% (фиг. 20). Но, това е едната страна на „монетата“. От друга страна, нейната времево измерение (фиг. 22) има ярко изразена тенденция към увеличаване на времето на престояване в състояние на безработица (81% са респондентите, които са трайно безработни). Изхождайки от тази основа, може да предположим, защо делът на регистрираните и нерегистрираните на бюро по труда е почти равен (фиг. 21). Едно от възможните обяснения е липсата на перспектива – независимо от това дали фигурираш в списъците на бюро по труда или не. Може би основен мотив е този за получаване на социална помощ.

От изследваната целева група делът на хората, които имат социални потребности е значителен 40% (фиг. 23), което с още по-голяма сила поставя въпроса за активно участие с сферата на социалната икономика (фиг. 24).

4. Степен на информираност относно наличието и действието на предприятия от социалната икономика

За регистриране на нивата на информираност на респондентите беше използвана 5-ет степенна скала (фиг. 25), което позволи тяхното много по-точното диференциране. Получените данни показват, че за около 40% от респондентите са убедени, че тази сфера на икономиката съществува, за 50% – тя е фикция. *Влиянието на образованието върху мнението на респондентите за съществуването на функционираща пазарна икономика е диференцирано (фиг. 26). Контраста е най-ярък при групата респонденти със средно образование. Направената констатация има значение, ако към сегмента от целевата група – хора притежаващи средно образование – се насочат публичните политики в тази сфера на икономиката. Този извод е практически, който се потвърждава и от анализа на*

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

влиянието на образованието върху степента на готовност за включване на хората в сферата на социалната икономика (фиг. 27). В случая е важно не само най-високия дял на респонденти със средно образование, но и предположението, че ако фокуса на вниманието на местната власт и бизнес се насочат към тази категория индивиди, те могат да се окажат „двигател“ за развитието на тази част от икономиката. Паралелно с това потърсихме и кои са основните информационни източници за гражданите на област Хасково (фиг. 28). Най-значими се оказаха два информационни канала – приятели и познати и телевизия. Изключително нисък е дялът, както на социалните мрежи, така и на местните вестници и рекламата. Едновременно с това, този факт показва и къде трябва да се насочат усилията на публичните политики на местно ниво.

В хода на анкетирането получихме данни и за познаваемостта на действащите предприятия в социалната икономика (фиг. 29) в област Хасково. Независимо, че техният брой е незначителен (7 предприятия) те не са особено популярни и сред тях няма предпочитано.

5. Степен на готовност за участие в социалната икономика

На фона на сравнително високата безработица и трудности в професионалното развитие буди недоумение липсата на интерес към предприятията на социалната икономика (фиг. 30). Независимо от специфичните им особености те осигуряват определено добро жизнено равнище перспективи за професионална реализация. Според нас този тип поведение заслужава отделно специално проучване, защото без изясняване на мотивите за липса на интерес е почти невъзможно да се формират определени политики в тази жизнена сфера.

6. Намерения и нагласи за участие и/или развитие на собствен бизнес в сферата на социалната икономика

С този модул на анкетната карта бяха тествани нагласите на респондентите да предприемат активни действия за лична реализация в социалната икономика. От цялото многообразие на въпроси и проблемни кръгове свързани с трудовата мотивация, ние се фокусирахме върху следните. На първо място изяснихме коя

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

форма на трудова дейност предпочитат да упражняват респондентите (фиг. 34). Основните нагласи са ориентирани към трудова дейност и на второ място – почти равномерно са намеренията за развитие на собствен бизнес и преквалификация. Паралелно проверихме и как си представят респондентите своето участие в социалната икономика – (а) участие в определен колектив или (б) развитие на собствен бизнес. На фиг. 35 са показани резултати, които недвусмислено показват неувереност и колебание в респондентите. Основанията за подобни притеснения и негативни нагласи откриваме в два аспекта. На първо място, липсата на практически личен и колективен опит в регионалната икономика, който е ориентиран в социалната икономика и на второ място съществуването на реални пречки (фиг. 39). Последния извод се повтаря и при изясняване готовността на респондентите да се опитат да се реализират като социални предприемачи (фиг. 36 и 38). И в този аспект, влиянието на образованието е най-значимо (фиг. 37). Декларираните нагласите са разнопосочни, като преобладават негативните. Детайлизирането на пречките пред развитието на социалната икономика би следвало да бъдат детайлно анализирани от местната власт и бизнес.

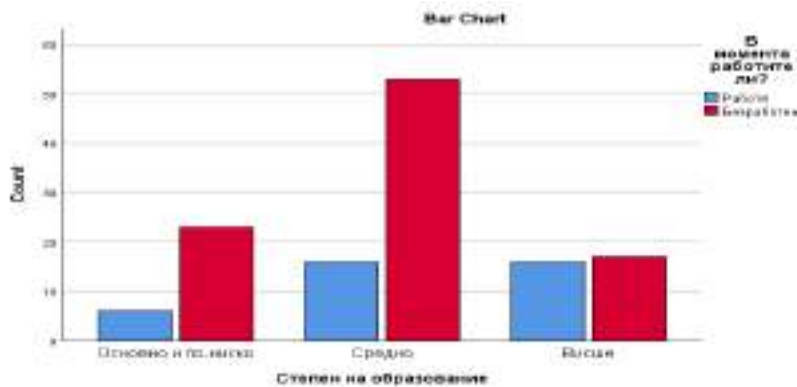

Фигура 18. Степен на образование

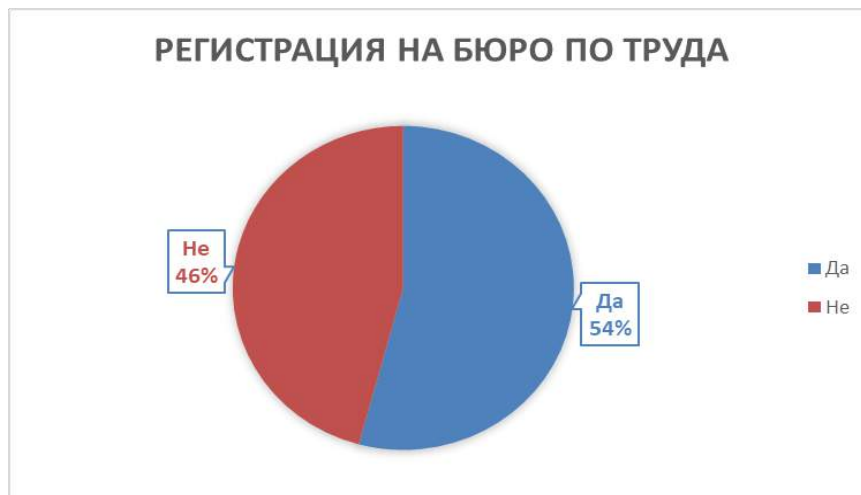

Фигура 19. Актуално състояние на трудова заетост

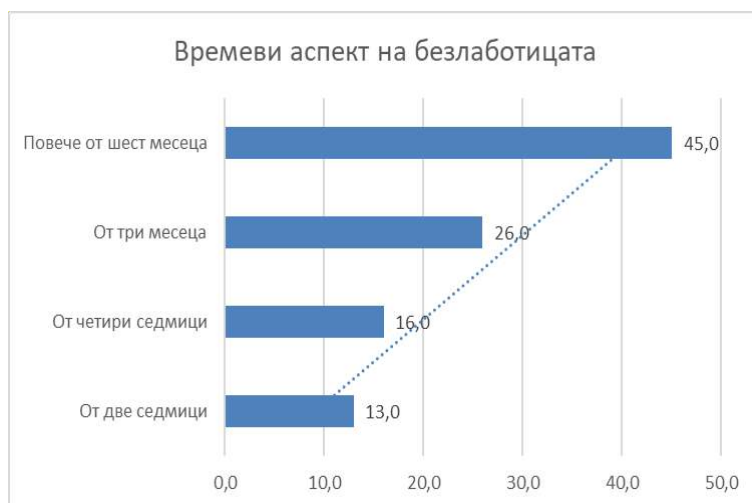

Фигура 20. Връзка между степен на образование и актуално трудово състояние

Фигура 21. Регистрация на бюро по труда

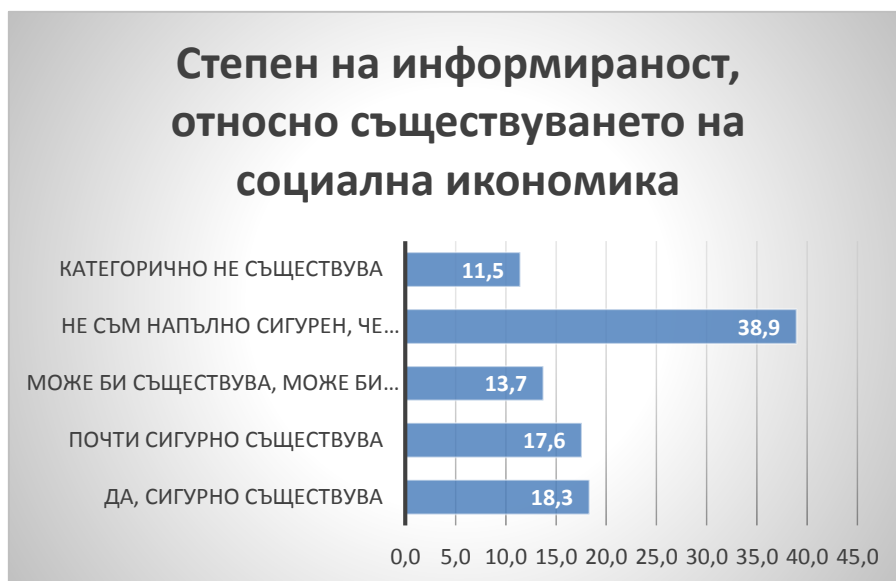

Фигура 22. Времеви аспект на състоянието на безработица

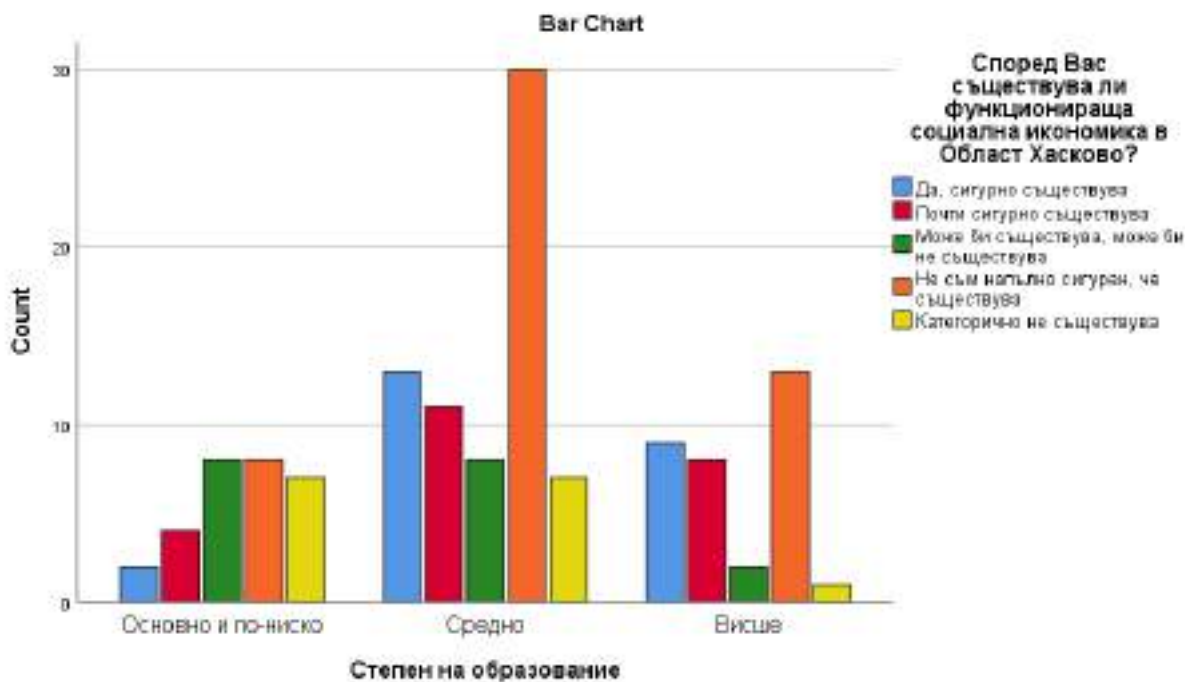

Фигура 23. Наличие на социални потребности

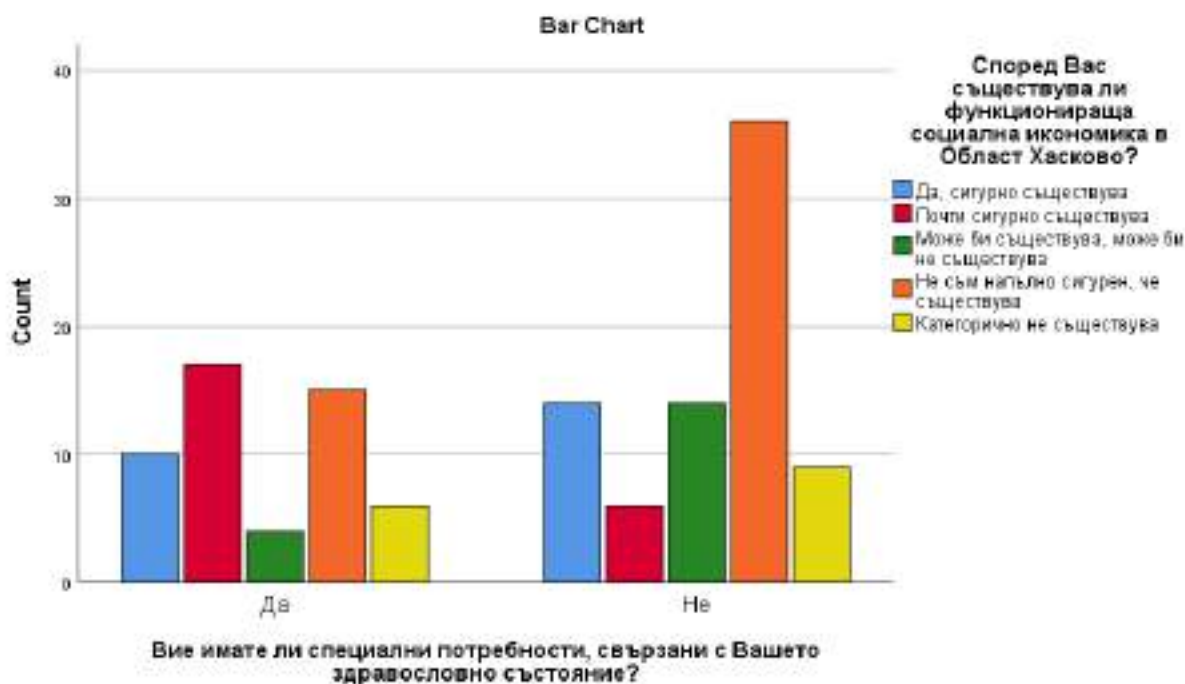

Фигура 24. Степен на съществуване на социална икономика

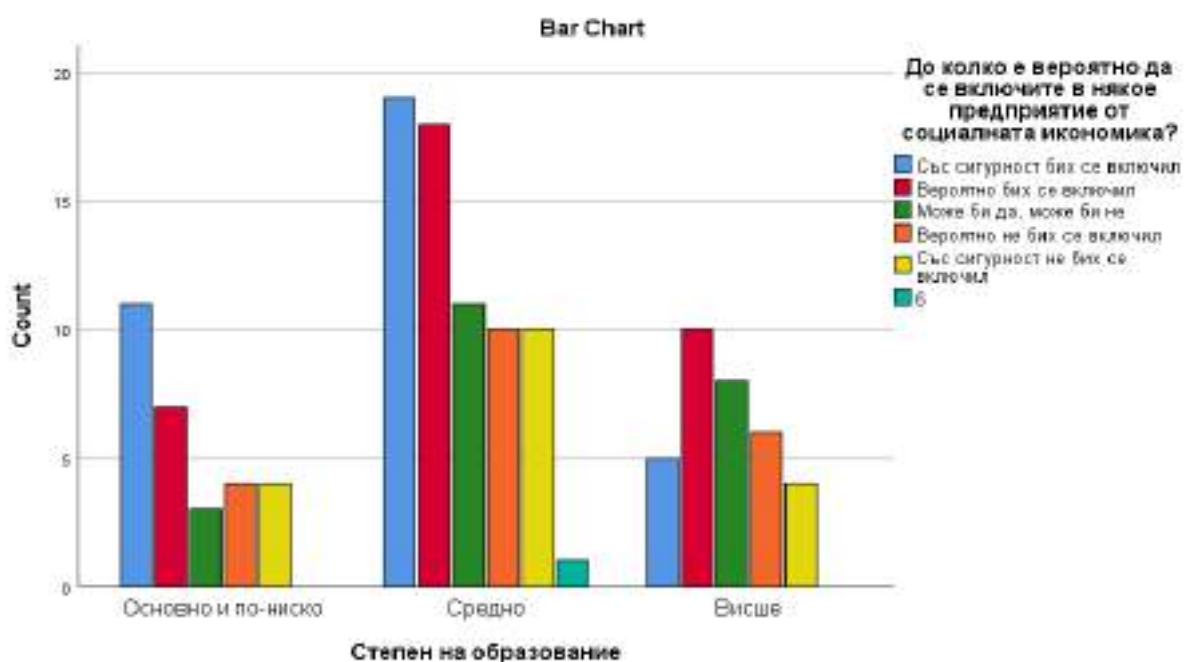

Фигура 25. Връзка между степен на образование и мнение за съществуването на пазарна икономика

Фигура 26. Влияние на специалните потребности върху мнението за съществуване на социална икономика

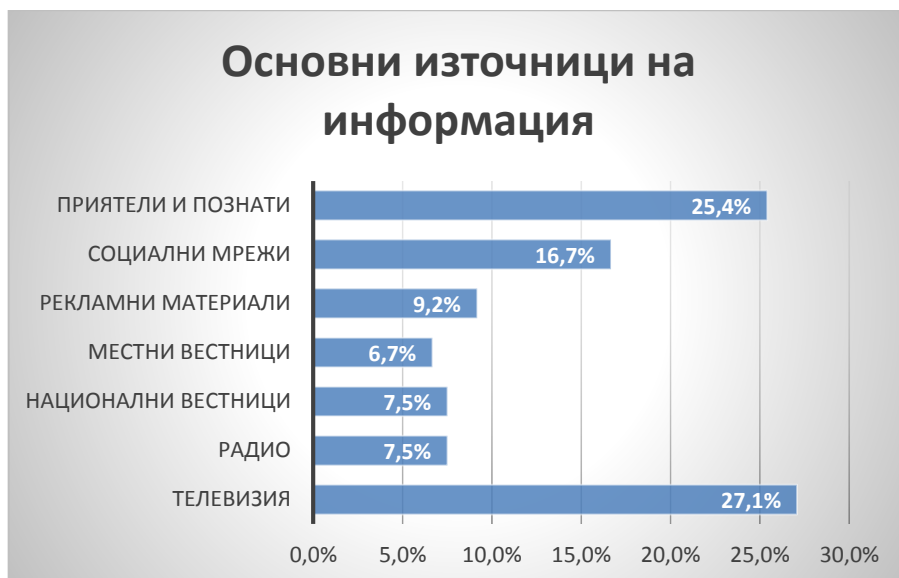

Фигура 27. Влияние на образованието върху степента на готовност за участие в социалната икономика.

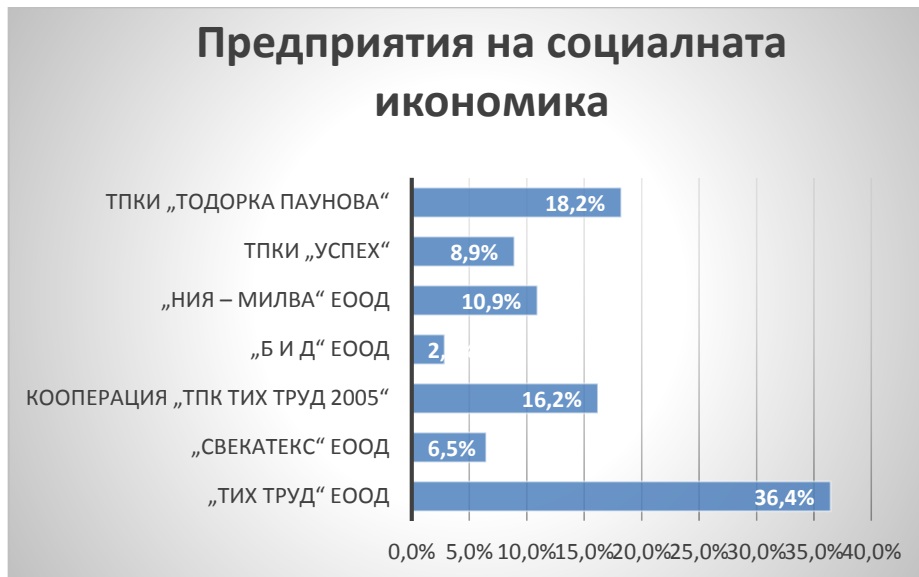

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 28. Основни източници на информация

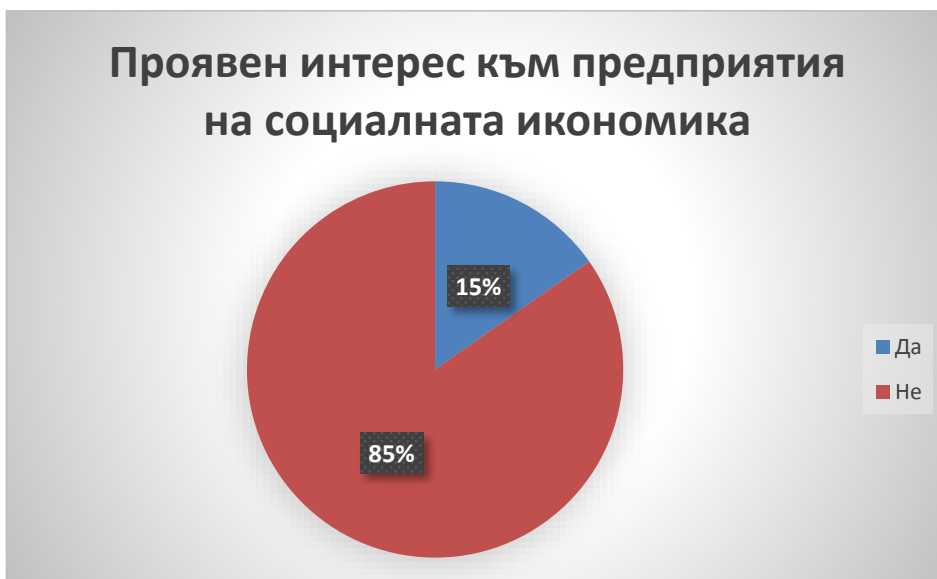

Фигура 29. Предприятия на социалната икономика

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 30. Проявен интерес към предприятията на социалната икономика

Фигура 31. Нагласи за включване в социалната икономика

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 32. Вероятен първи избор на предприятие

Фигура 33. Предпочитана форма на трудова дейност

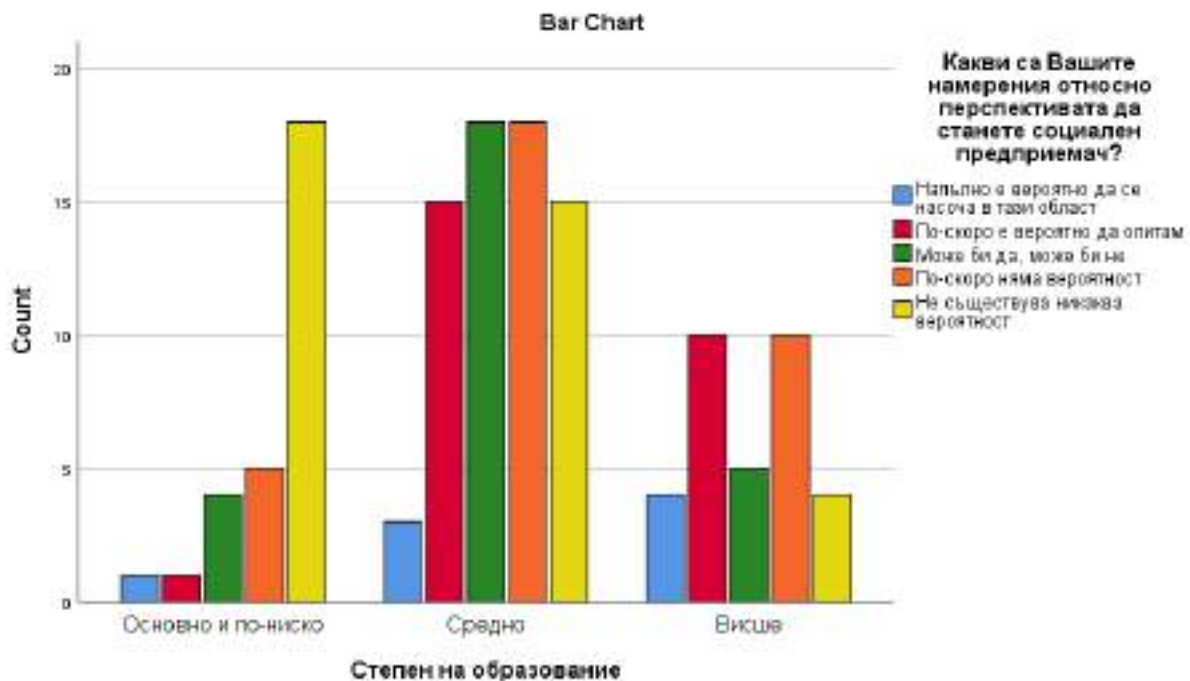

Фигура 34. Степен на съгласие за развитие на собствен бизнес

Фигура 35. Степен на готовност за социално предприемачество

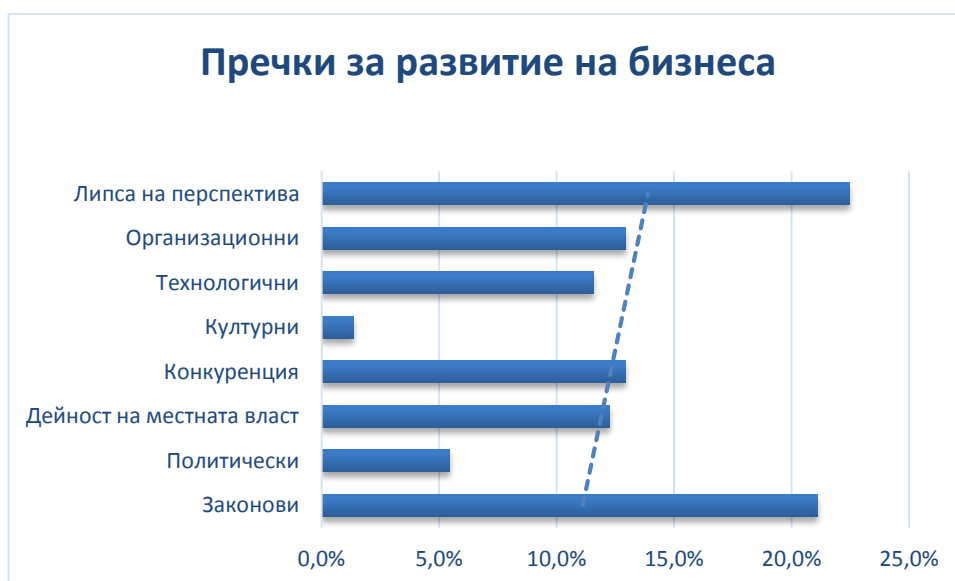

Фигура 36. Влияние на образованието върху перспективата – социално предприемачество

Фигура 37. Натрупан опит в социалното предприемачество

Фигура 38. Пречки за развитие на бизнеса

Фигура 39. Разпределение по пол

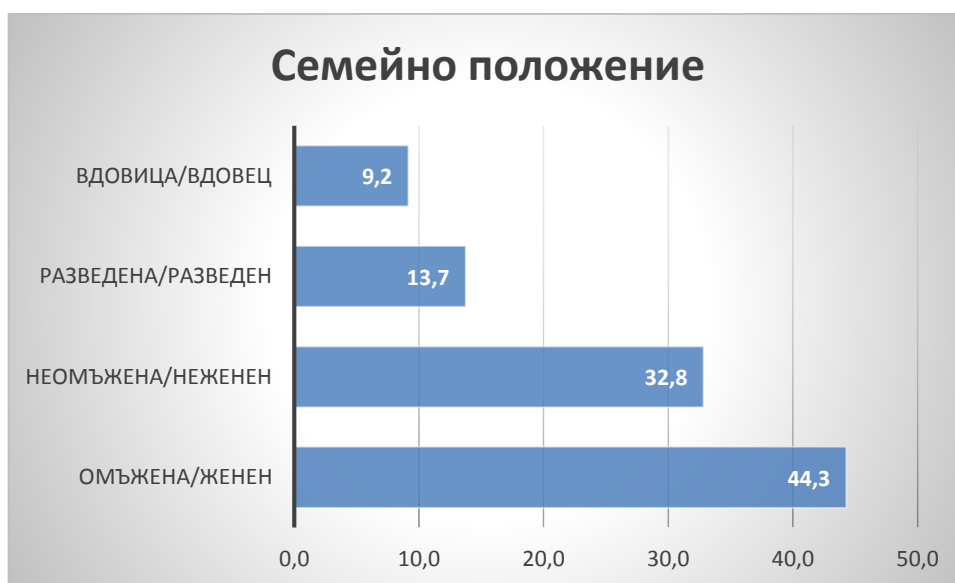

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 40. Разпределение по възраст

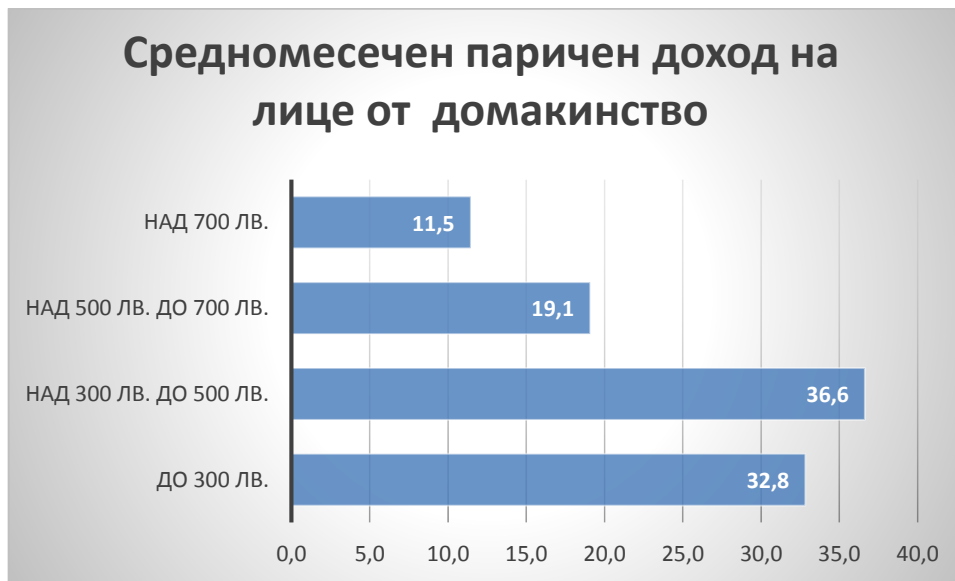

Фигура 41. Семейно положение

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 42. Средномесечен паричен доход на домакинство

Анализ на резултатите от анкетирането на представители на експерти/институции от сектора на социалната икономика

При набора от информация и мнения на заинтересованите страни - експерти и представители на институции, работещи по темата за социално предприемачество, беше проведена фокус-група и попълнена анкетна карта.

Фокус групата се проведе от 13:00 до 15:00 часа на 19.06.20018г. в гр. Хасково. Участваха 10 лица, представители на институции, а именно: Общинска администрация- Хасково, ДБТ-Хасково, ДРСЗ-АЗ-Хасково, АСП, АХУ, Национална федерация на работодателите на инвалиди, СП - Димитровград и др.

След кратко представяне на проекта и неговите цели, дейности и очаквани резултати, сесията беше отворена за дискусия.

Присъстващите споделиха, че от всички фактори, влияещи тяхната работа, правителствената политика на местно и национално ниво е най – важна, следвана от възможността за финансиране, управлението на европейски фондове, работата в мрежа, бизнес моделите и създаването на асоциации.

Като предизвикателства, идентифицирани от институциите са осигуряването на други финансови средства и осигуряването на институционална и законодателна

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

рамка. Посочени бяха тези ограничения като основни пред развитието на дейността на социалните предприятия. Други силни фактори са осигуряването на спонсорства, наемането на служители и повишаването на осведомеността за сектора. И тук, както и във фокус групата със социалните предприятия беше споделено, че фактор за развитие на социалните предприятия е осигуряването на институционална и правна рамка. Това е посочено и като едно от основните предизвикателства, пред които е изправен сектора. Осигуряването подобна подкрепа е от приоритетно значение за развитие на социалните предприятия, и за преодоляване на трудностите, пред които са изправени тези предприятия.

Освен с резултатите от фокус-групата информационната база данни за експертите и институциите е осигурена чрез 15 анкети от различни експертни и институционални субекти в област Хасково. Анкетите съдържат 15 въпроса, които са разделени в две части. Въпроси за получаване на обща информация за организациите; и въпроси, насочени към очертаване на предизвикателствата и перспективите при развитието на социалната икономика в областта. Целенасочено отговорите на въпросите по скала са: категорийни / номинални; ординални и интервални, което позволява да се използва пълният спектър от статистически инструментариум за анализ на резултатите.

Основната цел на анкетите, и съответно на самия анализ, е създаването на осведоменост за мястото и ролята на институциите в контекста на социалното предприемачество. Използваният статистически софтуер е SPSS, който позволява обработката на многовариантни въпросници както в табличен, така и в графичен вид, с което се превъзможва изкривяването на резултатите основно при честотните разпределения.

Провеждането на анкетите в частта на институционално – експертната осигуреност на сектора е изключително важно и специфично, както поради разнородния брой институции, които участват в сферата на солидарната икономика, така и поради различния географски обхват на тяхната дейност. На табл. 20 са показани ангажираните с анкетите организации и техния обхват на дейност.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 20. Респонденти - вид и географски обхват

		Какъв е географският обхват на Вашата организация?				Total
		Община	Област	Национален обхват	Международен обхват	
Посочете вида на Вашата организация:	Публична местна организация	1				1
	Местна държавна институция	4	3			7
	Организация в подкрепа на социалните предприятия		2	2		4
	Частна консултантска организация		2			2
	Държавен орган за консултиране или разработване на политики					
	Инвестиционен фонд за социално въздействие					
	Образователна или научна институция		1			1
	Браншова организация					
Total		5	8	2		15

Най – голям брой организации, използвани за целта на анкетата са местните държавни институции, които образуват дял от почти 50% от общо анкетираните. Следващи по брой са организациите в подкрепа на социалните предприятия. Те са 4 на брой или 27% от анкетираните. С най-малък брой са местните публични, частните консултантски и образователните – с по 1 или 2 на брой или с по 7 – 10% дял от общо анкетираните. Липсват представители на държавните органи за консултиране и разработване на политики, инвестиционните фондове за социално въздействие и браншовите организации. От гледна точка на обхвата 14% от институциите са с национален обхват, докато 86% са с общински и областен обхват, което доказва приложимостта на техните отговори за анализ на нуждите на региона.

Анализ на услуги, предлагани от институциите за насърчаване на сектора на социалната икономика (Въпрос 7).

Публичните институции предлагат разнообразие от услуги за подпомагане на социалните дейности. Въпреки това, различните институции предлагат различни

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

услуги, което води отчасти до специализиране, но при липса на адекватно планиране, до свръх предлагане или недостиг на определени услуги за сметка на други. На таб. 21 е показано разпределението на услугите по институции спрямо извършената анкета.

Таблица 21 Институции - Услуги в публичния сектор

	Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образователна или научна институция	Total
Въпросът						
Общегледна осведоменост	1	4	2	2	1	10
Разработване на бизнес планове за социални предприятия	0	0	2	0	0	2
Провеждане на социални проучвания	0	0	0	1	0	1
Финансиране на организации в сектора на социалната икономика	0	1	0	0	0	1
Организиране на общински и МЛП участия в образователни програми	1	2	2	2	0	7
Социални услуги за уязвими групи	1	5	0	0	0	6
Total	1	7	4	2	1	15

От гледна точка на услугите.

Услугата обществена осведоменост е най – често предлаганата услуга. Това е и единствената функция, която присъства при всички публични институции, като само при местните държавни институции и организациите в подкрепа на социалните предприятия се предлага частично или само от половината. Три услуги се предлагат изключително оскъдно – разработването на бизнес планове за социални предприятия, провеждането на социални проучвания и финансирането на организации в секторите на социалната икономика. Тези три услуги се предлагат само от един тип институция и то отново частично. Услугата финансиране се предлага само от местните държавни институции, но само 1 от 7 са посочили, че я предлагат. Идентичен е случая и при разработването на бизнес планове, където само половината от единствената организация, която предлага тази услуга в подкрепа на социалните предприятия я предлагат.

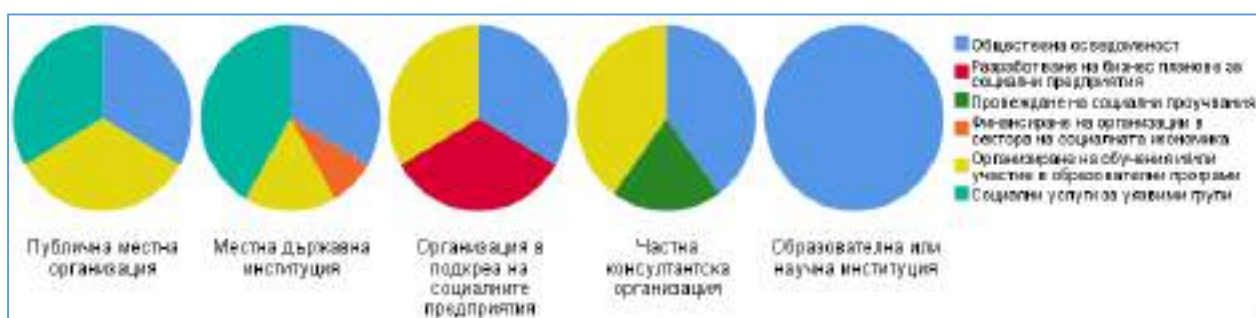
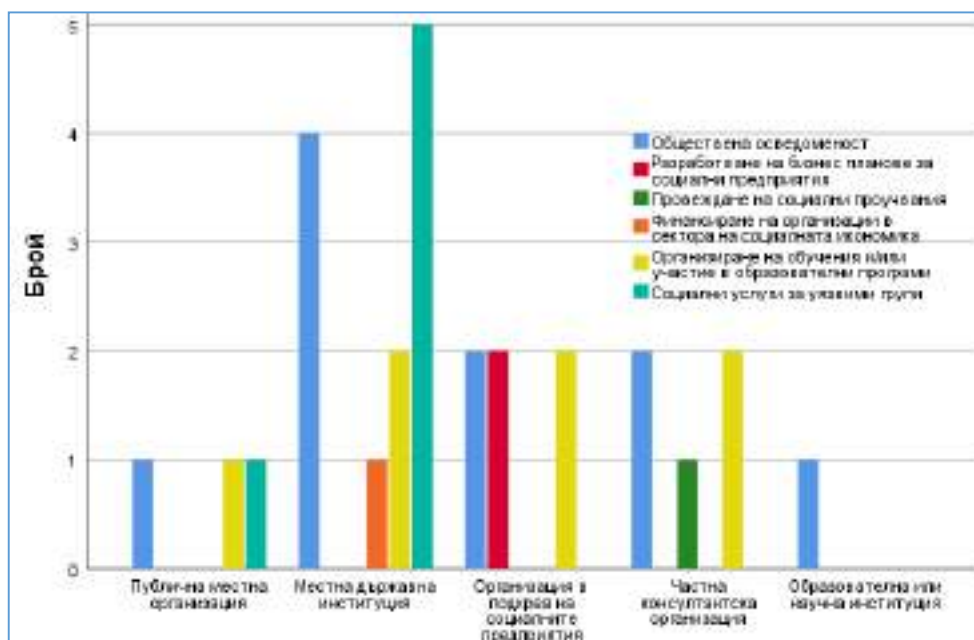
И при двата случая е налице сериозен дефицит при предлагането на този тип услуги.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество INTERREG V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Липсата на интерес за предоставяне на тези услуги от страна на институциите може да бъде сериозна пречка при разширяване обхвата на социалните предприятия и за появата на нови.

Фигура 43. Институции - услуги в публичния сектор

От гледна точка на институциите.

От всички институции местните държавни институции предлагат най – широк кръг от услуги – 4 от посочени 7. Почти всички други предлагат по 3 от възможни 7, като образователната или научната институция предоставя само един тип услуга. Разпределението на посочените услуги графично е представено на фиг. 44.

Въз основа на данните може да се направи извод за свръхдефицит в предлагането на основни услуги към социалната икономика и същевременно сравнително

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

равномерно разпределение на предлаганите услуги по институции. Това разминаване налага преосмисляне на разпределението на услугите с цел повишаване на тяхното ефективно предлагане спрямо нуждите на социалната икономика.

Анализ на важността на факторите за развитие на сектора на социалната икономика (въпрос 8).

При разработването на разнообразието от услуги за подпомагане на социалните дейности, институциите осъществяват постоянен анализ върху факторите за развитието на социалната икономика. На таб. 22 е показано разпределението на факторите по институции въз основа на тяхната важност.

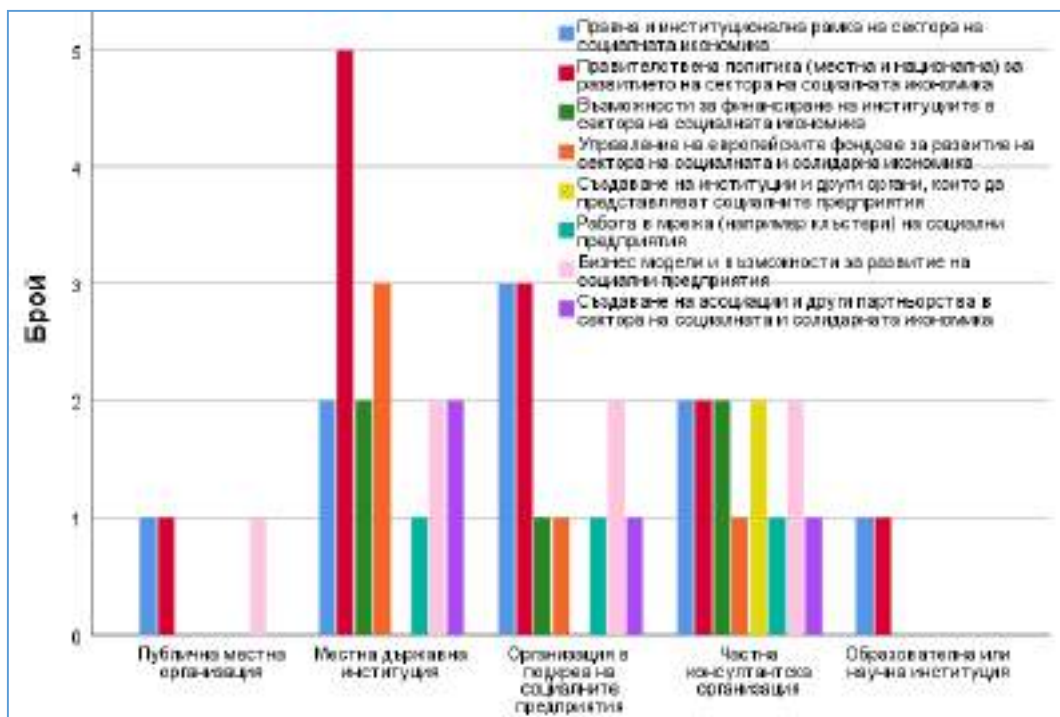
Таблица 22. Фактори - Институции.

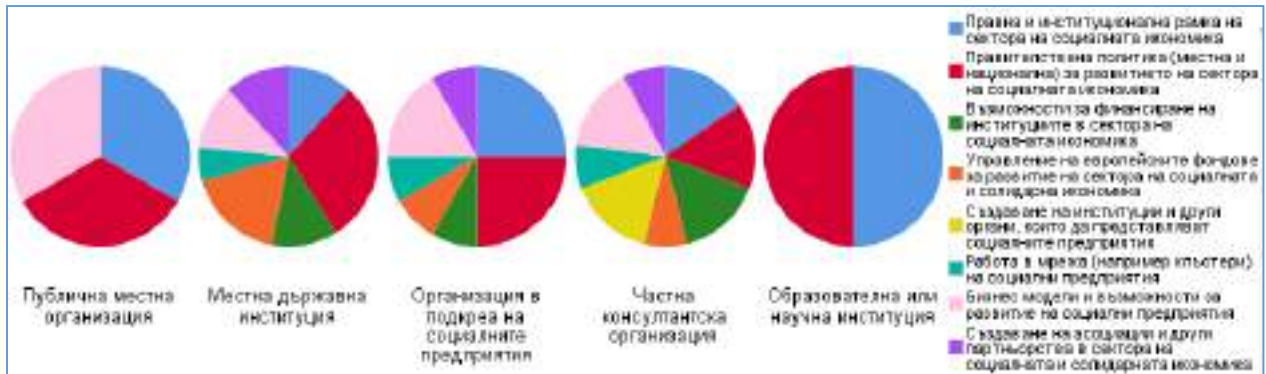
		Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образовател на или научна институция	Total
Въпроси*	Правна и институционална рамка на сектора на социалната икономика	1	2	3	2	1	9
	Правителствена политика (местна и национална) за развитието на сектора на социалната икономика	1	5	3	2	1	12
	Възможности за финансиране на институциите в сектора на социалната икономика	0	2	1	2	0	5
	Управление на европейските фондове за развитие на сектора на социалната и солидарна икономика	0	3	1	1	0	5
	Създаване на институции и други органи, които да представляват социалните предприятия	0	0	0	2	0	2
	Работа в мрежа (например състезания) на социални предприятия	0	1	1	1	0	3
	Бизнес модели и възможности за развитие на социални предприятия	1	2	2	2	0	7
	Създаване на асоциации и други партньорства в сектора на социалната и солидарната икономика	0	2	1	1	0	4
Total		1	7	4	2	1	15

Два типа фактори са посочени от всички институции за важни за развитието на сектора – правната и институционална рамка на сектора на социалната икономика, както и правителствената политика (местна и национална) за развитието на сектора на социалната икономика.

От всички фактори именно правителствената политика на местно и национално ниво е посочвана най – много пъти и по този начин може да се обособи като най – важна. Четири фактора са посочвани сравнително често от институциите – възможността за финансиране, управлението на европейски фондове, работата в мрежа, бизнес моделите и създаването на асоциации – 3 от 5 институции ги посочват като важни. Като най – маловажен фактор се откроява създаването на институции и други органи. Това е фактор, посочен само от една институция – частната консултантска организация. Обяснение затова може да се намери в различната дейност на институциите и различните фактори, оказващи въздействие върху тяхното функциониране, свързано с предлагането на услуги към социалната икономика.

Фигура 44. Фактори - Институции

На фиг. 45 е представено идентифицирането на факторите по институции. Ясно може да се забележи, че три институции припознават почти всички от изброените в анкетата фактори – местните държавни институции, организацията в подкрепа на социалното предприятие и частните консултантски организации. Две институции - публичните местни и образователните припознават едва 2 – 3 от 8 изброени фактора.

От данните може да се заключи, че като цяло, с малки изключения, всички фактори се припознават като важни за развитието на социалната икономика от почти всички институции. Следва да се отчете и широтата на факторите, които оказват въздействие върху институции, които, както беше отчетено, предлагат различни услуги в тази сфера.

При анализа на факторите, оказващи влияние върху развитието на сектора на социалната икономика ясно се забелязва, че ролята на държавата е решаваща за функционирането на този сектор. От една страна, държавата подпомага сектора чрез провежданата политика, а от друга страна чрез прилагането на подходяща правна и институционална рамка. С оглед на това е необходимо да се положат повече усилия и целенасочени действия за постигане на по-добри резултати в социалната икономика.

Анализ на ползите, които социалните предприятия могат да получат от участие в мрежи или други партньорства (Въпрос 10)

Основен фактор за насърчаване и подпомагане на социалните предприятия е създаването на институционална обезпеченост от страна на публичните институции и създаването на среда за разгръщането на мрежи и партньорства от страна на самите предприятия заедно с институции от публичен и частен характер. На таб. 23 са показани ползите, които институциите идентифицират като последица от участието на социалните предприятия в партньорства с други институции.

Таблица 23. Институции - Ползи

	Публична местна организация	Местна държава институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образовател на или научна институция	Total
Въпрос 10 ^a						
Достъп до полезна информация	0	5	3	2	0	10
Споделяне на информация и опит с други социални предприятия	1	0	3	2	0	11
Получаване на информация и опит от институции и организации	0	4	1	2	0	7
Лична подкрепа и връзки с обществността	0	1	1	1	1	4
Бизнес консултантски услуги	0	1	0	2	0	3
Икономическо и бизнес развитие	0	1	2	0	0	3
Насърчаване на подкрепящите политики	1	1	3	1	0	6
Total	1	7	4	2	1	15

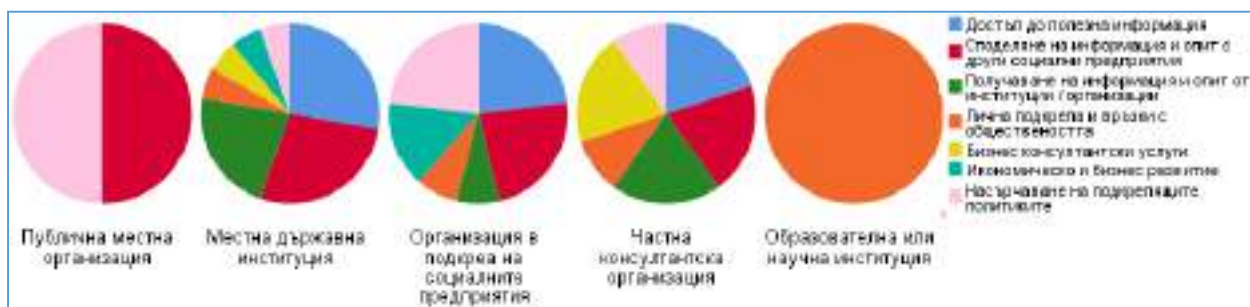
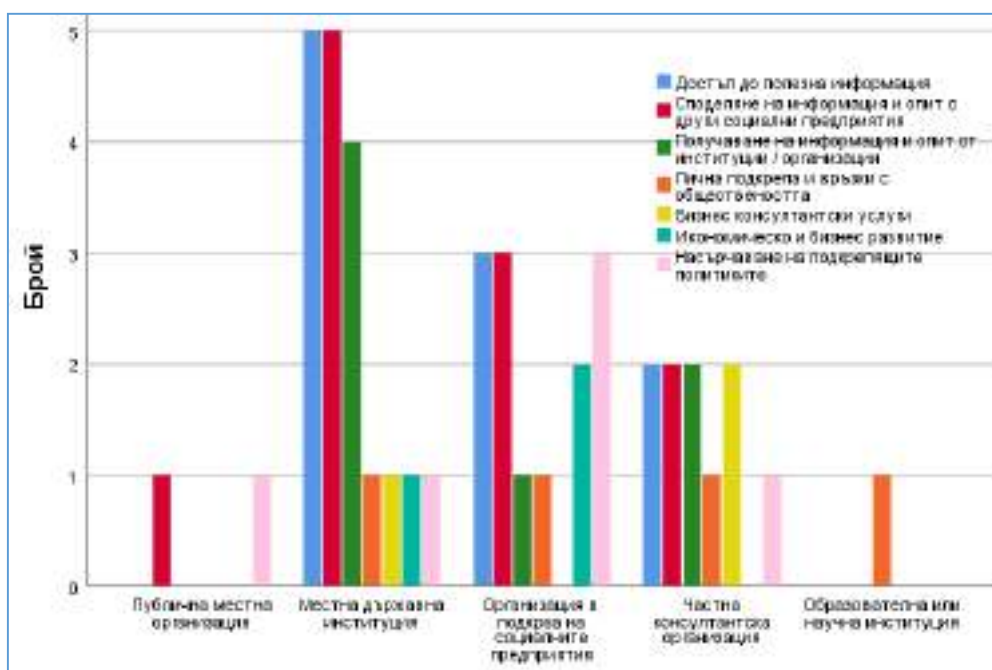
Тъй като ползите са обект на по-самостоятелен анализ, предвид различните услуги, които предлагат институциите, не е изненада, че няма полза, която да е припозната от всички типове институции. Въпреки това, като най – големи ползи се очертават достъпът до полезна информация и споделянето на информация и опит с други предприятия, като по – слабо се отчитат ползите като получаване на информация и опит. Може да се каже, че въпреки нюансите, най – припознаваната полза на социалните предприятия е споделянето – получаване и даване на информация и опит. Личната подкрепа, бизнес консултантските услуги и икономическото и бизнес развитие е слабо припознавано като възможна полза.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Изводът, който може да се наложи е, че ползите, които социалните предприятия могат да получат от участие в мрежи или други партньорства са свързани с информационната обезпеченост. Все още обаче се наблюдават затруднения при извличане на ползи като бизнес консултантски услуги и икономическо и бизнес развитие.

Фигура 45. Институции - Ползи.

На фиг. 46 е представено идентифицирането на ползите по институции. Подобно на анализа за факторите и тук ясно може да се забележи, че три институции припознават почти всички от изброените в анкетата ползи – местните държавни, организацията в подкрепа на соц. предприятие и частните консултантски организации. И тук публичните местни и образователните и научни институции

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

припознават само една или две ползи. Обяснението може да се намери или в строгото профилиране на образователните институции, или в реалната равностметка, която местните публични организации правят на местно ниво.

Като цяло ползите са предимно информационни и припознати от институции, които не са местни публични или образователни. Този резултат следва да покаже предпазливостта от посочване на ползите и слабото развитие на сектора, което да доведе до повече възможни ползи от участието на социалните предприятия в мрежи или други партньорства.

Анализ на основните предизвикателства, пред които са изправени социалните предприятия на местно ниво (Въпрос 11)

Функционирането на социалните предприятия в България е свързано с множество трудности, предвид недостатъчното развитие на социалните отношения от този тип. Специфичният тип дейност, недостатъчно развитата институционална и партньорска мрежа, обясняват средата, в която социалните предприятия функционират. На таб. 24 са показани предизвикателствата, които институциите идентифицират като основни трудности и пречки пред развитието на дейността на социалните предприятия в България.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 24. Институции - Предизвикателства

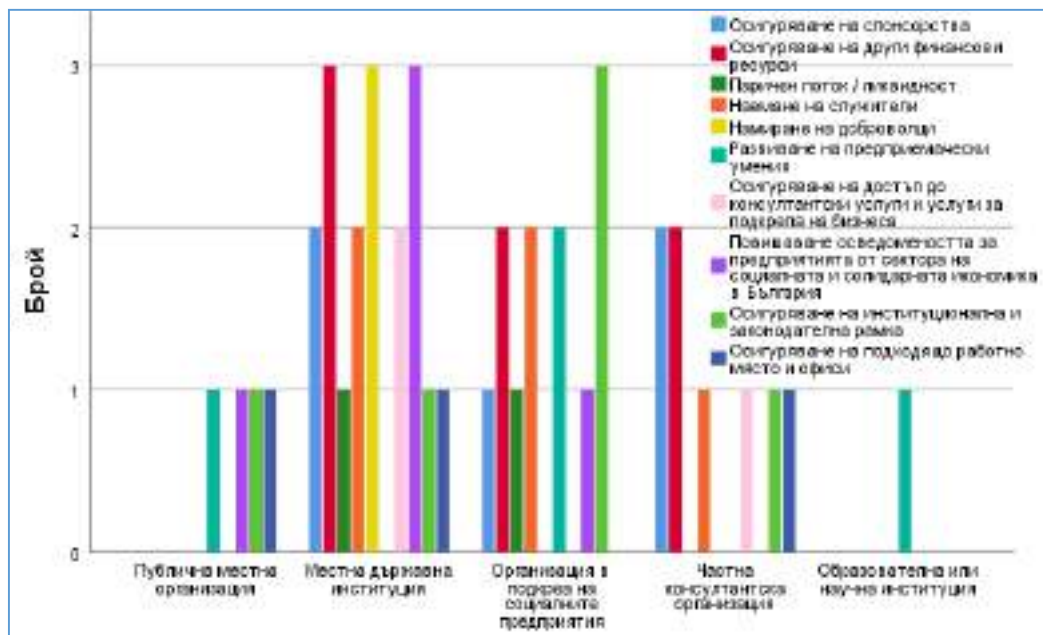
		Публична местна организация	Местна държава институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образовател на или наука институция	Total
България*	Осигуряване на спонсорства	0	2	1	2	0	5
	Осигуряване на други финансови ресурси	0	3	2	2	0	7
	Паричен поток / ликвидност	0	1	1	0	0	2
	Наемане на служители	0	2	2	1	0	5
	Намиране на доброволци	0	3	0	0	0	3
	Развиване на предприемачески умения	1	0	2	0	1	4
	Осигуряване на достъп до консултантски услуги и услуги за подкрепа на бизнеса	0	2	0	1	0	3
	Повишаване осведомеността за предприятията от сектора на социалната и солидарната икономика в България	1	3	1	0	0	5
	Осигуряване на институционална и законодателна рамка	1	1	3	1	0	6
	Осигуряване на подходящо работно място и офиси	1	1	0	1	0	3
Total	1	7	4	2	1	15	

Най – големите предизвикателства, идентифицирани от институциите са осигуряването на други финансови средства и осигуряването на институционална и законодателна рамка. Почти всички институции посочват тези пречки като основни пред развитието на дейността на социалните предприятия. Други силни фактори са осигуряването на спонсорства, наемането на служители и повишаването на осведомеността за сектора. Най – рядко се посочват паричният поток, наемането на доброволци, развитието на предприемаческите умения, достъпът до консултантски услуги и осигуряването на подходящо място за работни места и офиси.

Тези данни показват, че трудностите основно са свързани с липсата на достатъчно развита институционална и законодателна рамка, достъпно финансиране и достъп до подходящи кандидати за работа. Въпреки това е налице липса на значителна трудност пред намирането на доброволци, места за работни офиси и услуги.

Това налага извода, че резултатите от анализа на факторите за развитие на сектора и резултатите от анализа на основните предизвикателства, пред които са изправени социалните предприятия, съвпадат. Като един от основните фактори за развитие на социалните предприятия е посочено осигуряването на институционална и правна рамка. Това е посочено и като едно от основните предизвикателства, пред които е изправен сектора. Следователно, осигуряването на институционална и законодателна рамка е от приоритетно значение за развитие на социалните предприятия, и за преодоляване на трудностите, пред които са изправени тези предприятия.

Фигура 46. Предизвикателства - Институции

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Интересно е идентифицирането на предизвикателствата не като цяло, а спрямо отделния тип институция. Образователните институции идентифицират само липсата на предприемачески умения, а публичните местни организации от страна на местното развитие на дейността идентифицират, също така и осведомеността, осигуряването на подходящо работно място и офиси, както и на институционална рамка. Като цяло най – добре осведомени за предизвикателствата са местните държави институции и организациите в подкрепа на социалните предприятия.

Анализ на мерките, за подобряване на институционалната / правната рамка на социалната и солидарната икономика (Въпрос 15)

Без съмнение ползите за обществото от наличието на социални предприятия е огромно. Ангажирането на гражданското общество с дейности, които не могат да бъдат изпълнени от частния сектор, предвид интересите от друг тип; или трудно изпълними от публичния сектор, предвид липсата на предприемаческа инициатива в него, са изключително важни. Предизвикателствата показват основните затруднения пред развитието на сектора, но всички заинтересовани институции формулират и прилагат мерки за преодоляването им. На таб. 25 са посочени мерките, които институциите определят като основни за спаряването с тези предизвикателства.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Таблица 25. Мерки за подобряване - институции

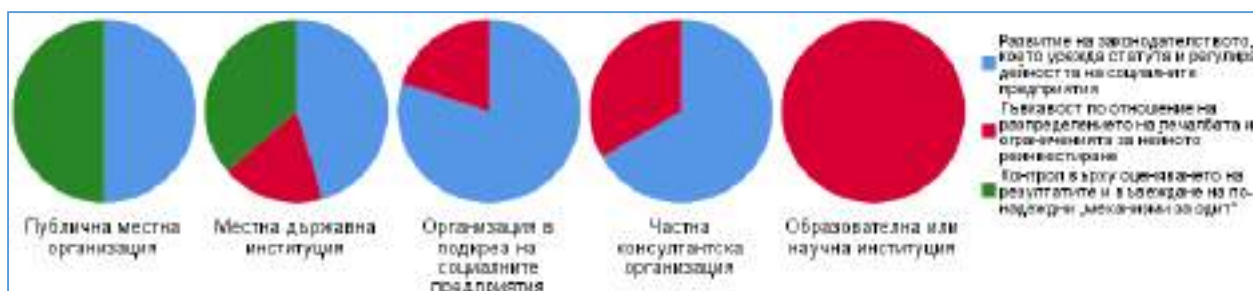
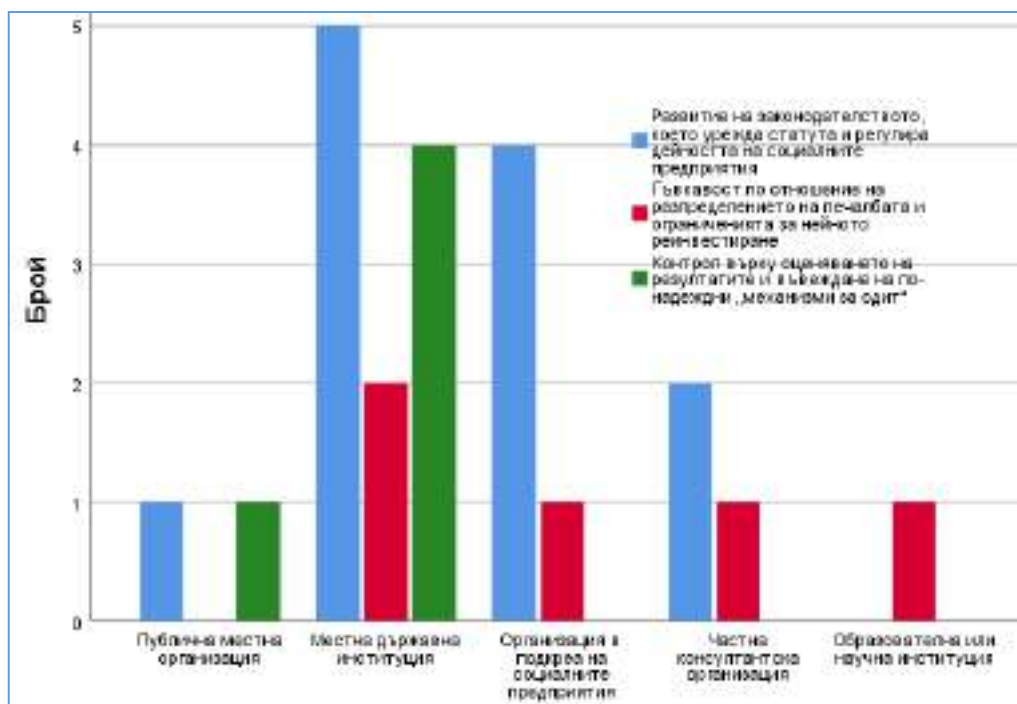
		Посочете вида на Вашата организация.					Total
		Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образователна или научна институция	
Бялпрост5 ⁶	Развитие на законодателството, което урежда статута и регулира дейността на социалните предприятия	1	5	4	2	0	12
	Гъвкавост по отношение на разпределението на печалбата и ограниченията за нейното reinvestиране	0	2	1	1	1	5
	Контрол върху оценяването на резултатите и въвеждане на по-надежден механизъм за одит	1	4	0	0	0	5
Total		1	7	4	2	1	15

Основната мярка за подобряване на условията за развитие на социалните предприятия и подобряване ефективността във функционирането на социалната солидарност, която институциите посочват е развитието на законодателството. Това не е изненадващо след като липсата на ясна и развита законодателна и институционална рамка беше основно предизвикателство посочвано от тези институции. Стана ясно също така, че подобряването на законодателната и правната рамка е и основен фактор за развитие на сектора. На второ и трето място с малка разлика са създаване на повече гъвкавост по отношение разпределението на печалбата и контрола върху оценяването на резултатите.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Фигура 47. Мерки - институции

Развитието на законодателството е мярката посочвана от почти всички институции без образователните и научни такива. Интересно е, че мярката за контрол върху оценяването е посочена само от публични институции – месните и държавните. Създаването на повече гъвкавост се посочва от всички институции без местните публични. Образователните и научни институции формулират единствено и само създаването на достатъчно гъвкавост като мярка за преодоляване на трудностите пред дейността на социалните предприятия.

Като обобщение може да се допълни, че развитието на законодателството ще премахне липсата на ясна правна и институционална рамка като основна пречка,

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

което логично е основна стъпка през развитието на самия сектор, когато трябва да се създадат „правилата на играта“ в законодателен смисъл.

Анализ на ординална основа за ролята на политиките, на социалната икономика, на съществуващата институционална рамка и по – нататъшното развитие пред заетостта и социалното предприемачество. (Въпроси 9, 12, 13 и 14)

Солидарната икономика и развитието на социалните отношения са неизбежен фактор в новите икономически и социални отношения, както и поради развитието на потребностите на гражданското общество от допълнителни субекти, допълващи основните отношения държава – пазар. На таб. 26 са посочени основни въпроси пред бъдещото развитие на този тип отношения в България.

Таблица 26. Социална и солидарна икономика - Институции

		Посочете вида на Вашата организация.				
		Публична местна организация	Местна държавна институция	Организация в подкрепа на социалните предприятия	Частна консултантска организация	Образователна или научна институция
Според Вас до каква степен сега съществува социалната и солидарната икономика би могла да бъде алтернативен вариант за заетост?	Много висок	1	не е посочено	2	не е посочено	1
	Относително висок	не е посочено	2	2	2	не е посочено
	Нито висок, нито нисък	не е посочено	3	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Относително нисък	не е посочено	2	не е посочено	не е посочено	не е посочено
Според Вас до каква степен публичните политики допринасят за развитието на социалната и солидарната икономика?	Не допринасят	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Слабо допринасят	1	не е посочено	3	1	1
	Умерено допринасят	не е посочено	5	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Значително допринасят	не е посочено	1	не е посочено	1	не е посочено
Според Вас до каква степен съществуващата институционална и правна рамка допринасят за насърчаване на социалната икономика?	Не допринасят	не е посочено	не е посочено	1	1	не е посочено
	Слабо допринасят	1	6	1	не е посочено	не е посочено
	Умерено допринасят	не е посочено	1	2	1	1
	Значително допринасят	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено
До каква степен смятате, че има възможности за по-нататъшно развитие на социалните предприятия във Вашия район?	Много висок	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено
	Относително висок	1	2	2	1	не е посочено
	Нито висок, нито нисък	не е посочено	5	1	1	1
	Относително нисък	не е посочено	не е посочено	1	не е посочено	не е посочено
	Много нисък	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено	не е посочено

Солидарната икономика като алтернативен вариант на заетост.

Показателно за ползите от бъдещото развитие на сектора е възприемането за силната му роля като вариант за допълнително стимулиране на заетостта и доходите на населението. 2/3 от институциите посочват ролята на социалната и солидарна отговорност като много висока и относително висока, 20% посочват пасивната роля и едва 13% като относително ниска. Нито една институция не е подценила ролята до много ниска. Тези данни следва да се анализират по-обстойно като възможност за създаване на допълнителни канали за насърчаване на заетостта и икономическата активност; при разработването на стратегии за заетост, особено сред младите, където безработицата остава на притеснително високи нива.

Графично таблица 26 и изводите направени от нея са представени на фиг. 48.

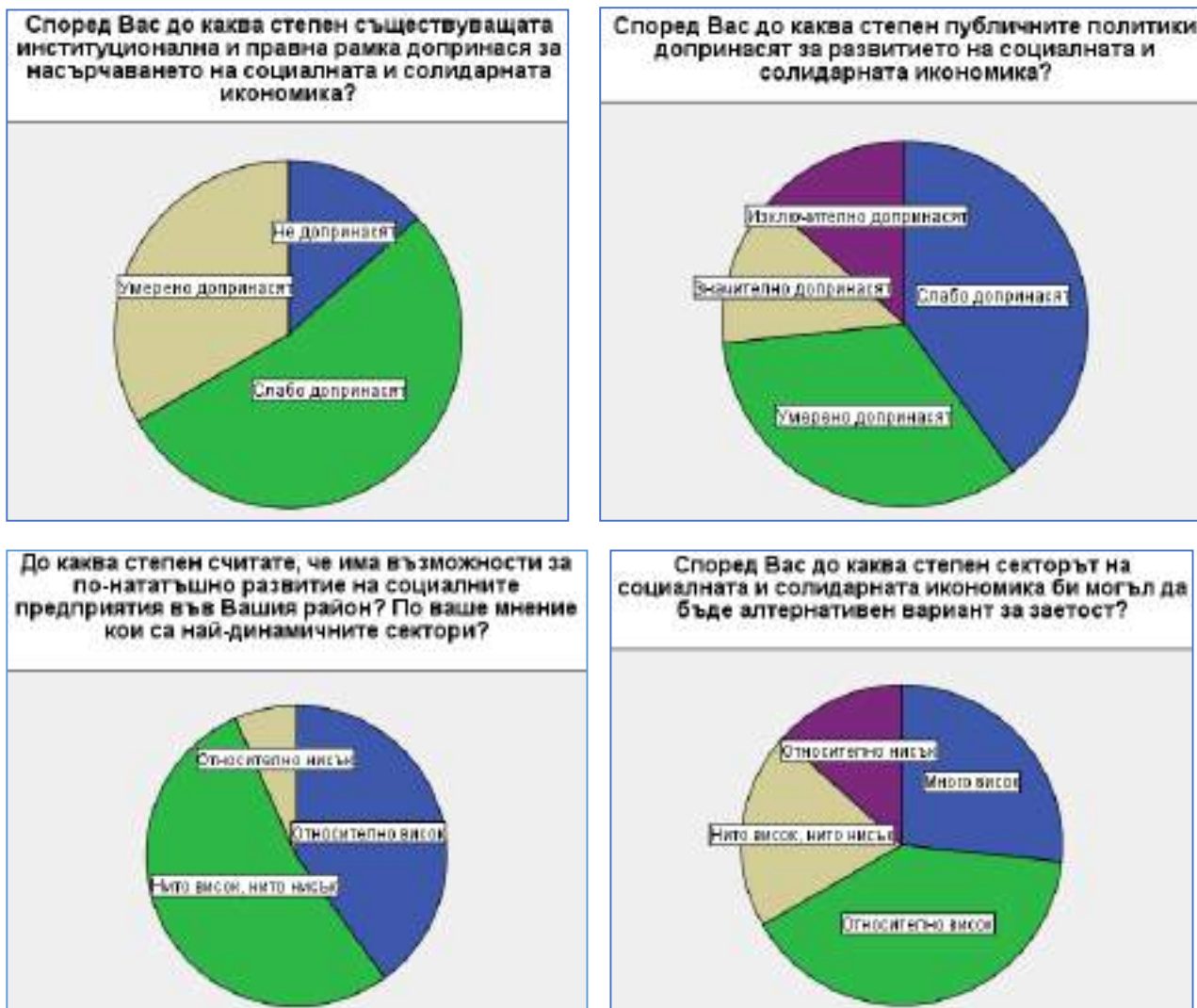
Ролята на публичните политики.

За разлика от възприемането на ролята на сектора за насърчаване на заетостта, то възприемането на ролята на публичните политики като основен активен инструмент на публичният сектор за стимулиране на насърчаването на икономическия и социалния живот остава по-скоро скептично. Едва 26% от институциите смятат, че публичните политики изключително или значително допринасят, докато останалите 74% смятат, че ролята им е по-незначителна- те допринасят слабо или умерено. Тези данни са показателни за ефективността и възприемането от страна на социалните предприятия на публичния сектор като субект за помощ. Въпреки това, положителната тенденция, която се забелязва е, че няма институция която да посочи, че публичните политики изобщо не допринасят за развитие на солидарната икономика.

Това подчертава особената важност на публичните политики за развитие на социалните предприятия, както и значителната роля на държавата.

Фигура 48. Социална и солидарна икономика - Институции

Институционална и правна рамка.

Липсата на развита институционална и законодателна мрежа се посочва като основно предизвикателство и като основна мярка, която, ако се приложи ефективно би способствала за бързото развитие на сектора на социалната икономика. Това мнение се потвърждава и от данните за институциите, от които се вижда, че 75% смятат, че сегашната институционална и правна рамка или не допринася, или слабо допринася за развитие на сектора. Едва 25% са малко по – оптимистично настроени и смятат, че приносът на институционалната и правна рамка е умерен. Нито една

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

институция не смята, че рамката допринася значително или изключително, което говори за нейната ефективност към този момент и нейното определяне като основен проблем пред развитието на сектора на солидарната икономика.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

5. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Изводите от направеното проучване и анализ показват ясно, че социалните предприятия се утвърждават като основна форма за интеграция на хора намиращи се в неравностойно положение в социално икономическата система. Те зависят в голяма степен както от установени практики и законодателствата на отделните страни, така и от политиките на ЕС в тази посока.

Видно е, че независимо от общите европейски документи на национално равнище се подхожда по различен начин в зависимост от регламентирането и функционирането на социалните предприятия. Независимо от това държавите членки на ЕС като цяло отбелязват сериозна крачка напред в областта на социалната икономика и нейното развитие.

Благоприятно впечатление прави голямата публична и обществена подкрепа, на която се радват социалните предприятия, и възможността да получават за финансиране на дейността си публични средства. Предвидените данъчни облекчения за стимулиране на дейността на социалните предприятия също оказват влияние върху устойчивостта им, което от своя страна дава възможност в дългосрочен план да работят за задоволяване на потребностите на целевите групи, към които е насочена тяхната практика. Наред с това социалните предприятия активно използват възможността сами да генерират допълнителни средства чрез стопанска дейност.

Голяма възможност за развитие са и европейските структурни фондове за подпомагане на социалното предприемачество, който са солиден и ефективен финансов източник за подкрепа на хора от социално уязвими групи.

Кои са ползите от социалната икономика?

- подобрява и укрепва Европейския социален модел, като способства за стабилен и траен устойчив и приобщаващ растеж;
- подобрява социалния статут на хората в неравностойно положение;

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- обединява рентабилността и солидарността, създава качествени работни места, укрепва социалното, икономическото и регионалното сближаване, генерира социален капитал, насърчава активното гражданство;
- укрепва предприемаческия дух, способства за по-демократично функциониране на предприятията, въплъщава социалната отговорност и насърчава активната социална интеграция на уязвимите категории.
- спомага за коригирането на три основни дисбаланси на пазара на труда: безработица, нестабилни работни места и изключване на безработните от пазара на труда;
- допринася за постигането на четирите главни цели на политиката за трудова заетост:
 - ✓ подобряване на „възможностите за намиране на работа“ на активното население;
 - ✓ насърчаване на предприемаческия дух, по-конкретно чрез създаването на заетост в местен мащаб;
 - ✓ подобряване на капацитета за адаптиране на предприятията и техните работници посредством осъвременяване на организацията на труда;
 - ✓ укрепване на политиката на равни възможности, по-конкретно посредством разработването на публични политики, които позволяват да се съчетаят семейният и професионалният живот.

Постоянното нарастване на ролята и значението на сектора на социалната икономика през последните години свидетелства за огромния потенциал, който тя притежава да решава ключови социални и икономически проблеми, превръщайки я във вектор на иновации и кохезия.

България през последните години прави опити не само да навакса изоставането си в тази област, но и да изведе на преден план социалната икономика като ясен политически приоритет за икономическо и социално развитие през настоящия планов период.

Въпреки това социалната икономика в България се отличава с няколко отрицателни характеристики:

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Тя все още е слабо развит сектор, въпреки дългогодишните традиции в кооперативното движение;
- Специализираното законодателството все още не е влязло в сила;
- Ограничен е и достъпа до преференциалното финансиране на социалните предприятия;
- Все още хората с увреждания остават в страни от възможността за професионална и социална реализация;
- Липсват задълбочени анализи и данни за състоянието на сектора у нас и за неговия реален потенциал.

Възможностите за развитие могат да бъдат обобщени по следния начин:

- Необходимо е да се оптимизира прилагането на създадената дългосрочна визия за социалната икономика чрез действието на адекватна законова рамка, насърчаваща нейното развитие.
- Привличане вниманието на гражданското общество, неговото активизиране за стимулиране на местните икономики и за създаването на социален капитал в страната.
- Активно участие на хората с увреждания в реализирането на проекти, финансирани от европейските структурни и инвестиционни фондове, както и други програми на ЕС с цел стартиране на нови социални инициативи.
- Използване опита на други европейски държави в институционализирането и финансирането на сектора на социалната икономика.

Въпреки многобройните трудности пред развитието на сектора и пречките за развитието на дейността на социалните предприятия, институциите са по – скоро оптимисти. Взимането на адекватни решения, базирани на грешките и добрите практики от чужбина неизбежно повлияват за положителното развитие в бъдеще. Това се потвърждава и от данните, че 40% от институциите в България смятат, че възможностите за развитие на социалните предприятия са относително високи, а 55% смятат, че възможностите може да не са добри, но не са и лоши. Едва 5% смятат, че са относително ниски, като нито една институция не смята, че са много

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

високи или много ниски, което е доказателство за предпазливостта, предвид динамиката на икономическите и социалните отношения.

Социалните предприятия в област Хасково са най – разнообразни като големина, обем на оборота, сектори, в които се развиват, брой на персонала, приходи и печалби. Секторът на солидарната икономика като цяло е добре развит, за което свидетелстват практиките за вътрешен ред, многообразието от поставени цели, участието в мрежи от регионален, национален и наднационален характер, оценка на качеството, оценка на доставчиците, участие в социални групи и т.н. Също така е установена практика за регламентирани пътища на финансиране, съвместна дейност с редица партньорски организации от институционален и частен характер. Като недостатък може да се посочи небалансираното припознаване на целеви групи на услугите. Редица групи са обект на внимание на множество предприятия от най – различен вид дейност, докато други изпитват недостиг на предлагани към тях услуги. Участниците в сектора ясно формулират предизвикателствата и плановете за тяхното преодоляване. Като цяло, въпреки традиционно скептичното мнение за намесата на държавата, половината от анкетиранияте възприемат положително нейната роля.

Според типа предприятия най – ефективни се оказват средните като големина на оборота, докато по – малките и по – големите срещат трудности и през 2017 г. Очакванията им за развитие и през 2018 г са песимистични.

При оценка на ефектите от функционирането на социалните предприятия се забелязва, че положителните ефекти са значителни. Като показателна е ролята на социалните предприятия за насърчаване на заетостта сред групите в неравностойно положение. Социалните предприятия постигат тази цел чрез нейното приоритизиране и чрез насочване на разпределянето на печалбата, именно към откриване на нови работни места.

Моментната картина на социално-икономическото развитие, вкл. и на развитието на социалните предприятия в област Хасково, показва сложни процеси с трудно измерими ефекти. Причина затова можем да открием и в това, че периодът, в който се изследва динамиката на основни социални и икономически показатели, съвпада с проявата на една от най-значителните и продължителни световни и икономически кризи, която оставя сериозен отпечатък върху развитието на националната

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

икономика, и в частност върху икономиката на разглежданата област. На базата на динамиката на изследваните показатели може да се направи изводът, че приносът на област Хасково за развитието на националната икономика е ограничен.

Ниското равнище на ЧПИ; слабото усвояване на средства от ЕС; влошеното качество и количество на работната сила поради бързото застаряване на населението, липсата все още на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, са само част от неблагоприятните фактори, които са пречка за постигане на устойчив растеж в областта.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

6. ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Развитието на социалната/ солидарна икономика е неминуемо във време на преформулиране на икономическите парадигми. Въпросът е как това да стане по правилен и ефективен начин от гледна точка на обществения интерес и повишаване на общественото благосъстояние. Много са ползите, пречките и мерките, които трябва да се вземат предвид, но положителното възприемане за възможностите за бъдещо развитие показва, че социално-икономическата обстановка в област Хасково би могла да се промени в положителна насока. Възможностите за развитието на сектора и на социалните предприятия са свързани преди всичко с по-активната държавна намеса, изразяваща се в ефективното прилагане на адекватна, за нуждите на сектора, законодателна и институционална рамка. Не на последно място стои и въпросът за ограничаването на основните предизвикателства, пред които са изправени социалните предприятия.

Институционалната и правна среда е определена от всички институции като основна пречка за развитие на социалните предприятия, но също така е идентифицирана като основна мярка за насърчаване на сектора. Това налага целенасочени действия от страна на държавата в тази насока.

В допълнение и публичните политики се идентифицират като основен фактор, който към този момент функционира недостатъчно ефективно спрямо нуждите на сектора. Тези изводи, наред с големите диспропорции при предлагане на различни публични услуги за подпомагане дейността на социалните предприятия затварят кръга на най – сериозните проблеми пред сектора. Насърчаването на неговото развитие неминуемо минава през ревизия на местните и национални политики, също така през промяна в институционалната местна публична структура и през промяна на законодателната рамка на национално ниво.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

7. БИБЛИОГРАФИЯ

1. A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, European Commission 2014 Amendments to Act on Social Enterprises 409/2007.
2. Act on Public Procurement (348/2007).
3. CIRIEC, The social economy in the European Union, 2012.
4. EBRD, (2013), Transition report.
5. European Commission, Social Business Initiatives, Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, {SEC(2011) 1278 final}
6. Аджемоглу, Д., Робинсън, Д. (2013), Защо нациите се провалят. Къде са корените на силата, просперитета и бедността., Изд. Изток-Запад, София.
7. Български център за нестопанско право (БЦНП).
8. Доклад – социалните предприятия в България.
9. Доклад на Европейския парламент относно социалната икономика, 2009 г.; Съобщение на ЕК "Инициатива за социално предприемачество", 2011 г.; Акт за единния пазар I, 2011г. и Акт за единния пазар II, 2012 г.; Регламент на ЕП и Съвета относно европейски фондове за социално предприемачество, 17 април 2013 г.
10. Допълнителност и свързаност на предмета на стопанска дейност с основната дейност на ЮЛНЦ – нестопанската, както и регламентиране на предмета на стопанската дейност в устройствения акт на ЮЛНЦ.
11. Европа 2020 „Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“ - COM(2010) 2020.
12. Европейска комисия, Стратегия Европа 2020.
13. Закон за данък върху добавената стойност.
14. Закон за интеграция на хора с увреждания.
15. Закон за кооперациите.
16. Закон за корпоративно подоходно облагане.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

17. Закон за лечебните заведения.
18. Закон за местните данъци и такси.
19. Закон за насърчаване на заетостта.
20. Закон за обществени поръчки.
21. Закон за професионалното образование и обучение.
22. Закон за социално подпомагане.
23. Закон за юридическите лица с нестопанска цел.
24. https://www.bmz.de/en/publications/archiv/type_of_publication/strategies/konzept158.pdf
25. <http://bcnl.org/news/za-lyubopitnite-sotsialni-predpriemachi-pogled-kam-evropa.html>
26. https://www.bmz.de/en/publications/archiv/type_of_publication/strategies/konzept158.pdf
27. <http://www.cicregultor.gov.uk/>
28. <http://www.cides.chorum.fr>
29. <http://censimentoindustriaeservizi.istat.it>
30. file:///D:/UserData/Pavleta/Documents/D/Letti_archive/BCNL%20projects/projects%202015/BCAF/documents/BG/ NPR_2015.pdf .pdf
31. http://ebox.nbu.bg/ico16/view_lesson.php?id=12
32. [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?\\$%7BAPPL%7D=utppdf&\\$%7BBASE%7D=utppdf&\\$%7BTHWIDS%7D=0.45/332389&\\$%7BTRIPPIFE%7D=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?$%7BAPPL%7D=utppdf&$%7BBASE%7D=utppdf&$%7BTHWIDS%7D=0.45/332389&$%7BTRIPPIFE%7D=PDF.pdf)
33. <http://www.emes.net/>
34. http://www.euricse.eu/wp-content/uploads/2017/11/WP-96_17-ICSEM .pdf
35. http://ec.europa.eu/internal_market/smact/consultations/2011/debate/index_en.htm
36. http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

37. http://ec.europa.eu/internal_market/investment/social_investment_funds/index_en.htm
38. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=bg&catId=1081><https://trud.bg/>
03.08.2017 г.
39. <https://www.ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=16380&langId=en>
40. http://ec.europa.eu/regional_policy/bg/policy/what/glossary/e/european-employment-strategy
41. https://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/150121-extract-from-a-map-of-social-enterprisesand-their-ecosystems-report_en.pdf&prev=search
42. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12993&langId=en>
43. www.emes.net
44. <https://eu2018bg.bg/bg/news/873>
45. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/bg/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.3.9.html
http://ebox.nbu.bg/ico16/view_lesson.php?id=12
46. www.ensie.org
47. https://en.wikipedia.org/wiki/Community_interest_company
48. http://www.gemconsortium.org/about.aspx?page=pub_gem_special_topic_reports
49. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/205291/Social_Enterprises_Market_Trends_-_report_v1.pdf
50. <https://www.gov.uk/set-up-a-social-enterprise>
51. <http://ideannovaship.eu/wp-content/uploads/Greece.pdf>
52. www.pirinski.eu/?h=download&fileId=54
53. <https://www.oecd.org/cfe/leed/The-Finnish-Social-Enterprise-Finland.pdf&prev=search>
54. <http://www.nesst.org/social-enterprise>

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

55. <https://www.researchgate.net/publication>
56. <https://www.sitra.fi/en/topics/social-enterprises/&prev=search>
57. www.sofisam.se
58. http://www.socialenterprise.org.uk/uploads/editor/files/Publications/Social_Enterprise_Explained.pdf
59. <https://www.social-economy.com/law-4430-2016-en.html>
60. <https://www.theguardian.com/social-enterprise-network/2012/dec/20/challenges-social-enterprises-italy>
61. <https://www.west-info.eu/loans-at-a-reduced-interest-rate-for-social-enterprises/>
62. http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dti.gov.uk/socialenterprise/pdfs/strat_success.pdf
63. Как да се подобри подкрепата на страната за СП. <http://www.fp7-efeseiis.eu/>
64. Константин Стоянов, Функции и организация на социалното предприемачество в България, Тракийски университет,
65. Мотиви на МС към проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика
66. Национална концепция за социална икономика, 2012 г.
67. Нов български университет, Развитие на социалната икономика в България в периода на криза
68. План за действие по социална икономика за периода 2016 - 2017 г.
69. План за действие по социална икономика за периода 2018 - 2019 г.
70. Преглед на европейските практики в развитието на Социални предприятия и примери за действащи социални предприятия в Европа и България.
71. Преразглеждане на „Small Business Act“ за Европа (COM(2011) 78 окончателен.
72. Проект на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика.
73. Развитие на социалната икономика в Европейския съюз през последните години, Европейски икономически и социален комитет.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ В2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

74. Развитие на социалната икономика в България в период на криза, Гл.ас.д-р Цветелина Маринова, Нов Български Университет.
75. Сборник с добри практики в областта на професионалната рехабилитация, ориентиране, обучение и заетост на хората с увреждания, реализирани в Белгия и в България;
76. Социалната икономика в Европейския съюз — доклад на Rafael Chaves и José Luis Monzón;
77. Социално предприемачество и контрол на социалните услуги в България и Европейския съюз, БЦНП и ПАЦЕП, 2006 г.;
78. Социалните предприятия в България; Как да стартираме и развиваме успешно социално предприятие, Каунтърпарт Инт. - България, 2006 г.;
79. Социалните предприятия в разширяваща се Европа; Концепции и реалности, Jacques Defourny, EMES Европейска изследователска мрежа;
80. Социалните предприятия в солидарната икономика и визията на социалното министерство за тяхното развитие;
81. Социалните предприятия в Италия; Опитът на социалните кооперации, Карло Борзага и Алкесте Сантуари, Университет в Тренто, 2000 г.;
82. Социални предприятия за трудова интеграция в рамките на Европейския съюз.;
83. Социално предприемачество и контрол на социалните услуги в България и в Европейския съюз, Български център за нестопанско право, Програмен и аналитичен център за европейско право.
84. Social Enterprise in Italy: Typology, Diffusion and Characteristics, Carlo Borzaga, Simone Poledrini, Giulia Galera.
85. Становище на Българския център за нестопанско право за проекта на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика.
86. Съобщение Съюз за иновации — COM(2010 г.) 546 окончателен, 6 октомври 2010 г.

87. Съобщение „Европейска платформа срещу бедността и социалното изключване: европейска рамка за социално и териториално сближаване (COM(2010 г.) 758 окончателен, 16 декември 2010 г.
88. Terjesen, S., Lepoutre, J. , Justo, R. and Bosma, N. 2011. Глобален доклад за мониторинг на предприемачеството — социално предприемачество; (Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship).
89. Терзиев Венелин, Арабска Еактерина, Георгиев Марин, Социалните предприятия и тяхното влияние.
90. Финансиране на социалните предприятия в България, доклад, Фондация Помощ за благотворителността.

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

8. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1: Доклад от проведено кабинетно проучване „Социалното предприятие и социалното предприемачество“

Приложение 2: Доклад от теренно проучване

Приложение 3: Анкетна карта за представители на социални предприятия

Приложение 4: Анкетна карта за безработни и хора с увреждания

Приложение 5: Анкетна карта за представители на експерти/институции от сектора на социалната икономика

www.greece-bulgaria.eu

Този документ е създаден в рамките на проект „SOCIAL FORCES - WP3, Del. 3.6.1, финансиран по договор за безвъзмездна финансова помощ B2.9с.04 в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните участнички в програмата. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от ХТПП и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.